

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
SANAT TARİHİ ANA BİLİM DALI

MARDİN ALTIN TELKARI İŞÇİLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EVİN TELLİ

VAN-2009

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FEN- EDEBİYAT FAKÜLTESİ
SANAT TARİHİ ANA BİLİM DALI

MARDİN ALTIN TELKARI İŞÇİLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Evin TELLİ

Danışman

Prof. Dr. Recai KARAHAN

VAN-2009

KABUL VE ONAY SAYFASI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Bu çalışma, jürimiz tarafından **SANAT TARİHİ ANA BİLİM DALI**'nda
YÜKSEK LİSANS TEZİ ÇALIŞMASI olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: .....

Üye (Danışman) :.....

Üye : .....

Üye : .....

Üye : .....

ONAY : Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

..../...../ 2009

.....

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
1.GİRİŞ.....	1
1.1. KONUNUN TANIMI VE ÖNEMİ.....	1
1.2. METOD VE DÜZEN.....	3
2. MARDİN İLİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	4
2.1.MARDİN'İN COĞRAFİ KONUMU VE İKLİMİ.....	4
2.2.MARDİN İSMİNİN TARİHÇESİ.....	8
2.2.1.MARDİN'İN TARİHİ.....	11
3. MADEN SANATININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	16
4. MADENİ ESERLERİN YAPIM VE SÜSLEME TEKNİKLERİ.....	37
4.1.MADENİ ESERLERİN YAPIM TEKNİKLERİ.....	38
4.1.1.DÖVME TEKNİĞİ.....	38
4.1.2. DÖKÜM TEKNİĞİ.....	38
4.1.2.1. İÇİ DOLU MASİF DÖKÜM.....	39
4.1.2.2. İÇİ BOŞ DÖKÜM (CİRE PERDUE BALMUMU) TEKNİĞİ.....	39
4.1.3. TORNADA ÇEKME	40
4.1.4. PRESTE BASMA TEKNİĞİ.....	41
4.2. MADENİ ESERLERİN SÜSLEME TEKNİKLERİ.....	42
4.2.1. ÇALMA VE KAZIMA TEKNİĞİ.....	42
4.2.2. KABARTMA TEKNİĞİ.....	42
4.2.3. KALIPLA KABARTMA TEKNİĞİ.....	43
4.2.4. DELİK İŞİ (AJUR) TEKNİĞİ.....	44
4.2.5. KAKMA TEKNİĞİ.....	45
4.2.6. DEĞERLİ TAŞ RENKLİ CAM VE MİNE İLE SÜSLEME.....	46
4.2.6.1.MİNE.....	46

4.2.6.2. BÖLMELİ (CLOİSONNE) MİNE.....	47
4.2.6.3.OYMA (CHAMPLEVE) MİNE.....	47
4.2.6.4.BOYALI MİNE.....	48
4.2.7. KAPLAMA VE YALDIZLAMA TEKNİĞİ.....	49
4.2.7.1. MEKANİK KAPLAMA.....	49
4.2.7.2. KİMYASAL YOLLA ALTIN KAPLAMA.....	50
4.2.8. MURASSA.....	51
4.2.9. SAVATLAMA (NİELLO).....	51
4.2.10. KALEM İŞİ.....	53
4.2.11. GÜHERSE	53
4.3. MADENİ PARÇALARI BİRLEŞTİRME YÖNTEMLERİ.....	55
4.3.1. LEHİM.....	55
4.3.1.1. YUMUŞAK LEHİM.....	55
4.3.1.2. SERT LEHİM.....	56
4.3.2. PERÇİN.....	57
4.3.3. KAYNAK.....	57
4.3.3.1. SOĞUK-BASINÇ İLE KAYNAK	57
4.3.3.2. SICAK-BASINÇ İLE KAYNAK	57
4.3.3.3. FÜZYON KAYNAK.....	58
5. TAKI VE TAKI TARİHİNE GENEL BAKIŞ.....	59
6. TELKARİ (FİLİGRAN VAV-İŞİ) İŞLEMECİLİĞİ.....	66
7.ALTIN TELKARİ İŞLEMECİLİĞİNDE KULLANILAN ARAÇ MALZEME VE TEKNİKLER	68
7.1.ALTIN TELKARİ İŞLEMECİLİĞİNDE KULLANILAN HAM MADDELER.....	68
7.1.1.ALTIN.....	68
7.1.2. GÜMÜŞ.....	73
7.1.3. BAKIR.....	77

7.2. ALTIN TELKARİ İŞLEMECİLİĞİNDE KULLANILAN ARAÇLAR.....	81
7.2.1.METAL ERİTMEDE KULLANILAN MALZEMELER.....	81
7.2.1.1.ŞALİMO.....	81
7.2.1.2.POTA.....	82
7.2.1.3.RİZEK.....	82
7.2.1.4.MAŞA.....	82
7.3.ALTININ TEL HALİNE GETİRİLMESİNDE KULLANILAN ARAÇ GEREÇLER ...	83
7.3.1. ERİTME SİLİNDİRİ.....	83
7.3.2. İNCELTME SİLİNDİRİ.....	83
7.3.3. HADDE.....	83
7.3.4. KERPETENLER	84
7.3.5. MENGENE.....	84
7.3.6.MİKROMETRE.....	84
7.4. ALTIN TELİN İŞLENMESİNDE (MODELE UYGULANMASINDA) KULLANILAN ARAÇ VE GEREÇLER.....	77
7.4.1. MAKASLAR.....	85
7.4.2. KIL TESTERE.....	85
7.4.3. EĞELER.....	85
7.4.4. PENSELER.....	85
7.4.5. FIRÇALAR.....	85
7.4.5.1.MİS (PİRİNÇ) FIRÇA.....	85
7.4.5.2. POMZA FIRÇASI (ÇADIR KUMAŞI İPLİĞİ.....	85
7.4.5.3.CİLA FIRÇASI.....	86
7.4.6.ÖRSLER.....	86
7.4.7.ÇİFT.....	86
7.4.8.MALAFİ.....	86
7.4.9.ÇEKİÇLER.....	87
7.5. KAYNAK YAPIMINDA KULLANILAN ARAÇ VE GEREÇLER.....	87

7.5.1.AMYANT KAĞIT.....	87
7.5.2.ÇELİK LEVHA (MİŞEBBEK).....	87
7.6. METAL TOP YAPIMINDA KULLANILAN ARAÇ VE GEREÇLER.....	88
7.6.1.HAŞTEK.....	88
7.7.ALTIN TELKARİ İŞLEMECİLİĞİNDE KULLANILAN DİĞER YARDIMCI ARAÇ VE GEREÇLER.....	89
7.7.1. TEZGAH.....	89
7.7.1.1.TEZGAHIN ÖN PERDESİ.....	89
7.7.1.2.TEZGAH TAKOZU.....	89
7.7.2. KIL TESTERE.....	89
7.7.3.MATKAPLAR.....	90
7.7.4.PERGEL.....	90
7.7.5. GÖNYE.....	90
7.7.6.BORAKS KASESİ.....	90
7.7.7.KUMPAS.....	90
7.7.8.MIKNATIS.....	91
7.7.9.ÇİZGİ ALETİ.....	91
7.7.10.OLUKLU DEMİR.....	91
7.7.11. OLUKLU RENDE.....	91
7.8 ALTIN TELKARİ İŞLEMECİLİĞİ YAPIM TEKNİĞİ.....	92
7.8.1. ALTININ ERİTİLMESİ.....	92
7.8.2. ERİTİLEN ALTININ KALIPLARA DÖKÜLMESİ.....	92
7.8.3. ALTIN TELİ EZME VE ÇEKME İŞLEMİ.....	92
7.8.4. MODEL HAZIRLAMA.....	93
7.8.5. İSKELETİN YAPILIŞI.....	93
7.8.6. DOLGU MALZEMELERİN HAZIRLANMASI.....	94
7.8.7. BİRLEŞTİRME VE KAYNAK.....	94
7.8.8. AĞARTMA.....	95

8. KATALOG.....	96
9. DEĞERLENDİRME.....	226
9.1.DEĞERLENDİRME.....	226
9.2. KARŞILAŞTIRMA.....	232
10. SONUÇ.....	236
11. ÖZET.....	238
12. SUMMARY.....	241
13. BİBLİYOGRAFYA.....	243
14. ÇİZİM LİSTESİ.....	249
15. FOTOĞRAF LİSTESİ.....	253
16- LEVHALAR	

ÖNSÖZ

Tarih boyunca birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Mardin, zengin kültürel birikime sahip olan ve bu kültürel zenginliği ile dünyaca tanınan illerimizden biridir.

Bu araştırmada; günümüzde tükenmeye başlamış olan, Mardin ismiyle özdeşleşen Telkari altın işlemeciliğinin, obje ve takı örnekleri, teknik özellikleri, kullanılan araç gereçleri, motif ve kompozisyonları ile kullanım alanları anlatılmaya çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında, yaptığımız tez çalışmamız sırasında desteğini esirgemeyen ve büyük katkıları bulunan danışman hocam Prof. Dr. Recai KARAHAN'a, fikir ve önerileri ile beni yönlendiren ve desteklerini esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç, Dr. Mehmet KULAZ'a, Yrd.Doç.Dr. Ruhi KONAK'a, Arş.Gör. Ela TAŞ hocalarıma, bana her zaman maddi ve manevi destek olan değerli annem Asriye TELLİ ve kardeşim Fırat Servan TELLİ'ye, gösterdikleri misafir perverlikten dolayı Sevgi BARAN ve Aziz BARAN ailesine, kaynak konusunda yardımcı olan Mardin İhtisas Kütüphanesinde görev alan Proje geliştirme Ofis Sorumlusu Mustafa AYDİN'e, Mardin'de fotoğtaf çekimlerinde katkısı olan değerli arkadaşım Ferhat DEMİR'e, Mardin Müzesinde görevli Arkeolog Şeyhmus TEKİN'e, atölye çalışmasında yardımları olan ve gerekli bilgileri veren Sabahaddin ARASİN, Selahaddin ARASİN, Züheyr ÖZBERK, Selim ÖZBERK, Metin EZİLMEZ ve Suphi HİNDİYERLİ'ye, Mardin Bayındırlık Şube Müdürü Erhan AĞALDAY'a, bu çalışmada özellikle çizim, fotoğraf ve İngilizce çeviri konusunda yardımları olan değerli arkadaşlarım Ömer KAYAN, Pınar BOZKURT, Murat VANGÖL, Mustafa KIZILDENİZ ve Tarık KIZILDENİZ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Saygılarımla ...

Evin TELLİ

VAN- 2009

KISALTMALAR

a.g.m.	: Adı geçen makale
Ank.	: Ankara
C	: Cilt
Cm2	: Santimetre kare
Km	: Kilometre
Fot:	: Fotoğraf
İst.	: İstanbul
M.Ö	: Milattan önce
M.S	: Milattan sonra
No	: Numara
S	: Sayfa
YY	: Yüzyıl
Y.Y.Ü.	: Yüzüncü Yıl Üniversitesi

1.GİRİŞ

1.1. Konunun Tanımı ve Önemi

Çalışmamızda konu olan “ Mardin Altın Telkari işlemeciliği” olarak belirlenmiş ve Mardin merkezinde meydana getirilmiş olan, altın telkari işçiliği ürünleri incelenmiştir.

Mardin, geçmişten günümüze birçok kültüre ev sahipliği yapmıştır. Süreç içerisinde, bu kültürlerin etkisiyle yörede birçok sanat alanında önemli gelişmeler olmuştur. Bunların içinde; El sanatlarının önemli bir yeri vardır. Günümüzde hala varlığını sürdüren; Bakırcılık, çömlekçilik, semercilik, baskı bayama, ahşap oymacılığı, telkari işlemeciliği gibi sanat dalları, bunu açıkça ortaya koymaktadır.

Bu el sanatlarından biri de; Mardin ismi ile özdeşleşen telkari altın işlemeciliğidir. Tez konumuzu da oluşturan, bu sanat dalına, yörede diğer sanat dallarına göre daha çok rağbet edilmektedir. İl merkezinde yapılan inceleme sonucunda; bu sanatı yapanların sayısının çok azaldığı, telkari işlemeciliğinin orijinal yapım tekniğine sadık kalınarak yapılmasından ziyade döküm tekniğinin tercih edildiği ayrıca Telkari işçiliğinde bundan 50 sene öncesine kadar malzeme olarak altın kullanılırken, günümüzde sosyo ekonomik yapının etkisiyle maliyeti daha düşük olduğu için gümüşe yönelimin arttığını tespit ettik.

Mardin ili hakkında genel bilgi vererek başlamış olduğumuz tez çalışmamız da daha sonra, maden sanatının oluşumu ve gelişiminin tarihsel sürecine değinilmiştir. Maden sanatının yapım ve süsleme teknikleri maddeler halinde sıralanmıştır. Tez konumuz takı sanatını da kapsadığı için takı ve takının tarihsel geçmişi hakkında da ilgi verilmiştir.

Tezimizin konusunu oluşturan ve maden sanatı içinde orijinal bir yapım tekniği olan Altın Telkari İşlemeciliğinin, tarihçesi ve Telkarinin kelime anlamı hakkında bilgi verilerek, kullanılan hammaddeler ve yapım tekniği aşamalarıyla birlikte tanıtılmıştır.

Geçmiş 5000 yıl öncesine kadar uzanan, köklü bir el sanatı ürünü olan telkari işçiliğinde altın kullanılırken, günümüzde teknolojiadaki hızlı gelişmeler ve sosyo ekonomik yapıyla beraber değişen takı zevklerinin de etkisiyle altına ilgi azalmış, gümüşe rağbet artmış, altın daha az tercih edilir olmuştur. Altın telkari işçiliğinde, orijinal yapım tekniğinin uygulandığı, sınırlı sayıda takı ürünleri üretilmektedir. Gümüş telkari işçiliğinin uygulandığı ürün yelpazesi (tepsi, peçetelik, tütün tabakası, tepelik, baş takısı (alınlık), kemer, yaka iğnesi, küpe, kolye, bilezik gibi) daha geniş bir alana sahipken, altın telkari işçiliğinin

uygulandığı, daha az ürün çeşidi göze çarpmaktadır. Bu ürünler arasında, kemer, kolye, kolye ucu, bilezik, küpe, yüzük, yaka iğnesi (broş), saç tokası, saç süsü (demboka) gibi takı örnekleri mevcuttur. Tez konumuz kapsamında, bu takı ürünleri malzeme, form, tasarım ve kompozisyon açısından değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme, katalog başlığı altında takı ürünleri gruplandırılarak tamamlanmıştır.

Altın Telkari işçiliğinde, önceleri daha ince işçiliğin kullanıldığı ve geleneksel motiflerin tercih edildiği görülmüştür. Altın Telkari ürünlerinin günümüzdeki örneklerinde, daha sade bir işçilik göze çarparken, geleneksel form, motif ve desenin yanında, modernize edilerek kullanılan natüralist formların yanında ve stilize edilmiş bitkisel hayvansal ve geometrik motiflerden oluşan kompozisyonlarda uygulanmıştır.

1.2. Metod ve Düzen

Mardin’de meydana getirilen altın telkari işçiliği ürünlerinin araştırılmasını kapsayan bu çalışmamızın ilk aşamasında tez konusu hakkında kaynak ve dokümanları araştırdık. Bu aşamada, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kütüphanesi, Van İl Halk Kütüphanesi, Mardin İhtisas Kütüphanesi ve Mardin Müzesi’nde gerekli araştırmalar yapılarak, elde edilen veriler ışığında gerekli bilgiler derlenmiştir.

Tezimizin ikinci kısmında ise Mardin il merkezinde gerekli araştırmalar yapılmış, il merkezinde oturan kişilerle, kendi koleksiyonları olan altın telkari takı örnekleri hakkında görüşmeler yapılmış, kuyumcular çarşısında ve atölyelerde araştırmalar yapılarak ürettikleri takı örneklerinin fotoğrafları çekilerek ürünlerin ebatları alınmıştır.

Çalışmanın özünü oluşturan; Telkari altın İşlemeciliğinde kullanılan malzeme, araç ve gereç, yapım teknikleri, atölye çalışmaları gözlemlenerek Telkari İşlemeciliğinin tüm aşamaları hakkında ayrıntılı bir şekilde bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Değerlendirme ve karşılaştırma kısmında ise; yaşatılmaya çalışılan Mardin Telkari Sanatının, teknik, malzeme, motif ve sanatsal özellikleri hakkında gerekli bilgiler sunulmuş, günümüzdeki durumu, yapılan ve yapılması gereken çalışmalar anlatılmıştır. Yörede üretilen altın telkari örnekleri ile gümüş telkari örnekleri arasında karşılaştırmalara gidilmiş ve Anadolu’nun başka yörelerinde aynı özelliklerle meydana getirilen telkari ürünleriyle karşılaştırarak açıklamalar yapılmıştır.

Son kısımda ise; konuyla ilgili bibliyografya, katalog, resim ve çizim listeleri ile yörede meydana getirilen altın ve gümüş telkari örneklerinin resimlerine yer verilmiştir. Burada ürünlerin kullanım alanları, boyutları, motifleri ve kompozisyon özellikleri tespit edilmiştir.

2. MARDİN İLİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2. 1. MARDİNİN COĞRAFİ KONUMU VE İKLİMİ

Güneydoğu Anadolu bölgesinin, doğru diğer bir deyişle Dicle bölümünde yer alan Mardin'in yüzölçümü 12.760 km²'dir. ¹

Mardin, Midyat Eşiği adı verilen doğu-batı doğrultulu dağ kitlesinin, güneye bakan yamacı üzerinde kurulmuş olup, 1150 m bir yükseltiyi sahiptir. Bu durumuyla, Mardin Diyarbakır havzasını, yukarı El-Cezire düzlüklerinden ayıran dağlık kütlenin kolay geçilen bir yerinde, savunmaya elverişli bir noktasında yer almıştır. ²

Mardin'in ilçeleri; Merkez, Dargeçit, Derik, Kızıltepe, Mazıdağı, Midyat, Nusaybin, Ömerli, Savur ve Yeşilli'dir. Kuzeyden Diyarbakır ve Batman, kuzeydoğudan Siirt, doğudan Şırnak, batıdan Şanlıurfa illeri ile çevrilidir. Mardin ilinin toprakları güneyde kısmen Irak, daha ziyade Suriye sınırına dayanmaktadır. ³

İl topraklarının orta kısmında bulunan Mardin Eşiği Mardin ilinin kuzey ve güney olmak üzere iki morfolojik bölgeye ayırmaktadır. Kuzeydeki dağlık alanlar ile güneydeki geniş düzlükler. İl topraklarında en büyük pay, dağların olup, düzlük akarsu ve vadilerin payı daha azdır. ⁴

Güneydoğu Anadolu bölgesinin, Dicle ve Fırat havzalarında yer alan ilin toprak yapısında çok çeşitli yeryüzü şekillerine rastlamak mümkündür. İlin yeryüzü şekilleri, üçüncü zaman da Toros kıvrımları oluşurken ortaya çıkmıştır. Oluşum sırasında, Hakkari yöresi çok geniş bir kütle halinde yükselmiştir. İl yerleşim alanının, Dicle vadisinin batısında kalan kesimi bu kütlenin devamıdır. Mardin dağları adıyla, anılan bu büyük kütle, il topraklarını ortadan bölmekte ve Diyarbakır havzası ile Suriye Çölü arasında bir eşik oluşturmaktadır. ⁵

---

¹ Göyünç; "16.yy. Mardin Sancağı", Ankara, 1991 s:1

² Gümü; Mardin Kent Çalışması, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Dinler Tarihi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Elazığ, 2002, s: 4

³ Türk Ansiklopedisi, " Mardin" Maddesi, Ankara, 1976, C.23 s: 290

⁴ Günel, Mardin'in İktisadi Coğrafyası, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Ana Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Şanlıurfa, 1999, s: 9

⁵ Öztürk; XX.yy'da Mardin Tarihi ve İnanç Coğrafyası, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Dinler Tarihi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ, 1997 s: 2-3

Batıda Karacadağ volkanının bir kısmını içine alır. Kuzeyde Dicle ırmağı ile kuşatılan il arazisi, doğuda bu ırmağın ötesine taşar.⁶

Nuh'un, gemisiyle birlikte "Tufan " dan korunmak üzere sığındığı rivayet edilen Cudi dağı da bu kısımda bulunur. Yüksekliği 2114 mdir.(Türk Ansk.) Mardin il alanının, yaklaşık % 52.6'sı dağlarla kaplıdır. Pek yüksek olmayan bu geniş dağ kütlesi, il topraklarının ortasında doğu-batı doğrultusunda uzanır. Genellikle kalker kaplı olan bu dağlar oluşum özellikleri açısından Toros Dağlarına benzer. Yörede ara ara lavlardan oluşan yükseltilere de rastlamak mümkündür.⁷

Diğer önemli yükseltiler Mazıdağı (1252 m.), Dibek Dağı (1231), Karakaş Dağı (1408 m.) ve Akçadağ (1426 m.) dağlarıdır.⁸

Mardin'in içinde yer aldığı bölgenin iklimi tipik karasal karakterdedir. Ancak, kuzeyde Güneydoğu Toroslar'ın varlığı ve Akdeniz'in saha üzerindeki etkisi karasallığı bir ölçüde hafifletmiştir. Kentte kışlar sert soğuk ve yağışlı geçer, yağışlar yağmur ve kısa süreli kar şeklindedir. Yazları sıcak ve kurak geçen kentin, nisbi yükseltisinin fazla olması, yazların serin geçmesinde etkilidir. En yüksek sıcaklık değerleri ağustos ayında, en düşük sıcaklık değerleri ise ocak ayında yaşanmaktadır.⁹

Güneydoğu Anadolu'da iklim şartları, kontinental bir step ikliminin özelliklerini yansıtır. En düşük sıcaklık değerlerinin ve yağışlarının kış mevsiminde toplanması, buna karşılık yaz mevsiminin çok sıcak ve kurak geçmesi, yağış konusundaki bazı yerel farklılıklarına rağmen, ana çizgileriyle bölgede Akdeniz tipi bir yağış rejiminin varlığını ortaya koyar.

Bu duruma göre, yağış oranlarının ve en düşük sıcaklık derecelerinin kış mevsiminde görüldüğü, yaz mevsiminin çok sıcak ve kurak geçtiği Mardin ilinde, kontinental bir step ikliminin özellikleri hakim olmaktadır.¹⁰

---

⁶ Atalay; Türkiye Bölgesel Coğrafyası, İstanbul, 2006 s: 427

⁷ Öztürk; a.g.e, 3

⁸ Günel; a.g.e, 10

⁹ Gümüş; a.g.e, 4 -5

¹⁰ Günel; a.g.e, 11

Mardin ilinin iklimi üzerinde, kuzeydeki yüksek dağlar daha çok etkili olmaktadır. Bölgede, kış döneminde oluşan yüksek basınç alanı, kış aylarının soğuk geçmesine yol açar. Bir yandan, güneydeki çöl ikliminin etkisi altında bulunması, bir yandan kuzeydeki yüksek dağların, serin hava kütlelerinin bölgeye girişini engellemesi nedeniyle, ilin genelinde sıcak geçerken karasal ikliminin tipik özelliği görülür.¹¹

Mardin'in en yüksek noktası olan Cudi dağının, genellikle kalker kaplı yapılı olduğundan susuz ve çıplaktır. Eteklerinde meşe ağaçlarından oluşan küçük ormancıklara rastlanır.¹²

Mardin'in yeryüzü şekillerinin en az ağırlıklı bölümünü % 22. 8 ile platolar oluşturmaktadır. Mardin dağlarının özellikle kalkerli kesimleri, hızlı aşınma sonucu platoya dönüştürmüştür. Bu platolar, 700- 800 m. yükselti kuşağında yer alır. Genelde kalkerli yapı hakim olduğundan, bitki örtüsünden yoksundur. Ancak ovalara yakın kesimlerde yer yer çayırılık alanlara rastlanır.

Kalkerli olan Mardin ilinin topraklarında en önemli vadilerden biri Dicle vadisi; Güneydoğu Anadolu'nun Fırat'tan sonraki en önemli vadisidir. Bölgede bulunan diğer vadiler ise; Fırat'a açılan Habur Vadisi, Urfa il sınırın da Büyük dere Vadisi, Kızıltepe'de Gümüş çayı Vadisi Nusaybin yöresinde Çaça Vadisi dikkati çeker.

Mardin'de bulunan iki önemli ova Cizre ve Silopi ovalarıdır. Çok verimli bir alanı kapsayan bu ovalarda hakim olan iklim, Akdeniz iklimine benzer özellik taşır. Yazları çok sıcak ve kurak, kışları ise bol yağışlı ve ılımandır. Bu ovalarda sınırlı ölçüde de olsa Dicle ırmağı ve Habur suyundan faydalanarak sulu tarım yapılır. Mardin Nusaybin ovaları çoğunlukla tarım ve baklagiller yetiştirilir.

Mardin ilinin bitki örtüsü genel olarak step (bozkır)'dır. Bununla birlikte ilin kuzeyinde bozuk bataklık ormanlar yer alır. Eşiğin güneyinde seyrek ve cılız ot türleri hakim olan kuzeyindeki bozuk baltalık ormanlar; meşe türleri, bittüm, dişbudak, söğüt ve çınardan oluşur.

---

¹¹ Türkiye'nin Turizm Değerleri, Ankara, 2002, s: 1950

¹² Öztürk; a.g.e, 4

Midyat Eşiğinin güneyindeki geniş ovalarda; mercimek, pamuk, buğday ve arpa gibi tarım ürünleri yetiştirilmektedir. Eşiğin kuzeyinde durum değişir. Bu yörede, bağcılığın büyük önem kazandığını görmekteyiz.¹³

Karstik arazilerin yaygın olduğu bu yörede, tarım ancak karstik çukurlarda ve akarsularda yapılır. Yörede kuru tarım sistemi hakimdir. Bu nedenle tahıl verimi ilkbaharda düşen yağmurlara bağlıdır. Badem, mercimek üzüm tahıl önemli ürünler arasındadır.¹⁴

Derik, Nusaybin ve Savur ilçelerinde pamuk, fındık ve zeytin gibi ürünlerin yetişmesi, mikroklima özelliği yörede hüküm sürerken Akdeniz iklimi ve karasal iklimin ortak özelliğine sahiptir.¹⁵

Mardin’de önemli maden yatakları bulunmasına rağmen, maden rezervi bakımından zengin bir il değildir. Bu madenler arasında, tuğla ve kiremidin hammaddesi olan asfaltit, çimentonun hammaddesi olan kalker ve fosfat yer alır. Kalker, Mardin merkezinde, Nusaybin ve Yeşilli ilçelerinde, fosfat, Mardin’in merkezinde, Mazıdağı ve Derik ilçelerinde, asfaltit, Mardin’in ilçesi Kızıltepe’de çıkarılmaktadır.¹⁶

Nusaybin’in Girmeli beldesinde, petrol damarları ve doğal gaz azot ve potasla karıştırılan fosfat daha çok gübre sanayisinde kullanılır. Bunun yanında; kimya, diş hekimliği, cam, ipek üretimi ve petro kimya sanayisinde fosfat kullanılabilmektedir.¹⁷

---

¹³ Günal; a.g.e, 4 -5-6

¹⁴ Atalay; Türkiye’nin Bölgesel Coğrafyası, İstanbul, 2006, s:427

¹⁵ Türkiye’nin Turizm Değerleri, Ankara, 2002, s: 1950

¹⁶ Özgen, Turgay; İllere Göre Türkiye Maden Envanteri, Ankara, 1980, s: 434-435

¹⁷ Günal; a.g.e, 82-83

2.2.MARDİN İSMİNİN TARİHÇESİ

Mardin isminin kökenine yönelik çeşitli rivayetler vardır. Bir rivayete göre; çevrede çok kale bulunduğundan, yöreye Süryanice “ kaleler “ anlamına gelen “Marde” adı verilmiştir.¹⁸ Fars kaynakların da, “Marde “ adlı bir kavimden geldiği ifade edilmektedir. Ermenice “ Mardi “olarak geçen Mardin, adına ilk kez IV. Yüzyıl Roma müelliflerinden Antakya’lı tarihçi Ammanianus Marcellinus’un Amid- Nusaybin yolunun “ İzala dağı üzerinden, Maride (Mardin) ve Lorne kaleleri arasından “ geçtiği şeklinde kayıtlar görmektedir.¹⁹

Mardin Kalesi, Kuşlar yuvası, Kartal yuvası, Kartal kalesi, Eski kale köyünde bulunan Kat’at ül Mara Kalesi Deyrulzafaran Manastırının kuzeydoğusundaki Arur kalesi ve Erdemeşt Kalesi bu adın verilmesine etken olmuştur.²⁰

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Mardin’den bahsederken “Taht-ı Dara” yani Kal’a-i Mardin başlığını kullanır. Bu terim, kaleler kenti ve ya diyarı anlamına gelir.²¹

Ortaçağ başında, Justinianus döneminin ünlü yazarı Procopius kenti, bir kale –kent olarak Margdis diye anıyor. Daha sonraki Bizans yazarlarında, kentin adı Mardes’tir.²²

Mardin hakkında diğer rivayetlere göre; J.A. Dupre ve J.Von Hammer, Marde kelimesinin savaşçı bir kavim olan Mardelerle ilgili olduğunu, Mardelerin İran hükümdarlarından Ardeşir (226-241) tarafından buraya yerleştirildiklerini anlatır.²³

İslam kaynakları içerisinde Mardin adı ilk kez, Ebu Yusuf’un (İ.Ö. 792) Kitabı’l – Harac’ında geçmektedir. Müellif İslam fethi öncesi el-Cezire topraklarının Bizans ve Sasaniler’e ait kısımlarını zikrederken; Mardin ile dağlık kesimin (Dara ve Tur Abdin’le birlikte) Bizanslıların, Mardin’in hemen güneyinden başlayarak Sincar’a kadar uzanan ovanın ise İranlıların elinde olduğunu kaydeder. Daha sonra Belazuri’nin İslam fethiyle ilgili

¹⁸ Tarih Ansiklopedisi, “Mardin” Maddesi, C.6, Ankara, 2002, s: 320

¹⁹ Çevik; Üç Yüz Yıllık Bir Başkent: Mardin, I.Uluslararası Mardin Tarihi Sempozyumu Bildirileri, İstanbul, 2006, s: 66

²⁰ Yaşayan Tarih Mardin; Mardin Valiliği, 2005, s. 22

²¹ Gümüş; a.g.e, 10

²² Umar; Türkiye’de ki Tarihsel Adlar, İstanbul, s: 547

²³ Yaşayan Tarih Mardin; a.g.e, 21

kayıtlarda adı geçen Mardin, Tur- Abdin ve Dara ile beraber 19/ 640 senesinde İyaz b. Ğanm kumandasındaki İslam ordusu tarafından fethedilmiştir.²⁴

Vakidiye göre; ilin isminin kaynağı olarak iki rivayet bulunmaktadır. Bu rivayetlerden birine göre, şimdiki şehrin bulunduğu dağın tepesinde ‘Din’ adlı İranlı bir zihidin yaşadığı, orada ibadetle meşgul olduğu ve zamanla şöhretinin Horasan ve diğer doğu ülkelerine kadar yayıldığı ileri sürülmektedir. Bundan rahatsız olan Bizans hükümdarı Heraklus, bir kumandanını buraya göndermiş, bu kumandanda adı geçen şahsı öldürerek, buraya bir kale inşa ettirmiştir. Bu kaleye halk arasında Din öldü manasında, Mate Din denilmiştir. Bu kelime, zamanla Mardin olarak kullanılmaya başlamıştır.²⁵

Bu bölgeye hükmeden, Pers kralının “Mardin” adındaki çocuğu amansız bir hastalığa yakalanır. Uzun süre, hekimler hastalığına derman bulamazlar. Sonunda bazı hekimler, çocuğun sağlığına kavuşması için hükümdara bir öneride bulunurlar. Öneri şudur; Mardin’in sağlığına kavuşması için etrafı açık yüksek bir dağın tepesinde, uzun süre yaşaması gerekmektedir. Bu özelliklere uygun bir yer aranmaya başlanır. Ülkenin dört bir tarafında yapılan araştırmalar sonucunda, Mardin’deki dağın, (Kargalar Dağı) en uygun yer olduğuna karar verilerek, hekimlerle birlikte buraya getirilir. Amansız hastalığa yakalanmış olan Pers hükümdarının Mardin adındaki çocuğu, bu dağın tepesinde yaşamaya başladıktan sonra, çok geçmeden sağlığına kavuşur. Böylelikle burası yerleşim alanı olmaya başlar ve “Mardin” adının alır.²⁶

Bir başka rivayete göre; Mardin’in adını şu an bulunduğu bölgeye yerleşen , “Marde”adını taşıyan kavimden geldiği ifade edilir. Süryanice Mukaddes “Mara” kelimesinden geldiği, Sasani komutanlarından Mardius, bu şehri imar ettiği için şehrin eski ismi yerine bu komutanın isminin verildiği gibi çeşitli rivayetler vardır.²⁷

Mardin’e “Marde” denildiği, eski Yunan Coğrafyacıları tarafından da ifade edilmektedir Yine Süryaniler, Mardin’de halk arasındaki telaffuzunun, Merdin olduğunu, bununda Süryani dilinde kale anlamına gelen Merdo’nun çoğulu olduğunu bildirirler.²⁸

---

²⁴ Çevik; a.g.e, 67

²⁵ Öztürk; a.g.e, 1

²⁶ Güneş; Abdusselam Efendi’nin Mardin Tarihi, İstanbul, 2007 s: 3

²⁷ Tarih Ansiklopedisi, “ Mardin” maddesi, C: 6, Ankara, 2002, s: 320

²⁸ Göyünç; a.g.e, 6

7.yy'da İmparator Maoricius (1582- 602) devri tarihini yazan Theophilaktos Simokattes'da ve aynı devir coğrafyacısı Georgius Cyprius, Ermenice kaynaklarda Merdin Süryani kitaplarında Merdo, Merdi, Merde, Marda ve Mardin olarak geçmektedir. Selçuklular Mardin'i fethedince; Bizanslıların "Mardie" Arapların "Maridin" ismi yerine "Mardin" demişlerdir.²⁹

Tarihte Mardin için kullanılan diğer isimler ise; Erdobe. Tidu. Kartal Yuvası, Kuşlar Yuvası'dır.³⁰

---

²⁹Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, " Mardin" maddesi, C: 2, İstanbul, 1997, s: 1174

³⁰Yaşayan Tarih Mardin, Mardin Valiliği, 2005 s: 22

2.2.1.MARDİN TARİHİ

Mardin'in ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu, kesin olarak bilinmiyorsa da, kuruluşu eski, yakın doğu tarihine göre Subariler zamanına kadar dayanmaktadır. M.Ö. 4500'de Kuzey Mezopotamya'da Zagros dağlarına kadar, batıda Habur ve Balih'e kadar uzanan bölgede, Subariler adında kabileler yaşamakta idi. Subariler Mardin'e 80 km. uzaklığındaki Ceylanpınar ve Rasulayn'ın hemen güneyindeki, Tel Halef denen siteyi kendilerine merkez yapıp, tarihte ilk ülkeyi kurdukları biliniyor. Subariler, tarihçiler tarafından ön Asuriler olarak bilinmekte olup, ülkelerine Subarto denilmekteydi. Alman Arkeolog, Baron Max Von Oppenheim 'in, 1911- 1929 yılları arasında yaptığı kazılardan elde edilen sonuçlara göre; Subarilerin Mezopotamya' da (M.Ö. 4500- 3500) yaşadıklarını, bu tespiti sebep olarak da Sümer ve Babil katları arasında bulunduğu kiremitleri göstermiştir.³¹

Subarilerden sonra Mardin ili, M.Ö. 2850 yıllarında 30 yıl kadar Sümerlerin idaresi altında kalmıştır. M.Ö. 2500 yıllarında Akad- Sümer Devletini mağlup eden Babil Devleti, Mardini egemenliği altına almıştır.³²

Hammurabi, Babil ve Güney Babil M.Ö. (1931- 1910) yılları arasında süren İtibıl zamanına kadar yaşamıştır. İtibılın hükümdarlığının altıncı yılında, (M.Ö. 1925) Mardin'i işgal eden Hititler, daha sonra Babili de topraklarına katmışlardır.³³

Yeryüzünde tarımın doğduğu neolitik ve kalkolitik kültürlerin geliştiği “Bereketli Hilal” olarak tabir edilen Mezopotamyanın, en önemli yörelerden biri olan Mardin çevresinin, yazılı tarih kaynaklarında ilk olarak Hitit Devrine ait bir Boğazköy metninde görülen ve daha sonra 1. Adadnirari (M.Ö. 1305- 1274) ile oğlu 1. Salmanassar (M.Ö. 1274- 1244) dönemlerine dair, Asur kitabelerinde yer alan Kaşari / Kaşyari bölgesinin batı kesimlerini teşkil ettiği, günümüzde genellikle kabul edilen bir husustur.

Arkeolojik verilere göre; gerçek Mezopotamya geleneklerinin yaşandığı kuzeydeki en uç bölge olan Mardin çevresi, Sümer ve Akad dönemlerini müteakip, M.Ö.3000 sonlarına doğru İran'ın batısından gelerek, Mezopotamya'nın kuzeyinden dağlık kesime yayılan bir topluluk olan Hurrilerin eline geçmiştir. Bazı Bölgelerde yoğunlaşıp, şehir devletleri şeklinde örgütlenen bu topluluk, M.Ö. 1550'den itibaren yerini Mitannilere bırakacak, dolayısıyla

---

³¹Yaşayan Tarih Mardin, Mardin Valiliği, 2005, s: 22-23

³²Öztürk; a.g.e, 6

³³Yaşayan Tarih Mardin; a.g.e, 24

Mardin çevresi de bölgenin Asurlular tarafından işgal edildiği M.Ö. 13.yy'ın başlarına kadar yaklaşık iki yüz elli yıl Mitanni hakimiyeti altında kalacaktır.³⁴

Bazı bilim adamlarına göre, Mitanni devletinin başkenti Vaşşukani şehri, Mardin ili hudutları içerisinde yer almaktadır.

M.Ö. 1200'lerde başlayan Ege göçleri sonucunda Hitit, Mitanni, Babil, devletleri yıkılınca, Mardin ve civarına Asurlular hakim olmuşlardır. Mardin ve çevresi, tarih boyunca bölgeye yapılan göç hareketlerinden çok etkilenmiştir. Özellikle, M.Ö. 12.yy'da gerçekleşen Ege göçleri ve hemen ardından M.Ö. 11.ve 10.yy'lar arasında meydana gelen Arami göçleri, Mardin ve çevresinin ekonomik, dini, etnik ve kültürel yapısında önemli değişimlere yol açmıştır.³⁵

Asurluların, bölge üzerindeki hakimiyetinin zayıflamasından sonra, M.Ö. 1400-1200 yılları arasında Hurrilerin yıkılmasıyla kurulan, Nairi Devletlerinden biri olan, Urartular bölge üzerindeki etkinliklerini arttırdılar ve Mardin'i topraklarına kattılar.³⁶

M.Ö.8.yy'ın sonlarında, Kafkaslar üzerinden Anadolu topraklarına giren Kimmer ve İskit kabileleri, Urartuların Mardin'deki egemenliğine son vermişlerdir.³⁷

İskitlerden sonra Med (M.Ö. 625-550) ve Pers (M.Ö. 550- 331) hakimiyetlerine girmiştir. Pers ordularını bozguna uğratan Makedonya kralı Büyük İskender, M.Ö. 331'de Perslerin bu yöredeki üstünlüğüne de son vermiş, onun ölümünden sonra komutanlarından Selevkos, Ege ve Marmara'dan doğuda Hindistan'a dek uzanan geniş bir egemenlik kurmuş.

Mardin' ve doğusundaki bölgeleri de tek bir yetke altında toplamaya çalışmıştır.³⁸

M.Ö. 306'da Babil yerine Dicle kıyısındaki Selevkia'yı başkent yapan, 1. Selevkos'tan sonraki krallarda Mardin ve Hakkari bölgesini, özellikle Partların akınlarına karşı elde tutmuşlardır. Mardin, bu dönemde ekonomik açıdan gelişmiştir. Daha sonraları; Mardin'inde

---

³⁴Cöhce; Makalelerle Mardin, I. Tarih Coğrafya, İstanbul, 2007, s: 3-4

³⁵Memiş; Akkadlar Çağı'ndan Asur İmparatorluğu'nun Yıkılışına Kadar Mardin ve Çevresi, I.Uluslararası Mardin Tarihi Sempozyumu Bildirileri, İstanbul, 2006, s:122

³⁶Gümü; a.g.e, 7

³⁷Memiş; a.g.e, 121

³⁸Çevik; a.g.m, 112

içinde bulunduğu bölge, Ermeni krallığı, Selefkoslar ve Partlar arasında şiddetli bir mücadeleye sahne oldu ve Mardin Partların elinde kaldı.³⁹

Mardin ve çevresinde yaşayan halk, M.S. 38 yılında Hıristiyanlığı topluca benimseyen ilk topluluk olarak bilinmektedir. Bu dönemde, Abgar adlı beyin hakimiyetini benimseyen Arami halkı, daha sonra Süryani kadim diye anılacaklardır.⁴⁰

Bölge 2.yy'da Roma, 4.yy'da Sasani hakimiyetine girdi. Doğu Roma İmparatorluğunun kurulmasından sonra, Sasani- Doğu Roma mücadelesi bölge toprakları üzerinde 6. yy'ın sonuna kadar devam etmiştir. (s:301 Adnan Gürbüz) Bu yıllarda Süryani Aramiler, Antakya'daki piskoposluklarını önce Amida'ya (Diyarbakır), sonra Nisibis'e (Nusaybin) taşımışlar ve dolayısıyla bölge içinde Nisibis'in önemi giderek artmıştır.⁴¹

Mardin, ikinci Halife Ömer zamanında, İyaz B. Ganel-Fihri komutasındaki Müslüman Arap orduları tarafından, Hicri 19.yılda (miladi 640) fethedilmiştir.(s: 82 Abdurrahman Acar) M.S. 692' de Emeviler'in hakimiyeti altına girmiş. M.S. 824 de Mardin ve çevresi Halife Memun zamanında Abbasilere bağlanmış ve İslamiyet hızla yayılmıştır. M.S.885-978 yılları arasında, buralarda hüküm süren Hamdaniler'in kaleyi kesin olarak zaptedişleri 895 yılına rastlar. M.S. 990'da ancak, Musul'da tutunabilen Hamdaniler'in topraklarını birer birer ele geçiren Mervaniler, Mardin'i zaptederler.⁴²

Mardin'de Türklerin görünmeleri, Büyük Selçuklu Devleti (1040- 1157) zamanındadır.⁴³ 1104'te Haçlılar, Mardin' içine alan bölgeyi yağmaladılar.⁴⁴

1108'de Mardin Artukoğlu topraklarına katılmıştır. Böylece 12 yy'ın başlangıcından itibaren Mardin Artukluları adıyla yaklaşık üç asır sürecek ve şehre, tarihinin en parlak devrini yaşatacak olan süreç de başlamış olur.⁴⁵ Mardin'i ele geçirmek isteyen Eyyubiler 1202'de Mardin'i kuşatmışlardır.

---

³⁹S.Cöhce ; a.g.e, 82

⁴⁰Türkiye'nin Turizm Değerleri, Ankara, 2002, s: 1948

⁴¹Sevim, Erdoğan; Sırlıklı Devletleri Tarihi Siyaset Teşkilat Kültür, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1995, s: 104

⁴²Yaşayan Tarih Mardin, Mardin Valiliği, 2005, s: 27

⁴³ Keskin; Selçuklular Zamanında Mardin, I.Uluslararası Mardin Tarihi Sempozyumu Bildirileri, İstanbul, 2005, s: 361

⁴⁴ Sevim, Erdoğan; a.g.e, 194

⁴⁵Çevik; a.g.e. s: 65

1231’de Moğollar yöreyi yağmalamış, 1257’de Mardin Artukluları, Moğol egemenliğini tanımıştır. Ardında Memluklular ve Karakoyunlular bölgeye hakim olmuşlardır.⁴⁶

Mardin, iki defa Timur’un istilasına uğramıştır. İlk istila M.S. 1394 başlarında, ikincisi 1402 yılında olmuştur. Timur’un bu seferlerinden sonra, 1409 yılında Artuklu hükümdarı Melik Salih’in ölmesiyle, Artuklu beyliği tarihe karışmış ve Mardin bu tarihten sonra Karakoyunluların hakimiyetine girmiştir.⁴⁷

Bölgeye, Karakoyunlu’lardan sonra Akkoyunlular egemenlik kurmuş, ardından 1508’de, Safevi Devleti Mardin ve çevresine egemen olmuştur.⁴⁸ Abdusselam Efendiye göre; Mardin 1517’de Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlıya katılmış.⁴⁹

Osmanlı idaresine Diyarbakır eyaletinin bir sancak merkezi olarak geçen Mardin, 1517’den sonraki kayıtlarda yine aynı eyalete bağlı bir kaza merkezi olarak görülmektedir.18.yy’da Bağdat eyaletine bağlanan Mardin, 19. yy’da bir ara Musul’a bağlanmış, 1845 ‘den itibaren yeniden Diyarbakır Eyaletinin bir sancak merkezi olmuş, 1847’de devlet yeni bir idari yapılanmaya gitmiştir. Bu yeni sistem, 1864-67 ıslahatı ile lağvedilince tekrar Diyarbakır Eyaletine bağlanarak, Cumhuriyet devrine kadar bu konumunu korumuştur.⁵⁰ 1923 yılında Mardin il olmuştur.⁵¹

---

⁴⁶Şahin, Türk Tarih ve Kültürü, Ankara, 1999, s: 55

⁴⁷Gümüş; a.g.e. s: 9

⁴⁸Türkiye’nin Turizm Değerleri, Ankara, 2002, s: 1950

⁴⁹Yücesoy; Evrensel Tarih İçinde Mardin; Abdusselam Efendi’nin Mardin Tarihi, I.Uluslararası Mardin Tarihi Sempozyumu Bildirileri, İstanbul, 2006, s: 624

⁵⁰Maden; Olivier’e Göre Anadolu (Birecik, Şanlıurfa, Mardin, Nusaybin) İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Ana Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul, 2001, s: 28

⁵¹Türkiye Tarihi Yerler Kılavuzu, Ankara, 1999, s: 481

3. MADEN SANATININ TARİHSEL GELİŞİMİ

El sanatlarının kapsamı çok geniş olduğu için bilimsel ve gerçek anlamda bir sınıflandırma yapmak oldukça zor bir iştir. Genellikle yapılan araştırmalar incelendiğinde bitki ve hayvansal ürün işleri, ağaç işleri, toprak ve kil işleri, taş işleri, maden işleri, post ve deri işleri gibi bir sınıflandırmaya gidilmektedir.

Bilindiği üzere; El Sanatları kapsamına giren maden işlerinin tarihi çok eskidir.⁵² İnsanın madenleri işlemeyi öğrenmesi, insanlık tarihinin en büyük aşamalarından birini oluşturur.⁵³

Anadolu insanı gerek tarih öncesi, gerek tarih çağlarında değişik şekillerde ve muhtemelen değişik amaçlarla süs eşyası ve takılar kullandığı, yapılan arkeolojik kazılarla saptanmıştır. Yine yapılan kazılar gösteriyor ki; eskiden kullanılan takılar ve süs eşyaları altın, gümüş ve tunç gibi günümüzde geçerliliğini devam ettiren madenlerden yapılmaktaydı.

Madenler çok eski yıllardan beri kullanılan materyallerdir. Günlük kullanım “eşyası, aksesuar ve takı olarak madenler insanların dikkatini çekmiş, yaşamında önemli bir yere sahip olmuştur. Bunda, en önemli etken madenin dayanıklı oluşu, kolayca şekil verilebilir oluşu, verilen şekli muhafaza etmesi, dönüşüm özelliğine sahip olması ve onarım imkânı bulunmasıdır. Bu özelliğinden dolayı madenler; lif, toprak, ağaç gibi materyallere oranla daha üstün tutulmuşlardır.⁵⁴

Madenler; doğada ya doğrudan metalik halde veya cevher olarak bulunmaktadır. Metalik halde bulunan madenlere “doğal madenler” içinde kimyasal bileşikler halinde madenlerin bulunduğu kayalara ise “cevher” denir. Örneğin; altın doğal bir madendir. Gümüş, bakır ve demir hem doğal maden hem de cevher olarak bulunmaktadır. Kurşun, kalay, çinko ve civa ise ancak cevherden tasfiye yoluyla elde edilebilen madenlerdir.⁵⁵

Madenle tanışma ve onları kullanma yolları, Yakın ve Orta Doğu’da M.Ö. 7 binden itibaren bilinmektedir.⁵⁶ Türk maden işçiliği Altay-Orhon Türklerine kadar dayanır.⁵⁷ İslam

⁵² Sular; Mardin İli Midyat Telkari Gümüş İşçiliği Üzerine Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, 1998, s: 17

⁵³ Kayaoğlu; Bakırcılık (Tarihçe, Teknikler ve Günümüzdeki Durumu) 4. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, İstanbul, 1985, s: 185

⁵⁴ G.Sular; a.g.e. s: 17

⁵⁵ Bakır; Ortaçağ ve İslam Dünyasında Madencilik ve Maden Sanayi, Ankara, 2002 s: 41

⁵⁶ Eruz; Konuşan Maden, İstanbul, s: 15

⁵⁷ Sular; a.g.e, 17

dünyasının madenle tanışması ise M.S. 7.yy'a rastlar. Bu dönemden itibaren maden işçiliği merkezleri kurulmuş ve gelişen tekniklerle üretime hız kazandırılmıştır.⁵⁸ Çağlar boyunca gerçekleştirilen her metalurjik keşif, yeni bir maden sanatının doğmasına neden olmuştur.⁵⁹

İnsanlık tarihinin en büyük devrimlerinden birinin gerçekleştiği ve günümüz kentsel yaşamın temellerinin atıldığı “ Neolitik Çağda” da meydana gelen değişim ve gelişmeler, insan hayatını kolaylaştıracak birçok yeniliği de beraberinde getirmiştir.⁶⁰

Hayatta kalmayı başarabilen en eski insan ürünü nesneler taş aletlerdir. İnsanoğlu, en azından iki milyon yıl boyunca, dünyanın hemen hemen her köşesinde bu taş aletlerden yüz milyarlarcasını üretmiştir. Aletler çoğunlukla, yontma ve tabaka tabaka parçalama teknikleriyle yapıyorlardı. Üretim süreci, usta işçiler tarafından gerçekleştiğinde; yontma ve ya vurma teknikleriyle bir alet kısa sürede yapılıyor, birkaç dakika ya da saat kadar kısa bir süre içinde alet kullanıma hazır hale getiriliyordu. Her türlü balta, keser, bıçak ve kazma tekniklerle imal ediliyordu.

Yaklaşık, sekiz bin yıl önce başlayan Neolitik Çağ (Cıvalı Taş Devri), taşa istenilen şekli vermek ve yüzeyini parlatmak için yorucu gagalama ve taşlama süreçleriyle üretilen cilalanmış taş aletlerin yanı sıra tarımın başlamasına, hayvanların evcilleştirilmesine ve çömlekçiliğe tanık olmuştur.⁶¹

Dağınık ve toplumsal dayanışmadan yoksun Neolitik Dönem öncesi bireyleri, üretimi sürdürmüşler, hem de bir arada yaşamının sonucu olarak, sosyal münasebetlerinde de ilerlemeler kaydetmişlerdir. Ürettikleri ürünleri depolama ve saklama ihtiyaçlarından çanak çömlek yapımının yaygınlaştığı bu süreç, Kalkolitik Çağ'da yaşanacak gelişmelerin de hazırlayıcısı olmuştur. Bu dönemde, yoğun seramik üretiminin yanında, sınırlı sayıda da olsa madenlerin işletilerek, madenden eşya ürettikleri yapılan araştırmalar ortaya koymuştur.

Neolitik Çağın sonlarına doğru, başta bakır olmak üzere madenlere olan talebin artması, bu alandaki gelişmelere ivme kazandırmıştır. Altın, gümüş ve kırmızı renkli doğal bakır, Neolitik Çağ insanının dikkatini çeken ilk madenler olmuştur. Başlangıçta dere yataklarından, ya da kar, yağmur ve rüzgarın aşındırması sonucu yüzeye çıkan doğal maden

⁵⁸ Bodur; Türk Maden Sanatı, İstanbul, 1987, s: 11

⁵⁹ Eruz; a.g.e, 15

⁶⁰ Başak; Cahit Sıtkı Tarancı Müzesinde Bulunan Türk İslam Dönemine Ait Bir Grup Madeni Eser, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ana Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Van, 2004, s: 13

⁶¹ Bakır; a.g.e, 41

parçacıkları, henüz özellikleri bilinmediğinden, taş, obsidyen, kemik, v.b. sert cisimler gibi kullanıldıkları tahmin edilmektedir.

Madenlerin, ısıtılınca kolay işlenebilmeleri metalurjideki en önemli keşif olmuştur. Bu alandaki ilk önemli adım, tavlamanın keşfidir. Arkeolojik kazı sonuçları, tavlamanın ilk olarak Anadolu’da, Neolitik Çağ’da gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Çayönü yerleşim yerinde “ Kafataslı Yapı “ olarak bilinen yerleşme yerinde, ele geçen bakır bir boncuk, erken evrelerden itibaren madenlerin tavlandığını ve dövme tekniğinin de bilindiğini göstermiştir. Yine bu dönemin önemli yerleşme merkezlerinden olan Çatalhöyük ve Suberde, yapılan kazılarda akeramik bir seviyede doğal bakırdan dövülerek yapıldıkları anlaşılan ufak aletler ve süs eşyaları bulunmuştur. İşlenerek elde edilmiş olan bu parçalar, şimdilik bilinen en eski madenlerdir.⁶²

Geç Neolitiğin bir devamı olan Kalkolitik (bakır- taş) Çağda, Burdur’un yakınındaki Hacılar yerleşmesinin 5.ci katında, M.Ö. 5500 yıllarında ilk bakır aletler ortaya çıkmıştır. Maden aletlerin yanında, taş aletlerin devam etmesinden ötürü Taş ve Maden Devri anlamına gelen Khalkolitik Çağ adını vermektedir.⁶³

Madenin kullanılmaya başlaması ile insanlık için yeni olanaklar ve gelişmeler sağlanmış bulunmaktadır. Herkesin büyük ilgisini çeken bakırı elde edebilme karşılığında başka değerli maddeleri dokuma ve seramik gibi mamul eşyayı değiştirme isteği, ticareti doğurmuş ve insan toplulukları arasındaki bu alışveriş istek listelerinin, envanter eşyasının tespitini ve karşılıklı haberleşmeyi gerektirmiştir. Bu nedenle semboller, resimli işaretler biçimindeki “hieroglyph” yani “kutsal yazı “anlamına gelen yazı ortaya çıkmıştır.

Tunç Çağı ise Anadolu’ da 3000 yıllarında başlar.⁶⁴ Bu çağ insanı, tarımı geliştirmelerinin yanında iki önemli uğraşda yüksek seviyeye çıkarmıştır. Bunlardan biri ticaret, diğeri de maden işçiliğidir. Değişen yaşam koşullarına paralel olarak hayat standartlarının da yükseldiği Tunç Çağında insanlar, önceki çağların tarım, dokumacılık, çömlekçilik v.b. buluşlarına ek olarak, daha etkili silahların üretilmesine, kaliteli, sağlam, ince ve hafif kaplarla daha zarif süs eşyalarının yapılmasına olanak tanıyan tuncu elde etme

---

⁶² O. Başak; a.g.e. s: 13

⁶³ E.Akurgal; Anadolu Kültür Tarihi, Ankara, 1998, s:8

⁶⁴ E. Akurgal; a.g.e. s. 11

başarısını göstermişler. Neolitik dönemden beri kullanılan bakıra, bir miktar kalay katarak elde edilen bu alaşım maden sanatında bir devrim yaratmıştır.⁶⁵

Mezopotamyalılar da madenleri çok önceden tanımışlar ve bu madenleri sanayide kullanmayı öğrenmişlerdir. Onlar, önce bakırı, daha sonra da sırasıyla gümüş, altın ve kurşunu bulmuşlar ve kalayla bakır karıştırarak bronzu elde etmişlerdir.

Mezopotamya’da ilerleme kaydeden maden endüstrisinin başında ise bakırcılık endüstrisi yer alıyordu. Tel Agrab’taki tapınakta bulunmuş, bakırdan ma’mul dört hayvanlı bir araba (guadriga) ve arabacı yontusu bugün Bağdat Devlet Müzesinde sergilenmektedir. (A. Bakır s: 46) Sümer mitolojisinde çok önemli bir yere sahip olan Gılgameş destanında, Tanrıça İştâr Gılgameş’e Aşkını kabul ettiği takdirde ona tekerlekleri altından, okları gümüşten bir araba yaptıracağını vaat etmektedir.⁶⁶

Hattiler zamanında, Anadolu’da zinet eşyası olarak kullanılan başlıca maden altın olduğu gibi, bu eşyalarla beraber diğer araç ve gereç imalinde de geniş çapta bakır ve pirinçten yararlanılıyordu. Bu dönemde Pirinç yapmak için gereken bakırın, kısmen de olsa Alaşya (Kıbrıs)’ dan geldiği anlaşılmaktadır.⁶⁷

M.Ö. 1.binin Anadolu’sunun ve eski Ön Asya dünyasının en büyük madenci toplumu olarak karşımıza çıkan Urartuların, egemenlik sahası içinde yapılan arkeolojik kazılarda, çeşitli madenlerden yapılmış çok sayıda eser ortaya çıkarılmıştır. Genellikle, demir, bakır, altın ve gümüş gibi madenlerden ve ya tunçtan üretilen bu eserlerin sergiledikleri bu çeşitlilik ve üstün teknoloji, Urartu krallığının bir maden işleme ve üretme merkezi olabileceği yönünde yorumlar yapılmasına, hatta daha da ileri gidilerek, Urartu Krallığı’nın Yakındoğu siyasetinde söz sahibi olabilmesini, Urartuların demir madenciliğindeki başarısıyla ilintili olduğu savunılmaktadır.⁶⁸

Urartu Sanatı içerisinde önemli bir yeri olan metal işçiliğinden, günümüze kadar bakır ya da tunç levhalardan, çakma tekniğiyle yapılmış ve üzerlerinde çeşitli savaş sahnelerinin, av sahnelerinin, fantastik yaratıkların bulunduğu kemerler, tunçtan yapılmış olan adak levhaları,

---

⁶⁵ O. Başak; a.g.e. s: 14

⁶⁶ A. Bakır; a.g.e. s:60

⁶⁷ Bakır; a.g.e. s: 46-47

⁶⁸ Başak; a.g.e. s: 16

demirden ve tunçtan yapılmış olan silahlar ve bakır, demir, tunç, elektron, gümüş ve kemikten yapılmış iğneler ulaşmıştır.⁶⁹

Elimize geçen en eski Urartu eserleri; 1. Argiştı (780-760) ve II. Sardur'a (760- 730) ait birer kalkanla birer miğferden ibarettir.⁷⁰ Urartular zamanında, maden silah endüstrisinin önemli bir bölümünü kalkanlar oluşturmuştur.⁷¹

Demirin bu dönemde yaygın bir biçimde kullanılmış olması, Urartularda madencilik ne kadar gelişmiş olduğunu göstermektedir.⁷² Toprakkale kazılarında çıkarılan kazan kupları ve bronz heykelciklerde bunu kanıtlayan eserler arasındadır.⁷³

M.Ö. 1200-1700 yılları arasında Urartular ile birlikte Demir Çağ Anadolu'suna damgasını vuran bir başka uygarlıkta Friglerdir. Kendilerine özgü bir sanatı ortaya koyan Frigler, birçok alanda olduğu gibi maden sanatına da farklı bir boyut getirmişlerdir.⁷⁴

Maden işçiliğinde yüksek bir düzeye ulaşan Friglerin, Yaylı çengelli iğneler, olağanüstü güzellikte bronz taslar, tabaklar, kazanlar ile kemerler ortaya koymuşlardır.⁷⁵

Tarihte, ilk madeni parayı basarak, dünya medeniyetindeki yerini alan Lidyalılar, M.Ö. I.binde maden sanatına önemli yenilikler getirmiş bir uygarlıktır. Bu yeniliklerden en önemlisi, halk arasında "sarı bakır " olarak adlandırılan bakır-çinko alaşımı olan pirinç alaşımının keşfidir. Rengi, altın gibi sarı olan pirinç, dövme tekniği için olduğu kadar döküm içinde çok uygun bir malzemedir.

Lydialı'ların M.Ö. 7.yy'da Yakınoğu'nun önde gelen devletleri arasına girme başarısını göstermelerinin temelinde, bölgedeki altın madenlerin varlığı yatmaktadır. Bölgede hiç tanınmayan bu soylu maden, Lydialı'ları, zenginleştirip güçlendirmiştir.⁷⁶

Lydialılar'ın, tanrıların heykellerini yapmak için Yunanlılara külçe halinde altın sattıkları belirtilmektedir. O zamanlar bu altınlar, Tmolos (Kızılca Musa dağı) dağından ve Sart (Pactolos) ırmağı yatağından çıkarılıyordu. Sardes şehri, içinden geçen bu ırmağın

⁶⁹ Taş; Van El Sanatları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Van, 2005 s: 83

⁷⁰ Akurgal; Anadolu Kültür Tarihi, Ankara, 1998 s: 249

⁷¹ Bakır; a.g.e. s: 54

⁷² Yıldırım; Urartu İğneleri, Ankara, 1989, s: 5

⁷³ Akurgal; a.g.e. s: 249

⁷⁴ Başak; a.g.e. s: 17

⁷⁵ Akurgal; e.g.e. s: 269

⁷⁶ Başak; a.g.e. s: 18

kumları yıkanılarak içindeki altın tanecikleri ayrılır sonra bunlar eritilerek külçe haline getirilirdi. Önceleri Lidya krallarının , daha sonrada Ahameniş Büyük Krallarının hazineleri bu altını kum torbalarıyla dolar boşalırdı.

Hattiler döneminde demirin yanında altın ve gümüş gibi madenlerden de çeşitli heykelcikler, gerdanlıklar ve sair ziynet eşyalarıyla türlü kaplar ve lüks vazolar yapılmaktaydı.

Hititler döneminde ise bu değerli madenlerden küçük heykelcikler, kıymetli kaplar, kalkanlar ve yaylar imal ediliyordu.⁷⁷ Bu dönemde altın ve gümüş, ince levhalar haline getirilerek üzerlerine sihir formülleri yazılıyordu. Hitit Hattuşili ile Mısır kralı II. Ramses arasındaki Kadeş anlaşmasında gümüş bir levha üzerine yazılmıştır.⁷⁸

Zengin Anadolu kültürünün şekillendirilmesinde söz ettiğimiz bu uygarlıkların haricinde, Ortaçağ sonrasında bu topraklarda yaşamış olan medeniyetlerinde katkıları büyük olmuştur. Bunların dışında Roma İmparatorluğu ve onun mirasçısı olan Bizans gelmektedir. 1123 yıl gibi uzun bir süre tarih sahnesinde görülen Bizanslıların, mimarlık alanındaki başarıları kadar küçük el sanatları alanında da ileri bir seviyeye ulaştıklarını dini törenlerde kullanmak üzere yapılmış olan kupalar ve çeşitli kilise eşyası ve rölik mahfazaları şamdan, kandil gibi günlük hayatta kullanılan eşyada izleyebilmekteyiz. Bizanslı maden sanatçısı, salt eserleri şekillendirmekle yetinmemiş, aynı zamanda onları değişik teknikler kullanarak süslemeyi de bilmiştir.⁷⁹ Roma ve Bizans döneminde Anadolu’da gelişmiş maden sanatı atölyelerinin bulunduğunu, günümüze kadar gelen çok sayıdaki eserden anlıyoruz.⁸⁰

Orta Asya’dan İspanya içlerine kadar geniş bir alana yayılan İslam dünyasında kullanılan başlıca madenler altın, gümüş, bakır, bir bakır-kalay alaşımı olan bronz ve yine bir bakır -çinko alaşımı olan pirinçtir. Demir ve çelik silah ve alet yapımında, kurşun lehim alaşımlarında ve soy metallerin saflaştırılmasında, civa ise yaldızlamada kullanılmıştır.⁸¹

İslamiyet’in yayıldığı Yakın Doğu toprakları, bu madenlerin bol olduğu ve işlendiği bir kültür merkezi durumundaydı. Madeni ısıtarak kullanmaya hazır hale getirme, diğer madenlerle alaşımlar elde etme, çeşitli tekniklerde eserler yaratma ve bunları süsleme, ilk

---

⁷⁷ A. Bakır; a.g.e. s: 64

⁷⁸ A.Bakır; a.g.e. s: 65

⁷⁹ O.Başak; a.g.e.s: 19

⁸⁰ İ.Gündağ Kayaoğlu; a.g.e. s: 185

⁸¹ F. Bodur; Türk Maden Sanatı, İstanbul, 1987, s: 11

olarak Yakın Doğu topraklarında denenmiş ve geliştirilmiştir. Yakın Doğu’da ilk keşfedilen ve işlenen madenlerden biri olan altın doğada yaygın olarak bulunur. Keşif tarihi nerede ise insanlık tarihi ile eş tutulabilecek altın, süs eşyası olarak karşımıza M.Ö.6000 den itibaren çıkmaya başlar⁸²

Yumuşak, sarı renkli bu madeni tarihte ilk kez kullananların Sümerlerin olduğu sanılmaktadır.⁸³

Maden yatağının geçtiği dere ağızlarından toplanan veya kayalar içindeki damarlardan çıkarılan altın, içinde bulunan diğer maddelerden arındırıldıktan sonra kullanılmaya hazır hale gelir. Yumuşak ve kolay işlenebilen bir maden olan altın, soğuk haldeyken de işlenmeye müsaittir. Bu yatkınlığı yüzünden, döküm ve dövme teknikleri uygulanarak istenilen formlarda pek çok eserin yaratılmasında çağlar boyunca kullanılmıştır.⁸⁴

Yazılı kaynaklar Türklerin ana yurdu Orta Asya’da ve Altaylarda zengin altın yataklarının bulunduğunu bildirmektedir. Erken İslam devrinde altın hem tas, ibrik, maşrapa gibi kullanım eşyası olarak hem de küpe, bilezik, gerdanlık gibi ziynet eşyası yapımında bolca kullanılmıştır.

Soy metallerden bir diğeri ise gümüştür. Doğada doğal olarak bulunur. Bir altın ve gümüş alaşımı olan elektum da doğal bir alaşımdır. İçinde %40 oranında gümüş bulunmaktadır.

Tabiatta hem doğal, hem de cevher olarak bulunan gümüş madeni, altın gibi dere yataklarından toplanır ve ya bazı kayaların içinde damar halinde bulunur. Doğal gümüş çok az miktarlarda mevcut olduğundan, altından daha geç bir tarihte fark edildiği tahmin edilmektedir. Doğal gümüşün, M.Ö. IV.binin başlarından itibaren Çinliler, Farslar ve Türkler tarafından süs eşyalarının yapımında kullanıldığı görülmektedir.⁸⁵

Yumuşak bir maden olduğundan soğuk haldeyken de işlenmeğe müsait olması kullanım kolaylığı yaratmıştır. Gümüş ayrıca doğada cevher olarak da bulunmaktadır. Bunların başında gümüş klorür gelmektedir.⁸⁶

---

⁸² Eruz; Konuşan Maden, İstanbul, 1999, s: 13

⁸³ Bakır; a.g.e. s: 24

⁸⁴ Eruz; a.g.e. s:17

⁸⁵ Bakır; a.g.e s: 30

⁸⁶ Eruz; a.g.e, 17

Eski çağ coğrafyacılarına göre; Yakın Doğu topraklarında, Baktria ve Badenşah gümüş madenleri bakımından zengin bölgelerdir. Ayrıca, Orta,Batı ve Kuzey Anadolu da gümüş madeni ve cevherleri bakımından önemli bir bölgedir. İlk gümüş tasfiyesinin yani yabancı maddelerden arındırma işleminin, Anadolu’da yapıldığı bilinmektedir. Marko Polo, Ebul Fida ve İbn Havkal, Badenşah’ın gümüş yataklarından bahsetmektedirler. Yine bu seyyahlar, Abbasi Halifelerinin Fars, Horasan ve Kirman bölgelerinde zengin gümüş madenlerinin olduğuna da değinirler. Bütün bu yazılı belgeler, Yakın Doğu topraklarında yoğun altın ve gümüş üretiminin varlığını ispatlamaktadır.⁸⁷

Fakat, İslam dininin değerli madenleri kullanmayı yasaklaması, altın ve gümüş kullanımını baskı altına almış olsa bile, 12.yy ortalarına kadar bu türde eserler yapılmaya devam etmiştir. Yazılı kaynakların sözüne ettiği, altın ve gümüş, ziynet ve kullanım eşyalarından günümüze kadar gelmiş olanları çok azdır. Erken dönem altın ve gümüş eserlerin pek çoğunu yağmalar sırasında kaybolduğu, bir kısmının da ihtiyacı duyulan bir başka maddeye yani paraya dönüştürüldüğü bilinmektedir.⁸⁸

12.yy dan sonra altın ve gümüş, sadece ziynet eşyaları yapımında,bronz ve pirinçten eserlerin üzerine kakma tekniğinin uygulanmasında kullanılmaya başlanmıştır. Birdenbire soy metallerden uzaklaşmanın asıl sebebini, bu madenlerde başlayan kıtlığa bağlamak yerinde olur. Fakat; yine de erken İslam dönemi içinde Büveyhilerin altın ve gümüş eserleri önemli yer tutmaktadır.

Bu madenleri, ve uygulama alanlarını yayıldıkları bölgelerde, miras olarak bulan İslam maden sanatkarları, M.S. 8.yy dan itibaren İslam dinini kabul eden Orta Asyalı Türk sanatkarlarının da etkisi altında kalarak, eklektik bir İslam maden sanatının gelişmesini sağlamışlardır.

Sasani devrinde İran da, İran’ın kuzey doğusundaki bölgelerde, çeşitli Türk boylarının yaşadığı Harzem ve Türkistan da maden sanatı oldukça ileri düzeydeydi. Maden yatakları bakımından zengin olan Altaylar’a kadar uzanan bölgelere yerleşen Türkler, büyük bir ustalıkla madeni işleyerek orijinal örnekler yaratmışlardır. Tarihi araştırma ve kazılar, Neolitik devirden itibaren Orta Asya da maden sanatının, ileri seviyede olduğunu ortaya çıkarmıştır. M.Ö. 4.yy’ da tarih sahnesine çıkan ilk Türk topluluğu Hunlar, Orta Asya kavimlerini politik olduğu kadar kültürel açıdan da bir birlik altında toplamışlardır. Ayrıca,

---

⁸⁷ Bodur; a.g.e, 11

⁸⁸ Eruz; a.g.e, 17

bir ticaret yolu olan ipek yolunu da kontrolleri altına almışlardır. Ordos, Noin Ula, Pazırık ve güney Sibiryâ bölgeleri, Hun buluntularının yoğunlaştığı önemli bölgelerdir.

Altının değişik alanlarda ne şekilde kullanıldığını göstermesi bakımından önemli bir diğer örneklere de Altay Kurganların da rastlanmaktadır.⁸⁹

M.P.Griaznov ‘un 1927’ de Ursula Irmağı kıyısında bulunan Şibe’de ortaya çıkardığı bir başka kurganda bir lidere ait olduğu sanılan önemli bulgularla karşılaşmıştır. Bunların en önemlileri mumyalanmış cesetler, at koşum takımları, giysilerde kullanılan süs eşyalarıdır. Süslerin büyük çoğunluğu, tahta üzerine ince altın kaplama ile yapılmıştır.⁹⁰

Eserlerin altınla kaplanması, Göktürklerde devam etmiştir. Orta Asya’ dan süzülüp gelen ve Uygurlarda tezyini sanatlar, Karahanlı ve Gazneli’lerden Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklularına kadar uzanan bağlantını habercisidir.Bu bağlantı ile Anadolu beyliklerinde devam ederek Osmanlılara kadar gelmiş olan gelenek, Orta Asya da kurulmuş Türk devletleri ile aynı zincirin halkasını oluşturmuştur.⁹¹

Orta ve Yakın Doğu’da, M.Ö. 7.binde bilinen madenin Orta Asya’da tanınması, Neolitik devre rastlamaktadır. İslamiyet öncesi Türk topluluklarına ait madeni eserler, kurganlarda yapılan kazılar sonucu gün ışığına çıkarılmıştır. Bu eserler arasında; kılıç, kalkan, kargı, mızrak ve temren bulunurdu.

Kılıçların hayvan figürlü kabzaları, altın levhalarla kaplanır ve kıymetli taşlarla süslenirdi. Bunların dışında kemer tokları, kayış uçları, kav mahfazaları, ok kutuları (sadak), zırhlar, tolgalar, altın ve gümüş ile benzer madeni tabakalar, maşrapalar, heykeller, yapılarıdır.⁹²

Moğolistan’ın kuzeyinde Noin-Ula’da, 1924-25 yıllarında P.Kozlov tarafından yapılan kazılarda, M.Ö. I.yy’a ait buluntular elde edilmiştir.

Soyguncular tarafından soyulmuş olan kurganın, sularla dolması sonucu içindeki birçok eşya çürümüştür. Kurganda 85 altın plaka, bronz, kaplar ve kemer tokalarına rastlanmıştır.⁹³

---

⁸⁹ Eruz; a.g.e, 17-21

⁹⁰ Yücel; İslam Öncesi Türk Sanatı, İstanbul, 2000, s: 18

⁹¹ Eruz; a.g.e, 21

⁹² Konak; Erzurum’da Kuyumculuk ve Sorunları, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, 2001, s: 4

⁹³ Konak; a.g.e, 8

Hun sanat eserlerinin en önemli örneklerinin bulunduğu Pazırık Kurganları, M.Ö. 3-2 yy arasına tarihlendirilmektedir. Bu kurganlar 18. yy ortalarında IV. İvan'dan kaçan Ruslar tarafından yağmalanmıştır.⁹⁴ Bu kurganlardaki Hun yaşamını tanıtan bulgular arasında at koşum takımlarının, küçük heykellerin ve kemerlerin ayrı bir önemi vardır. Bunlar arasında atların başlıklarına, eğer takımlarına takılan süsler son derece dikkat çekicidir. Ayrıca madenden yapılmış eşyalar, kurganlarda çok sayıda bulunmuştur.⁹⁵

Hunlar döneminde büyük gelişme gösteren bronz endüstrisini de unutmamak gerekir. 1920 yılında Pekin'in kuzeyinde jehal eyaletinde bol miktarda Hun bronzları ele geçirildi. Açılan mezarlardan elbise süsleri, kuşak tokaları, bu tokalara ait çerçeve ve iğneler, bronzdan düğme, inci, gerdanlık ve diğer asma süslere ait buluntular üzerinde görülen hayvan figürleri özellikle at, kaplan, tasvirli eserler çıkarıldı. Bu eşyalar arasında, hayvan mücadelelerini temsil eden bronz eserler önemli bir yer tutmaktadır.⁹⁶

Hun maden endüstrisinde kazanlar önemli bir yer tutmaktadır. Minussink Müzesi'nde, çok sayıda huni biçiminde ayakla hazırlanmış, bronz kazan bulunmaktadır. Bu tür kazanların benzerleri de Macaristan'da ele geçirilmiştir. Bunlar ise, bir üslup grubunu teşkil ettikleri gibi, aynı devirde imal edilmişlerdir. Bu kazanların kalite ve işçilik bakımından, Güney Rusya'nın havalisinde imal edilen kazanlardan daha gelişmiş oldukları anlaşılmaktadır. Aynı zamanda, bunların şekilleri uzamış, süslerinin tarzı da yenilenmiştir. Bu kazanların üzerinde yer alan süslemeler ise, kısmen dokuma sanatından, kısmen de maden işçiliğinden etkilenecek yapılmışlardır.

Çin'in kuzeyinde seyahat eden seyyahlar, pazarlarda açık olarak satılan bronzdan yapılmış binlerce esere rastlamışlardır. Daha çok elbise süsleri ve ya at koşumlarına ait olan bronz parçalar, özellikleri itibari ile Çin eserlerinden kolaylıkla ayırt edilmekteydi. Hunların Çin sanatındaki hatıraları olan bu eserlerin büyük bir kısmının Ordos bölgesinde ele geçmesinden dolayı “ Ordos Bronzları” adıyla tanınmamalarına sebep olmuştur. Ordos bronzlarının bir kısmında at güreşi tasvirleri yer almaktadır. Çin kaynaklarında, Kırgızların her yıl yetiştikleri atları güreştirdikleri ve bu müsabakalar sonucunda birinci gelenlere armağanlar verdikleri anlatılır. İşte bu gelenek, o dönemin sanatkarları tarafından bronzdan imal edilen eşyalar üzerine de işlenmekteydi. Ordos bölgesinde ele geçen diğer buluntular ise şunlardı: Çakılar, küçük bıçaklar, baltalar, kazmalar, hançerler, diskler, düğmeler, at figürlü

⁹⁴ Eruz; a.g.e, 10

⁹⁵ Yücel; a.g.e, 34

⁹⁶ Bakır; a.g.e, 56

plakalar, iğneler, applike süsleri, geyik, deve, koyun, ve keçi resimleri, hayvan mücadelesi sahneleri.⁹⁷

9.yy' a tarihlenen ve Erken İslam Devri diye adlandırılan bu dönem sanatının genel özelliği ise, çeşitli kültürlerin tesiri altında bir kimlik arayışında olunmasıdır. Bu döneme ait maden sanatı ile ilgili eserler sayılacak kadar azdır. Bu döneme ait, dövme ve döküm tekniklerinde yapılmış olan madeni eserler tabaklar, testiler taslar, ibrikler, maşrapalar, vazolar, buhurdanlar, oğumiler, (su kapları) madalyonlar ve ziynet eşyaları şeklinde tasnif edilmektedir.⁹⁸

10.yy' dan itibaren İslam sanatına, Türk etkilerinin girmeye başlaması ile birlikte sanat hayatında bir canlanma görülür. Erken İslam döneminde çeşitli uygarlıkların etkisinde kalınmıştır. Zamanla bu karmaşık etkiler, kendi benliği olan bir Türk-İslam sanatına dönüşmüştür. 7.yy dan – 10.yy ortalarına kadar olan dönemin madeni eserleri sayılıdır. Bu örnekler arasında bir önceki medeniyetlerin kopyaları olduğu gibi, İslami karakter taşıyan yeni parçalarda bulunmaktadır.⁹⁹

Erken İslam dönemine ait olan tabak, testi ve taşların yapımında genellikle gümüş ve tunç madenleri kullanılmıştır. Dövme ve döküm teknikleriyle imal edilen bu formların kalın duvarlı ağır parçalar oldukları göze çarpmaktadır. Bu döneme ait, eserlerin alçak yapılmış olan rölyefleri, zeminin çökertilmesi metodu ile elde edilmiş ve kabartmaların üzeri kazıma tekniği ile işlenmiştir. Erken İslam Sanatı dönemine ait gümüş tabaklar üzerinde, Orta Asya kurgan bulguları arasında rastladığımız bir süsleme tekniği olan “Eğri Kesim” tekniğinden de örneklerle rastlamak mümkündür.¹⁰⁰

Abbasi Devri'ne ait üzerinde Halife ve ya emirlerin portre, isim, unvan yahut da bulundukları şehirlerin isimlerini taşıyan gümüş ve ya altından mamul madalyonlara rastlanmıştır. Erken İslam devri eserleri üzerindeki süslemelerin teşkil ettiği konuları, saray hayatı ile ilgili sahneler, kadın figürleri, hayvan figürleri çeşitli motiflerin karışımıyla ele edilen kompozisyon ve yazı figürleri oluşturmaktadır. Üzerlerinde bu tarz süslemelere rastladığımız ziynet eşyaları da bu dönem maden eserlerine bir grup oluşturmaktadır.

---

⁹⁷ Bakır; a.g.e, 57-58

⁹⁸ Konak; a.g.e, 20

⁹⁹ Eruz; a.g.e, 21

¹⁰⁰ Konak; a.g.e, 20

Repousse filigre ve granüle teknikleri ile süslenmiş gerdanlık, bilezik, yüzük, küpe ve şamdanlık gibi altın ve gümüş ziynet eşyalarına rastlamak mümkündür.¹⁰¹

Osman Turan'ın belirttiğine göre, 12. yy'ın ikinci yarısında yani 1174 dolaylarında, Abbasi halifesi büyük paralar harcayarak Bağdat'ın ortasından geçen Dicle nehri üzerinde, büyük bir köprü yaptırmış ve bu köprünün demir zincirini. Hani'de 1500 dinar altın ödeyerek satın almıştır.¹⁰²

12.yy'ın ikinci yarısından sonra Anadolu'yu yurt edinmeye başlayan Selçukluların, Anadolu'ya gelmeden önce, geldikleri coğrafya da gelişmiş madencilik faaliyetlerinin olduğu bilinmektedir.¹⁰³

Selçuklu devriyle birlikte, İslam maden sanatında büyük bir gelişmenin başladığına tanık oluyoruz. Selçuklu sanatının hemen her dalında olduğu gibi, maden sanatında da çok gelişmiş kap ve işleme teknikleri başarılı bir şekilde uygulanmıştır.¹⁰⁴

Selçuklular, Anadolu'ya yerleştikten sonra, bir yandan faal durumda olan maden ocaklarını işletmişler, diğer yandan da yeni ocaklar bulma arayışına girişmişlerdir. Kaynaklar, Anadolu Selçukluları zamanında başta bakır, gümüş, demir ve boraks madeni olmak üzere birçok madenin işletildiğinden, bu madenlerden üretilen eşyaların da ihraç edildiğinden söz etmektedir. Günümüzde olduğu gibi Ergani, Erzincan ve Kastamonu bu dönemde de önemli bakır üretim merkezleri arasında yer almaktaydı.¹⁰⁵

Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Devleti'nin erken döneminde bakır; askeri alandan çok sosyal alanda daha yaygın olarak kullanılmıştır. Bakır, askeri alandaki savaş malzemesinin karşılanmasında önem kazanmıştır. Bu konuda erken dönem Osmanlı tarih yazarları ayrıntılı bilgi verirler. Bakırın, ateşli silahlarda kullanılmasının başlaması, Fatih Sultan Mehmed'in, İstanbul kuşatması öncesinde dökülen büyük toplarla başlamıştır. Özellikle, Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethi sırasında döktürmüş olduğu büyük bronz topların bakır ihtiyacını, Küre'de üretilen bakırın karşıladığı anlaşılmaktadır. Hoca Sadedin Efendi ve Münecimbaşı Ahmed Dede'nin de yazdıkları gibi, Saruca adlı ustanın o zamana kadar eşi görülmemiş bir

---

¹⁰¹ Konak; a.g.e, 23

¹⁰² Bakır; Geç Ortaçağ'larda El-Cezire Bölgesinin Dokuma ve Madencilik Endüstrisindeki Kapasitesini Yükselten Faktörler, I.Uluslararası Mardin Tarihi Sempozyumu Bildirileri, İstanbul, 2006, s: 104

¹⁰³ Başak; a.g.e, 19

¹⁰⁴ Gündoğ Kayaoğlu; a.g.e, 185

¹⁰⁵ Başak; a.g.e, 19

top dökümü için, 300 kantar (yaklaşık olarak 16 900 kg.) bakır kullandığını göz önüne alacak olursak, bakır tüketiminin askeri alanda ulaştığı boyutlar kolayca anlaşılır.¹⁰⁶

12.yy'da bir yandan politik bölünmelerin artışı ve sayıları giderek çoğalan varlıklı ailelerin İslam toplumu içinde daha önemli bir yer kazanmasına bağlı olarak, Selçuklu sanatkar ve zanaatkarlarının da durumu değişmeye başlar. Bu değişimde, ilk izlerini İslamiyet öncesi devirlerde bulduğumuz, Ahilik teşkilatının Selçuklu devrinde köklenip yerleşmesinin payı çok büyüktür. Varlıklı tüccar sınıfının oluşması, kültür ve sanat hayatını olumlu biçimde etkilemiştir. 12.yy maden sanatı ustaları, Sultan, Emir ve Beylerden başka, varlıklı tüccar aileleri içinde eserler yaratmışlardır.¹⁰⁷

12. ve 13. yy. da başlıca dört merkezde maden sanatı gelişme gösterir. Horasan bölgesi, Herat ve Nişapur; Mezopotamya-İrak bölgesi, Zengi döneminde Musul, Eyyubiler devrinde Şam, Mısır ve Yemen; Anadolu Selçukluları devrinde Konya, Artuklu döneminde Diyarbakır ve Mardin önemli maden yapım merkezleriydi. 13.yy'larda bütün yakın doğuda Musul'lu maden işçileri revaçtaydı. Musul ekolünün büyük teknik ilerlemeleri, İran'da maden sanatıyla uğraşan ustaları etkilemiştir.

Zengiler devrinde Mezopotamya, Eyyubiler devrinde de Suriye maden sanatında çok ileri düzeye ulaşmıştır. Mezopotamya'da Moğol istilasına (1262) Suriye'de Memlük hakimiyetine (1260) kadar Zengi ve Eyyubi döneminin en önemli maden merkezleri Musul ve Şam olmuştur.¹⁰⁸ Selçukluların Horasan'da gelişen parlak maden sanatı, Zengilerle XIII.yy. başında Musul'a geçmiş ve burada kakma tekniğinin en ince eserleri meydana gelmiştir.¹⁰⁹

Anadolu Selçuklularına bağlı beyliklerin idaresindeki Anadolu'da, Arap Türk ve 13.yy'ın ortasından sonra Moğol gibi çeşitli etnik grupların birbirine karışarak yaşadığı çok karmaşık bir kültür yapısı vardır. Bu sebeple Güney Doğu Anadolu bölgesi eserleri, özellikle Artuklu madenlerinde Anadolu'ya has özellikler yanında Suriye, Mezopotamya ve İran etkileri görülür.¹¹⁰

¹⁰⁶ Belli; Türk Bakırcılık Sanatının Gelişimi, İstanbul, 1993, s: 16

¹⁰⁷ Erginsoy; İslam Maden Sanatının Gelişmesi, İstanbul, 1978, s: 230

¹⁰⁸ Erginsoy; a.g.e, 230

¹⁰⁹ Aslanapa; Türk Sanatı, İstanbul, 1999, s:335

¹¹⁰ Bodur; a.g.e, 33

Ağır maddelerden oluşan, bir yerden diğerine taşınması bir hayli güç ve harcama gerektiren, aynı zamanda taşınması esnasında güvenlik açısından da büyük riskler taşıyan altın, gümüş, demir ve bakır gibi külçe halindeki madenlerin, en uygun işlenme yerleri çıkarıldıkları ocaklarla, para, kuyumculuk, demircilik ve bakırcılık sektörlerinde şekillendirme mekanları ise, bu maden ocaklarının yakınındaki şehirlerdeki atölye ve fabrikalarda gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, Eskiçağlardan beri birer para üretim fabrikası sıfatıyla darphaneler, çoğunlukla maden ocaklarına en yakın yerlere kurulmuştur. Nitekim, Artuklular, Mardin, Düneysır, Hısn Keyfa ve Amid şehirlerinde faaliyete geçirdikleri darphaneleri, buralardaki maden ocaklarına en yakın yerlere kurmuşlar ve başlıca sikkeler de buralarda kestirilmiştir.¹¹¹

XIII. yy'da maden sanatının merkezi Musul olmakla beraber, Anadolu'da da Artuklu'lar ve Selçuklular'la Büyük Selçuklu maden sanatına dayanan bir gelişme olmuştur. Artuklu Maden sanatında; Oyma, kakma, kabartma, savatlama ve emaye gibi çeşitli tekniklerde birçok maden işlerinin yapıldığı kalan eserlerden anlaşılmaktadır. Kandiller, şamdanlar, buhurdanlıklar en çok görülen şekillerdir. Bunlardan tarihi bilinen en eski örnek, Diyarbakır'da bulunup, İstanbul Türk ve İslam Eserleri müzesine getirilen ucu kesik, şişkin koni biçiminde 4 kuplu bir tunç davuldur.¹¹²

Tahminen, 1200 yıllarından kalmış olan bu eserde, kazıma tekniği uygulanmıştır. Artuklular'dan kalma diğer bir eser, Innsbruck Ferdinandeum'da bulunan iki kulplu bakır leğendir. Türk İslam sanatında, pek az kullanılan bir teknik olan yedi renkli cloisonne emaye süslemelidir. Anadolu'da Artuklular zamanından kaldığı anlaşılan bir maden işi, mezarlıkta bulunup, Düneysır (Kızıltepe) de satın alınarak Diyarbakır müzesine getirilen, 12,5 cm boyunda küçük bir sfenkstir. Dört ayağı üzerine oturan sfenks, üç dilimli tacı ile Selçuklu tiplerini aynen tekrarlayan örgülü saçlı bir insan başı taşımaktadır. Kıvrılan kanatları birer ejder başı ile nihayetleniyor. Her halde bir buhurdanlık kapağının süs figürü olarak yapılmıştı. Ajurlu ve kakmalı gövdeleri yırtıcı hayvan, at ördek ve ya kuş figürleri biçiminde çok görülen buhurdanlıklar, bazen kapaklı yapılarak üzerine plastik bir figür yerleştiriyor, yahut sapları ve ya ayakları böyle figürlerle süsleniyordu. Diyarbakır'dan madeni sfenks de böyle bir buhurdanlıktan kalmış olmalıdır.¹¹³

---

¹¹¹ Bakır; a.g.m, 103

¹¹² Aslanapa, a.g.e, 336

¹¹³ Aslanapa; a.g.m, 337

Selçuklu dönemi maden sanatına ait eserler altın, gümüş ve tunçtan yapılmıştır. Fakat, altın ve gümüş madenlerine nazaran tuncun daha çok kullanıldığı gözlenmektedir. 12. yüzyılın sonlarına doğru pirinç alışı da maden sanatında kullanılmaya başlanmıştır.¹¹⁴ Pirinç alışımının Selçuklular devrinde geniş ölçüde kullanılması, Selçukluların İslam maden sanatına getirdikleri en önemli yenilik olarak kabul edilmektedir.¹¹⁵

Selçuklular zamanında Anadolu’da gümüş ise, demirden daha büyük bir önem taşıyordu. El-Ömeri’nin dediği gibi, Keykubat tarafından Ermeniler’den alınan Lü’lüe’deki Gümüşsaray’da ve Bayburt’ta (Gümüşhane), Amasya’ya bağlı Gümüş (Gümüşhacı –köy) ve Kütahya havalisinde gümüş madenleri vardı. Ayrıca Orta Fırat bölgesinde Malatya ve Elazığ’daki gümüş madenlerini de unutmamak gerekir. Bunlardan Küyahya’da ki, gümüş madeninden büyük gelir elde edildiği ve buradan çıkarılan gümüşün çok kaliteli, üretim giderlerinin de düşük olduğu bildirilmektedir. Anlatılanlara göre; bu madenlerdeki üretim XIV. yüzyılın ilk yarısına kadar devam etmiş, sonra da durdurulmuştur. Bunlardan, sadece Gümüşhane madeninin, üretim faaliyetini, Osmanlılar döneminde de sürdürdüğü anlaşılmaktadır.¹¹⁶

Kaynağını Orta Asya maden sanatı ve istila ettiği uygarlıkların sanatından alan Selçuklu maden sanatı, malzemeleri, kap formları, bezeme konuları ve kap türleriyle zengin bir repertuara sahiptir. Selçuklu Döneminde, hem altın ve gümüş hem de tunç ve pirinç yapıtlardan üretilmiş, dövme döküm, kazıma, çalma, kabartma, telkari, savat delik-işi, kakma ve yıldız gibi teknikler de ustalıkla uygulanmıştır.¹¹⁷

Selçuklu çağı Anadolu’sunda, madeni eşya üretim merkezinin Artuklu bölgesi, yaratıcı okulunun da Musul okulu olduğu, Konya’nın da ikinci bir merkez olduğu belirtilmektedir. Siirt-Madenköy, Muş, Bitlis, Kastamonu-Küre, Erzincan, Maden (Ergani), Murgul, Erzurum ve Tokat ise dönemin önde gelen bakır işletme merkezleridir.¹¹⁸

Konya, Mardin, Hasankeyf, Diyarbakır, Cizre, Siirt, Harput, Erzurum ve Erzincan Anadolu’da gelişmiş maden sanatı atölyelerinin başında gelmektedir. Selçuklu döneminde ise

---

¹¹⁴ Konak; a.g.e, 25

¹¹⁵ Kayaoğlu; a.g.m, 185

¹¹⁶ Bakır; a.g.e, 133

¹¹⁷ Başak; a.g.e, 19

¹¹⁸ Başak; a.g.e, 20

maden sanatının merkezi Horasan olmuştur. Küçük Asya'yı ve Suriye'yi etkileyen Selçuklular, burada maden sanatını doruk noktasına ulaştırmışlardır.¹¹⁹

Anadolu Selçuklu maden sanatı, tıpkı mimaride olduğu gibi değişik bölgelerin ve kültürlerin etkilerini yansıtan eklektik bir sanat anlayışı gösterir. Orta Asya, İran ve Mezopotamya kökenli kompozisyonların yanı sıra, Eski Çağ, Anadolu ve Bizans sanatından da yapılmıştır.¹²⁰

Anadolu Selçuklularının, XIII. yüzyıl da bölgelerindeki hakim güçlerini kaybetmeleri ve parçalanmaları sonucu beylikler devri başlar. Politik çekişmelerle geçen bu devir, sanat faaliyetleri açısından durgun bir tablo çizer. Beylikler dönemi Selçuklular ile Osmanlılar arasında bir geçiş devresini temin etmesi açısından önemlidir.¹²¹

Beylikler devri, maden sanatı konusundaki bilgimiz diğer alanlarla kıyaslanınca çok kısıtlı kalır. 14-15. yüzyıllardan günümüze ulaşmış pek az tarihli eser vardır. Çeşitli koleksiyonlarda ve müzelerde bulunan ve beylikler devrine ait olabileceği kabul edilen eserler ancak kıyaslamalarla değerlendirilebilir.

Beylikler devri, erken Osmanlı maden sanatının kökeninde yatan Selçuklu maden işçiliğine ait eserlerin çoğu pirinç, demir ve bronzlardır. Altın ve gümüş çok az işlenmiştir.

Leğen, tas, tepsi, vazo, şamdan, kalemdan, kandil, buhurdanlık, havan, ayna, kemer tokası, kapı tokmakları gibi eserler üstün bir işçilik göstermektedir. Bu eserler kazıma, kabartma, yaldızlama, dövme, kakma ve emaye gibi çeşitli maden işleme teknikleriyle zengin bir şekilde işlenmiştir.

İslam maden sanatında çok gelişen ve en makbul tekniklerden olan pirinç ve ya demir üzerine altın gümüş ve bakır kakma ile bezenen eserler zengin figür programlarıyla büyük ilgi çekmiştir.¹²²

Büyük Selçuklu devletinin yıkılmasıyla birlikte, İslam maden sanatında bir duraklama ve gerileme görülmektedir. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun Anadolu'ya ve Balkanlara yayılmasıyla beraber, gerek Anadolu'da gerekse Balkanlara yayılmasıyla beraber, gerek Anadolu'da gerekse Balkanlarda bakır madeni yataklarının yoğun olarak işletildiğini ve

¹¹⁹ Arseven; Türk Sanatı, 1984, s: 51-52

¹²⁰ Başak; a.g.e, 20

¹²¹ Konak; a.g.e, 33

¹²² Konak; a.g.e, 33

bunun sonucunda Osmanlı devri madencilik çalışmalarının en yüksek düzeye ulaştığını görüyoruz.¹²³

Beylikler döneminde, Marmara bölgesinin güney doğusunda varlığını korumakta olan Osmanlılar, güçlerini arttırarak devletlerini kurmalarıyla birlikte, bölgenin hakim gücü haline gelmişlerdi. Beylikler döneminde durgunlaşmış olmasına rağmen köklü bir sanat mirasının sahibi olan Osmanlılar, güçlerini sanat faaliyetleriyle de ispat etmişler ve sanatlarının zirvesine ulaşmışlardır.¹²⁴

Anadolu Selçuklu Devletinin fiilen ortadan kalkmasının ardından, Anadolu ve Balkanlarda hızla yayılmaya başlayan Osmanlı Devleti, madenlere ve maden bölgelerine kuruluşundan itibaren çok önem vermiş, ele geçirdikleri topraklardaki önemli maden ocakları da işletmişlerdir. Gerek Balkanlarda, gerekse Anadolu’da yoğun olarak maden yataklarının işletilmesi, Osmanlı maden sanatının gelişiminde önemli rol oynamıştır.¹²⁵

Selçuklu dönemine ait araştırmalar, birkaç küçük mücevher parçası dışında altın ve gümüş metal nesnenin bu çevre ve dönemde varlığına işaret etmemektedir. Kalan bütün parçaların, çoğu bir çelik örnek dışında tunç ve pirinçtendir. Bu metal örnekleri, çeşitlemeleri olan ya dökme ya da dövme tekniğiyle yapılmıştır. Birinci grupta dökme teknikleri arasında yükseltme usulü ile yapılmış kabartmalar sayılabilirken, ikinci grupta “ Repousse “ ismi ile bilinen kabartmalar, kalıp değiştirilerek yapılan kalıplı kabartmalar, nesnenin yüzeyinde yer alan yivleri doldurmada kullanılan altın ve gümüş plakalar aracılığıyla yapılan kakmalar örnek olarak verilebilir.¹²⁶

Osmanlı’ya gelinceye kadar her türlü maden ve süsleme teknikleri denenmiş, çeşitli formlar geliştirilmiş, Osmanlıya hazır-oturmuş bir maden sanatı miras kalmıştır. Osmanlı devrinde maden sanatı doruk noktasına ulaşmıştır. Balıkesir, Bursa, Edirne’de maden sanatı gelişmiş ama en önemli merkez hiç şüphesiz, İstanbul olmuştur. İstanbul, 16. ve 17. yy.’ da bu alandaki haklı ününü 18. ve 19. yy. da ki gümüş işçiliğiyle devam ettirmiştir.

Osmanlı devrinde; Gümüş ve altın objeler Osmanlı metal işçiliğinin doruk noktasıdır. Değişik bir teknik olan altınlama, genellikle Osmanlı maden sanatında bolca kullanılmıştır. Gümüşten sonra altınla kaplanmış bakır, en uygun malzeme olmuştur. Kendisine miras kalan

---

¹²³ Kayaoğlu; a.g.m, 186

¹²⁴ Bodur; a.g.e, 36

¹²⁵ Başak; a.g.e, 20

¹²⁶ Barışta; Türk El Sanatları; Ankara, 1988, s: 12

bir sanatı, bozmadan devam ettiren ve onu daha da inceliğe ulaştıran Osmanlı Sanatkârı, işlenmesi çok zor olan madeni adeta konuşturmuş, dantel gibi işleyerek harikalar yaratmıştır.¹²⁷

14. ve 15.yy’larda Osmanlı maden sanatı, özellikle askeri eşyada varlık göstermiştir. Bu dönemden, silahlar, miğferler, kalkanlar ve zırhlar dışında çok az sayıda madeni yapıt kalmıştır. Günümüze ulaşan örneklerin çoğu bakır ve alaşımlarıdır. Osmanlı döneminde tunç seyrek kullanılmış, genellikle pirinç ya da saf bakırdan parçalar üretilmiştir. Bunun başlıca nedeni, kalayın ithal malı olmasıydı. Dışardan getirilen kalay, daha çok bakır yiyecek kaplarının kaplanması için kullanılıyordu.¹²⁸

16. yy’la birlikte Osmanlı maden sanatında çok parlak bir dönem başlar. İmparatorluğun doruktaki döneminin sağladığı olanaklarla yapılan 16.yy. madeni parçaları ile, İslam maden sanatının en görkemli örneklerini oluşturur. Bu yüzyılda Osmanlı maden sanatı, artık kendi benliğini bulmuş ve klasikleşecek örneklerini vermeye başlamıştır.¹²⁹

17.yy’ın Osmanlı maden eserleri, büyük ölçüde 16. yy. klasik üslubunu sürdürür. Bu dönemde, örgü frizleri, hayat ağacı, altı kollu yıldız, balık, lale, sümbül, karanfil, nar ve servi örgeleri bakır, yapıtları bezeyen tipik kompozisyonlardır.

18. yy’la birlikte, Osmanlı sanatına yepyeni özellikler girmiştir. Bu yüzyıla değin, batı etkilerine uzak kalan Osmanlı sanatı, kendi bünyesi içinde geliştirdiği biçimleri ve desenleri olgunlaştırmıştır. Bu yüzyılda sanatın her dalında olduğu gibi, maden sanatında da Avrupa beğenisi baskın olmuştur. 16. ve 17. yy’ın Klasik Osmanlı biçimleri ve örgeleri yerini Avrupa’dan ithal edilen Barok ve Rokoko biçimlere ve desenlere bırakmıştır.¹³⁰

---

¹²⁷ Bodur; a.g.e, 30

¹²⁸ Erginsoy; “Maden” Maddesi, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, İstanbul, 1997, s: 1146

¹²⁹ Erginsoy; a.g.m, 1146

¹³⁰ Erginsoy; a.g.m, 1147

4. MADENİ ESERLERİN YAPIM VE SÜSLEME TEKNİKLERİ

Madenlerin, cevherlerinden tasfiye edilmesi ve tavlamanın keşfi gibi metalurji alanındaki gelişmelere bağlı olarak, dövme ve döküm gibi yeni teknikler icat edilmiştir. Madeni eserlerin yapımında kullanılan tekniklerden, tornada çekme ile preste basma teknikleri ise, yine teknolojik gelişmelere bağlı olarak daha geç dönemlerde ortaya çıkmış keşiflerdir. Son iki teknik bu alandaki talebin karşılanmasına yönelik olarak daha çok sanat değeri taşımayan yapıtların seri imalatında kullanılmıştır.¹³¹

İslamiyet devrinde madeni eserlerin yapımında da dövme ve döküm olmak üzere başlıca iki teknik kullanılmıştır. Üçüncü usul olan “ tornada şekillendirme “ (tornada çekme) daha çok seri imalatıta uygulanmıştır.

---

¹³¹ Başak; a.g.e, 33

4.1. MADENİ ESERLERİN YAPIM TEKNİKLERİ

4.1.1.DÖVME TEKNİĞİ: Dövme, doğal madenlerin Yakın Doğu’da ilk keşfedilmesinden itibaren kullanılan, en eski maden sanatı tekniğidir. M.Ö. 7000 ‘de Anadolu’da, ufak ve yassı biçimlerdeki tabii-bakır parçalarından, dövme tekniği uygulanarak iğne, biz, kanca gibi aletler ve bazı süs eşyaları yapıyordu. Dövme tekniği, metalurjik keşiflere bağlı olarak gelişmiştir.¹³² Erken devirlerde, sapsız taş çekiçlerle taş örsler üstünde dövülerek işleniyordu.¹³³

Madeni, potada eriterek dökme yönteminin keşfi, bu alandaki gelişmelere ivme kazandırmıştır. Tavlamanın, yani madeni ısıtarak kolay işlenebilir hale getirmenin bulunması, kalıp haldeki madeni levhaların dövülerek işlenmesini de kolaylaştırmıştır. Aynı zamanda, büyük boyutlu parçalardan istenilen biçimde eserlerin yapımı da olanaklı kılınmıştır.¹³⁴

Dövme tekniğinde, iki ana yöntem uygulanmaktadır. Daire şeklinde kesilmiş tek parça levhadan, dövme tekniği ile “çökertme” ve “yükseltme” yöntemleri uygulanarak istenilen şekil elde edilebilir. Eğer dövme tekniğinde çökertme yöntemi uygulanacaksa büyük olmayan kalın bir levha, yükseltme kullanılacaksa büyük ve ince bir levha ile işe başlanır.¹³⁵

4.1.2. DÖKÜM TEKNİĞİ : Potada eritilen madenin, istenilen biçimde toprak, taş ve ya demirden hazırlanmış kalıplara dökülerek dondurulması, döküm tekniğinin kolaylığıdır. Dövme tekniğinde, sanatkar her parçayı tek tek çekiçleyerek şekillendirmek zorundaydı ve bu da büyük bir zaman kaybına neden oluyordu. Halbuki döküm tekniğinde çok sayıda eser, birden fazla kalıplara aynı anda dökülerek zamandan tasarruf ediliyordu. Kalkolitik çağdan beri bilinen ve yüzyıllar boyu gelişen çeşitli tekniklerle ilerleyen döküm usulleri, Türk-İslam maden sanatında havan, mangal, buhurdan, ayna, şamdan gibi eserlerin yapılmasında tercih edilmiştir. Dökme tekniğinde büyük eserler, genellikle birkaç parça halinde dökülüp sonradan lehimle birleştirilmekteydi.¹³⁶

4.1.2.1. İÇİ DOLU (MASİF) DÖKÜM : Dökümcülüğün teknik gelişmeler gösteren çeşitli aşamaları olmuştur. Başlangıçta döküm, taş, ve ya kilden hazırlanmış üstü açık kalıplara

¹³² Erginsoy; a.g.e, 18

¹³³ Eruz; a.g.e, 27

¹³⁴ Başak; a.g.e, 33

¹³⁵ Başak; a.g.e, 34

¹³⁶ Eruz; a.g.e, 28-29

yapılmıştır. Taş kalıbın özelliği sıcak maden döküldüğünde çatlamaması ve kil kalıplarda olduğu gibi her seferinde yeni bir kalıp hazırlamayı gerektirmemesi, döküm için genellikle kil kalıplar tercih edilmiştir.

Bakır alaşımlarının genellikle tuncun keşfinden sonra, döküm tekniğinde hızlı gelişmeler kaydedilmiştir. Tunç, döküm için çok elverişli bir madendir. Tunç çağının başlarında (M.Ö. 3000 dolayları) iki ve ya çok parçalı, kapalı kalıplara döküm yapma usulü icad edilmiş, bu usul sayesinde aynı kalıpların birçok kere kullanılması mümkün olmuştur.¹³⁷

İçi dolu (masif) eserler hem ağır, hem de çok maden harcandığı için masraflı olduklarından, bu teknikle büyük boy eserler yapılabildiği halde, genellikle ufak boy eserler yapılmıştır.

4.1.2.2. İÇİ BOŞ DÖKÜM (CİRE PERDUE BAL MUMU) TEKNİĞİ :M.Ö. 3000 ‘nin ikinci çeyreğinde “ cire perdue “ denen diğer bir döküm tekniği icad edilmiş, balmumunun kullanıldığı bu teknik ile içi boş ve ya içi dolu büyük ve ya küçük olan en karmaşık şekillerin bile dökümle yapılması mümkün olmuştur.¹³⁸

Klasik çağda, orjinal modelin kil ve ya tahtadan yapıldığı, böylece aynı modelin çeşitli kereler kullanılabildiği, bir cire perdue usulü geliştirilmiştir. Orta Çağda da kullanılan bu usulde, önce istenen bu modelin üzerine kilden çok parçalı kalıplar yapılır.

Döküm hangi teknikle yapılırsa yapılsın çok büyük eserler genellikle birkaç parça halinde dökülür ve sonra bu parçalar lehimle birleştirilir.¹³⁹

4.1.3.TORNADA ÇEKME :Çömlekçi çarkının, eksen etrafındaki dönmesinden faydalanılarak ıslak kile uygulanan yöntem, yuvarlak madeni parçalara da uygulanmış ve böylece yuvarlak gövdeli, içi boş eserler yaratılmıştır. M.Ö. 4000’den itibaren, madeni eserlerin şekillendirilmesinde kullanılan tornada çekme, İslam maden sanatında da kullanılmıştır.¹⁴⁰

Madeni eserler, tornada iki farklı yöntemle şekillendirilebilir. Birinci yöntemde, yapılması arzu edilen eserin şeklinde hazırlanmış, tahta bir kalıp torna tezgahına yerleştirilir ve kalıbın yapılacağı disk şeklindeki madeni levha tavlanylıp, bu kabın üzerine orta yerinden

---

¹³⁷ Erginsoy; a.g.e, 25

¹³⁸ Erginsoy; a.g.e, 26

¹³⁹ Erginsoy; a.g.e, 27

¹⁴⁰ Erginsoy; a.g.e, 29

ivi ile tutturulur. Sonra, torna tezgahı çalıştırılarak bir yandan kalıbın hızla dönmesi sağlanırken, öte yandan da uzun ve ucu madene zarar vermeyecek şekilde yuvarlatılmış elik bir alet kullanılarak kalıba tutturulmuş olan levhaya dıştan sarılır. Bir süre sonra, levha kalıbının üzerine dönerek kalıbın şeklini alır. Bu metotla yapılan eserlerin dış tarafında, dönmekte olan kalıba çivilenmiş levhaya belli bir noktadan baskı yapıldığı için konsantrik daireler şeklinde izler meydana gelir.¹⁴¹

İkinci yöntemde ise; bloğun içine, yapılacak kabın şeklinde bir çukur oyulmak suretiyle kalıp, hazırlanır ve bu kalıp torna tezgahına yerleştirilir. Kolay şekil alabilmesi için madeni levha tavlanaarak, bu oyuğun üzerine konulur, ardından kenarlarından çivilerle tespit edilir. Kalıp dönmeye başlayınca gene uzun kollu ve oyuğun şeklini alması sağlanır. Bu yöntemde birinci yöntemin aksine, eserlerin iç tarafında konsantrik daireler oluşur.

4.1.4. PRESTE BASMA TEKNIğİ: Bu teknik, daha çok seri imalatta kullanılmaktadır. Kullanılan en modern yöntemdir. Pres adı verilen makinelere, yapılacak eserin çelikten bir kalıbı bağlanır. Makineye bağlanan bu kalıbın, büyük bir güçle altına yerleştirilmiş olan madeni levhaya vurulmasıyla eser ortaya çıkarılmış olur.¹⁴²

---

¹⁴¹ Başak; a.g.e, 39

¹⁴² Başak; a.g.e, 39

4.2. MADENİ ESERLERİN SÜSLEME TEKNİKLERİ

4.2.1. ÇALMA VE KAZIMA TEKNİĞİ: Altın, gümüş, bakır, bronz ve pirinç eserlerin üzerine, derin çizgiler yapılan süsleme tekniğidir.¹⁴³ Bu çizgiler iki farklı teknik uygulanarak açılır, çalma denilen birinci teknikte ucu küt kalemle ve çekiç ile, kazıma denilen ikinci teknikte ise ucu kesilen kalemler ve burin denilen tahta saplı keskin ve sivri uçlu kazıma aleti kullanılır.

Çalma tekniği ile yivler açılırken, yivin içindeki maden yerinden kesilip çıkarılmaz, yalnızca yivin iki tarafına itilir, yivin yan duvarlarına yığılan birikintiler sonra törpü ile yok edilir.

Kazıma tekniğinde ise yivlerin içindeki madenin, çalma tekniğinde olduğu gibi yanlara itilmez, kesilerek dışarı atılır. İslam maden sanatında tek başına veya diğer süsleme tekniği ile birlikte kullanılan çalma ve kazıma teknikleri her devirde ve bölge de her çeşit maden üzerinde büyük ustalıkla uygulanmıştır.¹⁴⁴

Madeni eserler üzerinde, derin yivler açarak süsleme, M.Ö. 4000 sonlarına doğru uygulanmaya başlanmıştır. Ancak, bu dönemde henüz çelik icat edilmediğinden, altın ve gümüş gibi yumuşak madenlerin üzerine açılan yivler, çalma usulüyle yapılmıştır. Tunç gibi sert olan madenlerden yapılan eserlerinde madenin kesilerek çıkartıldığı gerçek kazıma tekniği ile yapılan yivler, ancak M.Ö. 1.binin içinde çelik aletlerin kullanılmasına geçildikten sonra mümkün olabilmıştır.¹⁴⁵

4.2.2.KABARTMA :

Kabartma aletleri ve çekiçler kullanarak yapılan süslemelerdir. Kabartmalar maden tabakasına dıştan, yüzeyden, içten, tersten, hem içten hem de dıştan çekiçlemek suretiyle yapılır. Desenlerin alçak kabartma olması isteniyorsa dıştan çekiçleme yapılır.¹⁴⁶

---

¹⁴³ Eruz; a.g.e, 31

¹⁴⁴ Erginsoy; a.g.e, 33

¹⁴⁵ Başak; a.g.e, 42

¹⁴⁶ Eruz; a.g.e, 31

Desenlerin, yüksek kabartma olması isteniyorsa içten çekiçleme tercih edilir. Her iki kabartma tekniğinde de esas amaç, madenin desenleri üzerinde ışık ve gölge oyunları sağlamaktır.¹⁴⁷

4.2.3. KALIPLAMA KABARTMA (STAMPA) TEKNİĞİ:

Anadolu kuyumculuğunda, kabartma, çakma gibi değişik isimlerle anılan bu teknik, özellikle halk takılarında seri üretimin sağlanabilmesine yönelik yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Kurşuna çakma diye de adlandırılan bu tekniğin uygulanması için önce bir kalıp gerekmektedir. Bu kalıp kalın tunç ve ya demir bir çubuğun ucuna çelik kalemler yardımıyla oyulacağı gibi döküm yoluyla da elde edilebilir.

Kalıpla kabartılması tasarlanan maden, levha haline getirilerek tavlınır. Bir kütük üzerine yerleştirilmiş kurşun külçe üzerine bu levha yerleştirilerek, üzerine kalıp oturtulur. Bu kalıp üzerine ekli olan (müstakil de olabilir) geniş maden çubuğa çekiçle vurularak, kabartma gerçekleştirilir. Bu tekniğin diğer bir uygulananı şekliyse şöyledir.¹⁴⁸

Bir eser üzerinde, aynı desenin tekrarı isteniyorsa sanatkar her motifi ayrı ayrı kabartma yoluna gitmez, bir kalıp hazırlayıp kullanır. Bir bronz aletin ucuna, desenin negatifi çelik aletlerle oyulur. Bu uç, tavlınmış madenin üzerine kabartma yapılacak yere konup, çubuğun arka ucunda kuvvetle çekiç ile vurulup desenin pozitif olarak çıkması sağlanır.¹⁴⁹

Tas, bakraç, ibrik, vazo ve cezve gibi seri imalatları yapılan eserlerin, ağız kenarlarını süsleyen friz halindeki kabartmalar ile sini gibi geniş yüzeyli eserlerin süslemelerinde genellikle bu teknik kullanılmıştır.¹⁵⁰

4.2.4.DELİK İŞİ (AJUR) :

Madeni eserler üzerine ve kesici aletler kullanılarak, delikli desenlerin yapılması tekniğine delici “delik – işi” “kesme” veya “ajur” tekniği denir.¹⁵¹ Bu teknikte, desen

---

¹⁴⁷ Erginsoy; a.g.e, 34

¹⁴⁸ Konak; a.g.e, 76

¹⁴⁹ Eruz; a.g.e, 33

¹⁵⁰ Başak; a.g.e, 43

¹⁵¹ Erginsoy; a.g.e, 37

yapılırken maden tabakası üzerinde çizilen desenin zemin kısımları kesilerek çıkarılır. Bazen de zemin bırakılır, desen çıkarılır. Daha sonra kesilen kenarlar, törpülenerek düzeltilir.¹⁵² Ajur Tekniğini, Romalılar M.S. 11. yy'da ortaya koymuşlardır. (Yılma Savaşın)

Orta Asya'da, Ordos bulguları arasında örneklerine rastlanmıştır.¹⁵³ Yakın doğuda; delik işi tekniği, eski çağdan itibaren kullanılan bir tekniktir. Ancak, çelik aletlerin kullanılmasına geçilmeden önceki devirler de (tunç çağında), bu teknik yalnızca altın ve gümüş gibi yumuşak madenlerin üzerine uygulanabilmiştir. Tunç çağında, tunç eserlerinin üzerinde görülen delik işi süslemelerin hepsi döküm tekniği ile elde edilmiştir. Ajur tekniği, Selçuklu döneminde büyük bir gelişme göstermiştir.¹⁵⁴ Ajur tekniği, Osmanlı dönemi, kuyumculuk örneklerinde de sıklıkla kullanılmıştır.

Delik-iş, ajurlama ve ya kesme diye adlandırılan bu tekniğe ait eserler, döküm yoluyla elde edilmelerinin yanı sıra, ikinci bir usulle parça kesmek suretiyle elde edilebilirler. Bu usulün gerçekleştirilmesinde iki aşama söz konusudur.

1. Yüzeye desenin geçirilmesi
2. Desenin kesilmesi
  1. Ajurlamak için oluşturulmuş form üzerine desen, kalemle çizilebileceği gibi, yine aynı teknikle oluşturulmuş bir kalıp levha üzerine sabitleştirilerek işlem karartılabilir. İşlenen bölgedeki işin sabitlenmesiyle, levha ajurlanmaya hazır hale gelir.
  2. Kesilerek çıkartılması tasarlanan alanda, matkap yardımıyla oluşturulan deliklerden kıl testere geçirilerek, kesme işlemine başlanır. Çıkarılan kısımlar, işine göre farklılık gösterir. Bazı işlerde, zemin boşaltılırken bazı işlerde motifler boşaltılır.¹⁵⁵

4.2.5.KAKMA :

Madeni eserlerin üzerine açılan, yivlerin ve yuvaların içlerine başka cins ve renkte madenler kakma yöntemidir. Dolgu yivlerinin içine tel, yuvalara ise ince varaklardan istenilen

---

¹⁵² Eruz; a.g.e, 33

¹⁵³ Konak; a.g.e, 77

¹⁵⁴ Erginsoy; a.g.e, 37

¹⁵⁵ Konak; a.g.e, 78

şekillerde kesilmiş parçalar takılırdı. Bu teknikte esas olan eserin madeni ile kontrast yapabilecek eseri, renklendirecek malzemelerin kullanılmasıdır.¹⁵⁶

Kakılmak için kullanılan madenler; genellikle bakır, altın ve gümüştür. Bu madenler tel ve ya varaklar halinde kakılırlar. Asıl maden yüzeyinde açılan yive ve ya yuvalara yerleştirilen madenler çekiçlenerek, yerleşmeleri ve zeminlerin birleşmesi sağlanır. Zeminle birleşen kakmalar üzerinde, kalem-işi ile işleme yapılabilir. Fakat, zeminde yüksek olarak yapılan kabartmalarda bu işlem uygulanmaz.¹⁵⁷

Madene maden kakarak süsleme tekniği, Yakın Doğu'da, Ur Kral mezarlarında (2600 dolayları) kakma tekniği ile süslenmiş mızrak uçları ve baltalar bulunmuştur. Anadolu'da da Alacahöyük kazılarında çıkan, Hatti kültürüne ait (M.Ö. 2300-2100) boğa ve geyik biçimindeki tunç standartların üzerinde, gümüş ve ya elektrik kakmalar görülmektedir.¹⁵⁸

Sasanilerce, bilinen, basma ve kakma maden sanatı, Mezopotamya ülkelerinde gelişti. Daha sonra buradan Suriye ve Mısra geçmiştir.¹⁵⁹

4.2.6.MADENİ DEĞERLİ TAŞ RENKLİ CAM VE MİNE İLE SÜSLEME :

Madeni eserler, değerli taşlar, renkli cam ve mine dolgularıyla zenginleştirilmiştir. Bu maddeler, eser üzerine çökertilerek veya oyularak açılan yuvalar veya eser zeminine lehimle tutturulmuş, tel hücreler içine doldurulurdu. Orta Asya eserlerinde görülen, bu teknik İslam sanatında az kullanılmış, fakat Osmanlı döneminde oldukça rağbet görmüştür.¹⁶⁰ Bilinen en erken mineli örnekler, Kıbrıs'taki Kouklia'da M.Ö. 1200'e ait bir Miken mezarından çıkan yüzüklerdir.¹⁶¹

---

¹⁵⁶ Arseven; a.g.e, 52

¹⁵⁷ Konak; a.g.e, 75

¹⁵⁸ Erginsoy; a.g.e, 39

¹⁵⁹ Arseven; a.g.e, 52

¹⁶⁰ Eruz; a.g.e, 33

¹⁶¹ Erginsoy; " Maden" Maddesi, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, İstanbul, 1997, C:2 s: 1144

4.2.6.1.MİNE :

Emay da denilen mine, toz cam ve maden oksidi karışımından yapılır. Saydam, yarı saydam ya da opak camsı bir görünüme sahip olan mine, değerli metal eşyanın bezenmesinde ve takı yapımında kullanılır.

Mine içinde %50 oranında çakmak taşı ve ya kum % 35 oranında kırmızı kurşun ve % 15 oranında soda ve ya potas bulunan yumuşak bir cam bileşimidir. Bu tozun içine, renk vermesi için bir miktar maden oksidi karıştırarak, bileşim potada eritilir. Eritilen bu karışım, 10-15 cm. boyutlarında tabakalar halinde dökülerek soğutulur. Karışım soğuduktan sonra, parçalar halinde dövülerek kaba bir toz haline getirilir. Bu toz iyice yıkandıktan sonra, eserin üzerindeki cloisonné ya da champlevé teknikleriyle sıcaklık sağlayan bir fırında fırınlanır. Yüksek ısıda eriyen cam madde, madene yapışarak parlak ve renkli mine dolguyu meydana getirir.

Mine tekniği, kontrollü bir ısıyı gerektirir. Çünkü, minenin renk tonu, ısının derecesi ve fırında bırakıldığı süre ile ayarlanır. Antimuan ve uranyum sarı; manganez mor; altın kırmızı; platin gri; çinko beyaz; iridyum oksit ise minelerdeki renkleri oluşturmak için kullanılan metal oksitlerdir. Mine için taşıyıcı yüzey olarak genellikle altın, gümüş ve bakır kullanılır.¹⁶²

4.2.6.1.1.Bölmeli (Cloisonné) Mine :

Türkler tarafından en çok kullanılan mineli süsleme tekniğidir. Bu teknikte; minenin yapılacağı yüzey önce iyice temizlenir. Ardından istenilen örgeyi oluşturacak biçimde ince metal bantlar yüzeye kaynaklanır. Bu yolla sınırlanan gözlere, toz mine doldurularak parça fırınlanır. Bu bantlar, motifleri oluşturmalarının yanı sıra fırınlama esnasında eriyen toz minenin diğer bölmelere akışına da engel olur. Osmanlı döneminde, bölmeli mine tekniği uygulanmıştır. Bu teknikte, minelenecek yüzey, süslemede kullanılacak motife göre madeni bölmelere ayrılırdı. Böylece, meydana getirilen bölmeler mine ile doldurulurdu.¹⁶³

---

¹⁶² Başak; a.g.e, 46

¹⁶³ Arseven; a.g.e, 251

4.2.6.2. Oyma (Champlevé) Mine :

Metal yüzeylerde oyma kalemiiyle açılan yuvalara mine eriyiğı dökölerek yapılır. Değerli madenlerle, yüzeyin sınırlı bir bölümünü bezemek amacıyla kullanılan bir yöntemdir.¹⁶⁴

Champlevé mine tekniğı İslam maden sanatında görülmez. Champlevé mine tekniğı ile süsleme de, ya desenler, ya da zemin kısmı çökertilerek minelenecek yuvalar oluşturulur.¹⁶⁵

Romalılar zamanında da “oymalı” ya da “ çukur mine” tekniğinde de işler yapılmıştır. Bu teknikte bakır plaka üzerinde düz ve ince tabakalı bir çukur açılıp içine çok renkli mine maddesi konularak eritilirdi. Bu teknik 12.ve 13. yy.’lar da Maas, Mosel ve Rein bölgelerinde de uygulanmıştır. Bundan başka, altın plaka üzerine, altın ya da gümüş ince bir tel, istenilen desen biçiminde lehimlenir ve telin meydana getirdiğı bölmeler arasına mine tozu konarak eritilir. Bu teknik, özellikle Bizans sanatında en güzel örneklerini vermiştir.¹⁶⁶

4.2.6.3.Boyalı Mine :

Avrupa’ da ortaya çıkan teknik, XVI. yy’da Türkler tarafından uygulanmaya başlamıştır. Metal üstüne önce mine tabakasının, ardından da pişirildiğinde mineyle kaynaşacak olan mine oksitlerinin sürölmesiyle ve fırınlanmasıyla elde edilir.

İslam maden sanatına, Bizans sanatından geçmiş olan tekniğın bilinen en erken örnekleri, M.Ö.1800’ ler de Mısır’da Seramik kaplarda ve takılarda görölmektedir.¹⁶⁷

1-3 yy.’larda Keltlerde, en zengin biçimde kullanıldığı saptanıyor. Keltlerin kullandıkları teknik, “ bölmeli mine “ dir. Bu minelerde kullanılan mine boyası kırmızı olduğundan bunlara “ Kan minesi “ de denir.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Ödekan; “Mine” Maddesi, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, İstanbul, 1997, C.2, s: 1260

¹⁶⁵ Başak; a.g.e, 46

¹⁶⁶ Turani; Sanat Terimleri Sözlüğü, İstanbul, 1998, s: 93

¹⁶⁷ Başak; a.g.e, 47

¹⁶⁸ Turani; a.g.e, 92-93

Bu tekniğin erken görüldüğü diğer bir merkez de Kıbrıs'tır. 1952 yılında burada yapılan kazılarda, Kouklia'da ki Miken devrine ait bir mezardan (M.Ö. 1200) üzerinde Cloisonné-mine süslemeler bulunan altı adet yüzük bulunmuştur.¹⁶⁹

M.Ö. 4-5 yüzyıllarda, Yunan takılarında ve Roma heykellerinin gözlerinin yapımında mineden yararlanılmıştır. Türkler, İstanbul'un alınışından sonra bu şehirde karşılaştıkları gelişmiş mine tekniklerinden yararlanmışlardır. Bu teknikte takı kutusu, nargile, bıçak sapı, saat kapağı, madalyon, kahve fincanı gibi pek çok alanda sayısız örnek vermişlerdir. XIII. ve XIV. yy'da, İslam ülkelerinde cam üstüne mine uygulaması denenmiş, ancak bir süre sonra terk edilmiştir.¹⁷⁰

14. yy'da zarif bir mine tekniği olan “ gümüş eritme “ ya da “ derin kazıma “ tekniği ortaya çıkar. 15. yy.'da İtalya'da mine tekniğiyle resim denenmiştir. Bu, büyük ölçüde bir plaka üzerine, mine boyaları ile yağlıboya gibi resim yaptıktan sonra eritme esasına dayanır.

Bir plaka üzerine resim, rölyef halinde işlendikten sonra bunun üzerine sıvama olarak mine yapılırdı ki, burada rölyefin derinliğine göre değişik renkler, koyu ve açık değerleri halinde ortaya çıkardı.¹⁷¹

Osmanlı döneminde, çubuk, nargile kahve fincanı, kutu gibi bütün lüks eşyalar mine ile süslenirdi. En güzel mineler, İstanbul'daki Darphane de yapılırdı. Vaktiyle pek büyük rağbet gören bu sanat, sonraları Venedik mamullerinin rekabeti yüzünden ortadan kalkmıştır.¹⁷²

4.2.7.KAPLAMA VE YALDIZLAMA : (TOMBAK)

Daha çok Bakır ve bakır alaşımları ile gümüş eserlere uygulanan bir yöntemdir. Mekanik ve ya kimyasal yöntemler uygulanarak, altın ve ya gümüş ile yapılmaktadır. Kaplama, eserin tüm yüzeyine uygulandığı gibi lokalde uygulanabilmektedir.¹⁷³

4.2.7.1.MEKANİK KAPLAMA:

M.Ö.3000 de maden sanatında kaplama tekniği de başarıyla uygulanmıştır. Bakır ve tunç yapıtlar ya da tahta modeller, üstlerine çok ince altın ve gümüş levhalar çekilerek ya da bir

¹⁶⁹ Başak; a.g.e, 47

¹⁷⁰ Ödekan; a.g.m, s: 1260

¹⁷¹ Turani; a.g.e, 93

¹⁷² Arseven; a.g.e, 251

¹⁷³ Başak; a.g.e, 47

yapıştırıcıyla yapıştırılarak kaplanabilirler. M.Ö. 2500'e ait Mısır mezarlarında, zar gibi ince altın varaklar bulunmuştur. Aynı dönemin mezar resimlerinde, varakların nasıl dövüldüğü gösterilmiştir.¹⁷⁴

Aynı şekilde, Orta Asya'da M.Ö. 3.yy'da Türk kurganlarındaki eserler üzerinde de kaplama ve yaldızlama teknikleri görülmüştür. Varak halinde kullanılan kaplama altının, son derece saf olması gerekir. Saflaştırılmış altın, sıg ve kare kalıplara dökülür. Kalıptan, soğuduktan sonra alınan altın incelinceye kadar dövülür. Daha sonra, kare parçalar halinde kesilen altın arasına, yine kare parça kağıtlar konularak bir paket haline getirilir. Mermer bir blok altına konan paket, 7 kiloluk bir çekiçe yarım saat dövülür. Kağıtların boyuna gelen altın levhalar, 4 kısma ayrılır ve aralarına kör bağırsaktan ince zarlar konularak, tekrar paket haline getirilir. Bu sefer 4 kilo ağırlığındaki bir çekiçe 2 saat dövülür. Bu işlem sonunda, hemen hemen şeffaf hale gelmiş olan levhalar, yine 4 kare parçaya ayrılıp aralarına kör bağırsak zarları konulur, 3 kiloluk bir çekiçe 4 saat dövülür. İncelerek daha da şeffaflaşan varaklar, 10 santim büyüklüğünde kesilerek, kitap sayfaları arasında kullanılmaya hazır hale gelmiş olarak saklanır.¹⁷⁵

4.2.7.2.KİMYASAL YOLLA ALTIN KAPLAMA (YALDIZ) :

Bir civa ve altın alaşımı olan malgama tekniğinde kaplama tarzıdır. Civanın keşfedilmesinden sonra gelişen yaldızlama tekniği ilk olarak Yunan ve Roma devrinden kalma eserler üzerinde görülmüştür.

Türk İslam maden sanatında, bakır bronz ve gümüş eserler üzerinde sıklıkla kullanılmıştır.¹⁷⁶ Osmanlı döneminde “ Tombak “ adını almıştır.¹⁷⁷

Altın tozu, civa içinde karıştırılarak malgama elde edilir. Meydana gelen alaşım, bir mantar yardımı ile maddenin üzerine sürülür eser daha sonra fırınlanır. Fırınlama sırasında civa uçar, altın eser yüzeyi ile kaynaşarak yapışır. Aynı teknik kullanılarak, madeni eserler üzerine gümüş kaplama yapılabilir.¹⁷⁸

Çin'de icat edildiği bilinen diğer bir yaldızlama tekniğinde ise bakır veya bronz eser, önce bir süre sıcak sirke içinde bırakılır, daha sonra civa sürülür, cıvalı yüzeye altın varaklar

¹⁷⁴ Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, İstanbul, 1993, C:2, S: 1143

¹⁷⁵ Eruz; a.g.e, 33

¹⁷⁶ Eruz; a.g.e, 35

¹⁷⁷ Başak; a.g.e, 47

¹⁷⁸ Eruz; a.g.e, 35

yapıştırılır. Eser fırına verildiğinde ısı etkisiyle cıva buharlaşır, altın varaklarda eserin yüzeyine sıkıca yapışır. Bu şekilde sağlam ve pürüzsüz bir yüzey elde edilmiş olur.¹⁷⁹

4.2.8. MURASSA :

“Değerli taşlarla bezenmiş olan” anlamına gelir. Metal eşyanın yüzeyinde çökertilerek ya da oyularak açılıp, lehimlenmiş telle çevrelenen yuvalara zümrüt, yakut, elmas, lal, zebercet, firuze, mercan, yeşim gibi değerli taş ve renkli cam yerleştirilmesiyle yapılan murassa tekniğinin geçmişi, M.Ö. 3.bine kadar uzanmaktadır. Anadolu, Mezopotamya ve Mısır’da yapılan kazı ve araştırmalar, bu tekniğin, Yakın Doğu topraklarında M.Ö. 3.binden itibaren kullanıldığını göstermiştir. Altın çağını XVI. yy.’dan sonra Osmanlı maden sanatında yaşayan murassa; yapıtların üstünde, taş kakmaların yanı sıra, kabartma ve kazıma gibi süsleme teknikleri de uygulanmıştır.

Murassa tekniğinde, “cloisonné” ve “champlevé” olmak üzere başlıca iki teknik uygulanmaktadır. Champlevé de metal eşyanın zeminini çökerterek ve ya oyarak yuvalar hazırlanırken, cloisonné de eserin zeminine dokunulmayarak, taşların oturtulacağı yerlere lehimle tutturulan tel hücrelerden üstü açık yuvalar yapılır.

İslam maden sanatında daha çok cloissoné tekniği uygulanmıştır. Murassa tekniğiyle süslenmiş sayısız eseri, bugün başta İstanbul Topkapı, Türk ve İslam Eserleri olmak üzere Türkiye’deki birçok müzede görmek mümkündür.¹⁸⁰

4.2.9. SAVATLAMA (NİELLO) TEKNIĞI: Madeni eserlerin üzerine açılan yivlere ve yuvalara, başka cins ve renkte madenler yerine bir kükürt ve maden karışımı olan siyah renkteki niello (savat) doldurularak da, eser üzerinde renk kontrastı elde edilebilir. Bu teknik, özellikle gümüş eserlerin üzerine uygulanır. Niello, belli oranlarda kükürt ile gümüş ve bakır; ve ya kükürt ile kurşun ve bakır madenleri karıştırılarak hazırlanır.

---

¹⁷⁹ Başak; a.g.e, 48

¹⁸⁰ Başak; a.g.e, 45

Niello Latince “siyah “ demek olan “ nigellus “ kelimesinden gelmektedir. İslam dünyasında bu teknik için kullanılan “ savat “ kelimesinin de, Arapça’da “ karatma” anlamına gelen “ sevad ” ile bir ilgisi olduğu tahmin edilmektedir.¹⁸¹

Savat kelimesi Türkçede “ valak “anlamına gelir. Irmak ve nehirlerin çukur yerine denir. Atlar ve hayvanlar gelip buradan su içerler. Öte yandan, savak kelimesi su haznelerinde yapılıp çeşitli noktalara suyu dağıtmaya yarayan çukur küçük bölmeleri anlatır.

Bu kelimenin suvarmak (sulamak, su vermek) teriminden gelmesi, savat kelimesinin de içine sıvı akıtılan oyulmuş kanal işçiliği anlamında olması muhtemeldir.¹⁸²

Eski Türkçe’de sevad-ı zam (Mekke Şehri), sevadü’l ayn (göz bebeği) gibi anlamlarda kullanılmaktadır.¹⁸³

Savatın en çok yayıldığı ülkeler; Türkistan, Dağıstan, Azerbaycan ve Kafkasya’dır. Şirvan savat işçiliği ile ün salmış bir şehirdi. Şirvan’dan sonra, Van ile Erzurum ve birkaç Kafkasya şehri gelir. Savat sanatı Irak’ta da yayılmıştı; Bağdat yakınlarındaki Kutül-Amare şehrinde meydana getirilen eserler, oldukça ince işlenmiş eserlerdir.

Türkiye’de üç savat türü vardır; Düz savat, perdaz savat ya da tırtıllı savat ve şikaf (çukur oyulmuş süslemeli savat) ‘dır. Sanatçı savatlanacak nesne üstüne, önce deseni çizer, sonra siyah olarak görünecek bütün çizgileri çelik kalemle oyar. Daha sonra, bu oyulmuş kısımlar eritilmiş savatla doldurulur, küçük kanallar içinde akan bu savat siyah renkteki deseni oluşturur.¹⁸⁴

İslam maden sanatında kullanılan niello’nun bileşiminde, genellikle dört ölçü kükürt, bir ölçü bakır ve bir ölçü kurşun bulunur. Bu karışıma bazen bir ölçü de gümüş ilave edilir. Potada eritilen bu siyah renkteki karışım, soğuduktan donra havanda dövülerek toz haline getirilir. Bu toz, madeni eserlerin üzerine açılmış yivlere ve yuvalara doldurularak, eser alçak ısıda fırınlanır. Toz halindeki kükürt- maden karışımı fırındaki ısı ile sıvılaşır. Yivlerin ve çukurların içine yayılarak eserin zeminine sıkıca yapışır. Çok sağlam bir dolgu olan niello

---

¹⁸¹ Erginsoy; a.g.e, 43

¹⁸² Arseven; a.g.e, 239-240

¹⁸³ Taş; a.g.e, 84

¹⁸⁴ Arseven; a.g.e, 239-240

soğuduktan sonra, eser bir deri parçasıyla; “Trablus toprağı “ denen silisyumlu kil ve zeytinyağı karışımı ile cilalanarak parlatılır.¹⁸⁵

4.2.10. KALEM İŞİ TEKNIĞİ: Tunç çağının başından (M.Ö. 4000’in sonu) itibaren, madeni eserler üzerinde rastladığımız çizgilerle oluşturulan bu süsleme tekniğine ait eserlere, İslam maden sanatı örneklerinde de tek başına ve diğer tekniklerle birlikte kullanılmış olarak rastlamaktayız.

Kalem iş tekniğinde hazırlanmış madenin zemininde, çelik kalemlerle yonga çıkarmak yoluyla süsleme yapılır. Uçları değişik şekillerde ve keskinliklerde ayarlanmış kalemler üzerinde iki şekilde kullanılır.

1.Yuvarlak bir sap ucuna yerleştirilmiş olan kalemin sapı, el ayasına yerleştirilirken, kalem baş parmak ile zeminde desteklenir. Parmak desteğine kol ve bilek hakimiyeti de eklenerek kalem, metal yüzeye batırılır ve yonga çıkarılır.

2. Bu kez metal yüzeye oturtulan kaleme çekiçle vurulması suretiyle, zeminde kanallar açılması söz konusudur.¹⁸⁶

4.2.11. GÜHERSE (Granüle) : Altın ve gümüşten yapılan telkari (filigre) eserlerin üzerine, çoğu zaman ufacık toplar, yassı pullar, veya konik parçacıklar lehimlenerek süsleme zenginleştirilir. Çeşitli şekillerde hazırlanmış altın veya gümüş taneciklerinin yan yana lehimlenmesiyle elde edilen süslemeye “ granül tekniğı “ denir. Granül süsleme, düz bir madeni zemin üzerine de yapılabilir.¹⁸⁷

Ufak pullar, konik ve piramidal parçacıklar, ince bir levhaya repoussé aletlerin ucuyla bastırılarak çıkartılır. Altın topçuklar ise çok basit bir usulle elde edilir. Kömür tozu tabakası üzerine açılan ufacık çukurların içine serpilen altın kırıntıları, ısıtılıp eritildiklerinde, kendiliklerinden küre şeklini alırlar. Sonra bu topçuklar boylarına göre ayrılarak istenen yerlere lehimlenirler.¹⁸⁸

---

¹⁸⁵ Erginsoy; a.g.e, 43

¹⁸⁶ Konak; a.g.e, 79

¹⁸⁷ Eruz; a.g.e, 33

¹⁸⁸ Erginsoy; a.g.e, 39

İlk örneklerine, M.Ö. 2560-2400 yıllarına tarihlendirilen bulgular arasında Mezopotamya’da rastlanan bu tekniğin, Sümerler tarafından kullanılarak ticaret yoluyla yayıldığı sanılmaktadır. Bu teknik, önce deniz yoluyla Doğu Akdeniz çevresi, Kıbrıs ve Girit adalarında tanındıktan sonra, kara yoluyla Anadolu ve Kafkaslara da yayılmıştır. Güherselerin, fincan zarfları, kemer tokaları, at koşum takımları, küpeler, yüzük, broş, bilezik vs. üzerine yerleştirilerek elde edilmiş çok sayıda takı örneğine rastlamak mümkündür.¹⁸⁹

Mardin altın telkari işçiliğinin uygulandığı takı örneklerinde, (küpe, saç süsü, broş) kullanılan güherseler süslemeyi daha da zenginleştirmiştir.(Fot:1-2-3) Mardinli ustalar bu küçük toplara “ güherse “adını vermişlerdir. (Mehmet Zeki Kuşoğlu’nun Dünkü Sanatımız Kültürümüz adlı kitabında güverse olarak geçmektedir)

Günümüzde ileri teknikler kullanarak, üretilmesi kolay olan güherseler, Mardinli ustalar tarafından, aslına sadık kalınarak, hala eski yöntemler uygulanarak oluşturulmaktadır. Haddeden geçirerek işlenmeye hazır hale gelen altın tel (meftul), helezon yay şekline dönüştürülür. (Fot:4) Daha sonra bir ağaç parçası üzerinde şalimo ile ısıtılıp eritildiklerinde, kendiliğinden küre şeklini alır. (Fot:5-6) Elde edilen bu küçük topçuklar, farklı boylarda elde edilerek istenen yerlere lehimlenirler.(Fot :7)

---

¹⁸⁹ Konak; a.g.e, 82

4.3.MADENİ PARÇALARI BİRLEŞTİRME YÖNTEMLERİ

Tek parça madenden yapılmamış, ya da yapılması mümkün olmayan madeni eserler ile bu eserleri oluşturan parçalar, kaynak, lehim, vida ve perçinle birleştirilir.

4.3.1.LEHİM:

Madeni parçaları birbirine yapıştırmak için eritilerek sürülen bir kalay kurşun-alaşımıdır.¹⁹⁰ Telkari tekniğinde kullanılan lehim, erime noktası düşük olan bir maden ya da bir maden alaşımıdır. Arkeolojik kazılardan çıkan eserler, , lehim tekniğinin Yakın Doğu'da M.Ö. 3000'den itibaren bilindiğini ve ilk keşfedilen lehimlerin altın lehimleri olduklarını göstermektedir.¹⁹¹

Isı yardımıyla birleştirme tekniği olarak karşımıza çıkan bu usulde, yüksek ısıda eritilen lehim alaşımının, birleştirilmesi düşünülen metal parçalarının birleşme noktalarında yürütülmesi söz konusudur. Sert ve yumuşak lehim olmak üzere iki lehim çeşidi vardır.

4.3.1.1.Yumuşak Lehim :

430 C'nin altında lehim bağlantısının gerçekleştirilmesi söz konusu olan yumuşak lehim ile yalnızca parçaların birleştirilmesi tasarlanır. Zira bu tür bileşimlerde hassaslık söz konusudur. Belli bir kuvvet tesirinde lehimlenmiş parçalar kolayca ayrılırlar. Bu yüzden yumuşak lehimle birleştirilmiş olan eserler, tavlani dövülemezler.¹⁹²

Kurşun –kalay karışımı bir alaşım olan yumuşak lehimin erime noktası çok düşüktür. Yumuşak lehimle birleştirilen madenler tavlaniamayacaklarından, bu lehim yalnızca kalay levhaların ve ya kurşun boruların birleştirilmesinde kullanılır. Yumuşak lehim maden sanatında kullanılmaz.¹⁹³

4.3.1.2. Sert Lehim :

Yumuşak lehimlere nazaran daha yüksek ısıda erimesi söz konusu olan sert lehim, 595 C'den 1175 C'ye kadar erimesi söz konusu olan lehimleme işlemidir. Sert lehim alaşımı olarak alüminyum, bakır, gümüş, çinko, nikel, magnezyum, altın gibi metallerin alaşımları kullanılır. Isıtma işlemi alev, indüktif, elektrik, direnç ve ya erimiş metal banyoları yardımıyla

---

¹⁹⁰ Erginsoy; a.g.e, 39

¹⁹¹ Erginsoy; a.g.e, 29

¹⁹² Konak; a.g.e, 41

¹⁹³ Erginsoy; a.g.e, 29

yapılır.¹⁹⁴ Yumuşak lehimlere kıyasla, daha yüksek ısıda eriyen katı lehimler çok sağlam olur. Katı lehim ile birleştirilmiş eserler rahatça tavlانیp çekilenebilir.¹⁹⁵

Altın eserler için lehim olarak altın-gümüş ve ya altın- bakır alaşımları tercih edilir. Saf altının erime noktası 1083 C' dir. Altına %10 oranında bakır ilave edilince, bu alaşımın erime noktası 940 C'ye kadar düşer. Altına katılan bakır oranı %18'i geçtiğinde lehimin erime noktası tekrar yükselmeye başlar. Bu yüzden lehim alaşımları yapıldığında oranlara dikkat edilir. Gümüş eserler için, gümüş-bakır ve ya gümüş-çinko alaşımlarından, bakır ve tunç eserlerde kalay oranı yüksek bir pirinç alaşımı kullanılır. Demir lehimleri için ise demir ve bakır alaşımları kullanılır.¹⁹⁶

Lehim olarak kullanılacak madenin erime derecesinin, birleştirilecek eserin madenin erime noktasından düşük olması gerekir. Ayrıca, yapılacak lehimin eserin rengiyle de uyum içinde olmasına özen gösterilir. Lehimlerin istenen renklerde olabilmesi için, lehim alaşımlarına daha başka madenlerde karıştırarak kompozisyonları değiştirilebilir.¹⁹⁷

İslam maden sanatında bakraç ve kazan gibi eserlerden bazılarının kulpları süslü perçin çivileri ile gövdeye tutturulmuştur. Bunun dışında emzik, kulp, ayak ve tutamak gibi ek kısımların eserlere birleştirilmesi genellikle lehim kullanılmıştır.¹⁹⁸

4.3.2. Perçin :

İki ve ya daha çok madeni levhayı çivi ile birbirine birleştirme yöntemidir. Perçin çivilerinin gireceği delikler, ucu sivri bir aletle açılır ya da dökümle elde edilirdi.¹⁹⁹ Bir çeşit sabit bağlayıcı olan perçin, soğuk ve ya sıcak olarak deliğe sokulup dövülmesine göre "Sıcak ve ya Soğuk Perçin " adını alır. Perçin yapımında çelik, bakır ve alaşımları ile alüminyum ve alaşımları kullanılır. Perçin çivilerinin bir ucu baş şeklinde, öteki ucu ise parçaların birleştirilmesinde yine hafif alaşımlı perçinler ve ya koruyucu boyalı perçinler kullanılır.²⁰⁰

İslam maden sanatında, perçin bakraç, kazan, gibi eserlerin oynak olan kulplarının gövdeye takılmasında, ve ya mangal gibi büyük boy eserlerin ayrı parçalar halinde dökülen kısımlarının birleştirilmesinde kullanılmıştır.

---

¹⁹⁴ Konak; a.g.e, 70

¹⁹⁵ Erginsoy; a.g.e, 29

¹⁹⁶ Başak; a.g.e, 40

¹⁹⁷ Erginsoy; a.g.e, 30

¹⁹⁸ Başak; a.g.e, 40

¹⁹⁹ Eruz; a.g.e, 29

²⁰⁰ Başak; a.g.e, 40

4.3.3. Kaynak :

Maden parçalarını, çok yüksek ısı ve ya basınç (çekileme) kullanarak birleştirme tekniğidir. Soğuk basınç ile kaynak, sıcak basınç ile kaynak ve füzyon- kaynak olmak üzere, üç ayrı kaynak tekniği vardır.

4.3.3.1.Soğuk-Basınç ile Kaynak:

Bu yöntem, yalnızca çok ince altın levhalara (varaklara) uygulanabilir. Altın varakların birleşecek kenarları üst üste bindirilerek, üzerleri çekilir. Ancak, bu şekilde birleştirilen kenarlar, biraz zorlama ve zamanla açılacaklarından güvenli bir yöntem olmamakla birlikte, gerçek bir kaynak da sayılmaz.²⁰¹

4.3.3.2. Sıcak- Basınç ile Kaynak :

Bakır, tunç ve pirinç alaşımları gibi akkor durumda iken çekildiklerinde gevrekleşip dağılabilen madenlere uygulanamayan bu teknik, yalnızca sıcak haldeyken de çekilebilme özelliğine sahip demir ve ya çelik madenine uygulanabilir. Demire sıcak-basınç ile kaynak yapılmak istendiğinde, demirin 1350 C ısıda ve macun kıvamında olması gerekir. Demir, ya da çelik parçalarının birleşecek olan kenarları, çekilirken, yüzeylerindeki kristaller ayrışır ve yeni kristaller oluşur. Bu kristaller, çekiş darbelerinin basıncı ile birbirleriyle kaynaşarak birleşmeyi sağlar.²⁰²

4.3.3.3.Füzyon-Kaynak :

Yakın çağda icat edilmiş bir birleştirme yöntemidir. Bu teknikte, yüksek derecede ısı verebilen asetilen alevi ve ya elektrik şulesi, birleştirilmek istenen kenarlarının üzerine tutularak, o kısımdaki madenlerin eriyip birbirinin içine akması sağlanır. Bu yöntem sadece demir ve çelik madenlere uygulanabilir.

Eski ve Orta Çağlara ait madeni eserlerden yalnızca demirden olanlara sıcak- basınç ile kaynak uygulanabilmiş; diğer madenlerden yapılan eserler perçin ve ya lehim kullanarak birleştirilmiştir. İslam maden sanatında, bakraç ve kazan gibi eserlerden bazılarının kulpları

---

²⁰¹ Erginsoy; a.g.e, 29-30

²⁰² Başak; a.g.e, 40-41

süslü perçin çivileri ile gövdeye tutturulmuştur. Bunun dışında bütün birleşmeler, ayak, kulp, emzik gibi kısımların eserlere takılması daima lehimle yapılmıştır.²⁰³

---

²⁰³ Erginsoy; a.g.e, 31

5. TAKI VE TAKI TARİHİNE GENEL BAKIŞ

Taki, insanın içinde bulunduğu topluluğa, onun yaşama bakış açısına ve düşünce biçimine özgü mesajlar vermiş, süsleme eğilimini de karşılayan simgesel bir obje olmuştur.²⁰⁴ Kullanım nesneleri bakımından farklılık gösteren takılar, konumları ve işlevleri açısından etnik kültürümüzde her zaman önemli bir yere sahiptir.

Güzel görünmek insanlığın varoluşundan beri süregelen bir duygudur. Bu duygudan kaynaklı olarak insanoğlu sevdiği, kendisine yakıştırdığı bir nesneyi vücudunun çeşitli kısımlarında kullanmaya özen göstermiştir. Öyleki insanoğlu yeryüzünde daha kullanacakları eşyaya sahip olmazken doğada buldukları çeşitli ağaç, taş ve deniz kabukları, hayvan kemikleri v.b. objelerden kendilerine süs eşyası yapmışlardır. Daha sonra değişen ve gelişen yaşam şartlarına bağlı olarak çeşitliliği artan objelerle, sahip olduklarını birleştirerek temel ihtiyaçlarının yanı sıra süsleme ve güzel görünme duygularından yola çıkarak eşsiz güzellikteki takılar ortaya çıkmıştır.²⁰⁵

Taki, süsleme- form- malzeme üçlemesinin oluşturduğu düzenin yanı sıra, gerekli teknik olanakları ve ustalığı kullanarak ortaya koyulan fonksiyonel kullanım eşyası olarak tanımlanabilmektedir.²⁰⁶

Taki kültürünün, anlatıcı bir özelliği de olmuştur. Büyü ve dinsel inançlarla vücudun tüm açıklarını takı ve taşlarla kapatıp kendisini nazardan korumak isteyen bir taşıyıcı, yalnızca kendi özellikleri doğrultusunda değil, yaşadığı toplum düzeni, yapısı ve estetik anlayışı hakkında bilgi vermektedir.²⁰⁷ Takılar süslenmenin dışında inançlara ve geleneklere bağlı kalarak da hazırlanmakta, bu amaçla hazırlanmış takılar toplumun inançlarını yansıtmaları bakımından kutsal sayılmaktadır.²⁰⁸

Takılar tarih boyunca insanlar arasında etkileşim ve iletişimin bir aracı olarak kültürel değerlerin ve yaşam tarzlarının göstergesi, psikik ve fiziksel yatırımların nesnesi yaşam dekorunun bir ögesi ve sosyal bir mesaj niteliği taşımışlardır. Sözsüz iletişimin aracı olarak kabul edilen takı ürünleri, kültürün üzerine yansıdığı çeşitliliklerinde ve tasarımda, üretimin şekilleri ve kullanım biçimlerinde, toplumun mesajlarını verdiği gibi, onları kullanan

²⁰⁴ Hızal; Takıda Yeni Boyutlar, Yapı Dergisi, Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 18, İstanbul, 1990 s: 9

²⁰⁵ Er; Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dekoratif Ürünler Eğitimi Bilim Dalı, Ankara İl Merkezinde Pazarlanan Geleneksel Keçe ve Kumaş Takıların Dekoratif İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007

²⁰⁶ Arkin; Ulusal El Sanatları Bildirileri, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Yayınları, İzmir, 1984

²⁰⁷ Hızal; a.g.e. s: 9

²⁰⁸ Özbaşı; Baş Süslemelerinde Kullanılan Anadolu Takıları, Ankara, 1989 s: 1

insanların kimliklerini de yansıtır. Takı ürünü insanlar arasında bir köprü olduğu kadar iletişimi durduran insanları birbirinden ayıran bir engel olarak da karşımıza çıkar.²⁰⁹

İlk çağdan beri ustalar ve sanatkarlar, değerli taşları metalleri ve diğer malzemeleri takıda kullanmış, görsel açıdan çok önemli olan biçim, form, fonksiyon gibi özellikleri sosyal teknik ve sanatsal davranışları ile denetlemişlerdir. Eski takı sanatçılarının, iyi bir doğa araştırmacısı, duygu ve sezgileriyle tanıdıkları doğa ile bütünleşebilen, teknik fonksiyonel tasarım ve yaratıcılık konusunda en az günümüz meslektaşları kadar yetenekleri olduklarını göstermişlerdir.

Uygarlık tarihine baktığımızda toplumların takı ürünlerine yükledikleri anlam ve takı ürününden beklentileri, paralellik gösterse de kültürel sosyolojik farklılıkları gereğince ayrıldıkları pek çok nokta vardır.

Takı ürünleri ortaya çıktıkları toplumun yapısal özellikleri hakkında saptamalar yapılmasında yardımcı olur. Takının formu, malzemesi ve üretim şekli toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan hangi noktada olduğunun göstergesidir.²¹⁰

Tarihi gelişim içinde yaratılmış ve bugün bizlerin kültürel mirası olan takıların her biri büyük değerler taşır. İnsanların bu alanda verdikleri çabalar, tarih öncesinden günümüze, birbirini izleyen halkaların meydana getirdiği zincir gibi uzayıp gitmektedir. Tarihi süreç incelendiğinde, insanların özellikle de kadınların yaşantısında önemli olan takılar, maddi açıdan güven kaynağı, estetik açıdan ise mükemmel süs unsuru olmuşlardır. Süslenmek, güzel ve estetik görünmek isteği, her insanda çağlar boyunca süregelmıştır.²¹¹

Binlerce yıl öncesinden başlayıp, yaşadığımız güne kadar takılar ele alınıp incelendiğinde, her çağın dizayn yönünde kendine has özellikler sunmasına karşın, kuyumcuların çalışma yöntemlerinde ve aletlerinde pek farklılık olmamıştır.

İnsanların her zaman kendilerini süslemek için içgüdüsel tutumları olmuştur. Yumuşak taşlar hayvan dişleri süslemeleri gibi bazı basit altın objelerin kökeni Taş Devri'ne kadar

²⁰⁹ Demirtaş; Takı Kültürü ve Tasarımı Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1996, s: 1

²¹⁰ Özbağı; a.g.e. s: 1

²¹¹ Yağmur; Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Heykel Ana Sanat Dalı, Modern Sanatın Takı Sanatına Yansımaları, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2007 s: 162

dayanmaktadır. Ancak, altın ve gümüşten mücevher yapımı ve bunların renkli taşlarla birleşimleri ilk olarak Bronz Devri'nin başlarında görülmektedir. Altın ve renkli taşlarla meydana gelen mücevher, eski Yakın Doğu'da M.Ö. 3000 yılından çok önce cenaze törenlerinde ender olarak görülmektedir.²¹²

İlk buluntular günümüzden 30000 yıl kadar önce üst Paleolitik Dönemde mağara resimleri küçük kadın yontuları ve takılardır. Bu dönemki takılar doğal biçimde kullanılan taşlar, deniz ve kara yumuşakçalarının kabukları, kemik, boynuz ve fildişi gibi kolay işlenebilir malzemelerden üretilmişlerdir, sonraları kazıma ve sürtme yolu ile geometrik desenlerle süslenen takılar yapılmıştır. Böylece estetik ve dinsel kültürü insanın doğal çevresi oluşturmuştur. Yaşadıkları her yenilik sanatsal yaratıcılıklarını inançlarını korkularını umutlarını ve sosyal statülerini etkileyici yönlendirici rol oynamıştır. İlk yerleşik düzen, hayvancılık ve tarım devresi ile birlikte Neolitik üretim sürecidir. Diğer özelliği ise çömlekçiliğin yanı sıra kazıma ve sürtme yolu ile parlatılan taş aletlerdir.²¹³

Spiral süslü iğneler, kolye bilezik gibi takılardan oluşan bu buluntular, İç Anadolu'dan etkilenen Ege Adaları kültürünü yansıtmaktadır. Mezopotamya'da ilk kez gözlenen sandal biçimli küpeler yaklaşık aynı zaman aralığında Truva'da rastlanmıştır. Bu form Ay tanrıçasına atfedilmiştir. Aynı sandal biçimli küpeler, günümüzde de hala kullanılmakta ve Anadolu geleneğini sürdürmektedir. Truvalı sanatkarlar altın zincir tekniğinde de ustalık ve becerilerini kanıtlamaktadır.²¹⁴

Altın, gümüş, bronzdan döküm, fildişi kuvars gibi malzemelerden yontma teknikleri ile yapılmış tanrı ve tanrıça figürleri de, dinsel sanatın kolye askılarındaki örneklerdir. Fildişi malzeme, takının yanı sıra mobilya ve benzeri ahşap malzeme dekorasyonunda da kullanılmak üzere işlenmiştir.²¹⁵

Eskiçağda altın ve gümüş dayalı maden işçiliğinin önemli dallarından olan kuyumculuk ve para endüstrisi de büyük gelişme göstermiştir. Örneğin Sümerler yalnızca bronzu değil, altını ve gümüşü de gayet ustaca işlemesini biliyorlardı. Ur kral mezarlarında bulunan ikisi gümüşten birisi altından kandillerden başka, som altından ibrik ve kupalar, küpe, yüzük, taç

---

²¹² Yağmur; a.g.e. s: 163

²¹³ Türe; Kuyumculuğun Doğuşu, Gıdaş Kültür Yayınları, İstanbul, 2000, s: 14

²¹⁴ Yağmur; a.g.e. s: 163

²¹⁵ Türe; a.g.e. s: 16

gibi ziynet eşyaları Sümer kuyumculuğunun büyük ilerleme içinde olduğunu göstermektedir.²¹⁶

Heredotos Babil kentini tanıtırken altından imal edilmiş kuyumculuk harikası bir çok eşya hakkında bilgi verir. Bir Asur kenti olan Mari'deki bir mezardan çıkarılan M.Ö. II. Binin son iki yüz yılına ait mücevherlerden, Asur kuyumcularının bu alanda maharet sahibi olduklarını göstermiştir. Bugün Tahran Müzesi'nde üzerlerinde hayvan ve masal kahramanları ve canavarları işlenmiş iki altın göğüslük bulunmaktadır.²¹⁷

Fenikeliler dönemi Eskiçağ kuyumculuk endüstrisinin en parlak devresini teşkil etmektedir. Başlangıçta kuyumculuk işlerinde başka uygarlıkları örnek alan Fenike kuyumcuları zamanla kendi özelliklerini taşıyan süs eşyaları imal etmeye başlamışlardır.²¹⁸

Urartular döneminde yüzükleri değerli madenlerden imal edildiği gibi, bronzdan da yapılıyordu. Bunların basit halka ya da boğumlu olmak üzere iki çeşidi vardı. Bu devirde kuyumcular bronzdan küpede imal ediyorlardı. Şimdiye dek ele geçirilen iki çift bronz küpeden biri yuvarlak firit boncuklu, öteki ise, ince iki ucu ortaya doğru şişkinleşen türdedir.

Yunan Devletlerin Arkaik çağdan günümüze az sayıda takı örneği gelebilmiştir. Ele geçen örneklerden bir grubunu, dünyanın yedi harikasından biri olan Artemis Tapınağı'nın altında bulunan tanrıçaya sunulmuş olan takılar oluşturmuştur. Klasik çağda her şey en mükemmel şekilde yapılmıştır. Aynı mükemmellikte yapılan takılarda filigran ve mine tekniği fazla, güherse tekniği nadiren kullanılmıştır. İlk defa bu çağda figürlü küpeler ortaya çıkmış ve moda olmuştur. Altın takıların kullanımı helenistik dönemde yangınlaşmış, dönemin çarpıcı ve etkileyici üslubu takılara yansımıştır. Bu dönemde moda olan bir özellik ise; Herakles Düğümü adı verilen motif olmaktadır. Bu motif gücün sembolü olmuş ve güç ile zekayı ifade etmekte kullanılmıştır. Ayrıca yine bu dönemde kuyumculuğa renk, yani süs taşları da girmiş, takılar, renkli taşların, cam ve minelerin kullanılmasıyla parlak bir görünüm kazanmıştır. Dönemin yaygın takıları, uçları insan başları boğa, aslan gibi hayvanlarla biten zincir kolyeler olmuştur.²¹⁹

Romalılar kuyumculuğa iki yeni teknik de getirmişlerdir. Bunlardan birincisi olan oyma ve dövme tekniklerinin birlikte kullanıldığı Ajur tekniği, M.S.11. Yüzyılda ortaya

---

²¹⁶ Bakır; a.g.e. s: 60

²¹⁷ Bakır; a.g.e. s: 61

²¹⁸ Bakır; a.g.e. s: 63

²¹⁹ Yağmur; a.g.e. s: 164

çıkıştır. İlk örnekleri basit ve kaba olan, ama kısa sürede geliştirip ince ve zevkli takılar yapılan bu teknik, daha sonra Bizanslılar tarafından kullanılan telkari (filigre) tekniğinin temeli olmuştur. İkinci teknik savat (niello) tekniği, birkaç metalik sülfürden oluşan savat, metal yüzeyine açılan kanallar üzerine doldurulup eritilmiş ve parlak siyah bir dekorasyon elde edilmiştir. M.Ö. 15. Yüzyılda ilk örnekleri görölmeye başlanan ve silahların süslenmesinde kullanılan savat tekniğini ilk uygulayan Romalılar olmuştur. Ayrıca M.S. 2. Yüzyıldan itibaren İmparatorluk sikke ve madalyonlarının kendileri veya bunlardan esinlenmiş parçalar, kolye, küpe, bilezik, broş gibi takılarda kullanılmaya başlamıştır.²²⁰

Etrüsk ve Grekler’ de altın veya taşa kazılmış mitolojik figürler ve portrelerle süslü yüzükler süs eşyası olarak sanatsal çabalarla işlenirken, bürokrasinin ağırlıkta olduğu Roma toplumunun düzeninde, mühür kazınmış taşlı yüzüklerin kullanımı, toplumun her tabakasinda geniş ölçüde yaygınlaşmıştır. Taşıyan kişinin adı monogramı veya portresinin bulunduğu mühür yüzüklerin kazındığı taşlar, genellikle daha ince bir işçilikle yapılmışlardır. Baş takıları M.S. 2. Yüzyıla kadar kullanılmış zamanla önemlerini yitirmişlerdir. Bunlardan taç düzenindeki takılar daha çok Etrüsk karakterlerindedir. Buna karşılık olarak daha az sayıda kullanılan altın diademler Helenistik etkiler göstermektedir. Bu diademlerin bazıları figür kabartmalı alın bantları şeklindedir. Bileziklerde Helenistik etkilerin devamı Herakles Düğümü Motifi ve yılan şekilleriyle açıkça görölmüştür. Özgün Roma düzenlemeleri olarak ajur tekniği ile işlenmiş ve renkli taşlarla süslenmiş bilezikler de yapılmıştır. Bu dönemin en sevilen kolye formları Grek kökenli olmaktadır. Koza sarkaçlı kolyelerin yanı sıra, yer yer ajur tekniği ile işlenmiş metal plakacıklar veya metal boncuklarda süslemeler de yapılmıştır. Helenistik dönemde ortaya çıkan sade altın zincirler Roma döneminde de modadır. Yalnız bunların uçları Helenistik örneklerdeki gibi hayvan ve çengeller kullanılmış, ayrıca Romalılar bu tür kolyelere para, madalyon veya apoletlerden oluşan sarkaçlar takmışlardır.²²¹

Erken Bizans Dönemde, takılar, sade ve dekoratif formda iken Orta Bizans Döneminde, büyüklükleri ve aşırı gösterişli görüntüleri ile belirginleşmiş, ayrıca, bu dönemde dinsel amaçla yapılmış takılar dikkati çekmektedir. Bizans’ta en sevilen takı küpe olmuş ve genellikle askı, hilal tipleri tercih edilmiştir. Genç Bizans Döneminde ise,yine sade ve basit takılar ön plana çıkmıştır. Cam bilezikler ise, ucuz oluşları nedeniyle halkın tercih ettiğı takılar arasında yer almıştır. Roma kuyumculuğunun teknikleri, malzemeleri ve formları, Erken Bizans Dönemindeki takılarda da kullanılmıştır. Bizanslılar tüm bu teknik ve

²²⁰ Savaşçın, Türe; Roma Takıları, Antika Dergisi, Mısırlı Yayınları, Sayı: 14, İstanbul, 1994, s: 14

²²¹ Savaşçın, Türe; a.g.e.s: 14

malzemeleri Romalıların götüremedikleri yerlere taşımışlar ve uygulamalarında yardımcı olmuşlardır.²²²

Türkler, Anadolu'ya yerleşmeden önce, Roma, Bizans gibi pek çok uygarlıktan etkilenecek kendilerine özgü takılar üretmiş ve bu takılara dinsel, kültürel ve yapısal fonksiyonlar yüklemişlerdir. Selçuklu dönemi takılarının pek azının günümüze ulaşmasının nedeni, çok tanrılı dinlerden tek tanrılı dinlere geçişte, ölümlerin takılar ile mezara gömülme geleneğinin ortadan kalkması olmuştur. Bununla birlikte, ekonomik kriz dönemlerinde, hazine dairesindeki kıymetli eşyaların, takıların ve altınların satılması Anadolu'daki takı ve takı tarihinin yazılamamasında en önemli etken olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde takılar değerli taşlar ile bezenmiş altınlardan oluşmuştur. Hatta giysiler üzerine bile taşlardan bezemeler yapılmış ve altın düğmeler kullanılmıştır. Özellikle yüzük ve kolye çok fazla kullanılmış yükseliş döneminde kuyumculuk sektörü gayrimüslimin elinde olduğu için, ürettikleri takılarda kendi kültürlerine göndermeler olmuş, fakat becerilerinin mükemmel olması nedeniyle bu sektörde günümüze kadar gelen birikimin sahibi olmuşlardır.²²³

---

²²² Yağmur; a.g.e. s: 164

²²³ Türe; a.g.e. s: 18

6. TELKARİ (FİLİGRAN- VAV İŞİ) İŞLEMECİLİĞİ

Telkari Farsça, kar (kari) ve tel kelimelerinden meydana gelmektedir. Latince’de bu kelimenin karşılığı filigran’dır. Filim (iplik) ve granum (buğday) sözcüklerinin bileşimidir.²²⁴

Telkari süsleme işçiliğinin M.Ö. 3000’den itibaren, Mezopotamya ve Mısır’da, M.Ö. 2500 yılından sonrada Anadolu’da uygulandığı, arkeolojik kazılarda meydana çıkan bu tür süslemeli eserlerden anlaşılmaktadır. İlkçağlardan altın ve gümüş levhaların tel tel şeritler halinde kesilerek, bunların taş veya tunç bir yüzeyde yuvarlak teller yapıldığı, tel yapımı için “delikten çekme” tekniği kullanıldığı bilinmektedir.²²⁵ Örneğin İlk çağ uygarlıklarından Sümerler altın ve gümüşü gayet ustaca işlemesini biliyorlardı. Ur kral mezarlarında bulunan ikisi gümüşten birisi altından kandillerden başka, som altından ibrik ve kupalar, küpe, yüzük, taç gibi ziynet eşyaları, Sümer kuyumculuğunun büyük ilerleme içinde olduğunu gösterir. Sümer uygarlığında, kuyumcular daha M.Ö. 3000’lerde tel ve lehim yapabiliyorlar, incecik zincirler, dövme ve telkari tekniğiyle zarif takılar üretiyorlardı.²²⁶ Doğuş yeri Mezopotamya olan Telkari sanatı, Anadolu üzerinden Avrupa’ya yayılmıştır.²²⁷

Eskiçağ’da tel çeşitli yöntemlerle elde ediliyordu. En kolay yöntem, altın ya da gümüş levhalardan kesilen ince şeritleri, çekiçle düzelterek bükerek yassı ya da yuvarlak kesitli teller haline getirmektir. Uzun teller, yuvarlak levhadan sarmal şeritler kesilerek elde edilmekteydi. Altın tellerin uçları, üt üste bindirilip, ek yerleri çekiçlenerek de tel uzatılabiliyordu. M.Ö.3000’in sonlarında “delikten tek çekme” yöntemi geliştirilmiştir. Mısır’da M.Ö.2000’e ait, taştan tel çekme kalıpları bulunmuştur.²²⁸

Telkari; Altın ve gümüş telleri eğip, bükerek desenler yapmaya ve bu tel motifleri lehim kullanarak birbirine ve ya madeni bir zemin üzerine tutturmaya denir. Her telle yapılan çalışma telkari değildir. Trabzon hasır bilezikleri de telle yapılır fakat telkari değildir.

Telkari bir diğer adı da Vav işidir. Bu uygulama Osmanlıca’daki vav biçimindeki harften dolayı verilmiştir. Ayrıca işin yapımında parçalar ‘ çift ‘ (cımbız gibi ucu daha ince

²²⁴ Sular; a.g.e, 25

²²⁵ Önder; Antika ve Eski Eserler Kılavuzu, Ankara, 1998, s: 247

²²⁶ Bakır; a.g.e, 60

²²⁷ Konak; a.g.e, 73

²²⁸ Erginsoy; a.g.e, 38

olan araç) ile bir araya getirildiğinden ‘ çift işi ‘ denilmektedir.²²⁹ Telkari işlemeli örneklerde, üç dolgu tekniği uygulanmaktadır. Vav işi tek vav ve çift vav, Tekerlek ve oval düz olarak iki formda işlenen kahke bu teknikleri oluşturan dolgu motifleridir.

Telkari tekniği ile yapılması planlanan ürünün kullanım özelliği de dikkate alınarak iskeleti oluşturmaları ve iç kısmının daha ince gümüş tellerin değişik şekillerde kıvrılarak belli kompozisyonlarda doldurulması, lehimlenmesi yan yana dizilmesi ve ya kullanım alanına göre form oluşturulmasıdır.²³⁰ Telkari zor bir sanat değildir; Ancak, telkari ustasının, tel motifleri birleştirirken, çok dikkatli ve özenli çalışması gerekir.²³¹ Gümüş tellerle lüks eşya yapmakta kullanılan bu işçilik, özellikle Rönesans devrinde Türkler arasında pek yayılmıştı. Bu usul ile sanatçı işi ağızlıklar taslar, aynalar kül tablaları küçük mücevher mahfazaları ve tepsiler (fot:8) yapılır.²³² Bunun yanında saç süsü, yaka iğnesi (broş), kemer,(Fot: 9) bilezik, (Fot:10) bileklik,(Fot:11) kolye ucu, küpe (Fot: 12) ve saç tokası (Fot:13) örnekleri bu teknikle üretilmiş takı ürünleri arasında yer alır.

---

²²⁹ Kuşoğlu, Telkari Vav İş – Çift İş, İlgil Sanat Dergisi, 1986, s: 101-102

²³⁰ Sular; a.g.e, 26

²³¹ Erginsoy; a.g.e; 37

²³² Arseven; a.g.e, 240

7. ALTIN TELKARİ İŞLEMECİLİĞİNDE KULLANILAN HAMMADDE ARAÇ MALZEME VE TEKNİKLER

7.1.ALTIN TELKARİ İŞLEMECİLİĞİNDE KULLANILAN HAMMADDELER

7.1.1.ALTIN

Altının simgesi: Au, atom ağırlığı: 197,2 atom numarası : 79, yoğunluğu: 19,4 elektrik akımını iletmesi: % 65, 46 ısıyı iletmesi: % 53,2 ergime noktası: 1063 kaynama noktası: 2800 olan kimyasal bir elementtir.²³³ Altının kırmızı renk manasına gelen Al-ton ‘dan geldiği söylenmektedir.²³⁴

Doğada yaygın olarak bulunan altın, Yakın Doğu’da ilk keşfedilen ve işlenen madenlerden biridir. Keşif tarihi kesinlikle bilinmeyen altının, M.Ö. 5000 ve 6000’den itibaren, ufak süs eşyalarında kullanıldığı tahmin edilmektedir.²³⁵ Yumuşak sarı renkli bu madeni tarihte ilk kez kullananların Sümerlerin olduğu sanılmaktadır. İ.Ö. 700’ lerde altın para, altını zenginlik olarak benimsetmiştir.²³⁶

Bu doğal maden, dağ ırmaklarının yataklarında, alüvyon birikintilerinin arasında ufak külçelikler ya da kırıntılar halinde bulunur. Sarı rengi ve parlaklığı nedeniyle kolay göze çarpan Altın, kuvars kayaların içinde damar halinde de görülür ve kayadan kırılarak çıkarılabilir.²³⁷ Alüvyonlu altın çökellerin bulunduğu Akarsular; Eski Mısır ve Mezopotamya’da başlıca altın kaynaklarını oluşturuyordu. Ege Denizi çevresi, bugünkü İran ve Çin’de bulunuyordu.²³⁸

Altın parlaklığı ve rengi nedeniyle insanoğlu tarafından ilk olarak, fark edilen metallere biridir. Yumuşak ve işlenebilir olması karmaşık işlemlere tabi tutulmadan, dövülerek şekil verilebilmesi, doğal altının neolitik ve kalkolitik dönemdeki önemini artmıştır.²³⁹

²³³ Hayat Ansiklopedisi, “Altın” Maddesi, C.1, İstanbul, 1991, s: 157

²³⁴ Sanat Ansiklopedisi, “Altın” Maddesi, C.1, İstanbul, 1950, s: 54

²³⁵ Erginsoy; a.g.e, 8

²³⁶ Bakır; a.g.e, 24

²³⁷ Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, “Altın” Maddesi, C.2, İstanbul, 1997, s: 1138

²³⁸ Ana Britannica, Genel Kültür Ansiklopedisi, C.2, İstanbul, 2004, S: 513

²³⁹ Kaplan; Türkiye’de Kuyumculuk ve Altın, İstanbul, 2003, s: 9

Yumuşak, kolay işlenebilen ve soğukken çekiçlenebilen altın, saf bir maden değildir. İçinde az oranlarda bulunan gümüş, bakır ve demir gibi diğer madenlerden arındırılır.²⁴⁰

Damar içindeki altını elde etmek için, kaya parçaları önce topak şeklinde ufalanır, sonra bu topaklar dövülerek toz haline getirilir. Altın ve diğer maddelerin karışımı olan bu toz, sıgı tablalarında çok yavaş akan bir suyun altında yıkanır. Bunun sonucunda altın, diğer maddelere göre daha ağır olduğundan dibe çöker, üste çıkan diğer maddeler ise suyla beraber akıp gider.

Metalik altın ihtiva eden cevherlerden altın elde etmek için kullanılan başka bir yöntem ise, içinde altın bulunan küçük kuvars parçalarının, öğütme değirmenlerinde öğütülerek hamur haline getirilmesidir. Buradaki ürün, malgalama tekniği ile ayrılarak çok seyreltik sodyum siyanür çözeltisiyle işlenir. Sodyum siyanür, altın ile reaksiyona girerek kompleks bileşik meydana getirir. Kompleks bileşikteki altın, metalik çinko ile çöktürülür. Bu çökeltideki altın ve gümüş dışındaki maddeler kal metodu ile alınır. (Kal metodu: Maden külçelerini ateşte eriterek içinde bulunan çeşitli maddelerden ayırma işlemi)²⁴¹

Altını diğer yabancı maddelerden ayırıştırma yöntemlerden biri olan malgalama yöntemi Ortaçağda kullanılan önemli bir yöntemdi.²⁴² Bu yöntemde, içinde başka madenlerin de bulunduğu altın parçacıkları önce dövülerek toz haline getirilir. Bu toz, civa ile karıştırılarak deriden bir kaseenin içine konur. Altın, civanın içinde çözülerek ve atomları civa atomları gibi bağlarının koparak sıvılaşma özelliğine sahip olduğu için derhal civaya karışarak bir malgama (altın-civa karışımı) oluşturur.

Bundan sonra avuç ile kaseenin üzerine dıştan bastırılır. Kaseenin içindekilerden, yalnızca sıvı haldeki malgama derinin gözeneklerinden süzülerek geçer. Altından ayrılması istenen diğer madenler, derinin içinde kalır. Diğer madenlerden bu şekilde ayrılmış olan altın-civa karışımı, daha sonra ısısal bir işleme tabi tutularak, altın ile civanın da birbirinden ayrılması sağlanır.

---

²⁴⁰ Erginsoy; a.g.e, 8

²⁴¹ Başak; a.g.e, 26

²⁴² Bakır; a.g.e, 125

Cıva-altın karışımı bir potada ısıtıldığında, cıva buharlaşıp uçar ve böylece saf altın ayrılmış olur.²⁴³ Bu yöntem Ortaçağ da, zengin cıva madenine sahip Müslüman İspanya’da çok revaçta idi.

Soy maden altını, içindeki diğer madenlerden ayırarak saflaştırma usullerinden biri de Eskiçağ içinde keşfedilmiş olan ve Ortaçağda da kullanılmasına devam edilen “kupelasyon” yani “altını özel bir potada kurşunla birlikte eriterek ayırma” usulüdür. İçinde başka madenlerde bulunan altın, sünger dokusunda özel bir potada kurşun madeniyle karıştırılarak eritilir. Sonra bu erimiş alaşımın üzerinden hava akımı geçirilir. Altın okside olmayan, kurşun ise oksijenle çok kolay birleşen bir madendir.

Bu sebeple potadaki alaşıma üflenerek hava verilince, kurşun derhal okside olur ve altının içinde bulunan diğer kolay okside olan madenlerin oksidleri ile birleşerek, cüruf oluşturur. Bu cüruf kısmen potanın delikli duvarı tarafından absorblanır, kısmen köpük gibi yüzeye çıkar. Cüruf üste çıktıkça alınır; sonunda potanın dibinde saf altından bir külçenin kaldığı görülür. Eğer, kupelasyon işlemi sonunda potanın dibinde altın-gümüş karışımı bir külçe kalırsa, alaşım halindeki iki soy madeni birbirinden ayırmak için “tuz” veya “kükürt” ile kupelasyon metodları kullanılır.²⁴⁴

Altın yüksek ısı ve elektrik iletkenliği sayesinde, günümüzde kuyumculuk sektörünün dışında özellikle ileri teknolojinin kullanıldığı endüstrilerde kendine geniş bir kullanım alanı bulmuştur.²⁴⁵ Altın, çok ince levhalar haline getirilerek, yaldızlama ve dişçilikte kullanılır.²⁴⁶

İlkçağlarda altın özellikle Anadolu, Mısır ve Orta Asya’da kullanılıyordu. Altını işleyerek değerli eserler ortaya koyan insanoğlu için altın, tüm zamanların vazgeçilmez madeni olmuştur.²⁴⁷

İslam öncesi dönemde, Arap Yarımadası’nın çeşitli bölgelerinde altın madenleri bulunuyordu. Fakat, dışarıya ihraç edilmiyordu. Arap Yarımadası’ndan Medyen ‘den Yemen’e kadar ve bir dereceye kadar ülkenin merkezi kısımlarındaki altın yatakları belli bir

---

²⁴³ Konak; a.g.e, 89-90

²⁴⁴ Bakır; a.g.e, 125-126

²⁴⁵ Kaplan; a.g.e, 9

²⁴⁶ Hayat Ansiklopedisi, a.g.m, 157

²⁴⁷ Kaplan; a.g.e, 9

öneme sahipti. Burası bir tasfiye işlemine ihtiyaç göstermeyecek kadar saf altın madenlerine sahipti. Bu altın madenleri Arabistan’da işletiliyordu.²⁴⁸

Bugünkü Afganistan topraklarında yer alan Kandahar şehrine bağlı bir kasaba olan Veyhend’in yakınından Hindistanlılar tarafından “Altın nehri” olarak adlandırılan Sind (Sinderuz) nehri geçmekteydi. Bölge halkı bu nehrin çıkışında yer alan bölgelerde suyun altında kuyular kazarak altın ararlardı.²⁴⁹

Ortaçağda Asya altını Kafkasya, Ural-Altay dağları, Tibet ve Türkistan ‘dan geliyordu. Fergane, İlak, Şelci, Uşrüsene ve Esbere illerinde altın madenleri vardı.

Çin sınırında yer alan Kıymak denizindeki dev dalgalar bol miktarda altını sahile sürüklerdi. Burada yaşayan Oğuzlar belli bölgelerden, bu altınların büyüklerini suda yıkamak, küçüklerini de cıva ile toplayarak altını elde etme yoluna giderlerdi

İslam fetihlerinden sonra Müslümanların eline geçen veya onların etki alanlarına giren diğer önemli bir bölgede Afrika madenleri idi. Çok zengin altın yataklarına sahip bu bölge el-Allaki vadisi, Nube ve Süfaletü’z- Zehep madenlerinden oluşmaktaydı.²⁵⁰

İslam dünyası tarafından yeni bir altın kaynağı olarak keşfedilen ve IX-XV. Yüzyıllarda Akdeniz altın ticaretini besleyen Gana madenlerini de unutmamak gerekir. Buradaki altınlar, çalışmaları günümüze kadar devam eden zenci kökenli maden işçileri tarafından çıkarılmaktaydı. İslam dünyasında zengin olan altın madenlerine sahip bir ülkede Endülüs idi. Elbire, Tüdmil, Gırnata, Furneculüş ve Lizbon şehirlerinde altın madenleri vardı.²⁵¹

Kuyumculukta, çoğunlukta sarı altının değişik tonlarını elde etmek amacıyla gümüş, bakır ve çok az miktarda da çinkoyla beyaz altın üretmek için ise nikel, bakır ve çinko ile alaşımlanır. Bu altın alaşımlarının rengi, gümüş oranının artmasına bağlı olarak sarıdan beyaza doğru değişir. Gümüş oranı % 70’i aştığında alaşım beyaz olur. Altının gümüş ya da bakırla alaşımları ise ayrıca kuyumculukta kullanılır. Alaşımlardaki altın miktarı, ayar denen

---

²⁴⁸ Bakır; a.g.e, 105-106

²⁴⁹ Bakır; a.g.e, 115

²⁵⁰ Bakır; a.g.e, 117-118

²⁵¹ Bakır; a.g.e, 123-124

24 birim üzerinden hesaplanır. Örneğin; 12 ayar altın alaşımında % 50 altın bulunur. 24 ayar altın ise katışıksızdır.²⁵²

Bugün dünyanın en çok altın çıkarılan bölgesi Güney Afrika'dır. Altın bakımından en zengin ülkelerin başında Güney Afrika'dan sonra da Kuzey Amerika'da gelir. Özellikle, Kaliforniya, Colorado, Alaska bugün dünyanın sayılı altın çıkarılan yerleridir. Son yıllarda Kanada'nın altın üretimi de olağanüstü artmıştır. Ayrıca, Rusya, Meksika, Avustralya, Japonya, Ghana, Filipinler ve ²⁵³ Sovyetler Birliği'nde de önemli miktarda altın çıkarılır.²⁵⁴

Türkiye'de; Antakya, Niğde, Balıkesir, İzmir ve Çanakkale'de altın yatakları bulunmaktadır.²⁵⁵

---

²⁵² Ana Britannica, "Altın" Maddesi, C.1, İstanbul, 2004, s:513-514

²⁵³ Hayat Ansiklopedisi, a.g.m, 158

²⁵⁴ A'dan Z'ye Genel Bilgi Ansiklopedisi, İstanbul, 1984, s: 70

²⁵⁵ Şahin; Türkiye Coğrafyası, Ankara, 2000, s: 277

7.1.2. GÜMÜŞ

Atom numarası 47 ve atom ağırlığı Ag-107.88 olan kimyasal elementtir. M.Ö.3100 yıllarında Mısırlılar tarafından ve M.Ö.2500 yıllarında Çinliler ve Persler tarafından kullanıldığı bilinmektedir.²⁵⁶

Gri ve parlak beyaz renkte, doğada hem doğal maden hem de cevher olarak bulunur. Doğal bir altın- gümüş alaşımı olan elektum içinde de %40 oranında gümüş bulunmaktadır.²⁵⁷ Doğal gümüş çok az miktarlarda mevcut olduğundan, altından daha geç bir tarihte fark edildiği tahmin edilmektedir. Doğal gümüşün, M.Ö. 4000 başlarından itibaren Çinliler, Farslar ve Türkler tarafından süs eşyalarının yapımında kullanıldığı görülmektedir. Cevher gümüşe gelince, bir kurşun- kükürt bileşimi olan parlak ve madenimsi görünümlü galen cevherinin içinde hem gümüş hem de kurşun madenleri bulunur.²⁵⁸

Soğuk haldeyken de işlenebilen bir maden olan gümüşün, maden sanatı içinde yaygın bir kullanım alanı bulunmaktadır. İlk gümüş tasfiyesinin Anadolu'da gerçekleştiği tahmin edilmektedir.

Beyaz renkte, parlak ve yumuşak bir maden olan doğal gümüş, altın gibi dere yataklarında ve bazı kayaların içinde damarlar halinde bulunur.

M.Ö.4000'den itibaren süs eşyalarının yapımında kullanılmaya başlanan doğal gümüşün, doğada çok az bulunması, altına nazaran daha zor fark edilmiş olması gibi bir takım etmenler, onun çok daha geç fark edilmesinde etkili olmuştur.²⁵⁹

Kolay işlenen bir maden olan gümüş, kuyumculukta ve endüstride kullanılır. (Fot:14) Gümüş az sıcaklıkta elektriği en iyi ileten madendir. Çok ince levhalar haline gelebilir, tel olabilir. Filigran teli adı verilen gümüş telin 2 km. uzunluğunun ağırlığı ancak 1 gr. gelir.

İlk çağlardan beri, bilinen ve kullanılan bir madendir. Arkeolojik kazılardan anlaşıldığına göre, ilk olarak gümüş, para ve kap-kacak yapımında kullanılmıştır. Buda, gümüşün yumuşak bir metal olması, (altından sert, bakırdan yumuşak) ileri gelmektedir

---

²⁵⁶ Konak; a.g.e, 90

²⁵⁷ Erginsoy; a.g.e, 10

²⁵⁸ Bakır; a.g.e, 30-31

²⁵⁹ Başak; a.g.e, 27-28

Gümüşün, ışığı kırıp yansıtması ve parlak görünümü nedeniyle, kuyumculukta altın gibi olmasa da yinede büyük önem taşır. Altın ve platinden sonra en değerli madendir.²⁶⁰

Gümüş, bütün madenlerin en beyazıdır. Saf haldeyken çok yumuşaktır. Tırnakla bile çizilebilir. Erimiş haldeki sıvı gümüş, hava ile temas ederse oksijen alır. Soğuduğu zamanda bu oksijenin çıkışı yüzünden, ufak kabarcıklar meydana gelir. Atmosfer basıncında oksijen etkisiyle oksitlenmez. Havada eser halde kükürtlü hidrojen bulunduğu için yavaş yavaş donuklaşır ve kararır. Sıcakta halojenler ve kükürtle birleşir. Soğukta nitrik asit etkisiyle çözünür, sülfirik asit etkisiyle ancak değişik ortamda ve sıcakta aşınır.²⁶¹

Takı, tepsi, tabak, tas ve ibrik gibi mutfak eşyalarının yapımında taşıyıcı malzeme olarak kullanılan gümüş, aynı zamanda şamdan ve tunç aynaların yapım ve yaldızlanmasında, bronz, pirinç ve bakırdan yapılan eserlerin ise kakma tekniği ile süslenmesinde kullanılmıştır.²⁶² Yunanlılar ve Romalılar altın ve gümüş alaşımından şarap kadehleri yapmışlardır.²⁶³

Gümüşün, bugün oldukça değişik üretim alanları vardır. Gümüş para yapımı, kuyumculukta gümüş süs takıları yapımı, gümüş mutfak eşyalarında, akülerde, elektronik endüstrisi ve cerrahi bazı gereçlerin yapımı bunların başlıcalarıdır. Ancak gümüşün en fazla tüketildiği saha fotoğraf banyosu sahasıdır.²⁶⁴

Gümüş, filizlerinden çeşitli usullerle elde edilir. Gümüş, kurşunla beraber bulunduğu için birçok usullerle gümüş ve kurşunun erime ve donma noktalarından faydalanılır. Bugün en iyi usul “siyanürasyon” dur.

Çok ince kırılan gümüş filizi, %04 sodyum siyanür eriyiği içinde yedi gün hava akımında bırakılır. Sonra süzülerek yabancı cisimlerden bileşiklerden ayrılır. Bu eriyik metalik gümüşle işlenerek ve ya elektrolize edilerek gümüş elde edilir.²⁶⁵

Orta Asya gümüş madenleri ve ya başka bir deyişle Şaş gümüş madenleri ise, İlak, Vahan, Esbere, Fergane, Uşrüsene, Leban, Kühek Dağı, Harluh, Kuran ve Yemkan gibi büyüklü küçüklü şehirlerde kalıyordu. İslam dünyasında gümüş üreten önemli bir bölge de

²⁶⁰ Doğanay; Ekonomik Coğrafya, 1. Doğal Kaynaklar, İstanbul, 2002, s: 243

²⁶¹ Sular; a.g.e, 20

²⁶² Başak; ag.e, 28

²⁶³ A’dan Z’ye Genel Bilgi Ansiklopedisi, a.g.m, 1418

²⁶⁴ Doğanay; a.g.e, 242

²⁶⁵ A’dan Z’ye Genel Bilgi Ansiklopedisi; a.g.m, 1418

Güney İspanya ve ya eski adıyla Tartessos bölgesiydi. Burası Müslümanlar tarafından fethedilmeden önce sırasıyla, Fenikeliler, Kartacalılar ve Romalılar tarafından ele geçirilmiş ve gümüş madenleri uzun süre onlarca çalıştırılmıştı. Endülüs Emevi devletinin kuruluşundan yıkılışına kadar olan süre içerisinde İspanya’da gümüş üretip, İslam ülkelerine ihraç eden şehirler şunlardı: Elbire, Mürsiyye, Kurtuba, Fûrnecülüş, Tüdmir ve Ceyyan.²⁶⁶

Eskiçağda, gümüş yatakları yönünden zengin olan bölgelerden biri olan Van Gölü’nün güney ve güneydoğusunda yer alan Urartu toprakları idi. Bu dönemde, gümüş madeni daha çok Yunanistan’ da bulunuyordu. En önemli maden ocakları ise Sunion Burnu yakınlarında ve siteden 35 km. kadar uzaklıkta bulunan Laurion dağında bulunuyordu.²⁶⁷

XI- XIII. yy’da Anadolu’da altın ve gümüşten çeşitli eşyalar yapılmıştır. Selçuklu sultanı Artuk Aslanın Mardin, Duneysir ve Sokmanlılar kolunun inkırazından sonra da Hısn Keyfa (Hasankeyf) da basılmış gümüş ve bakır sikkeleri 598/1201, 628/1230, 631/1233 ve 636/1241 tarihlerini taşır. Anadolu’da bulunan Gümüşhane ve Gümüşhacıköy’deki gümüş madenleri, Moğollar tarafından 733/1332-1333 yılına kadar işletilmiştir.²⁶⁸

İslamiyet devrinde Fars, Horasan ve Kirman bölgelerindeki galen cevherlerinden gümüş elde ediliyordu. Ancak, 11. yy’dan sonra İslam dünyasında gümüş kıtlığı durumunun baş gösterdiği ve gümüş eserlerden birçoğunun, para basılmak üzere eritildiği bilinmektedir. Tahminen 12. yy’dan itibaren gümüş eserlerin azalmasının başlıca nedeni, dini baskılardan çok gümüş kıtlığı durumu ile ilgidir. 12.yy’ın ortasından sonra, gümüş daha çok ziynet eşyalarının yapımında, tunç ve pirinç eserlerin kakma tekniği ile süslenmesinde ve tunç aynaların yaldızlanmasında kullanılmış.

XIX. yüzyılın ortalarına kadar mevcut olan Osmanlı toprakları, gümüş madeni açısından oldukça zenginliğe sahip olup, üretim yapan 36 tane maden ocağından 25 adedi Anadolu toprakları üzerindedir.²⁶⁹

Dünya gümüş rezervlerini, tam olarak hesaplamak zordur. Çünkü, yeryüzünde volkanik ve kayaç kütlelerinde bulunduğu gibi, kurşun – çinko – bakır ve diğer bazı metallerde de belli oranlarda gümüş vardır. Ayrıca, okyanus tabanı yarık ve çanakları ile bu

---

²⁶⁶ Bakır; a.g.e, 132

²⁶⁷ Bakır; a.g.e, 31

²⁶⁸ Aydın, Mardin’de Gümüş İşlemeciliğinin (Telkari) Gelişimi ve Yöre Ekonomisine Katkıları, I.Ulusal Mardin Tarihi Sempozyumu, İstanbul, 2006, s: 869

²⁶⁹ Aydın; a.g.m, 870

denizlerin kol denizleri olan örneğin; Kızıldeniz, Umman denizi ve Ege denizi gibi denizlerin tabanlarındaki çanaklarda gümüş madeni oranı yüksek, büyük çamur havuzları keşfedilmiştir.

Dünyanın en büyük gümüş rezervleri; Rusya'nın Ural Dağları, ABD'nin Arizona ve Colorado yatakları, Kanada' da ve Meksika'da bulunmaktadır.²⁷⁰ Türkiye'de ise Antakya, Niğde, Balıkesir, İzmir ve Çanakkale'de gümüş yatakları bulunmaktadır.²⁷¹ Ayrıca Murgul ve Ergani fabrikalarında elde edilen ham bakırdan, yılda 5 ton kadar gümüş çıkarılır.²⁷²

---

²⁷⁰Doğanay; a.g.e, 242-243

²⁷¹Şahin; a.g.e, 277

²⁷²A'dan Z'ye Genel Bilgi Ansiklopedisi, "Gümüş" Maddesi, 606

7.1. 3. BAKIR

Atom numarası 29 ve atom ağırlığı 63.54 olan bir elementtir.²⁷³ Uygarlığın ilk tanıdığı ilk madenlerden biridir. Neolitik Dönem yerleşmelerinden, Şanlıurfa yakınındaki Nevala Çori ile Diyarbakır'ın Ergani ilçesine bağlı Hilar köyü yakınındaki Çayönü Tepesi buluntuları, Anadolu'da M.Ö. 7.binde doğal bakır ve bakır minarellere dayalı bir endüstrinin varlığını ortaya koymuştur.²⁷⁴ Çatalhöyük'te işlenmiş bakır İ.Ö.7. binin ortalarından hemen sonra ortaya çıkar.²⁷⁵

Doğada bol miktarda bulunan bakırın, gerek tek başına, gerekse maden sanatında önemli yeri olan alaşımlarından tunç ve pirinç ile birlikte geniş bir kullanım alanı bulması, bakırın maden sanatındaki önemini arttırmıştır. Bakırdan; tas, tepsi, şamdan, buhurdan, ibrik, maşrapa, iğne, biz, kanca, gibi günlük yaşamda kullanılan eserlerin haricinde, bilezik, yüzük ve boncuk gibi çeşitli süs eşyaları da yapılmıştır.²⁷⁶

Bakırda doğada hem doğal maden hem de cevher olarak bulunur. Doğal bakır dere yataklarında ya da bakır cevherlerinin aşınmış üst katmanlarında görülür. Bakır okside olan bir madendir, yüzeyi zaman içinde morumsu yeşil bir renk aldığından altın gibi kolay göze çarpmaz.²⁷⁷ Hava ile karşılaştığında bakırın rengi pembeden kırmızıya döner. Hızla esmerleşip matlaşır ve bildiğimiz kızıl bakıra dönüşür.²⁷⁸

Metalurji, gerçek anlamda bakırın eritilmesi ile başlamıştır. Bundan dolayı bakırın tarihi, metalurjinin tarihi olarak kabul edilebilir. Dünyada metalurji tarihinin başladığı ilk yer Anadolu topraklarıdır.²⁷⁹

Cevherinden tasfiye edilmiş ilk maden olan bakır, bakır-cevherlerinden tasfiye yoluyla elde edilir.

---

²⁷³ Konak; a.g.e, 91

²⁷⁴ Başak; a.g.e, 28

²⁷⁵ Yıldırım; a.g.e, 7

²⁷⁶ Başak; a.g.e, 29

²⁷⁷ Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, a.g.m, 1139

²⁷⁸ Sular; a.g.e, 20

²⁷⁹ Kayaoğlu; a.g.e, 185

Erken çağda doğal- bakırın yanı sıra tasfiye edilmiş bakırında kullanılmış olduğunu göstermiştir. Esin ve D. Melleart'a göre, ilk tasfiye Neolitik Çağda ve Anadolu'da gerçekleştirilmiştir.²⁸⁰ İlk defa bakır-kalay alaşımı Yakın Doğu'da İ.Ö. 3000'in ikinci çeyreğindedir.²⁸¹

Bakır madeninin cevherinden ayrılabilmesi için minimum 800 C ısı verebilecek kapalı bir fırın ayrışmanın olması için de odunun (karbon) yakıt olarak kullanılması gerekir.

Ayrıştırma işlemiyle direkt saf bakır elde edilmediğinden, bakır ikinci bir işleme tabi tutularak saflaştırılır. Erimiş halde olan maddenin üzerine hava vermek suretiyle oksidasyon sağlanır. Hava üflendiğinde, bakırın içinde bulunan diğer madenler bakırdan önce okside olarak yüzeye çıkarlar. Yüzeye çıkan bu cürufun potadan alınması sonucunda geriye saf bakır kalır. Ancak, saflaştırma esnasında bakırın da okside olmaması için fazla havanın verilmemesi gerekiyor.²⁸²

Kolayca toz haline getirilebilir nitelikte olan bakır, Eskiçağda sertleştirilmesi yönteminin icadı ile maden endüstrisinin büyük ilerleme kaydetmesini sağlamıştır. Anlatılanlara göre Eski Mısırdaki hüküm süren birinci hanedan devrinde, bakıra yüzde bir bizmut karıştırılıyordu. Daha sonraları ise bu madene yüzde bir ve ya iki derecesinde arsenik karıştırılmaya başlanmıştır. Madene yapılan bu işlemler sonucunda bakır oksidi madende kalıyordu. Bu iki karışım bakırı serleştirdiği gibi, kuvvetle çekiçleme sayesinde daha ziyade sertleştiriliyordu. Mısırlı sanatkarlar daha önce de belirtildiği gibi, bakırı yumuşak çelik derecesinde sert bir duruma getirdikten sonra, bununla kalker taşlarını kesmeye yarayan testereler imal ediliyorlardı.²⁸³

Bakır cevherleri, yer kabuğunda daha çok volkanik ve tortul kayalarda bulunur.²⁸⁴ Uygarlık tarihinin bir dönemine adını veren Bakır, tahminen günümüzden 6000 yıl önce (M.Ö.4500) yararlanılan önemli bir madendir.

Doğal kimyasal etkilere dayanıklı bir metaldir; Paslanmaz ve kolay aşınmaz. Bakır; altın ve gümüşten daha sert bir madendir.²⁸⁵ Dövülebilir, kesilebilir, yüzeyi kazınabilir, oyulabilir, kalınlığı milimetrenin yirmide birini bile bulmayan, ışığı geçirecek kadar ince bir

---

²⁸⁰ Erginsoy; a.g.e, 11

²⁸¹ Yıldırım; a.g.e, 7

²⁸² Başak; a.g.e, 29

²⁸³ Bakır; a.g.e, 44 -45

²⁸⁴ Doğanay; a.g.e, 161

²⁸⁵ Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, "Bakır" Maddesi, C.2, İstanbul, 1997, s: 1139

levha haline getirilebilir. Bakır cevheri metalinin, çağdaş sanayide geniş bir kullanım alanı vardır. İletkenliğinden dolayı elektrik, telefon ve telgraf tellerinin yapımında kullanılır. Eğilip büküldüğünden kolay kopmayan, ince tel halinde çekilebilen bir metaldir.

Bir diğer alaşım olan Bronz, yaklaşık %20 ile %30 oranında kalay içeren bakır alaşımıdır. Sürtünme ve aşınmaya karşı dirençli, dökümü kolay ve darbelerle uzun periyotlu sesler çıkaran bir alaşımdır. Bu özellikleri nedeniyle yüzyıllar boyunca kilise çanı yapımı ve heykel yapımı sanatında geniş bir kullanım alanı bulmuştur.²⁸⁶

Ortaçağ'da bakır, başta sikke basımı olmak üzere, silah, takı, çeşitli eşya ve kap- kacak yapımı için çok büyük bir önem taşımaktaydı. Oldukça zengin bakır yataklarına sahip olan Anadolu'da, artan tüketim ihtiyacına paralel olarak büyük bir bakır üretimi yapılmıştı. Yazılı kaynaklar da bakır yataklarından yapılan üretimin çeşitli metal eşya yapımında olağanüstü bir rol oynadığı konusunda önemli bilgiler vermektedir. Her ne kadar Bizans kaynakları bize bu konuda çok az bilgi veriyorsa da Ermeni, Süryani, İran, Arap ve Türk yazılı kaynakların da Anadolu madencilik tarihinin aydınlatılmasında ayrıntılı bilgiler vermektedir.²⁸⁷

Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Devleti'nin erken döneminde bakır, askeri, alandan çok sosyal alanda daha yaygın olarak kullanılmıştır. Osmanlı tarih yazarları, bakırın ateşli silahlarda kullanılmaya başlaması, Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul kuşatması öncesinde dökülen büyük toplarla başlamıştır.²⁸⁸

Osmanlı döneminde, Doğu Anadolu bölgesinde büyük sanat atölyelerinde üretilen bakır, pirinç ve bronzdan yapılmış çeşitli kap-kacak ve eşya ile külçelerin büyük bir kısmının, çok eskiden beri ünlü sanat atölyelerinin bulunduğu Kuzey Suriye kentlerine ihraç edildiğidir. Bu kentlerin başında Mardin, Halep, Şam ve Musul'dur. Özellikle 12.yy'ın başlarından itibaren Artuklular döneminde bakır üretimi yüksek bir seviyeye çıktığını, hem yazılı kaynaklar, hem de Türkiye ve Avrupa'nın birçok müzesinde sergilenen değerli sanat eserleri kanıtlamaktadır.²⁸⁹

İslam dünyasında demir madenine kıyasla bakır boldu. Yemen'in Ra'su Nukayl Semare, Zimaru'l-Karn ve el-Beyza toprakları, Ermenistan'ın Bacüneys, Cibal'in Bamyân,

---

²⁸⁶ Doğanay, a.g.e, 162 – 163

²⁸⁷ Belli, Kayaoğlu; a.g.e, 1

²⁸⁸ Belli, Kayaoğlu; a.g.e, 16

²⁸⁹ Belli, Mardin'de Geleneksel Üretim Yapan Bakır ve Bronz Atölyeleri, I.Uluslararası Mardin Tarihi Sempozyumu, İstanbul, 2006, s: 186

Horasan'ın Nukan şehirleri, Kuhistan bölgelerinde bakır madenleri vardı. Kafkaslar ve Maverünnehir bölgeleri de bakır madeni açısından önemliydi. Bunların dışında bakır Kıbrıs'ta da vardı. Fakat, bugünkü Diyarbakır ilimizde bulunan Ergani'de ki bakır ocakları daha da şöhrat kazanmıştı. Hüsamettin Timurtaş, İlk defa basılan Artuklu sikkelerini buradan satın alınan bakırdan bastırmıştır.²⁹⁰

Dünyada; Bakır cevheri rezervleri, Amerika, Afrika, Şili, Peru, Kanada, İspanya, Avustralya'da bulunmaktadır.²⁹¹ Türkiye'deki en önemli bakır yatakları Artvin'in Murgul, Diyarbakır'ın Ergani ilçelerinde ve Erzincan'da bulunur.²⁹² Maden Tetkik Arama Enstitüsü tarafından yapılan araştırmalara göre, Türkiye'de yalnızca bakır cevheri yataklarının sayısının 500'e yaklaştığı tespit edilmiştir.²⁹³

---

²⁹⁰ Bakır; a.g.e, 143-144-145

²⁹¹ Doğanay; a.g.e, 164 -165

²⁹² Belli, Kayaoğlu; a.g.e, 13 -14

²⁹³ Kayaoğlu; a.g.m, 185

7.2.ALTIN TELKARİ İŞLEMECİLİĞİNDE KULLANILAN ARAÇLAR

Geleneksel el sanatlarımızdan olan telkari işçiliği çok gelişmiş, pahalı ve elde edilmesi zor araçlara ihtiyaç göstermemektedir. Mardin’de yapılan araştırma da, telkari altın işçiliğinin de kullanılan araçlar şöyle saptanmıştır.

7.2.1. METAL ERİTMEDE KULLANILAN MALZEMELER

7.2.1.1. ŞALİMO :

Sıvı gaz ile çalışan bir alettir. Tavlama, eritme ve kaynak işlerinde sıcak basınç şalimodan çıkan alevle sağlanır.²⁹⁴ İki tip Şalimo vardır:

1-Körüklü Şalimo

2- Havagazlı ve ya tüp gazlı Şalimo

Körüklü Şalimo, yüzük, küpe gibi küçük parçalarda kullanılır. Depo, hortum ve başlıktan ibarettir. Depo içerisine, yarım fincan benzin konur, ağzı kapandıktan sonra körüğe ayakla basılarak, benzinle hava karışımı sağlanmış olur. Başlık ucuna bir kibrit alevi tutulduğunda, şalimodan çıkan benzin alevi, kaynak kontrollü olarak ustaya yardımcı olur. 1500-2000 derecelik enerji sağlar.

Hava gazlı ve tüp gazlı şalimo, direk olarak plastik boruyla bağlanır, ucunda başlık bulunur ve kolay çalışmayı sağlar.(Fot :15) Bu şekilde ısıtmada, daha çok başlıktan yararlanma imkanı vardır.²⁹⁵ İki çeşit şalimo başlığı mevcuttur. Biri hammaddeyi eritmek için kullanılır ve kalın bir başlıktır.(Fot:16) Diğeri ise, telkari işçiliğinin süslemesine estetik form katan ve çok ince titiz bir çalışmayı gerektiren birleştirme işlemi esnasında kullanılan daha ince bir başlıktır.(Fot:17)

---

²⁹⁴ Konak; a.g.e, 50

²⁹⁵ Sular; a.g.e, 33

7.2.1.2. POTA:

Altının eritildiği bardak formunda kilden ya da topraktan yapılmış kaptır. Çapı 10 cm. olup 1 cm kalınlığında, 1500 derece ısıya dayanıklı olarak hazırlanmış bir kaptır. Ham altın bu pota içinde eritilir. Ham altın pota içinde, 800 derece ısıyla eritilir. (Fot: 18)

7.2.1.3. RİZEK (ALTIN ÇUBUK KALIPLARI) :

Çelikten yapılmış bir araçtır. Plaka elde edilecek kalıp, 11-12 cm. genişliğinde plaka elde edilebilecek şekilde yapılmıştır. Vida yardımı ile iki parça sıkıca yanaştırılarak, arada kalan boşluğa pota içerisinde eritilen altın dökülerek soğumaya bırakılır.

Çubuk kalıpları da çelikten yapılmıştır. 1-1.5 cm. genişliğinde altın çubuk elde etmeye yarar. Gümüş plaka kalıbından farklı olarak araç üzerinde birkaç tane oluk bulunmaktadır. Eritilen altın, bu oluklara dökülerek, soğumaya bırakılır. Soğuduktan sonra çubuklar halinde kalıptan çıkarılır.²⁹⁶ (Fot:19)

7.2.1.4. MAŞA :

Elle tutulamayacak kadar ısısı yükselmiş olan metal ve ya eritme kaplarını tutmak için kullanılan bir alettir. Çeşitli ebat ve özelliklerde karşımıza çıkan maşalar bir ucu birleştirilmiş iki demir çubuk şeklindedirler.²⁹⁷ (Fot: 20)

---

²⁹⁶ Sular; a.g.e, 29

²⁹⁷ Konak; a.g.e, 50

7.3. ALTININ TEL HALİNE GETİRİLMESİNDE KULLANILAN ARAÇ VE GEREÇLER :

7.3.1. ERİTME SİLİNDİRİ :

Dış çevresi, çelikten yapılmış çapı 50-60 cm. arasında değişen yüksek ısıdan etkilenmemesi için içi toprakla kaplanmış silindir şeklinde bir araçtır.

Alt kısmından tüp gaz bağlantısı yapılmış, üst silindir kapağı ateşin, oksijen alarak yanmasını sağlayacak nitelikte, 10-12 cm. çapında, bir açıklık bırakılarak kapağın yan tarafına kaldırılarak, açılıp kapanma işini gören çelik bir sap ilave edilmiştir. Ham maddenin eritilmesini sağlar. (Fot: 21)

7.3.2. İNCELTME SİLİNDİRİ :

İstenilen incelikte, altın tel elde etmek amacıyla kullanılan araçlardır. Düz ve oluklu olmak üzere iki çeşidi bulunmaktadır. Oluklu silindirin üzerinde, daire kesitli çeşitli genişliklerde gittikçe büyüyen ve ya küçülen oluklar bulunmaktadır. Kalın altın çubuk, bu oluklardan sıra ile geçirilerek haddeden geçebilecek inceliğe getirilir. Düz silindir üzerinde, oluklar bulunmaz. Altın plakayı, istenilen inceliğe getirmek için kullanılır. Her iki silindirde, iki demir parçanın yardımıyla birbirlerine bağlantı sağlamaktadır. Demir parçaların üzerinde daire biçimli iki çark ve bunların dönmesini sağlayan bir kol bulunmaktadır. Bu kol yardımıyla, çarkların hareketi sağlanır. Bu hareket sonucunda iki silindir arası açılır, istenilen incelikte altın tel elde edilir.(Fot :22)

7.3.3. HADDE:

Kuyumculukta çok kullanılan bir alet olan hadde, özellikle altın telkari işçiliğinin olmazsa olmazıdır. Silindirden geçirilen altın teller, telkari işlemeciliğinde kullanılmak amacıyla daha da inceltmek amacıyla farklı ölçülerdeki haddelerden geçirilir. Bu işlem sayesinde altın tel istenilen inceliğe getirilir. Döküm demirden yapılan haddelerin farklı ölçüleri mevcuttur.100 mikron dan başlayıp 25 mikrona kadar inebilen haddelerin tek bir düzenekte toplandığı formlar olduğu gibi, Tek tek kullanılan hadde çeşitleri de bulunmaktadır. Haddelerin bir tarafı geniş, bir tarafı dardır. Altın tel geniş taraftan verilir dar tarafından çıkarılır. Haddenin dar tarafından çekilirken bir pense yardımıyla çekilerek işlem

kolaylaştırılır. 200 mikrondan başlayıp 95, 90, 85, 80, 75, 70, 65, 60, 55, 50 gibi ölçülerde olan 25 ve 20 mikrona kadar inebilen hadde çeşitleri mevcuttur. (Fot: 23) Tek tek kullanılan haddeler olduğu gibi genişten dara doğru kullanılan, çelikten oluşturulan bir düzenekte de yer alan hadde çeşidi vardır. (Fot: 24)

7.3.4. KERPETENLER:

Altın telin, inceltirme işlemi sırasında haddelerden çekilmesinde daha çok kullanılan aletlerdir. Oyuklu, dişli, düz, eğik uçlu gibi çeşitleri büyük ve küçük ebatlarda bulunmaktadır. (Fot: 25)

7.3.5. MENGENE:

İncelemek metalin kesme-işleme vs. işleri için., sabitleştirilmesinde kullanılan bir araçtır. İki yanağı döndürülen bir yivli çivi yardımıyla açılıp kapatılır. Metalin işlenmesinde kolaylık sağlayan, ahşap ve metal örnekleri mevcuttur.(Fot: 26)

7.3.6. MİKROMETRE :

Tel kalınlıklarını ölçmeye yarayan araçtır. Kuyumculukta en önemli yeri alır. Yapılacak ziynet eşyasının ilk ölçümü mikrometre ile yapılır. Ona göre, seri imalata geçilir. İstenilen ölçünün kalın ve ya ince olması parasal olarak işin maliyetini azaltır ve ya çoğaltır. Ölçünün tam yapılması, işin kar oranını değiştirir. (Fot: 27)

7.4.ALTIN TELİN İŞLENMESİNDE (Modele uygulanmasında) KULLANILAN ARAÇ-GEREÇLER:

7.4.1. MAKAS:

Farklı boy ve ebatlarda olan, inceltirilmiş işlenmeye hazır altın telin kesilmesinde kullanılır. Telleri uygun uzunluklarda kesmeye tarayan, astar kesici, uç kesici, tel kesici, parça kesici gibi değişik çeşitleri bulunabilir.

7.4.2. KIL TESTERE :

Büyük ve küçük olarak kullanıma göre farklı ölçülerde bulunur. (Fot : 28)

7.4.3. EĞELER:

Metalin işlenmesinde tesviye (düzeltme, şekillendirme) işleminde kullanılan alettir. Kullanılacağı alanlara göre, çeşitli boyut ve formlarda eğeler mevcuttur. Balıksırtı, düz, yuvarlak, üçgen, ince ve kalın ege gibi çeşitleri mevcuttur. (Fot :29)

7.4.4. PENSELER :

Kuyumculuk da, çok çeşitleri vardır. Büyük, küçük, köşeli, karga burun denilen çeşitleri vardır. Pense ile bükme, düzeltir, kıvrır. Her pensenin ayrı bir düzeni vardır. (Fot : 30)

7.4.5. FIRÇALAR:

Altın telin işlenmesi sırasında amaca uygun çeşitli fırçalar geliştirilmiştir. (Fot : 31)

7.4.5.1. Mis (PİRİNÇ) FIRÇA :

Kaynaktan sonra, aside atılan metalin asit renginin giderilmesinde kullanılan, kılın pirinç tellerden oluşturulmuş fırça çeşididir.

7.4.5.2. POMZA FIRÇASI (ÇADIR KUMAŞI İPLİĞİ):

Kalın sert kumaş ipliklerinden 3cm. kalınlığında, çeşitli çaplarda, cila motoruna takılarak kullanılan fırça.

Cila Fırçası: Pomza fırçasına nazaran daha yumuşak ipliklerden oluşturulmuş, yuvarlak 2,5-3cm. kalınlığında ve çeşitli çaplarda cila motoruna takılarak kullanılan fırça.

7.4.5.3. CİLA FIRÇASI :

Pomza fırçasına nazaran daha yumuşak ipliklerden oluşturulmuş, yuvarlak 2,5-3 cm. kalınlığında ve çeşitli çaplarda cila motoruna takılarak kullanılan fırça.

7.4.5.4 ÖRSLER:

Üzerinde madeni dövme, çökertme ve kabartma gibi işlemler yapılan metal düzeneklerdir. Kullanılan yer ve amaçlarına göre farklı biçimlerde karşımıza çıkarlar. 1.Kaide örsü, 2.Deveboynu örs, 3.T-Örs, 4.Mengil örsü, 5.Emzik örsü, 6. Sakallı nay, 8. Ay kanarı örs, 9. Kunderes örs, 10. L-örs, 11. Korak örs²⁹⁸(Fot :32)

7.4.5.5. ÇİFT:

Telkari dolgusu yapılırken, altın tellerin ve değerli taşların zedelenmeden tutulmasını sağlamak amacıyla cımbız şeklinde tasarlanmış bir çeşit küçük maşa. Farklı ebatlarda çift çeşitleri mevcuttur. Kaynak sırasında farklı maşa kullanılır, yaylı çift olarak adlandırılan çift ise, parçaları birleştirme işlemi sırasında kullanılır.(Fot:33)

7.4.5.6. MALAFA :

Yüzük demiri de denilen, uca doğru daralan silindirik bir forma sahip döküm demir çubuktur. Yuvarlak formlarının yanı sıra köşeli örnekleri de mevcuttur. Farklı formlarda olan malafa çeşitleri vardır. Yuvarlak, dikdörtgen, oval, kare ve numaralandırma malafası gibi çeşitli formlarda tasarlanmış malafalar kullanılmaktadır. (Fot:34)

7.4.5.7. ÇEKİÇLER:

Madenin dövülmesi, çökertilmesi ve yükseltilmesinde kullanılan ahşap saplı, maden, boynuz ve ahşaptan imal edilmiş ürünlerdir. Kullanım amaç ve yerine göre form ve ebatlarında farklılıklar gösteren çekiçler; 1. Çökertme çakici, 2. Düzeltme çekici 3. Yükseltme

---

²⁹⁸ Konak; a.g.e, 62

çekici, 4. Perçin çekici, 5. Tabla çekici 6. Perdah çekici, 7. Tokmak 8.Boynuz çekici 9. Toplama çekiç 10. Koltuk naresi, 11. Boğaz naresi çeşitleri vardır.²⁹⁹ (Fot :35)

7.5.KAYNAK YAPIMINDA KULLANILAN ARAÇ-GEREÇLER

7.5.1. AMYANT KAĞIT :

Kaynak işlemi amyant kağıt üzerinde yapılır. Yanmama özelliğine sahip olan amyant kağıdın çapı, uzunluğu 20 cm, kalınlığı 1 cm ölçüsündedir. (Fot: 36)

7.5.2. ÇELİK LEVHA (MİŞEBBEK) :

Mardinli ustaların deyimiyle mişebbek, amyant kağıdın üzerinde kullanılan çelik levha, çelik teller aralıklı olarak birbirine alt ve üstten yatay ve dikey geçirilerek oluşturulmuş levhadır. Isıyı, kaynatılan metale iletebilme özelliğinden dolayı amyant kağıdın üzerinde kullanılır. (Fot: 37)

---

²⁹⁹ Konak; a.g.e, 66

7.6.METAL TOP YAPIMINDA KULLANILAN ARAÇ-GEREÇ

7.6.1. HAŞTEK :

Üzerinde çeşitli çaplarda oluşturulmuş yuvalar bulunan, demirden döküm ile yapılmış bir düzenektir. Altın topların yapımında, daire şeklinde yapılmış olan yuvaya konularak zımbalanır ve altın topun yarısı elde edilir. Küpe, yüzük ve ya broş işlerinin bazı kısımlarının yapımında da, bu takımdan yararlanılır. Haştek üç kısımdan meydana gelir.

1-Haştek

2-Havşa

3-Yuvarlak Keski Zımba

Haştek, özel bir demir çelik alaşımdan yapılmıştır. Bozulmaması için dikkatli kullanılır. İşlem yapılacağı zaman, altın ve ya gümüş astardan istenilen ölçüde keski zımba ile yuvarlak parça kesilir. Yapılacak işleme göre şekillendirilir.³⁰⁰ Farklı haştek çeşitleri bulunmaktadır. Su yolu haştek, yuvarlak haştek ve düzenek haştek gibi çeşitleri mevcuttur. (Fot: 38-39)

---

³⁰⁰ Sular; a.g.e, 35

7.7.ALTIN TELKARİ İŞLEMECİLİĞİNDE KULLANILAN DİĞER YARDIMCI ARAÇLAR

7.7.1.TEZGAH:

Altın çalışmalarının yapıldığı düzeneğe genel olarak tezgah denir. Tezgah altın ustasının ayrılmaz bir parçasıdır. Bütün hünerini bu tezgah üzerinde ortaya koyar.³⁰¹

Tezgah, tahtadan yapılmış bir araçtır. Tezgah yaklaşık 80 cm. yüksekliktedir. Tezgah, bir kişilik ve dört kişilik olmak üzere iki ayrı ölçülerdedir. Bir kişilik olanı 80x60 cm. olarak yapılır. Ayakları en az 10 cm2 olmalıdır. Çünkü; Üzerinde kuvvetli çalışma yapılacağından sağa sola oynamaması gerekir. Eğer, tezgah yerinde sağlam durmuyor ise karşı tarafını duvara dayayarak kullanılır. Tezgahın gürgen ağacından ve ya eş değer bir ağaçtan yapıldığı, yumuşak ağaçtan yapılan tezgahın çabuk yıprandığı ustalar tarafından belirtilmiştir.

7.7.1.1.TEZGAHIN ÖN PERDESİ:

Genelde deri kullanılmaktadır. Yumuşak, kaliteli ve koyu renkli deri seçilir. Dökülen altın ve ya altın tozlarının görünmesi gerekir. Deri bulunmayan yerlerde eş değerde koyu renk örtü kullanılır. Çünkü kıymetli olan ve altın tozlarının toplanarak tekrar kullanılması sağlanır.

7.7.1.2. TEZGAH TAKOZU:

Takoz, altın ustası için önemli bir araçtır. Bütün becerisini bunun üzerinde kullanır. Takozun, ege, testere, gibi alet darbelerine karşı dayanıklı olması için, sert tahtadan yapılmış olması gerekir. Sanatkârın, yapacağı iş özelliğine göre ters ve yüz takılarak kullanılabilir.

7.7.2. KIL TESTERE:

Kuyumculuk da, en çok kullanılan araçlardan biridir. Kesme işlemi yapılır. Testere koluna takılan kıl testereler, değişik incelikte olur. 0/6, 0/5, 0/4, 0/3, 0/2, 0/1, 1 no, 2 no diye numaralanmıştır. Usta işini bitirince, alt kelebek vidasını açarak, asılı olarak bırakır. İki tarafı kapalı kalırsa, hassasiyetini kaybeder.

---

³⁰¹ Sular; a.g.e, 35

7.7.3.MATKAPLAR:

Telkari altın işçiliğinde, kullanılan matkaplar farklıdır. Bunlardan biri; delme işleminde kullanılan basit bir çelik çubuk üzerine, monte edilmiş bir başlık ve onu döndürmeye yarayan yay tertibatından ibarettir. Elektrikli matkap, yardımcı bazı farklı işlerde de kullanılır.

7.7.4.PERGEL:

Küçük veya büyük olanları vardır. Kuyumculukta geometri çok önemlidir. Pergelle, geometrik ölçülü çizim, desen çizimi gerçekleştirilir.

7.7.5. GÖNYE:

Normal çelik bir alettir. Geometrik çizimler için gereklidir. 90 dereceyi gösterir.

7.7.6. BORAKS KÂSESİ:

Boraks, borik asitle bir oksidin birleşmesinden meydana gelen tuzlara denir. Soğuk suda biraz zor, sıcak suda kolay çözülür. Ayrıca, Mardinli ustaların dilinde tenekar adıyla bilinir. Kuyumculukta kaynak yapmadan önce kaynatılacak kısma, sulandırılmış olarak sulu boya fırçası ile sürülür ve kaynak işlemi sonra yapılır. Boraks kâsesi tuğladan pişirilmiş derin kül tablası görünümündedir. Usta, bir kâse içinde boraks ile suyu birleştirir ve kaynatma yapacağı parçaların üzerine sürer. Boraks kaynağın yürümesine yardımcı olur. Boraks sürülmeden kaynak yapılmaz.

7.7.7.KUMPAS:

Kumpasta, mikrometre gibi ölçü aletidir. En, boy, genişlik, derinlik ölçmeye yarar.

7.7.8. MIKNATIS:

Yardımcı bir araçtır. Kıymetli maden içindeki ege ve zımpara tozlarının temizlenmesi işleminde kullanılır.

7.7.9. ÇİZGİ ALETİ:

Ucu mandireli, kalem büyüklüğünde bir alettir. Uç kısmına bir çelik iğne takılır ve bu aletle astar üzerinde çizim işlemi yapılır.

7.7.10. OLUKLU DEMİR:

Oluklu demir çok kullanılan bir alettir.. Olukları çeşitli ölçülerde olur. Usta, becerisini kullanarak, paçaları çekiç yardımı ile parçaları oluklu demir üzerinde şekillendirir. Yarım, yuvarlak ve köşeli olarak iki kısımdan oluşur.

7.7.11. OLUKLU RENDE:

Çelikten yapılmış bir alettir. Eğeleme işinden sonra temizleme işinde kullanılır. Üç köşe bir alettir. Köşelerin her yüzünde olukları vardır.³⁰²

---

³⁰² Sular; a.g.e, 41

7.8. ALTIN TELKARİ İŞLEMECİLİĞİ YAPIM TEKNİĞİ

Altın işçiliğinde en çok sabır gerektiren teknik, Telkari tekniğidir. Altın madeni, tasarlanan objeye dönüşüncüye kadar belli aşamalardan ve işlemlerden geçirilir. Yaptığımız araştırmalar sonucunda; bu aşamaları şöyle tespit ettik.

7.8.1. ALTININ ERİTİLMESİ:

Dışı çelikten yapılmış, içi toprak kaplı ve kapalı bir silindire tüp gaz bağlantısı yapılarak, içinin 100 santigrat dereceye kadar ısıtıldığı, eritme ocağında pota içerine konan altının madenin erimesi sağlanır. Erime işlemi 10- 15 dakika sürer. Altının erime süresi gümüşten daha uzun sürer. Altın telkari işlemeciliğinde, kırmızı altın yumuşaklığı sayesinde, işlenmeye daha elverişlidir. Yeşil altın ise sert olduğu için, işlenmeye elverişli değildir. Kırmızı altına katılan bakır alaşım, altına yumuşaklık katarak daha kolay işlenmesini sağlamaktadır. (Fot: 40-41)

7.8.2. ALTININ KALIPLARA DÖKÜLMESİ:

Pota içerisinde eritilen altın, altın çubuk elde edilmek üzere kalıplara dökülür. Bu kalıplara Mardinli ustaların deyimiyle Arapça Rizek adı verilir. (Fot: 42-43)

7.8.3. TEL EZME VE ÇEKME İŞLEMİ:

Rizek kalıbından soğumuş olarak çıkarılan altın çubuk, önce düz silindirden geçirilir. Düz silindirde ezme işlemi yapılır.(Fot: 44-45) Daha sonra oluklu silindirden geçirilerek, altın çubuk inceltirilir. İstenilen inceliğe ve uzunluğa gelinceye kadar, altın çubuk defalarca oluklu silindirden geçirilir.(Fot: 46) Oluklu silindirin üzerinde genişten dara doğru giderek incelen oyuklar bulunmaktadır. Örneğin; 5 cm. uzunluğundaki altın çubuk, oluklu silindirden geçirilerek, inceltirilerek 4-5 m.'e kadar uzatılmaktadır. Kullanılan motifin inceliğine göre; altın çubuk, 20 m. hatta 30 m. uzunluğa varıncaya kadar uzatılabilir. Oluklu silindirde, 120 mikrona kadar inceltme işlemi yapılır.(Fot:47)

Oluklu silindirden geçirilen altın çubuk, altın tele dönüştürüldükten sonra haddelerden geçirilir.(Fot:48-49) Haddelerden geçirmeden önce altın teli yumuşatmak amacıyla ‘tavlama ‘ işlemi yapılır.(Fot:50) 5 cm. kalınlığındaki altın çubuk, oluklu silindirden geçirilerek ve bu işlem defalarca tekrarlanarak sonra 6 m. uzunluğunda altın tele dönüşür. Altın tel, sırayla farklı ölçülerdeki haddelerden geçirilir. Genişken dara doğru, 120, 110, 0,90, 0,80, 0,60, 0,55,

0,50, 0,45 derken 0,20 mikrona kadar inceltirir. Haddelerden geçirirken kolay geçirmek amacıyla altın tel bal mumuna batırılır.(Fot:51-52) Haddeden geçirilerek işlenmeye hazır hale gelen altın tele ‘ Meftul ‘ denir.³⁰³

7.8.4. MODEL HAZIRLAMA:

Yapılacak iş önce kâğıt üzerine çizilir. Eğer fazla incelik gerektirmeyen sade bir şekil işlenecekse, yalnızca çizim yapılması yeterlidir. Çanta, şekerlik, fincan zarfı gibi hacimli bir çalışma ise kâğıt üzerine yapılacak işin deseni detaylı olarak çizilir. Daha sonra kâğıt kesilip birleştirilerek işin sonucu görülmeye çalışılır. Hatalar önce kâğıt üzerinde giderilir.

Telkari yapımı iki kısımdan oluşur. Birincisi iskeletin hazırlanması, buna muntaç denir. İkincisi iskelet içerisine yani muntaç içine uygun motiflerin yerleştirilmesidir.³⁰⁴

7.8.5. İSKELETİN YAPILIŞI:

Herhangi bir ürün yapılacağı zaman çalışmaya iskelet yapımı ile başlanır. İskeleti oluşturan altın teller, yani işlenmeye hazır meftul, yapılan tasarıma göre istenilen uzunlukta kesilir. (Fot:53-54) İskeletin yapımında, 70-80-90 mikron kalınlığında meftul (altın tel) kullanılır. (Örneğin menekşe motifi için 0,65 mikron kullanılır.) Çizilen model üzerinde iskelet şekillendirilir. İskeletin tel kalınlığı yani çerçevesi, ara motiflerin tel kalınlığının iki katı olur.³⁰⁵ Kesilen altın tel ısıtılarak yumuşatılır. Isıtılan altın telin üzerine ayarı düşürülmüş altın tozlarından hazırlanan eriyikten sürülür. İskelet bu eriyiğin üzerine yerleştirilir. Şalimo yardımı ile ısıtılarak kaynak işlemi yapılır. Kaynak işleminde sert lehim kullanılmaz. Sert lehimle yapılan işin bozulduğu çürüdüğü ve onarılmaz hale geldiği belirtilmiştir.

7.8.6.DOLGU MALZEMELERİNİN HAZIRLANMASI:

Yapılacak işin iskeletin tamamlandıktan sonra, sıra içini doldurmaya gelmiştir. Boşluklar ince tellerle çiftlerin yardımı ile yapılan değişik şekillerle doldurulur. Dolguda 0,20, 0,23, 0,25, 0,27 mikron tel kullanılır.(Fot:55)

Telkari altın işçiliğinde bir ürün, oluştururken ana parçaların birleştirilmesi ve süslemede yardımcı unsurlar kullanılmaktadır. Bunlardan en çok gül, güherse ve kakhidir.

---

³⁰³ Kuşoğlu; a.g.e, 103

³⁰⁴ Kuşoğlu; a.g.e, 103

³⁰⁵ Kuşoğlu; a.g.e, 103

İçine vav, kahki ve tekerlek motifi ile dolgu yapılır.(Fot:56) Doldurulan iskelet kaynak işlemi için hazır hale gelir.(Fot:57)

7.8.7. BİRLEŞTİRME VE KAYNAK:

Telkari altın işleme tekniği ile yapılan ürünler, ince tellerin ve ince parçaların bükülerek birleştirilmesiyle oluşturulmaktadır. Bu nedenle kaynak işlemi büyük titizlik gerektirmektedir.

Kaynak işleminde boraks, altın tozu ve su kullanılır. Kaynak yapılacak yere bu karışımdan sürülür. Boraks sürülmeden kaynak yapılmamaktadır.³⁰⁶ Altın telkari işçiliğinde özellikle birleştirme işlemi çok özenli ve dikkatli bir işçilik gerektirdiğinden bu işlem sırasında, süslemenin zarar görmemesi için yumuşak lehim kullanılır. Sert lehim süslemenin estetik formuna zarar vereceğinden uygulanmaz.

Ana iskelet hazırlanarak içi doldurulmuş parçalar üzerine kaynak tozu sürülür.(Fot:58) Şalimo yardımıyla, parçaların üzerine verilen ısı ile tellerin yapışması sağlanır.(Fot: 59) Kaynak yapmadan önce parçaların düzgün olmasına dikkat etmek gerekir. Parçalar birleştirilirken, kaynak işlemi sırasında şalimonun başlığı değiştirilir. Birleştirme işlemi sırasında daha ince bir başlık kullanılır. Tavlama işlemi sırasında farklı başlık kullanılır.

---

³⁰⁶ Barışta; a.g.e, 86

7.8.8. AĞARTMA İŞLEMİ:

Birleştirme işleminden sonra, son şeklini almış olan parçalar geçirdikleri aşamalardan dolayı oksitlenir, kararır ve kirlenir. Bu şekilde piyasaya sürülemeyecek ürün, ağartma işleminden geçilir. Ağartma işlemi için bir litre suyun içerisine, bir fincan nitrik asit dökülür. Ağartılacak parça, bu karışımın içerisine konularak, bir kapta doğal rengini alıncaya kadar kaynatılır.(Fot:60)

Kaynatma işlemi süresince, yapılan ürünler üzerinde oluşan oksitlenme giderilmektedir. Diğer taraftan hazırlanan deterjanlı su içerisinde, ürünler fırçalanarak asitlerden arındırılır.(Fot:61) Mardin’de yaptığımız araştırmalar sırasında, bu işlem için özel olarak tasarlanmış, modern araçların kullanıldığını tespit ettik. Elektrikle çalışan, bilye dolabı adı verilen bu aracın içinde küçük demir bilyeler bulunmaktadır. Demir bilyeler altının doğal parlak rengini almasını temizlenmesini sağlamaktadır. (Fot:62) Altını parlatmak için tuz ruhu kullanılmaktadır. Tuz ruhu dışında altın suyu ve siyanür de kullanılan diğer maddeler arasındadır. Altın suyu, ise altın objelerin rengini canlandırmak amacıyla kullanılır.

Deterjanlı su ile yıkanan ürünler, yumuşak ince telli fırça ile fırçalanır. Bol su ile durularak testere talaşı ile kurutulur (Fot:63) ve talaşları temizlendikten sonra sert tel fırçalar ile yüzeyde meydana gelmiş olan kaynak artıklarından arındırılarak satışa sunulmaya hazır hale getirilir.(Fot:64)

8.KATALOG

Örnek No: 1

Fotoğraf No: 65-66-67-68

Çizim No: 1-2-3

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Kolye, bilezik ve küpeden oluşan set

İnceleme Tarihi: 01. 04. 2009

Üretim Tarihi: Mart 2009

Boyutları:

Kolyenin Uzunluğu (cm) : 50 cm.

Kolyenin Genişliği (cm): 1 cm.

Kolyenin Ağırlığı (gr.) : 40 gram

Bileziğin Uzunluğu(cm): 4,35 cm.

Bileziğin Genişliği (cm) : 1 cm

Bileziğin Ağırlığı (gr.) : 16, 37 gr.

Küpenin Uzunluğu (cm) : 4 cm.

Küpenin Genişliği (cm) : 1 cm.

Küpenin Ağırlığı (gr) : 7 gram

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, altın plaka, inci

Yapım Tekniği: Telkari

Kullanılan Bezeme:

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım, baklava dilimi

Bitkisel Bezeme: Badem

Kompozisyon: Kolye, bilezik ve küpeden oluşan set oldukça zarif ve estetik bir işlemeden oluşmaktadır. Seti oluşturan üç takı örneğinde de badem formu kullanılmıştır. Doğadan esinlenerek yapılan badem formu, içlerine yerleştirilen inci taneleri ve telkari dolgu tekniklerinden oval kakheler ile bezenmiştir. Bademlerin içinde yer alan inciler altın halkalardan oluşan yuvalara yerleştirilmişlerdir.

Setin kolyesi 40 cm. uzunluğunda olup, yedi tane badem formunda tasarlanmış parçanın birleştirilmesiyle hazırlanmıştır. Altı adet badem, altın halkalarla bağlantı sağlanarak birleştirilmiş, bademlerin iskeletlerine oval bir şekil verildiğinden, bağlantı sadece halkalarla sınırlı kalmamış kolyedeki orantıyı sağlamak için küçük dikdörtgen parçalar yerleştirilmiş. Kolyenin ortasından sarkıtılan tek badem ile kompozisyon tamamlanmış. Bademlerin iskeleti, 70 mikron inceliğinde altın telden hazırlanarak, on iki adet küçük inci iskeletin iç kısımlarına dizilmiştir. Bademin ortasına da 25 mikron inceliğinde altın tel oluşturulan tek kahke, oval olarak yerleştirilmiştir. Bademlerin iskeleti, altın telden yaylı bir şekilde çerçeveselendirilmiş.

Setin bileziği, 4, 35 cm. uzunluğuna sahip, sekiz adet badem formunun (baklava diliminin) birleştirilmesiyle hazırlanmıştır. Bademler, çapraz olarak birleştirilmişlerdir. Birleşme yerlerinde, altın plaka üzerine, 18 mikron inceliğinde altın tel kullanılmıştır. Bileziğin zinciri, 7 cm. uzunluğunda ve 35 mikron inceliğinde altın telden oluşturulmuştur.

Setin küpesi, setin bilezik ve kolyesi ile aynı formda tasarlanmış, yine badem biçiminde, dış çerçeve de 70 iç bezemede 35 mikron altın tel kullanılmıştır. Küpede kullanılan inci tanesi on adettir. Küpenin kulağa takılan kısmında, vidalar kullanılmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Sami Turgut

Doğum Tarihi : 1982

Doğum Yeri: Mardin

Öğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Kuyumculuk

Adres: Sami Gold Kuyumcular Çarşısı. 1. Cad. No: 366 Mardin

Örnek No: 2

Fotoğraf No: 69-70-71

Çizim No: 4-5

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Kolye, küpeden oluşan set

İnceleme Tarihi: 01. 04. 2009

Üretim Tarihi: Ocak 2009

Boyutları:

Kolyenin Uzunluğu (cm) : 45 cm.

Kolyenin Genişliği (cm): 2 cm.

Kolyenin Ağırlığı (gr.) : 17, 24 gr.

Küpenin Uzunluğu (cm) : 1.6.cm.

Küpenin Genişliği (cm) : 2 cm.

Küpenin Ağırlığı (gr) : 4 gr.

Yüzük Çapı (cm): 2 cm.

Yüzüğün Eni (cm) : 2 cm

Yüzük Ağırlığı (gr.) : 3 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, altın plaka, altın pul, yarı değerli (sentetik) kırmızı yakut

Yapım Tekniği: Telkari

Kullanılan Bezeme:

Geometrik Bezeme: Daire, üçgen

Bitkisel Bezeme: Menekşe, çiçek

Sembolik Bezeme : Yürek

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme : Damla, yıldız

Kompozisyon: Kolye, küpeden oluşan setin modeli oldukça eski ve Mardin’de yıllardır üretilen orijinal takı modellerinden biridir. İki takıda da aynı form kullanılmıştır. Kolye ve küpenin dış iskeletinde 80 mikron, iç iskeletinde ise 60 mikron inceliğinde altın tel kullanılmıştır.

Menekşe biçimli iskeletin ortasına yıldız motifi dışa taşkın olarak yerleştirilmiştir. Yıldız motifinin de ortasına kırmızı renkli sentetik yakut bırakılmıştır. Menekşeler beş haneli şekillendirilmiş ve hanelerin dışa dönük olan kenarlarına yürek formu verilmiştir. Setin kolyesi, altı menekşe motifinin birleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Menekşeler arasında bağlantı sağlayan, yassı halkalar (setina), kolyenin zincirinde de kullanılmış.

Setin, kolye ve küpesinin uçları damla şeklinde pullarla sarkıtılmış, menekşe ve pullar altın halkalar yardımıyla bağlantı sağlanmıştır. Yüzük ise tek bir menekşeden hazırlanarak, dış iskeletinin konturları kalem işi tekniği kullanarak belirginleştirilmiştir. İç bezemede menekşe ve yıldızın içi, 30 mikron inceliğindeki altın telden, telkari dolu tekniği olan çift vavlarla bezenmiştir.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Züheyr Özberk

Doğum Tarihi : 1978

Doğum Yeri: Mardin

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleği: Altın telkari ustası

Adres: Oromar kuyumcu Atölyesi Kuyumcular Çarşısı. 1.Cad. No: 293 Mardin

Örnek No: 3

Fotoğraf No: 72-73-74-75

Çizim No: 6-7-8

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Kolye, bilezik ve küpeden oluşan set

İnceleme Tarihi: 02. 04. 2009

Üretim Tarihi: Ocak 2009

Boyutları:

Kolyenin Uzunluğu (cm) : 34 cm.

Kolyenin Eni (Taşlı bölüm) (cm): 3, 5 cm.

Kolyenin Ağırlığı (gr.) : 24 gr.

Bileziğin Uzunluğu Çapı (cm): 19, 5 cm.

Bileziğin Eni (cm) : 1 cm.

Bileziğin Ağırlığı (gr.) : 19 gr.

Küpenin Uzunluğu (cm) : 3 cm.

Küpenin Eni (cm) : 1 cm.

Küpenin Ağırlığı (gr) : 4 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, altın plaka, siyah akik, siyah boncuk

Yapım Tekniği: Telkari

Kullanılan Bezeme:

Geometrik Bezeme: Daire, oval, üçgen

Bitkisel Bezeme: Stilize edilmiş papatya motifi, badem

Kompozisyon: Kolye, küpe ve bilezikten oluşan setin, bezemesinde ağırlıklı olarak siyah akik taş ve siyah boncuklar kullanılmıştır. Set, stilize edilmiş menekşe formunda tasarlanmıştır. Menekşelerin ortasına yerleştirilen siyah akik taşlar, oval formda hazırlanan iskeletlere yerleştirilmiştir. Kolyenin iskeleti, 70 mikron iç bezemesi 25 mikron inceliğinde altın telden hazırlanmıştır. Çiçeğin haneleri, telkari dolgu tekniklerinden çift vavlarla bezenmiştir.

35 cm. uzunluğundaki kolyede, incelediğimiz diğer setlerden farklı olarak zincir yerine siyah boncuklar dizilmiş, kolyenin eksenine de 24 cm çapındaki akik taş yer alır. Akik taş arkasından, iki yarım daire şeklinde altın tel ile sabitleştirilmiş. Taşın çevresi küçük hanelerin oluşturduğu stilize çiçek motifinin bezemesiyle hareketlendirilmeye çalışılmış. Menekşe, altın halkalardan oluşan dokuz sıra zincirle sarkıtılmış zincirlerin uçlarına takılan küçük akik taşlarla kolyenin ucu sonlandırılmış.

Setin bileziği ise, 3 cm çapında altı menekşenin birleştirilmesi ile hazırlanmış. Menekşeler arasındaki bağlantı, 1 cm uzunluğundaki badem şeklinde hazırlanan iskeletlerle sağlanmış, Bademlerin içi, Telkari dolgu tekniklerinden, kahkeye oval biçim verilerek dolgu yapılmış. Bileziğin klipsinde yassı altın halkalardan oluşturulan zincir sarkıtılmış.

Setin küpesi yine aynı form kullanılmış, kulağa takılan çengel yerine vidalar yer almış. Kolyede olduğu gibi küpede de halkalardan oluşan zincir ile tamamlanmış ve siyah renkli küçük akik taşlar ile sonlandırılmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Murat Sandılaç

Doğum Tarihi : 1968

Doğum Yeri: Mardin

Öğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Öz Murat Kuyumcusu. Kuyumcular Çarşısı. 1.Cad. No: 346 Mardin

Örnek No: 4

Fotoğraf No: 76-77-78-79

Çizim No: 9-10-11

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Kolye, bilezik ve küpeden oluşan set

İnceleme Tarihi: 02. 04. 2009

Üretim Tarihi: Mart 2009

Boyutları:

Kolyenin Uzunluğu (cm) : 45 cm.

Kolyenin Eni (Taşlı bölüm) (cm): 1,5 cm.

Kolyenin Ağırlığı (gr.) : 147 gr.

Bileziğin Uzunluğu Çapı (cm): 19 cm.

Bileziğin Eni (cm) : 1,5 cm.

Bileziğin Ağırlığı (gr.) : 50 gr.

Küpenin Uzunluğu (cm) : 2,5 cm.

Küpenin Eni (cm) : 1,5 cm.

Küpenin Ağırlığı (gr) : 10 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, altın plaka, inci ve kırmızı ametist taş

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Kullanılan Bezeme:

Geometrik Bezeme: Daire ve kıvrım

Bitkisel Bezeme: Stilize edilmiş menekşe ve yaprak motifi

Sembolik Bezeme : Yürek

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme : Yıldız

Kompozisyon: Kolye bilezik ve küpeden oluşan set, stilize menekşe, çiçek yaprak motifleri ile oluşturulmuş. Setin iç bezemesi telkari tekniği, dış iskeletinin konturlarının belirginleştirmek amacıyla kalem işi tekniği uygulanmış. Setin her üç takı örneğinde de aynı motifler kullanılmış. Kolyede stilize menekşe, yaprak ve yürek, bilezik örneğinde menekşe ve yaprak küpe de ise, sadece menekşe motifi kullanarak takının tasarımı hazırlanmış. Her üç takı örneğinde de 40 mikron inceliğinde altın telden menekşelerin iskeletli oluşturulmuş. İç bezemede ise 20 mikron inceliğinde altın tel kullanılmış. Menekşeler beş haneye bölünmüş, her haneye yürek formu verilmiş. Menekşelerin merkezine dışa taşkın beş kollu yıldız motifi oturtulmuş. Yıldız motifinin ortasına ametist kırmızı taş, etrafına da menekşelerin her bir hanesinin içine birer inci yerleştirilmiştir. Kolye ve bilezikte ise, menekşeler birleştirilirken aralarına, bağlantı halkaları ile yanlara doğru açılan yaprak motifleri işlenmiş. Yaprakların içine sağlı ve sollu yönlerde ikişer inci bırakılmış. Menekşe ve yaprak motiflerinin içi, çift vavla bezenmiş, dış iskeleti ise kalem işi tekniği ile belirginleştirilmiş.

Setin kolyesi 45 cm. uzunluğunda boynu gerdanlık gibi sararak, göz kamaştırıcı bir kompozisyon hazırlanmış. Kolyenin iskeleti, altı menekşe motifinin birleştirilmesi ile oluşturulmuş, beş menekşe motifi simetrik olarak aynı düzende yerleştirilmiş. Menekşeler, yanlara doğru açılan natüralist yaprak motifleri ile birleştirilmiş. Yaprakların dalları ise, içe doğru kıvrılarak uçlara üç daireden oluşan bağlantı halkaları ile sonlandırılmış. Her bir menekşenin ucuna küçük yürek motifleri (içleri çift vavla dolgulu) yerleştirilmiş. Altıncı menekşe motifi ise, kolyenin orta ekseninden aşağı doğru altı halkadan oluşan bağlantı ile sarkıtılmış. Setin bileziği, altı menekşe ve yaprak motifinden, küpesi ise iki adet menekşeden çengelli olarak hazırlanmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Rıdvan Baday

Doğum Tarihi : 1984

Doğum Yeri: Mardin

Öğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Can Kuyumculuk. Kuyumcular Çarşısı. 1.Cad. No: 334 Mardin

Örnek No: 5

Fotoğraf No: 80-81-82-83-84

Çizim No: 12-13-14

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Kolye, bilezik ve küpeden oluşan set

İnceleme Tarihi: 02. 04. 2009

Üretim Tarihi: Haziran 2007

Boyutları:

Kolyenin Uzunluğu (cm) : 40 cm.

Kolyenin Eni (cm): 3,5 cm.

Kolyenin Ağırlığı (gr.) : 36 gr.

Bileziğin Uzunluğu Çapı (cm): 21 cm.

Bileziğin Eni (cm) : 3, 5 cm.

Bileziğin Ağırlığı (gr.) : 38 gr.

Küpenin Uzunluğu (cm) : 2 cm.

Küpenin Eni (cm) : 1 cm.

Küpenin Ağırlığı (gr) : 4, 5 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, altın plaka ve güherse (hışhaş)

Yapım Tekniği: Telkari

Kullanılan Bezeme:

Geometrik Bezeme: Kare, daire, zikzak, kırık çizgi, dikdörtgen, altıgen ve oval form

Bitkisel Bezeme: Kıvrık dal

Doğadan Esinlenerek yapılan Bezeme : Yıldız

Kompozisyon: Kolye , bilezik ve küpeden oluşan set geometrik bir forma sahiptir. Kolye ve bileziğin ortasında altıgen bir iskelet yer alır. İskeletin içi çift katlı yıldız motifi ile şekillendirilmiş, kenarları ise bir tarafı kare biçimli altın plaka ve telkari işlemesi ile oluşturulan zikzaklı bir görünüm verilen iskelet devam etmektedir.

40 cm uzunluğundaki kolyenin ortasına altıgen bir iskelet yerleştirilmiş. Bu iskeletin içine iki katlı, beş kollu yıldız motifi işlenmiş. Yıldız motifinin alt ve üst kısımlarında, kalan boşluklara kıvrık dal görünümlü çift vav ve tekerlek ile dolgu yapılmış. Yıldız motifinin ortasına güherse (hışhaş) bırakılmış. Altıgen form 75 mikron, iç bezemesi ise 25 mikron inceliğinde altın telden hazırlanmış. Altıgen iskeletin sol ve sağına üçer tane zikzak biçimli altın plakalar geometrik olarak yerleştirilerek, kolyeye hareketlilik katmıştır. Bu altın plakalar, kilit sistemi ile birleştirilmiş. Plakalar asimetrik olarak tasarlanmış, bazı plakaların içleri telkari dolgu tekniklerinden, çift vavla bezenirken diğer plakalar işlenmemiştir. Kolyenin zinciri, oval iskeletlerin içine, altın teller burmalı bir şekilde alınarak hazırlanmış.

Setin bileziği de; Kolye ile aynı şekilde merkezinde altıgen iskelet içinde çift katlı yıldız motifi işlenmiş. İç bezemede uygulanan telkari ise, belirli bir düzende değil, daha özgür ve dağınık olarak işlenmiş. Bileziğin kenarları ise dikdörtgen plakalar, bazıları dolu bazıları ise telkari işlemeli olarak yerleştirilmiş. Kolyede olduğu gibi zikzak verilmemiş. Küpe daha sade bir görünümde hazırlanmış. Dikdörtgen form asimetrik olarak düzenlenmiş. Kulağa çengeller yardımıyla takılan küpenin bağlantı yeri altın plaka ile noktalanmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Zeki Paslanmaz

Doğum Tarihi : 27.02.1976

Doğum Yeri: Mardin

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Cevher Kuyumculuk. Kuyumcular Çarşısı. 1.Cad. No: 241 Mardin

Örnek No: 6

Fotoğraf No: 85-86-87-88-89

Çizim No: 15-16-17

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Kolye, bilezik ve küpeden oluşan set

İnceleme Tarihi: 02. 04. 2009

Üretim Tarihi: Mart 2009

Boyutları:

Kolyenin Uzunluğu (cm) : 45 cm.

Kolyenin Eni (cm): 1 cm.

Kolyenin Ağırlığı (gr.) : 54 gr.

Bileziğin Uzunluğu Çapı (cm): 19 cm.

Bileziğin Eni (cm) : 1 cm.

Bileziğin Ağırlığı (gr.) : 19 gr.

Küpenin Uzunluğu (cm) : 1 cm.

Küpenin Eni (cm) : 1 cm.

Küpenin Ağırlığı (gr) : 4 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, altın plaka, yeşil taş

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Kare, yarım daire, oval

Kompozisyon: Set, kolye bilezik ve küpeden oluşturulmuş. Kare biçimli yeşil taşların çevresinde Telkari tekniği, bu parçaların birleştirilmesinde ise kalem işi tekniği uygulanmış.

Kolye ve bilezik aynı formda hazırlanmış. Kolye yedi parçanın bilezik ise sekiz parçanın birleştirilmesi ile oluşturulmuş. Her iki takı örneğinde de altın pullar ile birleştirilmeleri sağlanmış.

Kare biçimli yeşil taşların dört köşelerine yarım ay formlu iskeletler yerleştirilmiş. Bu iskeletler 65 mikron inceliğinde, iç bezemesinde ise 27 mikron altın tel kullanılmış. İskeletlerin içi, dolgu tekniklerinden kahke oval olarak işlenmiş. Her iki takı örneğinde de çift halkadan oluşan zincir tercih edilmiş.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Levent Çiftçi

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1983

Öğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Hilal Kuyumcusu. Kuyumcular Çarşısı. 1.Cad. No: 348 Mardin

Örnek No: 7

Fotoğraf No: 90-91-92-93-94

Çizim No: 18-19-20

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Kolye, bilezik, küpe ve yüzükten oluşan set

İnceleme Tarihi: 02. 04. 2009

Üretim Tarihi: Mayıs 2009

Boyutları:

Kolyenin Uzunluğu (cm) : 45 cm.

Kolyenin Eni (cm): 1 cm.

Kolyenin Ağırlığı (gr.) : 21 gr.

Bileziğin Uzunluğu Çapı (cm): 19 cm.

Bileziğin Eni (cm) : 1 cm.

Bileziğin Ağırlığı (gr.) : 20 gr.

Küpenin Uzunluğu (cm) : 1 cm.

Küpenin Eni (cm) : 1 cm.

Küpenin Ağırlığı (gr) : 5 gr.

Yüzüğün Uzunluğu (cm) : 1 cm.

Yüzüğün Eni (cm) : 1 cm.

Yüzüğün Ağırlığı (gr) : 3, 50 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, altın plaka, kırmızı renkli sentetik yakut

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Kullanılan Bezeme:

Geometrik Bezeme: Kare, daire ve oval

Kompozisyon: Kolye, bilezik, küpe ve yüzükten oluşan set, geometrik bir tasarıma sahiptir. Seti oluşturan dört takı üründe aynı form uygulanmış. Uzunluğu ve eni 1 cm ölçüsünde, kare olarak şekillendirilen iskeletin ortasına oval, sentetik kırmızı yakut yerleştirilmiş. Karenin dört kenarına, taşın çevresine Telkari dolgu tekniklerinden tekerlek dolgu motifi uygulanmış. Kare parçaların iskeleti 70 mikron, iç bezemesinde ise 20 mikron inceliğinde altın tel kullanılmış.

Setin kolyesi, yedi parçanın birleştirilmesi ile 45 cm. uzunluğunda olup, parçalar oval formu altın plakalar ile birleştirilmiş. Kolyenin zincirindeki halkalar, çiftler olarak yerleştirilmiş. Kolye ile aynı tasarıma sahip olup, aynı şekilde yedi parçanın altın plakalar yardımı ile birleştirilerek hazırlanmış. Klipsinde kalem işi tekniği uygulanmış, klipsin güvenliğini sağlamak amacıyla zincirden yararlanılmış. Küpe ve yüzüğün tasarımı aynı parçanın sade bir formda uygulanmasıyla hazırlanmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Selim Özberk

Doğum Yeri: Mardin

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleği: Telkari Atölyesi

Adres: Oromar Altın Telkari Atölyesi Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No:293 Kat:2 Mardin

Örnek No: 8

Fotoğraf No: 95-96-97

Çizim No: 21-22

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Kolye, bilezikten oluşan set

İnceleme Tarihi: 02. 04. 2009

Üretim Tarihi: 2000

Boyutları:

Kolyenin Uzunluğu (cm) : 40 cm.

Kolyenin Eni (cm): Kolyenin ortası 2,5 cm. kenarları 1,5 cm

Kolyenin Ağırlığı (gr.) : 32,50 gr.

Bileziğin Uzunluğu Çapı (cm): 19 cm.

Bileziğin Eni (cm) : 2 cm.

Bileziğin Ağırlığı (gr.) : 32 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, altın plaka

Yapım Tekniği: Telkari

Kullanılan Bezeme:

Geometrik Bezeme: Daire, dikdörtgen, baklava dilimi ve kıvrım

Kompozisyon: Kolye ve bilezikten oluşan set; daire şeklinde parçaların birleştirilmesi ile hazırlanmış. 5 cm çapında yuvarlak bir iskelete sahip olan parçalar, ortası dışa taşkın ve bombeli olarak tasarlanmış. Dairelerin ortasına yuvarlak altın plakalar yerleştirilmiş. Seti oluşturan parçalar, bağlantı halkaları ile birleştirilmiş. Dış iskelet, 40 mikron iç iskelet ise, 20 mikron inceliğinde altın telden hazırlanmış. Dairelerin içi, rüzgar gülü görünümlü hanelere

bölünmüş, böylece tasarım hareketlilik kazanmış. Hanelerin içi, sağlı sollu yanlara doğru vavlarla, kıvrık dal görünümü verilerek bezeme tamamlanmış. İç bezemede 10 mikron inceliğinde altın tel kullanılmış.

Setin kolyesi, 40 cm uzunluğunda hazırlanmış. Kolye, farklı boyutlarda yedi dairenin simetrik bir düzende birleştirilmesi ile oluşturulmuş. Kolyenin merkezine 5 cm çapındaki daire bırakılmış, yanlara doğru sağ ve sol kenarlara çapları giderek küçülen, 4 cm, 3 cm, 2 cm boyutlarında daireler yerleştirilmiş. Kolyenin zinciri, badem şeklinde iskeletlerden oluşturulmuş. Bademlerin içi, vavlarla dolgu yapılmış.

Setin bileziği, altı adet ayrı boyutlarda daireden hazırlanmış. Kolye ile aynı form ve süsleme ile hazırlanan bileziğin daireleri halkalarla birleştirilmiş. Bileziğin klipsinde dikdörtgen ve oval formlu iskelet hazırlanmış, üçgen biçimli iki kahke yerleştirilmiş, aralardaki boşluklar Telkari dolgu tekniği vavla bezenmiş.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Suphi Gül

Doğum Yeri: Mardin

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Gül Kuyumculuk. Kuyumcular Çarşısı. 1.Cad. No: 326 Mardin

Örnek No: 9

Fotoğraf No: 98-99

Çizim No: 23

Bulunduğu Yer: Oromar Kuyumcu Atölyesi, Mardin

Türü: Kemer tokası

İnceleme Tarihi: 11.01.2009

Üretim Tarihi: 09.01.2009

Boyutları:

Uzunluğu (cm) : 96 cm.

Genişlik (cm): 4 cm

Ağırlığı (gr.) : 300 gram

Kullanılan Materyal: Altın tel

Yapım Tekniği: Telkari

Kullanılan Bezeme:

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım

Bitkisel Bezeme: Çiçek, yaprak motifi

Kompozisyon: Mardin’de özellikle düğünlerde gelinin beline takması için, özel sipariş üzerine üretilen bu kemerin, sadece tokası telkari işçiliği ile işlenmiştir. 300 gr. ağırlığa, 96 cm. uzunluğa sahip olan bu kemer de, yirmi yedi adet cumhuriyet altını kullanılmıştır. Altınlar, çift katlı bir zincir ile çerçevelenmiş ve birbirine bağlanmıştır. Kemer tokasının, dış iskeletinde 80 mikron inceliğinde altın tel kullanılmıştır. Dış iskelette çift çerçeve kullanılmıştır. Çiçek formunda tasarlanan çerçevenin içinde 26 mikron inceliğinde altın tel kullanılmıştır. Telkari dolgu tekniklerinden, tek vav ile yaprak motifini andıran bir tasarımla dolgu yapılmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Züheyr Özberk

Doğum Tarihi : 20.11.1978

Doğum Yeri: Mardin

Öğrenimi: Orta öğrenim mezunu

Mesleği: Telkari ustası

Adres: Oromar Altın Telkari Atölyesi 1. Cad. No: 293 Kat:2 Mardin

Örnek No: 10

Fotoğraf No: 100-101

Çizim No: 24

Bulunduğu Yer: Baran ailesinin koleksiyonu, Mardin

Türü: Bilezik

İnceleme Tarihi: 05.11.2008

Üretim Tarihi: 1930'lu yıllarda üretildiği tahmin ediliyor.

Boyutları:

Uzunluğu: 18 cm.

Genişliği: 4 cm.

Ağırlığı: 80 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka, güherse

Yapım Tekniği: Telkari

Bitkisel Bezeme: Kıvrık dal

Geometrik Bezeme: Daire, kırık çizgi, dikdörtgen, “S” motifi

Sembolik Bezeme: Yürek

Doğadan esinlenerek yapılan Bezeme: Yıldız

Kompozisyon: Baran ailesinin kendi koleksiyonu olan bilezik, tahminen yüz yıl önce üretilmiştir. Kompozisyondan da anlaşılacağı gibi, oldukça titiz ve ince bir çalışmanın ürünü olan estetik bir forma sahip olan bu bilezik ve benzer örnekleri günümüzde üretilmiyor. Bileziğin sahip olduğu form, kompozisyon ve motif bundan 100 yıl öncesine kadar Diyarbakır, Urfa, Viranşehir gibi illerde de üretilmekteydi. Ayrıca, Suriye, Halep, bölgesinde de benzer bilezik çeşitleri üretilmekteydi. İnce bir işçiliğin ürünü olan bu bilezikler genellikle

sipariş üzerine özel olarak yaptırılıyordu. Varlıklı ailelerin talebi doğrultusunda evlenmek üzere olan çiftler için özel olarak işlenirdi.

Bilezik beş parçanın birleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Parçaların dış iskeletinde, 70 mikron inceliğinde altın tel kullanılmıştır. Aynı şekilde iç iskelet ve her parçanın içinde yer alan yürek motiflerinde de 70 mikron altın tel kullanılmıştır.

Bileziğin ana ekseninde simetrik olarak iki kalp motifi yerleştirilmiş. Her iki kalbin uçları küçük bir parçayla birleştirilmiş. Yüreklerin etrafını ince bir bordür çevrelemektedir. Bordürün içi tek vavla süslenmiştir. Her iki yüreğin üzerinde yer alan taç formu kalpleri taçlandırarak kompozisyonu daha da zenginleştirmiştir. Taçların içinde çift vav dolgu tekniği kullanılmıştır. Taçların uçlarına da birer güherse yerleştirilmiştir. Yüreklerin içi 0,6 mikron inceliğinde altın tel kullanarak, telkari dolgu tekniği olan kahki ve tek vav tekniği ile dolgu yapılmış.

Kahkiler, kıvrık dal motiflerini andıran bir üslup ile uygulanmıştır. Yüreklerin içeri doğru kıvrılan her iki uçlarına iki güherse bırakılmıştır. Yüreklerin ortasına bırakılan yıldız motifi ile orta eksendeki kompozisyon tamamlanmıştır. Yüreklerin dışına çift taraflı olarak vavlarla dolgu yapılarak süsleme tamamlanmıştır. Parçalar birbirlerine yıldız şeklinde pullarla bağlanmıştır. Altı sıra halinde uzanan yıldızlarda birbirine dört küçük halka ile kenetlenerek geometrik bir kompozisyon oluşturmuşlardır. (Fot: Bu bağlantı parçalarına Mardin’li ustaların deyimiyle kişniş zinciri denir. Yıldızları birleştiren yuvarlak halkalar, kişniş baharatının tanesine benzediği için bu adı vermişlerdir. (Çizim :) Bileziğin klipsi 160 mikron inceliğinde sürgüsü ise, 120 mikron inceliğindedir.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Sevgi Baran

Doğum Tarihi: 1945

Doğum Yeri: İzmir

Öğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Ev hanımı

Adres: Şehidiye Mah. 51. Sok. No:1 Mardin

Örnek No: 11

Fotoğraf No: 102-103-104

Bulunduğu Yer: Baran ailesinin koleksiyonu, Mardin

Türü: Bilezik

İnceleme Tarihi: 05.11.2009

Üretim Tarihi: 1930'lu yıllarda üretildiği tahmin ediliyor.

Boyutları:

Üst Çap :18 cm.

Alt Çap : 16 cm.

Genişlik (cm) : 4, 5 cm.

Ağırlığı: 100 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka, halka, güherse

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Daire, dikdörtgen, helezon

Bitkisel Bezeme: Çiçek, menekşe, kıvrık dal, yaprak

Sembolik Bezeme : Yürek

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme : Yıldız

Kompozisyon: Bu bilezik örneği de Baran ailesinin koleksiyonuna ait, aile yadigarı olan örnek yaklaşık yüz yıl önce Mardin de üretilmiş. Diğer örnek de olduğu gibi, incelediğimiz bu örnekte özgün bir bilezik modeli. Günümüzde bu örneğe benzer ürünler çok ince bir işçilik ve el emeği istediği için maalesef üretilmiyor.

Dokuz parçadan oluşan bileziğin her bir parçası dikdörtgen ve silindirik bir formda şekillendirilmiş. Parçaların kenarları oval bir biçimde ve estetik bir tasarımda oluşturulmuş.

Kompozisyona hakim olan ince ve muhteşem işçilik hemen fark edilmektedir. Stilize edilmiş bitkisel bezemenin hareketliliği kompozisyona canlı bir ahenk katmıştır.

Kompozisyonun merkezinde kıvrık bir dal üzerinde, simetrik bir düzende beş bölümlü iki çiçek (menekşe) motifi ve yaprakları işlenmiş. Menekşe çiçeklerinin ortasına yıldız motifi yerleştirilmiş. İskeletinde, 70 mikron inceliğinde altın tel kullanılmış. Bitkisel bezemeyi ince bir bordür çevrelemektedir. Bordürün içi tek vav tekniği ile helezonik bir formda işlenmiş. Menekşelerin içine ise; telkari dolgu tekniklerinden tekerlek doldurularak, çiçeğin bölümleri belirginleştirilmiştir. Menekşelerin etrafı tek vav ve kahke tekniği uygulanarak süsleme tamamlanmıştır. Bileziği oluşturan parçalar, 80 mikron inceliğe sahip, altın telden yapılan konik halka olarak adlandırılan halkalarla birleştirilmiştir.

Bileziğin klipsinde Mardin'e özgü halkalı zincir kullanılmıştır. Halkalı zincirin kullanılmasının nedeni, bileziğin kilidinin emniyetini sağlamaktır. Kilidin aniden açılmasına karşı, önlem amaçlı tasarlanmıştır. Bileziğin klipsinde, 70 mikron inceliğinde altın tel kullanılmış. Mentşeleri ise 30 mikron altın telden oluşturulmuş, sürgüsü de 120 mikron inceliğindeki, Mardin'li ustaların deyimiyle gemik telden yapılmıştır. Kilidin üzerine kalın astar geçirilmiş.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Aziz Baran

Doğum Tarihi: 1944

Doğum Yeri: Mardin

Öğrenimi: Üniversite mezunu

Mesleği: Emekli

Adres: Şehidiye Mah. 51. Sok. No:1 Mardin

Katalog No: 12

Fotoğraf No: 105-106

Çizim No: 25

Bulunduğu Yer: Ferah Kuyumcusu, Mardin

Türü: Bilezik

İnceleme Tarihi: 12.01.2009

Üretim Tarihi: 05.07.2008

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 6,2 cm

Genişlik (cm): 1, 2 cm

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka,

Ağırlık (gr) : 35, 43 gr.

Yapım Tekniği: Telkari, döküm

Geometrik Bezeme: Zikzak, kırık çizgi, daire, kıvrım, “s” motifi

Kompozisyon: Bileziğın kompozisyonu, astar üzerine çerçeve içinde telkari formunun işlenmesiyle hazırlanmıştır. 6,2 cm. uzunluğunda ve 1, 2 cm. genişliğinde hazırlanan altın plakanın üzerine, zikzaklardan oluşan bir çerçeve içinde telkari uygulanmıştır. Astarın üzerindeki iskelet, 50 mikron inceliğında altın telden oluşturulmuş, çerçeveyi meydana getiren zikzaklar ise 30 mikron inceliğında altın tel kullanarak hazırlanmış. Çerçevenin içinde yer alan süslemede 25 mikron inceliğında altın tel kullanılmış, irili ufaklı kahkiler “S” motifi formunda süsleme yapılmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Murat Turgut

Doğum Yeri : Mardin

Doğum Tarihi: 1973

Öğrenimi: Lise Mezunu

Mesleği: Telkari ustası

Adres: Ferah kuyumcusu Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No:350 Mardin

Örnek No : 13

Fotoğraf No: 107

Çizim No: 26

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Bilezik

İnceleme Tarihi: 01.05.2009

Üretim Tarihi: Ekim. 2008

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 18 cm

En (cm): 2, 5 cm

Ağırlığı (gr.) : 55 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, altın plaka ve güherse

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Geometrik Bezeme: Zikzak, kıvrım, daire

Bitkisel Bezeme : Menekşe, yaprak

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme : Kelebek, damla

Kompozisyon: Bileziğin iskeleti, yaprak motiflerinin simetrik bir düzende yerleştirilmeleri ile hazırlanmıştır. Yapraklar aynı zamanda damla motifini andırmaktadır. Bileziğin orta ekseninde dört yaprak motifinin karşılıklı olarak yerleştirilmeleri ile kelebek figürü oluşturulmuş ve bileziğe estetik bir form verilmiştir. Yaprakların birleştikleri noktalara küçük papatyalar işlenerek bileziğin kompozisyonu tamamlanmıştır.

Yaprakların iskeletinde 70 mikron iç dolgusunda 25 mikron mikron altın tel kullanılmıştır. Yaprakların içi, Telkari dolgu tekniklerinden kahkeye oval bir form verilmesi ile bezeme yapılmış. Papatyaların ortasında ve hanelerinde ise güherseler ile dolgu yapılmış.

Yaprakların dış iskeletinin konturları, kalem işi tekniği ile belirginleştirilmiştir. Papatyaların alt kısmı yuvarlak altın plakalarla sabitleştirilmiş. Bileziğin klipsinde 40 mikron altın tel kullanılmış.

Kaynak Kişi Kőnyesi:

Adı Soyadı: Sami Turgut

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1982

Őđrenimi: Lise Mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Sami Gold. Kuyumcular arşısı 1.Cad. No: 366 Mardin

Örnek No : 14

Fotoğraf No: 108

Çizim No: 27

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Bilezik

İnceleme Tarihi: 02.05.2009

Üretim Tarihi: Aralık 2008

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 5, 8 cm

Genişlik (cm): Bileziğin bombeli kısmı 3,5, cm kenar kısmı: 2,5 cm.

Ağırlığı (gr.) : 36 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Zikzak, kıvrım, daire

Bitkisel Bezeme : Menekşe, çiçek, kıvrık dal, yaprak

Kompozisyon: Bilezik ortası bombeli bir formda tek parçadan oluşmaktadır. Bileziğin dış iskeleti 100 mikron iç bezemesi ise 20 mikron inceliğinde altın telden oluşturulmuştur. Bileziğin kompozisyonu, stilize edilmiş çiçek ve kıvrık dal motiflerinden oluşmaktadır. Kompozisyonun merkezinde, bileziğin bombeli kısmında 8 haneli küçük bir menekşe, bu menekşeyi de içine alan daha büyük menekşe motifi yer alır. Kenarlarında kıvrık dallar ve yapraklar işlenmiştir. Bileziğin etrafı üç sıra halinde zikzaklarla çerçevelendirilmiş. Menekşe ve yaprak motiflerinin içi, tek ve çift vavlarla dolgu yapılarak kompozisyona estetik bir form verilmiştir.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Rıdvan Baday

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1984

Öğrenimi: Lise Mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Can Kuyumculuk. Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No: 334 Mardin

Örnek No :15

Fotoğraf No: 109-110

Çizim No: 28

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Bilezik

İnceleme Tarihi: 08.04.2009

Üretim Tarihi: Ocak. 2009

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 18 cm

Genişlik (cm): 3 cm

Ağırlığı (gr.) : 40 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, altın top

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Geometrik Bezeme: Zikzak, kıvrım, daire, yıldız

Bitkisel Bezeme : Çiçek, menekşe

Kompozisyon: Urfa akıtmısı adı verilen bu bilezik modeli, Mardin yöresinde de üretilmektedir. Bilezik modelinin ortasında yer alan menekşe motifinin sadece iç bezemesinde Telkari tekniği uygulanmıştır. Dış iskeletin konturları ise kalem işi tekniği ile belirginleştirilmiştir.

Urfa Akıtmısı olarak adlandırılan bilezik modeli, dört küçük halkanın üzerine yıldız biçiminde plakaların yerleştirilmesi ile hazırlanan bir bilezik modelidir. Birleştirilen bu küçük parçaların arasına kişniş adını verdikleri toplar bırakılarak bileziğin modeli tamamlanır.

İncelediğimiz bu bilezik modelinde, Urfa akıtmısı olarak adlandırılan parçalar üç şerit halinde birleştirilmiş, ortasına da 10 cm çapında beş haneli menekşe motifi yerleştirilmiş. Dış

iskeleti 80 mikron iç bezemesi ise 20 mikron inceliğinde altın telden hazırlanmıştır. Çiçeğin ortasında kalem işi tekniği uygulanmıştır. Menekşenin hanelerinin içi yanlar doğru açılan çift vavlarla dolgu yapılarak,. hanelerin arasına yerleştirilen toplar ile süsleme tamamlanmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Rıdvan Baday

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1984

Öğrenimi: Lise Mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Can Kuyumculuk. Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No : 334 Mardin

Örnek No : 16

Fotoğraf No: 111-112-113

Çizim No: 29-30

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Bilezik klipsi

İnceleme Tarihi: 08.01.2009

Üretim Tarihi: Şubat 2008

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 22 cm

Genişlik (cm): 5 cm

Ağırlığı (gr.) : 77, 75 gr.

Bilezik Klipsinin Uzunluğu (cm) : 6,6 cm

Bilezik Klipsinin Eni (cm) : 2, 6 cm

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka, güherse

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Yıldız, kıvrım, daire, dikdörtgen, baklava dilimi

Kompozisyon: Urfa akıtması olarak adlandırılan bilezik üç ana parçadan hazırlanmış. Üç ana parça ise sekiz sıra yıldız motifinin dizilmesiyle hazırlanan bileziğin ana iskeletleri, dikdörtgen iki parça ile birleştirilmiştir. Bileziğin klipsi ve birleştirme parçalarında telkari tekniği uygulanarak süsleme yapılmıştır. Dikdörtgen parçaların içi, ters yönde çift vavlarla bezeme yapılmış, bileziğin klipsi, ise astar üzerine silindirik bir form verilerek, ortasına baklava dilimi şeklinde altın plaka yerleştirilmiştir. Klipsin içi vavlarla bezenmiş vavların üzerine yıldız motifi serpiştirilmiş ve güherseler ile bezeme tamamlanmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Murat Turgut

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1973

Öğrenimi: Lise Mezunu

Mesleği: Kuyumculuk

Adres: Ferah Kuyumcusu Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No: 350 Mardin

Örnek No : 17

Fotoğraf No: 114

Çizim No: 31

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Bilezik

İnceleme Tarihi: 08.01.2009

Üretim Tarihi: 08.12.2008

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 6,2 cm

Genişlik (cm): 2 cm

Ağırlığı (gr.) : 29 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, inci

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Zikzak, kıvrım, daire

Kompozisyon: Bilezik 6,2 cm uzunluğundaki altın çerçeve ile biçimlendirilmiş, iki çerçeve arasına 25 adet iri inci taneleri yerleştirilerek bileziğin formu oluşturulmuş. Bileziğin iskeleti 50 mikron inceliğinde altın telden oluşturulmuş, iskeleti saran kırık çizgi ve zikzaklar 30 mikrom altın telden hazırlanmış. Bileziğin kilidi ise 80 mikronluk altın telden yapılmış. Klips sistemi halkalardan oluşan zincirle bileziğin aniden açılmasına karşı sağlamlaştırılmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Kağan Mungan

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1976

Öğrenimi: Lise Mezunu

Mesleği: Telkari ustası

Adres: Tatlı Dede Kuyumcusu Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No: 208/D Mardin

Örnek No: 18

Fotoğraf No: 115-116

Çizim No: 32

Bulunduğu Yer: Oromar Kuyumcu Atölyesi, Mardin

Türü: Bilezik Klipsi

İnceleme Tarihi: 10.01.2009

Üretim Tarihi: 05.01.2009

Boyutları:

Çap (cm): 2 cm

Uzunluğu: 18,5 cm.

Genişliği (cm): 1,2 cm

Ağırlığı (gr.) : 21, 50 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, inci

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Geometrik Bezeme: Baklava dilimi, daire, kıvrım

Sembolik Bezeme : Yürek

Bitkisel Bezeme: Kıvrık dal

Kompozisyon: Mardin'e özgü çok eski bir model olan 21,50 gr. ağırlığındaki bilezik yedi sıra incinin yan yana dizilmesi ile oluşturulmuştur. Kalın altın telden altı tane baklava dilimi oluşturulmuştur. Bu baklava dilimlerinin arasına küçük inci taneleri, yedi sıra halinde belli bir düzende dizilerek parçaların birbirine bağlantısı sağlanarak kompozisyon oluşturulmuştur. Bileziğin, sadece klipsi telkari tekniği ile işlenmiştir. Yürek şeklinde tasarlanan klipsin dış iskeletinde 80 mikron inceliğinde altın tel kullanılmıştır.

Yüreğin içi, 26 mikron inceliğindeki altın tel ile, telkari dolgu tekniklerinden tek vav uygulanarak kıvrık dal motifini andıran bir tarzda dolgu yapılmış. İki küçük güherse, yürek motifinin içine yerleştirilerek kompozisyon tamamlanmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Selim Özberk

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 20.03.1964

Öğrenim Durumu: İlkokul mezunu

Mesleği: Telkari Ustası

Adres: Oromar Altın Telkari Atölyesi. Kuyumcular Çarşısı. 1.Cad. No: 293 Kat: 2 Mardin

Örnek No : 19

Fotoğraf No: 117

Çizim No: 33

Bulunduğu Yer: Cevher Kuyumcusu, Mardin

Türü: Bilezik klipsi

İnceleme Tarihi: 08.01.2009

Üretim Tarihi: 13.06.2008

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 24 cm

Genişlik (cm): 2 cm

Ağırlığı (gr.) : 65 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, altın plaka, güherse, yassı halka (setina)

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Zikzak, kıvrım, daire, dikdörtgen

Bitkisel Bezeme : Stilize çiçek formu

Kompozisyon: Bilezik 22 adet çeyrek altının, yassı halkalarla birleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Bileziğin klipsini oluşturan 2,5 cm uzunluğundaki altın plaka üzerinde çerçeve içine telkari uygulanmıştır. Klipsin çerçevesi stilize çiçek yaprağı biçiminde hazırlanmış. Çerçevenin içinde, 20 mikron inceliğinde, altın tel kullanarak, telkari dolgu tekniklerinin hepsi süsleme de uygulanmıştır. Çerçevenin ortasına tam kahke, yanlarına yarım kahkeler ve tekerlek dolgu teknikleri ile süsleme yapılmıştır. Bileziğin aniden açılmasına karşı, güvenlik amaçlı altın halklardan oluşan zincir bağlantısı ile sağlanmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Zeki Paslanmaz

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 27.02.1976

Öğrenimi: İlkokul Mezunu

Mesleği: Telkari ustası

Adres: Cevher kuyumculuk Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No: 241 Mardin

Örnek No : 20

Fotoğraf No: 118-119

Çizim No: 34

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Kolye klipsi

İnceleme Tarihi: 03.04.2009

Üretim Tarihi: Mart 2008

Boyutları:

Kolyenin Uzunluğu (cm) : 10 cm

Kolyenin Genişliği (cm): 2 cm

Kolyenin Ağırlığı (gr.) : 20 gr.

Kolye Klipsinin Uzunluğu (cm) : 4 cm

Kolye Klipsinin Eni (cm) : 2 cm.

Kolye Klipsinin Ağırlığı (gr) : 4 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, altın plaka, güherse, inci

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım, dikdörtgen ve üçgen

Sembolik Bezeme : Yürek

Kompozisyon: İncelediğimiz bu kolye örneğinin sadece klipsinde telkari tekniği kullanılmış. Altı sıra inciden oluşan kolyenin incileri, küçük altın borular yardımıyla birleştirilmiş. Dikdörtgen bir formda hazırlanan borular, geometrik bir düzende üçgen bir dizayn ile birleştirilmişlerdir. Kolyenin klipsi iki ana iskeletten oluşturulmuş. İnciler, klipse halkalar ile

bağlanmış. İskeletler yürek şeklinde tasarlanmış, 50 mikron inceliğinde altın telden hazırlanmış. Yüreklerin ortasına ve kolyenin kilit kısmına birer tane güherse yerleştirilmiş. İç bezeme de, 30 mikron inceliğinde altın tel kullanılarak, yanlar doğru açılan tek vavlar ile dogu yapılmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Sabahaddin Arasin

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi:1975

Öğrenimi: İlkokul Mezunu

Mesleği: Telkari ustası

Adres: Arasin Kuyumcu Atölyesi 1.Cad. Erdoba evi yanı Mardin

Örnek No: 21

Fotoğraf No: 120

Çizim No: 35

Bulunduğu Yer: Arasin Kuyumcu Atölyesi, Mardin

Türü: Saç Tokası

İnceleme Tarihi: 10.01.2009

Üretim Tarihi: 09.01.2009

Boyutları:

Ağırlığı :10 gr.

Uzunluğu (cm) : 6 cm

Genişlik (cm): 3 cm

Çapı (cm): 6 cm

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme : Dikdörtgen, daire, kıvrım

Sembolik Bezeme : Yürek

Kompozisyon: Saç tokası 6 cm. uzunluğunda olup, dikdörtgen bir formda tasarlanmıştır. Tokanın ana ekseninde üç adet büyük yürek bulunmaktadır. Aralarına da simetrik bir düzende iki küçük yürek yerleştirilmiştir. 6 cm. uzunluğa sahip olanın tokenın genişliği de 3cm'dir.Tokanın dış iskeletinde 90 mikron inceliğinde altın tel kullanılmıştır. İç iskeleti oluşturan yürek motiflerinde de 90 mikron inceliğinde altın tel kullanılmıştır. İç iskeletin süslemesinde, 24 mikron inceliğinde altın tel ile telkari dolgu tekniklerinden tekerlek, kahki, tek vav ve çift vav uygulanarak dolgu yapılmış. Kahkilere kıvrımlı bir form verilmesi, kompozisyona hareketlilik katmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Selahaddin Arasin

Doğum Yeri : Mardin

Doğum Tarihi :1977

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleği: Telkari ustası

Adres: Arasin Altın telkari atölyesi 1.Cad. Erdoba Arkası Mardin

Örnek No: 22

Fotoğraf No: 121-122-123

Çizim No: 36-37

Bulunduğu Yer: Tatlı Dede Kuyumcusu, Mardin

Türü: Tavus kuşu motifli saç süsü

İnceleme Tarih: 11.01.2009

Üretim Tarihi: 15.01.2008

Boyutları:

Saç Süsünün Çapı (cm): 7 cm

Uzunluğu (cm): 7 cm.

Saç süsünün Ağırlığı: 4,60 gr.

Saç Süsünde Kullanılan Materyal: Altın tel, altın pul, altın zincir ve çeyrek altın

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Geometrik Bezeme: Daire, halka, kıvrım

Bitkisel Bezeme: Yaprak

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme: Tavus kuşu figürü

Kompozisyon: Saç tokası, tasarım olarak Tavus kuşu motifinin stilize edilmesi ile oluşturulmuş. Mardin bölgesinde yaşayan Yezidiler için kutsal olan tavus kuşu önemli ve kutsal bir simgedir.³⁰⁷ Doğal olarak, bu önemli sembol sanat ürünlerine de yansımıştır. Tokanın iskeletinde 30 mikron inceliğinde altın tel kullanılmıştır. . İskeletin içinde ise 15 mikron inceliğinde altın tel kullanılmıştır. Gövdenin üst kısmı, belirgin olarak göz ve kanattan oluşur. Tavus kuşunun gözü tekerlek tekniği ile işlenmiş, boynu tek vav ile dolgu

---

³⁰⁷ Taşgın; Yezidiler; Ankara, 2005, s: 20

yapılmıştır. Kanadında ise, kahki tekniği kıvrımlı bir formda uygulanmıştır. Gövdenin alt bölümü ise altı haneye bölünerek kahki tekniği ile dolgu yapılarak, gövdenin altında birleşen yaprak şeklindeki altın pullar kompozisyona hareketlilik kazandırmış, pulların üzeri kalem işi tekniği ile işlenmiş. Halkalardan oluşan zincir ve ucundaki altın ile kompozisyon sonlandırılmıştır. Tavus kuşu motifi küçük ayrıntı farkları dışında genellikle bu formda sa tokalarına uygulanmaktadır. Bir diğer örnekte, daha sade bir formda tasarlanmış, küçük halkalardan oluşan zincir ve ucundaki altın kullanılmamış, altın pullar yerine yeşil akik taşı sarkıtılmıştır. (Fot:122) Sade formda yapılan sa tokalarında, bazen de inci tercih edilmektedir.(Fot: 123)

Kaynak Kişi Künyesi :

Adı Soyadı: Kağan Mungan

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 01.03.1976

ğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Telkari Ustası

Adres : Tatlı dede Kuyumcusu Kuyumcular arşısı 1.Cadde No: 208/ D Mardin

Örnek No :23

Fotoğraf No: 124

Çizim No: 38

Bulunduğu Yer: Arasin Kuyumcu Atölyesi, Mardin

Türü: Saç Süsü (demboka)

İnceleme Tarihi: 08.01.2009

Üretim Tarihi: 09. 02. 2008

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 3 cm

Genişlik (cm): 2 cm

Ağırlığı (gr.) : 20 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın top, altın halka, mavi boncuk

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Silindirik form, daire, halka, kıvrım

Bitkisel Bezeme :Çiçek, menekşe

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme : Damla

Kompozisyon: Saç tokası, Mardin’de kullanılan deyiimiyle demboka örülen saçların ucuna saç süsü amaçlı takılır. Saç süsü, iki ayrı parçadan oluşturulmuş. İlk parça, menekşe motifi şeklinde hazırlanmış, ikinci parça ise saç süsünün alt bölümünü oluşturmaktadır.

Altın iskelet silindirik bir formda, aynı zamanda damla formunu da andıran bir biçimde tasarlanmış. Menekşe ve damla motifi, küçük bir halka ile birleştirilmiş, halkanın her iki yanına da küçük toplar bırakılmıştır. Menekşenin iskeleti, 30 mikron inceliğinde altın telden oluşturulmuş, ortasına ise, mavi boncuk yerleştirilmiş. Menekşenin içinde

ise 15 mikron inceliğinde altın tel kullanarak dolgu yapılmış. Damlanın üzerinde, kahke ve

vav dolgu tekniği ile bezeme yapılmış. Bu bezemenin aralarına da küçük toplar, bağlantı halkalarıyla sarkıtılarak kompozisyona hareketlilik katmış ve üç boyutlu bir görünüm kazandırmıştır. Saç süsünün, saçta takılmasını sağlayan çengel 50 mikron inceliğindeki altın telden hazırlanmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Sabahaddin Arasin

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1977

Öğrenimi: İlkokul Mezunu

Mesleği: Telkari ustası

Adres: Arasin kuyumcu atölyesi, Erdoba Arkası Yaşlı oğlu pastanesi 1.Cad. Mardin

Örnek No: 24

Fotoğraf No: 125

Çizim No: 39

Bulunduğu Yer: Selçuk Kuyumcusu, Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 01.11.2008

Üretim Tarihi: 15.08.2008

Boyutları:

Çap (cm) : 2 cm.

Uzunluk (cm) : 1,7 cm

Genişlik (cm): 1,5 cm

Ağırlığı (gr.) : 3,5 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka, güherse, kırmızı renkli yakut

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Zikzak, kıvrım, daire

Bitkisel Bezeme: Çiçek, yonca, kıvrık dal, yaprak

Kompozisyon :Küpe, üç yapraklı yonca formunda tasarlanmış. Yoncaların aralarına güherse taneleri yerleştirilmiş. Yoncanın iskeletinde 70 mikron inceliğinde altın tel kullanılmış, yakut taşının iskeletinde aynı incelikte altın tel kullanılmıştır. Nar kırmızısı rengindeki yakut taşının, daha iyi yerleşmesi için 30 mikron inceliğinde altın tel ile halka (Mardinli ustaların deyimiyle wust) yapılarak taşın yeri sağlamlaştırılmış. Yoncanın içinde 30 mikron inceliğinde altın tel kullanılarak, belirli bir eksende, tek vav dolgu tekniği ile dolgu yapılarak süsleme tamamlanmıştır. Küpenin çengeli, 80 mikron inceliğinde altın telden oluşturulmuştur.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Metin Ezilmez

Doğum Yeri : Mardin

Doğum Tarihi :1970

Öğrenimi: Lise Mezunu

Mesleği: Kuyumculuk

Adres: Selçuk Kuyumcusu Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No: 213 Mardin

Örnek No: 25

Fotoğraf No: 126-127

Çizim No: 40

Bulunduğu Yer: Selçuk Kuyumcusu, Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 01.11.2008

Üretim Tarihi: 08.05.2007

Boyutları:

Çapı (cm) : 1,75 cm.

Uzunluk (cm) : 1,75 cm

Genişlik (cm): 1 cm

Ağırlık (gr) : 3,5 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, inci

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Zikzak, kırık çizgi, daire

Bitkisel Bezeme: Armut formu, kıvrık dal, yaprak

Kompozisyon: Küpenin iskeleti armut biçiminde, 70 mikron inceliğinde altın tel ile hazırlanmış. Armut formunun içine yerleştirilen inci tanesinin yuvası da 70 mikron inceliğinde altın telden oluşturulmuş. İskeletin içi, 30 mikron inceliğe sahip altın telden, çift vav dolgu tekniği ile dolgu yapılmış. Kıvrık dal motifini yansıtan bir tarzda süsleme yapılmıştır. İskeletin kenarları, 70 mikron inceliğinde altın tel kullanarak, kıvrımlı bir formda çevrelenmektedir. Küpenin çengelleri, 80 mikron inceliğinde altın telden hazırlamıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Metin Ezilmez

Doğum Yeri : Mardin

Doğum Tarihi : 1970

Öğrenimi: Lise Mezunu

Mesleği: Telkari ustası

Adres: Selçuk Kuyumcusu. Cumhuriyet Meydanı No:355 Mardin

Örnek No: 26

Fotoğraf No: 128

Çizim No: 41

Bulunduğu Yer: Selçuk Kuyumcusu, Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 08.11.2008

Üretim Tarihi: 01.06.2006

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 1,5 cm

Genişlik (cm): 1 cm

Ağırlık (gr.) : 3,5 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, inci

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım

Bitkisel Bezeme: Natüralist asma yaprağı, stilize kıvrık dal motifi

Kompozisyon: Küpe asma yaprağı şeklinde tasarlanarak hazırlanmış. Yörede yetişen üzüm, Mardin’de hem mimari dokuda hem de el sanatları ürünlerinde bitkisel bezemenin vazgeçilmez motifleri arasında yer almaktadır. Üzümün, İslam ve Hıristiyan sanatında tanelerinden dolayı bolluk ve bereket simgesi olarak kullanılması, bu motifin süsleme sanatındaki önemini arttırmıştır. Üzüm ve asma yaprağı motifi altın telkari işçiliğinde estetik formlarda uygulanmaktadır.

İncelediğimiz ürünün iskeleti natüralist asma yaprağı formunda, 70 mikron inceliğinde altın tel kullanarak hazırlanmıştır. Asma yaprağının içine yerleştirilen incinin, yuvası da 70 mikro inceliğinde altın telden oluşturulmuş. 80 mikron inceliğe sahip altın telden küpenin çengeli

hazırlanmıştır. İskeletin içi ise, 30 mikron inceliğindeki altın telin, Telkari dolgu tekniklerinden çift vav tekniği uygulanarak stilize kıvrık dal motifi ile süsleme nihayetlenmiştir..

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Metin Ezilmez

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi :1970

Öğrenimi: Lise Mezunu

Mesleği: Telkari ustası

Adres: Selçuk Kuyumcusu. Kuyumcular Çarşısı 1. Cad. No: 213 Mardin

Örnek No: 27

Fotoğraf No: 129-130

Çizim No: 42

Bulunduğu Yer: Selçuk Kuyumcusu, Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 06.11.2008

Üretim Tarihi:

Boyutları:

Çapı (cm) : 2 cm.

Uzunluk (cm) : 1,5 cm

Genişlik (cm): 1.5 cm

Ağırlık (gr.) : 5,5 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka, güherse, kırmızı renkli yakut

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım, üçgen

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme: Güneş

Kompozisyon: Küpeyi oluşturan kompozisyon, ustasının deyimiyle “Hitit Güneşi” olarak adlandırılmış. Küpenin iskeleti, 70 mikron inceliğinde altın tel kullanarak hazırlanmış. Yakutun yerleştirildiği yuvanın çerçevesinde de aynı incelikte tel kullanılmış. İskeletin içi, 30 mikron inceliğindeki altın tel ile hazırlanmış. Süsleme için, çift vav tekniğinde dolgu yapılarak kompozisyona ağaç dalları görünümü verilmiş. Çift vavların arasına yerleştirilen güherseler süslemeye hareketlilik katmıştır. Küpenin çengelle birleştiği bölüm, üçgen bir motifle bağlantı sağlanmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Metin Ezilmez

Doğum Tarihi: 1970

Doğum Yeri: Mardin

Öğrenimi: Lise Mezunu

Mesleği: Telkari ustası

Adres: Selçuk Kuyumculuk Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No: 241 Mardin

Örnek No: 28

Fotoğraf No: 131

Çizim No: 43

Bulunduğu Yer: Cevher Kuyumcusu, Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 11.01.2009

Üretim Tarihi: 25.03.2008

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 6 cm

Genişlik (cm): 2 cm

Ağırlık (cm) : 10, 5 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın pul, mavi boncuk

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Zikzak, kırık çizgi, daire,

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme : Stilize güneş motifi, yarım ay

Kompozisyon: 6 cm uzunluğundaki küpe, beş parçanın birleşmesi ile hazırlanmıştır. İskeletin hazırlanmasın da 40 mikron altın tel kullanılmış. Küpenin ilk parçası hilal biçiminde olup, kompozisyonun ekseninde bulunan daire formundaki parça stilize güneş motifi olarak şekillendirilmiş, altın pullarla birleştirilmiş. Ortadaki bu form, iki halka ile yine hilal biçimindeki iki parçaya tutturulmuş. Küpenin ucunda yer alan altıncı parça altın pullarla sarkıtılmış. Hilal biçimindeki parçalar, 20 mikron inceliğindeki altın tellerden hazırlanarak, çift vav dolgu tekniği ile süsleme yapılmış. Küpenin ortasında yer alan dairede ise, kırık çizgi ve çift vav dolgu tekniği uygulanmış. Bütün parçaların içine mavi boncuk yerleştirilmiş. Küpenin çengeli, 80 mikron inceliğindeki altın telden hazırlanmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Zeki Paslanmaz

Doğum Yeri : Mardin

Doğum Tarihi : 27.02.1959

Öğrenimi: İlkokul Mezunu

Mesleği: Telkari ustası

Adres: Cevher Kuyumcusu Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No:241 Mardin

Örnek No: 29

Fotoğraf No: 132

Çizim No: 44

Bulunduğu Yer: Arasin Kuyumcu Atölyesi, Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 04.01. 2009

Üretim Tarihi: 15.12. 2008

Boyutları:

Çap (cm) : 7 cm.

Uzunluğu (cm) : 3,5 cm

Genişliği (cm): 3,5 cm

Ağırlığı (cm) : 5,5 gr

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın top, güherse

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım

Bitkisel Bezeme: Stilize çiçek, menekşe, kıvrık dal

Sembolik Bezeme : Yürek

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme : Natüralist yıldız motifi

Kompozisyon: Bu küpe modeli, Mardin’de üretilen çok eski küpe modellerindendir. Beş yapraklı stilize menekşe ve üzerinde ise natüralist yıldız motifi çalışılmış. Tam ortasına da top yerleştirilmiş. Menekşenin yaprakları yürek şeklinde oluşturulmuş. İskeletinde 60 mikron inceliğinde altın tel kullanılmıştır. Menekşenin ve yıldızın içini süslemek için 24 mikron inceliğe sahip altın telden süsleme yapılmış. Menekşenin içinde çift vav, yıldız motifinin

içinde ise tek vav uygulanarak kompozisyon tamamlanmış. Küpenin çengeli 80 mikron ölçüsündeki altın telden yapılmış. Küpenin klips sistemi, orijinal bir kilit sistemine uygulanarak hazırlanmış. Bu tarz kilitli küpeler alınan ölçüye göre hazırlanır ve her kulak deliğine uymaz.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Selahaddin Arasin

Doğum Yeri : Mardin

Doğum Tarihi: 1975

Öğrenimi: Lise Mezunu

Mesleği: Telkari ustası

Adres: Arasin kuyumcu atölyesi 1.Cad. Erdoba yanı Yaşlı oğlu Pastanesi arkası Mardin

Örnek No : 30

Fotoğraf No: 133

Çizim No:45

Bulunduğu Yer: Ferah Kuyumcusu, Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 11.01.2009

Üretim Tarihi: Haziran 2008

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 7 cm

Genişlik (cm): 1, 8 cm

Ağırlığı (gr.) : 11, 75 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın top, bağlantı halkaları, kırmızı taş

Yapım Tekniği: Telkari

Bitkisel Bezeme: Natüralist papatya motifi

Kompozisyon: Küpenin ana iskeleti, natüralist iki papatya motifinin birleştirilmesi ile sarkaçlı olarak hazırlanmış. Küpenin üst kısmına küçük bir papatya alt kısmında ise büyük bir papatya motifi yer alır. Papatyalar bağlantı halkaları ile tutturulmuş. Küçük papatya on hane büyük papatya on iki haneden oluşur. Papatyaların çerçevesi 65 mikron altın telden iç bezemesi ise 25 mikron inceliğindeki altın telden hazırlanmış. Kırmızı taş küpenin kulağa takılan çengelinde, çiçeklerin ortalarında ve uçlarında simetrik bir düzende yerleştirilmiştir. Papatya hanelerinin içi, oval olarak biçimlendirilmiş kahrkeler ile dolgu yapılmış. Küpenin uçları, altın toplar sarkıtılarak kompozisyon sonlandırılmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Murat Turgut

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 15.01.1973

Öğrenimi: Lise Mezunu

Mesleği: Telkari Kuyumcusu

Adres: Ferah Kuyumcusu Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No: 350 Mardin

Örnek No : 31

Fotoğraf No: 134

Çizim No: 46

Bulunduğu Yer: Ferah Kuyumcusu, Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 11.01.2009

Üretim Tarihi: 12.06.2008

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 1.9 cm

Genişlik (cm): 1,5 cm

Ağırlığı (gr.) : 6, 75 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın pul

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Zikzak, kıvrım, daire

Doğadan esinlenerek Yapılan Bezeme : Damla

Kompozisyon: Küpenin iskeleti oval formda tasarlanmış, 50 mikron inceliğinde altın tel kullanılmış. İskeletin içi telkari dolgu tekniği olan tek vavla dolgu yapılarak “S” motifi oluşturulmuş. Küpenin ucu, doğadan esinlenerek yapılan damla motifi şeklinde pullarla sarkıtılmış. Küpenin çevresini saran kıvrımlar 35 mikron altın telden işlenmiştir. Küpenin klipsi orjinal bir formda yapılmış çengeli 70 mikron inceliğinde altın telden oluşturulmuştur.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Murat Turgut

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 15.01.1973

Öğrenimi: Lise Mezunu

Mesleği: Telkari ustası

Adres: Ferah Kuyumcusu Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No: 350 Mardin

Örnek No :32

Fotoğraf No: 135

Çizim No: 47

Bulunduğu Yer: Cevher Kuyumcusu, Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 08.01.2009

Üretim Tarihi: 14.03.2007

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 10 cm

Genişlik (cm): 2 cm

Ağırlığı (gr.) : 14 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın pul, mavi boncuk

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Zikzak, kıvrım, daire

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme : Yarım ay

Kompozisyon: Küpenin kompozisyonu üç adet hilal formunun alt alta dizilmesiyle hazırlanmıştır. Küçük halkalarla birleştirilerek, aralarına yassı pullar yerleştirilmiştir. Her hilalin üzerine simetrik bir düzende mavi boncuklar bırakılmıştır. Küpenin çengel ile bağlantı yerinde mavi boncuk ile sonlandırılmış. İskelet, 40 mikron inceliğinde altın telden hazırlanmış. İskeletin içinde ise 20 mikron inceliğinde altın tel kullanarak, telkari dolgu tekniklerinden basit bir formda zikzaklarla süsleme tamamlanmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Zeki Paslanmaz

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 27.02.1959

Öğrenimi: İlkokul Mezunu

Mesleği: Telkari ustası

Adres: Cevher Kuyumculuk Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No: 241 Mardin

Örnek No :33

Fotoğraf No: 136

Çizim No: 48

Bulunduğu Yer: Arasin Telkari Atölyesi, Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 08.01.2009

Üretim Tarihi: 05.03.2008

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 2 cm

Genişlik (cm): 1,5 cm

Ağırlığı (gr.) : 4 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, güherse, mor renkli yakut

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Halka, kıvrım

Bitkisel Bezeme : Stilize çiçek, menekşe, kıvrık dal

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme : Damla

Kompozisyon: Küpe beş yapraklı çiçek biçiminde düzenlenmiş, çiçeğin merkezine damla şeklindeki iskeletin içine mor renkli yakut taş yerleştirilmiştir. Çiçek yapraklarının arasına güherseler bırakılmıştır. Küpenin iskeleti 50 mikro inceliğinde altın telden hazırlanmış, menekşe motifinin içindeki bezeme 24 mikron inceliğinde altın tel kullanarak tek vav dolgu tekniği ile hazırlanmıştır. Küpenin çengeli, 80 mikron inceliğinde altın telden oluşturulmuştur.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Selahaddin Arasin

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1977

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleği: Telkari ustası

Adres: Arasin kuyumcu atölyesi Erdoba Arkası Yaşlı oğlu pastanesi 1.Cad. Mardin

Örnek No : 34

Fotoğraf No: 137

Çizim No: 49

Bulunduğu Yer: Cevher Kuyumcusu, Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 08.01.2009

Üretim Tarihi: 22.10.2009

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 1,5 cm

Ağırlığı (gr.) : 1.5 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, altın zincir ve top, mavi boncuk

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Daire, halka, kıvrım ve yarım ay

Bitkisel Bezeme : Çiçek, papatya

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme :İstiridye kabuğu

Kompozisyon: Küpe beş yapraklı papatya biçiminde hazırlanmış papatyanın hanelerine yarım ay formu verilmiş. Menekşenin ortasına mavi boncuk yerleştirilmiş, menekşenin uçları altın yassı pullarla sarkıtılmıştır. Menekşe motifi, küpenin çengeline altın zincirle bağlantısı sağlanmış. Küpenin çengeli ile birleştiği yere küçük istiridye kabuğu motifi yerleştirilmiş. Küpenin iskeleti 40 mikron inceliğinde altın telden, iskeletin içi ise 20 mikron inceliğinde altın telden oluşturulmuş. Menekşenin içi, tek vav dolgu tekniği ile bezenmiştir.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Zeki Paslanmaz

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 27.02.1976

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleği: Kuyumculuk

Adres: Cevher kuyumcusu Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No: 241 Mardin

Örnek No : 35

Fotoğraf No: 138

Çizim No: 50

Bulunduğu Yer: Cevher Kuyumcusu, Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 08.01.2009

Üretim Tarihi: 10.10.2008

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 3,5 cm

Genişlik (cm): 1,5 cm

Ağırlığı (gr.) : 7 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, altın zincir ve beyaz taş

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Daire, halka, kıvrım

Bitkisel Bezeme :Çiçek, papatya

Kompozisyon: Sekiz yapraktan oluşan, papatya biçiminde hazırlanan küpenin, çengeliyle bağlantısı sağdan ve soldan iki zincir parçası yardımıyla sağlanmış. Çengelle birleştiği noktaya beyaz taş yerleştirilmiş. Ana iskeleti, beş haneli papatya görünümlü oluşturulmuş. Çerçeve 50 mikron inceliğinde altın tel ve kalem iş tekniği ile hazırlanmış, çiçeğin içine tek vav tekniği ile dolgu yapılmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Zeki Paslanmaz

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 27.02.1976

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleği: Kuyumculuk

Adres: Cevher kuyumcusu Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No: 241 Mardin

Örnek No : 36

Fotoğraf No: 139

Çizim No: 51

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: Mayıs 2009

Üretim Tarihi: Ağustos 2007

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 2,30 cm

Genişlik (cm): 1,5 cm

Ağırlığı (gr.) : 4 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım, üçgen, dikdörtgen

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme: Stilize edilmiş Tavus kuşu kanadı

Kompozisyon: Tavus kuşu kanadının stilize edilmesi ile hazırlanan küpenin formu modern ve sade bir tasarım. Dış iskeletinde 90 mikron iç iskeletinde ise 25 mikron inceliğinde altın tel kullanılmıştır. Küpenin ana iskeleti yedi haneden oluşmaktadır. Haneler, küpenin kulağa takılan kısmında üçgen biçimli altın plaka ile birleştirilmiş. Hanelerin içleri ise, telkari dolgu tekniklerinden tekerlek ile bezenmiş. Küpe, kulağa vidalar yardımıyla takılır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı : Behçet Bayruğ

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1969

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleğİ: Kuyumculuk

Adres: Barış Kuyumcusu. Kuyumcular Çarşısı. 1.Cad. No: 322 Mardin

Örnek No: 37

Fotoğraf No: 140

Çizim No: 52

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 31.04.2009

Üretim Tarihi: Mart 2006

Boyutları:

Ağırlığı: 3, 45 gr.

Uzunluk (cm): 4 cm

Eni (cm): 1 cm

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın top, altın pul, mavi boncuk,

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım. “ S ” motifi

Sembolik Bezeme: İstiridye kabuğu

Kompozisyon: Tek parçadan oluşan küpenin, ana iskeleti daire formu biçimlendirilmiş. Dış iskeletinde 80 mikron, iç bezemesinde 25 mikron inceliğinde altın tel kullanılmış. Küpe kulağa çengeller yardımıyla takılmakta, küpenin ana iskeletinin çengelle bağlantı yerlerinde altın top ve istiridye kabuğu formu kullanılmış. Daire biçimli iskeletin ortasına “ S “ motifi yerleştirilerek çevresi çift vavlarla dolgu yapılmış. Küpenin uçları mavi boncuk ve altın pullar ile sarkıtılmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Behçet Bayruğ

Doğum Yeri : Mardin

Doğum Tarihi :

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleğİ: Telkari Kuyumcusu

Adres: Barış Kuyumcusu. Kuyumcular Çarşısı. 1. Cad. No: 322 Mardin

Örnek No: 38

Fotoğraf No: 141

Çizim No: 53

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 31.04.2009

Üretim Tarihi: Nisan 2007

Boyutları:

Ağırlığı: 1,35 gr.

Uzunluk (cm): 3 cm

Eni (cm): 1 cm

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka mavi boncuk,

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım, oval form

Bitkisel Bezeme: Çiçek, menekşe

Sembolik Bezeme : Yarım ay

Kompozisyon: Tek parçadan oluşan küpenin iskeleti, daire şeklinde hazırlanmış. Daire içine ikinci küçük daire yerleştirilmiş. Dairenin içine ve küpenin çengeli ile birleştiği noktaya menekşe biçimli iskelet hazırlanmış, iskeletin içine mavi boncuk bırakılmış. Ana iskelet 60, iç dolguda ise 25 mikron inceliğinde altın tel kullanılmış. Dairenin içine ise, Telkari dolgu tekniklerinden kahke, yarım ay şeklinde yerleştirilmiş. Kahkenin işlendiği iskelet küpenin çengeline halka yardımıyla birleştirilmiş.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Behçet Bayruğ

Doğum Yeri : Mardin

Doğum Tarihi : 1969

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleği: Telkari Kuyumcusu

Adres: Barış Kuyumcusu. Kuyumcular Çarşısı. 1. Cad. No: 322 Mardin

Örnek No :39

Fotoğraf No: 142

Çizim No: 54

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 02.05.2009

Üretim Tarihi: Ocak 2009

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 3 cm

Genişlik (cm): 1,5 cm

Ağırlığı (gr.) : 4 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Geometrik Bezeme: Kıvrım

Bitkisel Bezeme : Stilize kıvrık dal

Sembolik Bezeme : Yürek

Kompozisyon: Tek parçadan oluşturulan küpenin iskeletine kalp biçimi verilmiş. Kalbin kenarları, kalem işi tekniği ile konturları belirginleştirilmiş kalbin içinde ise Telkari tekniği uygulanmış. Dış çerçevesinde 60 iç bezemesinde ise 25 mikron inceliğinde altın tel kullanarak, çift vavlarla dolgu yapılmış. Çift vavlar sağlı ve sollu olarak yerleştirilmiş. Küpenin çengeli küçük bir kalp ile birleştirilmiş.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: İshak Kırılmaz

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1969

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Canlar Kuyumcusu. Kuyumcular Çarşısı. 1.Cad. No: Mardin

Örnek No :40

Fotoğraf No: 143

Çizim No: 55

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 02.05.2009

Üretim Tarihi: Ocak 2009

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 1,5 cm

Genişlik (cm): 1 cm

Ağırlığı (gr.) : 5, 28 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka, güherse ve yeşil akik taş

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Geometrik Bezeme: Kıvrım, daire

Bitkisel Bezeme :Stilize Çiçek, papatya

Kompozisyon: Tek parçadan hazırlanan küpe, stilize papatya görünümlü biçimlendirilerek ortasında yer alan oval dairenin içine yeşil akik taşı yerleştirilmiş. Taşın etrafı yedi haneli papatya şeklinde çerçevelenmiş. Hanelerin arasına birer güherse (Mardinli Telkari ustalarının deyimiyle hışhaş) bırakılmış. Küpenin dış iskeleti 65 mikron, iç bezemesi ise 25 mikron inceliğinde altın tel kullanılmış. Papatyanın haneleri, oval kakhelerle işlenmiş. Küpenin dış çerçevesi kalem işi tekniği ile belirginleştirilmiş.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: İshak Kırılmaz

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1969

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Canlar Kuyumcusu. Kuyumcular Çarşısı. 1.Cad. No: 276 Mardin

Örnek No :41

Fotoğraf No: 144

Çizim No: 56

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 02.05.2009

Üretim Tarihi: Ocak 2009

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 4 cm

Genişlik (cm): 2 cm

Ağırlığı (gr.) : 6, 45 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka, altın top mavi boncuk

Yapım Tekniği: Telkari ve çukurlama tekniği

Geometrik Bezeme: Kıvrım, daire, yarım daire

Kompozisyon: İncelediğimiz bu küpe modeli, form olarak orijinal bir tasarım olup, Mardin’de üretilen özgün küpe modellerinden biridir. Küpe tek parça halinde, yarım daire formunda biçimlendirilmiş. Bu yarım daire formundaki iç iskelet ikinci bir yarım daire şeklindeki iskelete monte edilmiştir. Küpenin ana iskeleti 110 mikron, iç bezeme ise 25 mikron inceliğinde altın telden hazırlanmış. İskeletin içi uzun ve oval biçimli dört kahke ile dolgu yapılmış. Kahkelerin eksenine ve kulağa takılan çengele mavi boncuk yerleştirilmiş. Haştek yardımıyla oluşturulan çukurlama tekniği kullanarak hazırlanan toplar, küpenin uçlarına sarkıtılarak küpeye hareketlilik katmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Levent Çiftçi

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1983

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Hilal Kuyumcusu Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No: 348 Mardin

Örnek No :42

Fotoğraf No: 145

Çizim No: 57

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 02.05.2009

Üretim Tarihi: Şubat 2009

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 3 cm

Genişlik (cm): 1,5 cm

Ağırlığı (gr.) : 6 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka, altın halka, mavi boncuk, inci ve kırmızı taş

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Kıvrım, daire, zikzak

Bitkisel Bezeme: Çiçek, menekşe

Kompozisyon: İki parça halinde oluşturulan küpe, biri 2 cm çapında diğer 5 cm çapında iki menekşe motifinin birleştirilmesi ile hazırlanmıştır. Menekşeler daire biçimli altın plakaların üzerine monte edilerek sabitleştirilmiş. Halkalar yardımıyla menekşeler birleştirilmiş. Küçük menekşe altı haneli ve ortasına mavi boncuk, büyük menekşe ise sekiz haneli ortasına kırmızı taş bırakılarak oluşturulmuş. Telkari dolgu tekniklerinden tekerlek ile iskeletin içine menekşe görünümü verilmiş. Menekşelerin çevresi zikzaklarla çevrelenerek, uçlarına inci ile küçük altın borular yerleştirilerek küpenin formu tamamlanmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Rıdvan Baday

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1984

Öğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Can Kuyumcusu Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No: 334 Mardin

Örnek No :43

Fotoğraf No: 146

Çizim No: 58

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 02.05.2009

Üretim Tarihi: Ocak 2009

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 3,5 cm

Genişlik (cm): 1,5 cm

Ağırlığı (gr.) : 9 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altı pul, beyaz taş

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Kıvrım, daire, yarım ay, oval ve silindirik form

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme: İstiridye kabuğu

Kompozisyon: Tek parçadan oluşan küpenin iskeleti, baklava dilimi şeklinde dörtgen bir form ile hazırlanmış. İskelet 90 mikron inceliğinde altın telden biçimlenmiş. İskeletin içine 25 mikron inceliğinde hazırlanan altın telden iki uzun ve oval kahke yerleştirilmiş. Kahkelerin arasında kalan boşluklara çift vavlarla dolgu yapılmış. Küpenin çengeli ile birleştiği noktaya beyaz taş ve istiridye kabuğu görünümünde altın plaka ile tamamlanmış. Küpenin uçları ise, yarım ay formlu altın pullar ve beyaz taşlar ile sarkıtılarak sonlandırılmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Rıdvan Baday

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1984

Öğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Can Kuyumculuk. Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No: 334 Mardin

Örnek No :44

Fotoğraf No: 147

Çizim No: 59

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 02.05.2009

Üretim Tarihi: Mart 2009

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 4 cm

Genişlik (cm): 2 cm

Ağırlığı (gr.) : 9 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altı pul, halka ve mavi boncuk

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Kıvrım, daire, oval ve silindirik form

Bitkisel Bezeme : Lale ve stilize edilmiş gül motifi

Kompozisyon: Küpenin kompozisyonu stilize edilmiş lale ve gül motifi ile oluşturulmuştur. Bu motifleri içi, Telkari dolgu tekniği olan tekerlek ve çift vavlarla yapılan helezonik bezeme ile girift bir kompozisyon oluşturulmuş. Küpenin iskeleti iki parçadan hazırlanmış ve parçalar halklar yardımıyla birleştirilmiş. Ana iskelet için 55 mikron altın tel kullanılmış. İlk parça ters lale görünümlü, ikinci parça ise stilize gül motifi olarak biçimlendirilmiş. Ters lalenin ortasına mavi boncuk yerleştirilmiş ve iç bezemesinde ise sağlı ve sollu olarak çift vavlar işlenmiştir. Stilize gül motifinde aynı şekilde ters olarak yerleştirilmiş. Gül motifinin üst kısmına taç formu verilmiş, iç iskeleti ise kıvrık hanelere bölünerek içleri 20 mikron inceliğindeki altın telden tekerlek ve çift vavlar kullanarak iç bezeme yapılmış. Çiçeğin ortasına bırakılan mavi boncuk ile süsleme tamamlanmış. Küpenin uçları pullar ile sarkıtılmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Rıdvan Baday

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1984

Öğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Can Kuyumculuk Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No: 334 Mardin

Örnek No :45

Fotoğraf No: 148

Çizim No: 60

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 02.05.2009

Üretim Tarihi: Mart 2009

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 8 cm

Genişlik (cm): 4 cm

Ağırlığı (gr.) : 10 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altı pul, halka

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Geometrik Bezeme: Kıvrım, daire, oval form

Bitkisel Bezeme : Lale ve yaprak

Sembolik Bezeme : Yürek

Kompozisyon: İncelediğimiz bu küpe örneği de iki parçadan oluşturulan küpenin ilk parçası ters lale, ikinci parçası yürek formunda hazırlanmış. Parçalar bağlantı halkaları ile birleştirilmiş. Küpenin çengeline, küçük bir yürek motifi yerleştirilmiş. Dış iskeletinde 90 mikron iç bezemesinde ise 30 mikron inceliğinde altın telden hazırlanmış. Ters lalenin merkezine oval uzun bir kahke bırakılmış, her iki hanesine çift vav ile dolgu yapılmış. Yürek formunun iç bezemesi ise, merkezinde kalem işi tekniği ile işlenmiş ve bir daire içine alınarak ters lale motifi yerleştirilmiş. Çevresi ise, haneler halinde seyrek olarak şekillendirilmiş,

kahkeler ile dolgu yapılmış. Küpenin uçlarına altın pullar sarkıtılmış. Küpenin ana iskeletinin çevresinde ve pulların üzerinde de kalem işi tekniği uygulanmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Bahattin Çam

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1981

Öğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Çam Kuyumculuk. Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No: 376 Mardin

Örnek No :46

Fotoğraf No: 149

Çizim No: 61

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Küpe

İnceleme Tarihi: 02.05.2009

Üretim Tarihi: Şubat 2009

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 3 cm

Genişlik (cm): 1,5 cm

Ağırlığı (gr.) : 5,60 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, güherse (hışhaş), mor renkli ametist taş

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Kıvrım

Bitkisel Bezeme : Stilize yonca, yaprak

Kompozisyon: Üç yapraklı yonca görünümlü hazırlanan küpenin iskeleti, 75 mikron inceliğinde altın telden oluşturulmuş. Yonca hanelerinin arasına güherse (Mardin’li ustaları deyimiyle hışhaş) yerleştirilmiş. Yoncanın ortasına mor renkli ametist taş bırakılmış. Ametist taşın yerleştiği yuva, 85 mikron inceliğinde altın telden hazırlanmış. Küpenin iç süslemesi, 25 mikron inceliğinde altın telden çift vav dolgu tekniği uygulanarak yapılmış. Kulağa vidalı olarak takılan kısmına, oval yaprak motifi işlenmiş içi yine çift vavla dolgu yapılmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Sabahaddin Arasin

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1977

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleği: Telkari Ustası

Adres: Arasin Altın Telkari Atölyesi Erdoba Evi Arkası 1.Cad. No: 430 Mardin

Örnek No: 47

Fotoğraf No: 150

Çizim No: 62

Bulunduğu Yer: Arasin Telkari Atölyesi, Mardin

Türü: Kolye ucu

İnceleme Tarihi: 10.01.2009

Üretim Tarihi: 25.11.2008

Boyutları:

Ağırlığı: 1,5 gr.

Çapı (cm): 2 cm

Eni (cm): 1 cm

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, yeşil renkli kolye ucu taşı

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım

Sembolik Bezeme: El, göz

Kompozisyon: 70 mikron inceliğinde altın tel kullanarak, el formuna sahip dış iskelet oluşturulmuştur. Kolye ucu, 65 mikron inceliğinde olup, küçük bir halka ile kolye zincirine bağlantı sağlamak amacıyla tutturulmuştur. El formundaki iskeletin içinde, 25 mikron inceliğindeki altın tel kullanılmıştır. Elin avuç kısmını oluşturan bölümde, telkari dolgu tekniklerinden tek vav ile dolgu yapılmış. Elin merkezine yeşil göz boncuğu yerleştirilmiştir. Göz boncuğu altın plakadan oluşan yuvaya monte edilmiştir. Elin parmaklarını oluşturan bölümde ise; kahkeler basit bir formda yerleştirilerek dolgu yapılmış. Mardin’de halk arasında Hatice ananın eli olarak adlandırılmaktadır. El formunda tasarlanan bu kolye ucunun, nazara karşı koruyucu özellik taşıdığına inanılmaktadır.

Ayrıca Akpınarlı' ya göre, “Ankara İlinde Nazar ve ve Nazarlıklar “ konulu yüksek Lisans Tezinde el ve elin parmaklarının tehlikeli bakışa karşı bir koruma vazifesi gördüğünden gümüşten yapılan ve Fatma ana eli ya da Meryem ana eli denilen el biçiminde nesnelerin nazarlık olarak kullanıldığı, beş parmağı açılmış el resminin nazara karşı bir korunma aracı olmasının dünya üstünde çok yaygın bir gelenek olduğunu ve hatta bu tür düğmeler yapıldığını gözün kendisinin de “göz”e karşı bir koruyucu silah olarak kullanıldığını tespit etmiştir.³⁰⁸

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Sabahaddin Arasin

Doğum Yeri : Mardin

Doğum Tarihi : 1977

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleği: Telkari Ustası

Adres: Arasin Altın Telkari Atölyesi Erdoba arkası 1.Cadde No: 430 Mardin

---

³⁰⁸ Sular; a.g.e. s: 106

Örnek No: 48

Fotoğraf No: 151

Çizim No: 63

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Kolye ucu

İnceleme Tarihi: 10.01.2009

Üretim Tarihi: Ocak. 2008

Boyutları:

Ağırlığı: 14 gr.

Çap Uzunluk(cm): 3,5 cm

Eni (cm): 3 cm

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka, siyah ve beyaz taş

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım, zikzak

Sembolik Bezeme: Yürek

Bitkisel Bezeme : Çiçek, papatya

Kompozisyon: Yürek şeklinde hazırlanan kolyenin ana iskeleti 40 mikron, iç bezemesi ise 20 mikron inceliğinde altın telden yapılmıştır. İç içe iki yürek yerleştirilerek kenarları kalem işi tekniği ile belirginleştirilmiş. Kalbin ortasına yine yürek şeklinde, küçük bir yuvanın içine siyah taş yerleştirilmiş. Taşın etrafı kalın bir çerçeve sarmalamış, sekiz küçük beyaz taş ile sabitleştirilmiş. Beyaz taşlar aynı zamanda çiçek papatya görünümü almıştır. İskeletin içi, vavlarla dolgulandırılmış, iskeletin dış çerçevesini ise kıvrımlı ikinci bir çerçeve sarmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Sami Turgut

Doğum Yeri : Mardin

Doğum Tarihi : 1982

Öğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Sami Gold Kuyumcusu Kuyumcular Çarşısı 1.Cadde No: 366 Mardin

Örnek No: 49

Fotoğraf No: 152

Çizim No: 64

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Kolye ucu

İnceleme Tarihi: 10.01.2009

Üretim Tarihi: Mayıs 2008

Boyutları:

Ağırlığı: 50 gr.

Çap Uzunluk(cm): 7 cm

Eni (cm): 7 cm

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın top, inci, mavi boncuk, kırmızı renkli ametist taş

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Geometrik Bezeme: Daire, yarım ay, kıvrım

Bitkisel Bezeme : Çiçek, menekşe ve yaprak

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme : Stilize tavus kuşu kanadı

Sembolik Bezeme : Damla

Kompozisyon: İncelediğimiz bu kolye ucu modeli, diğer kolye uçlarına göre form ve bezeme açısından daha estetik bir forma sahiptir. Stilize edilmiş menekşe motifi olarak biçimlendirilen, kolye ucunun iç bezemesinde stilize edilmiş tavus kuşu kanadı işlenerek oldukça zarif bir kompozisyon oluşturulmuş.

Ana iskelete, 40 mikron inceliğinde altın telden, kalem iş tekniği kullanılarak tırtıklı bir form verilmiştir. Bu iskeletin ortasına 2 cm. çapında kırmızı ametist taş yerleştirilmiştir. Taşın

etrafını yuvarlak bir çerçeve sarmış. Çerçevenin içi ve taşın etrafını, damla şeklinde haneler bombeli (dışa taşkın) olarak biçimlendirilmiş. Haneler, yaprak motifini de andırmaktadır. Hanelerin etrafını on dokuz adet iri inci tanelerinden oluşan bir çerçeve sarmaktadır. İncilerin etrafı, tırtıklı bir çerçeve ile sınırlandırılmış. Menekşenin, dış çerçevesi ise altı tane yarım ay formulu hane ile tamamlanmış. Hanelerin iskeleti, kalem işi tekniğinde tırtıklı olarak hazırlanmış ve birleşme noktalarında altın toprak kullanılmış. Her bir hanenin ortasına üçer tane simetrik bir düzende mavi boncuklar bırakılmış. Menekşenin içi, stilize tavus kuşu kanadını andıran bezemelerle hareketlendirilmiş. Kolyenin ortasında yer alan bombeli kısım ve hanelerin içi 20 mikron inceliğinde altın telden çift vavlarla dolgu yapılmış. Hanelerin dış çerçevelerinin arasına, içleri telkari ile işlenmiş çift vav dolgulu stilize yaprak motifleri yerleştirilerek kompozisyon sonlandırılmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Rıdvan Baday

Doğum Yeri : Mardin

Doğum Tarihi : 1984

Öğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Can Kuyumcusu Kuyumcular Çarşısı 1.Cadde No: 334 Mardin

Örnek No: 50

Fotoğraf No: 153

Çizim No: 65

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Kolye ucu

İnceleme Tarihi: 01.05. 2009

Üretim Tarihi: Nisan 2009

Boyutları:

Ağırlığı: 11 gr.

Çap Uzunluk(cm): 3 cm

Eni (cm): 2 cm

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka, yassı halka ve yeşil renkli kök zümrüt

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Geometrik Bezeme: Daire, yarım ay, kıvrım ve oval form

Bitkisel Bezeme : Çiçek, lale, menekşe

Sembolik Bezeme : Damla

Kompozisyon: Kolye ucu olarak hazırlanan takı örneği, iki parçadan oluşturulmuştur. Üst parça natüralist ters lale motifi, alt parça ise stilize damla ve menekşe motiflerinden oluşan bir kompozisyon hazırlanmış. Kolyenin zincire takılan kulpun içine oval kahke yerleştirilmiş. Kolye ucunun iskeleti 40 mikron, iç bezemesi ise 25 mikron inceliğinde altın telden işlenmiş. Ana iskeletin çevresi kalem işi tekniği ile belirginleştirilmiş. Natüralist lale motifinin içi, “ S “ görünümlü kahke ile dolgu yapılmış. Stilize bir form ile hazırlanan damla motifi ve lale motifi yassı halkalarla birleştirilmiş. Damlanın ortasına yeşil renkli, kök zümrüt yerleştirilmiş.

Damla motifinin etrafını, dokuz haneli stilize menekşe motifi çevrelemektedir. Hanelerin içi, çift vav dolgu tekniği ile bezenmiştir.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Rıdvan Baday

Doğum Yeri : Mardin

Doğum Tarihi : 1984

Öğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Can Kuyumculuk Kuyumcular Çarşısı 1.Cadde No: 334 Mardin

Örnek No: 51

Fotoğraf No: 154

Çizim No: 66

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Kolye ucu

İnceleme Tarihi: 01.05. 2009

Üretim Tarihi: Aralık. 2008

Ağırlığı: 10 gr.

Uzunluk(cm): 3 cm

Eni (cm): 2 cm

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka ve güherse

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım, dikdörtgen ve oval form

Sembolik Bezeme : Yürek

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme : Yıldız

Kompozisyon: Kolye ucu örneğinin ana iskeleti dikdörtgen olarak şekillendirilmiş. Dikdörtgen iskeletin her iki kenarını bordür çevrelemektedir. Dört köşesine küçük daireler bırakılmış. İskeletin ana merkezine simetrik bir düzende iki yürek motifi yerleştirilmiş. Yüreklerin içine ve dışına karşılıklı olarak güherseler bırakılmış. Yüreklerin içi ve etrafı çift vav dolgu tekniği ile bezenmiş. Yüreklerin uçlarında yer alan güherselerin her iki yanına, yıldız motifli altın plakalar yerleştirilmiş.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Rıdvan Baday

Doğum Yeri : Mardin

Doğum Tarihi : 1984

Öğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Can Kuyumculuk Kuyumcular Çarşısı 1.Cadde No: 334 Mardin

Örnek No: 52

Fotoğraf No: 155

Çizim No: 67

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Kolye Ucu

İnceleme Tarihi: 11.01.2009

Üretim Tarihi: 01.08. 2008

Boyutları:

Çapı (cm): 3 cm

Uzunluğu: 3 cm.

Genişliği: 2 cm

Ağırlığı: 4.5 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın halka ve altın top

Kullanılan Taş: Rubin

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım,

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme: Güneş

Kompozisyon: Kolye ucu güneş formu verilerek ana iskelet hazırlanmış. İskeletin ortasına yerleştirilen rubin taş(Mardinli ustaların kuyumculukta kullandıkları yarı değerli taş) yerleştirilmiştir. İskeletin bölümleri, adeta güneşi çevreleyen ışıık huzmesi gibi hare görümü vermektedir. 30 mikron inceliğinde altın tel kullanılarak iskelet oluşturulmuş, iskeletin merkezinde bulunan taşı saran çerçevede ise 50 mikron inceliğinde altın tel kullanılmıştır. İskeletin bölümlerinde ise; kahke tekniği uygulanarak dolgu yapılmış. Kolyenin bağlantısı

için halka ve altın top bırakılmış. İskeletin alt kısmına altın topar sarkıtılmış, topar altın halkalarla iskelete tutturulmuş.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Kağan Mungan

Doğum Yeri : Mardin

Doğum Tarihi:1976

 ğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Telkari Ustası

Adres: Tatlı dede kuyumcusu Kuyumcular arşı 1.Cadde No: 208/D Mardin

Örnek No: 53

Fotoğraf No: 156

Çizim No: 68

Bulunduğu Yer: Cevher Kuyumcusu, Mardin

Türü: Kolye Ucu

İnceleme Tarihi: 09.01. 2009

Üretim Tarihi: 08.02.2007

Boyutları:

Çapı (cm) : 4 cm.

Genişliği (cm): 2,70 cm

Ağırlık (gr) : 6 gr.

Taşın Ağırlığı (gr) : 4 gr.

Kullanılan Materyal : Altın tel, altın plaka, altın halka, güherse, firuze taş

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım,

Bitkisel Bezeme: Çiçek, menekşe, kıvrık dal, yaprak

Sembolik Bezeme : Yürek

Kompozisyon: Kolye ucu stilize edilmiş sekiz yapraklı çiçek biçiminde hazırlanmış. iskeletin ortasına firuze taş yerleştirilmiş. Çiçek formunun, altına küçük bir kalp bırakılmış. İskeletin ve taşın çerçevesi 120 mikron inceliğinde altın telden oluşturulmuş. Çiçeğin yapraklarının içi, kahkelerin kıvrımlı bir şekilde işlenmesiyle dolgu yapılmış. Kahke dışında tekerlek dolgu tekniğinde uygulanmış. Her yaprağın içine güherse taneleri bırakılmış. Çiçeğin altında yer alan yürek motifi ile kolye ucu sonlandırılmış. Yüreğin içine simetrik olarak kahke, tekerlek ve güherseler yerleştirilerek süsleme tamamlanmıştır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Zeki Paslanmaz

Doğum Tarihi: 27.02.1959

Doğum Yeri : Cevher Kuyumcusu, Mardin

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleği: Telkari ustası

Adres: Cevher Kuyumcusu Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. No: 241 Mardin

Örnek No: 54

Fotoğraf No: 157

Çizim No: 69

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Kolye Ucu

İnceleme Tarihi: 09.01. 2009

Üretim Tarihi: Şubat 2009

Boyutları:

Çapı Eni (cm): 5 cm

Uzunluk (cm) : 20 cm.

Ağırlık (gr) : 11, 75 gr.

Kullanılan Materyal : Altın tel, altın plaka, altın halka

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım,

Bitkisel Bezeme: Çiçek, menekşe, kıvrık dal

Kompozisyon: Tek parçadan oluşan kolye ucu, üç sıradan oluşan stilize, çiçek motifi şeklinde hazırlanmış. Çiçeğin ortası, boş bırakılarak çevresi kalem işi tekniği çerçevelendirilmiş. Çiçeğin ana iskeleti, 50 mikron inceliğinde altın telden hazırlanmış. İç bezemesi, 25 mikron inceliğinde çift vav dolgu tekniği ile dolgu yapılmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Bahattin Çam

Doğum Tarihi: 1981

Doğum Yeri : Mardin

Öğrenimi : Lise Mezunu

Mesleği: Kuyumculuk

Adres : Çam Kuyumculuk. Kuyumcular Çarşısı. 1. Cad. No: 376 Mardin

Örnek No: 55

Fotoğraf No: 158

Çizim No: 70

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Kolye Ucu

İnceleme Tarihi: 09.01. 2009

Üretim Tarihi: Mart 2008

Boyutları:

Çapı Eni (cm): 2, 50 cm

Uzunluk (cm) : 5, 5 cm.

Ağırlık (gr) : 10 gr.

Kullanılan Materyal : Altın tel, altın plaka, altın halka, güherse ve beyaz taş

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım ve zikzak

Bitkisel Bezeme: Çiçek, menekşe, kıvrık dal

Kompozisyon: Tek parçadan oluşan kolye ucu daire şeklinde altın plaka üzerine on haneli çiçek motifi yerleştirilerek hazırlanmış. Çiçeğin ortasına beyaz taş bırakılmış, etrafı ise iki bordür çerçevelenmektedir. Kalın dış çerçeveden sonra zikzaklı iç çerçeve sarmaktadır. Çiçeğin hanelerinin içi kahkelerle dolgu yapılmış. Hanelerin kenarları kalem iş tekniği kalın bir bordürle şekillendirilmiş. Kolye ucunun zincire takılan kulpu, oval iskelet içine çift vavla dolgu yapılmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Sami Turgut

Doğum Tarihi: 1982

Doğum Yeri : Mardin

Öğrenimi : Lise Mezunu

Mesleği: Kuyumculuk

Adres : Sami Gold Kuyumculuk. Kuyumcular Çarşısı. 1. Cad. No: 366 Mardin

Örnek No: 56

Fotoğraf No:159-160

Çizim No: 71-72

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Kolye Ucu ve küpe

İnceleme Tarihi: 09.01. 2009

Üretim Tarihi: Haziran. 2008

Boyutları:

Kolye Ucunun Çapı Eni (cm): 1,6 cm

Kolye Ucunun Ağırlığı (gr) : 5, 35 gr.

Küpenin Çapı Eni (cm) : 1,6 cm.

Küpenin Ağırlığı (gr) : 6, 36 gr.

Kullanılan Materyal : Altın tel, altın plaka,güherse (hışhaş), pembe sentetik yakut

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım

Bitkisel Bezeme: Çiçek, menekşe

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme : Yıldız

Kompozisyon: Kolye ucu ve küpe menekşe görünümlü altı haneden oluşturulmuş. Ortasında pembe yakut yer alır. Yakut yıldız biçimli iskeletin içine yerleştirilmiş, altın teller ile sabitleştirilmiş. Menekşelerin iskeleti, 70 mikron iç bezemesinde ise 25 mikron inceliğinde altın tel kullanarak hazırlanmış. Menekşe hanelerinin içi Telkari dolgu tekniği olan tekerlek ile bezenmiş. Hanelerin dış iskeletlerinin arasınada güherse yerleştirilmiş. Kolye ucu, kolyenin zincirine altın plaka ile takılır. Küpe ise, kulağa çengeller aracılığı ile takılır.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Züheyr Özberk

Doğum Tarihi: 20.11.1978

Doğum Yeri : Mardin

Öğrenimi : İlkokul Mezunu

Mesleği: Altın Telkari ustası

Adres : Oromar Altın Telkari Atölyesi. Kuyumcular Çarşısı 1. Cad. Kat : 2 No: 298
Mardin

Örnek No : 57

Fotoğraf No: 161

Çizim No: 73

Bulunduğu Yer: Selçuk Kuyumcusu, Mardin

Türü: Yaka İğnesi (Broş)

İnceleme Tarihi: 08.01.2009

Üretim Tarihi: 06.11.2007

Boyutları:

Broşun Çapı (cm) :4,5 cm

Ağırlığı (gr.) : 5 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, halka, güherse, yakut

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım

Bitkisel Bezeme : Stilize kıvrık dal

Kompozisyon: Yaka iğnesinin iskeleti 70 mikron inceliğinde altın telden hazırlanmış, iskeletin içine simetrik bir düzende üç tane pembe renkte yakut taş yerleştirilmiştir. İskeletin içini oluşturan süsleme, 24 mikron inceliğinde altın tel den tek vav dolgu tekniği ile bezenmiş. Tek vavların içi güherselerle doldurulmuş. Broşun üst kısmı, güherseden oluşan üçgen bir formla nihayetlendirilmiş.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Metin Ezilmez

Doğum Yeri: Mardin

Doğum Tarihi: 1973

Öğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Kuyumculuk

Adres: Selçuk kuyumcusu Kuyumcular Çarşısı 1.Cad. Mardin

Örnek No: 58

Fotoğraf No: 162

Çizim No: 74

Bulunduğu Yer: Oromar Kuyumcu Atölyesi, Mardin

Türü: Yüzük

İnceleme Tarihi: 12.01.2009

Üretim Tarihi: 26.10.2008

Boyutları:

Çapı (cm) : 1 cm.

Uzunluk (cm) : 1, 5 cm.

Genişlik (cm) : 1,5 cm

Ağırlık (gr) : 4 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka, inci

Yapım Tekniği: Telkari

Geometrik Bezeme: Daire ve kıvrım

Bitkisel Bezeme: Çiçek, menekşe

Sembolik Bezeme : Yürek

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme : Yıldız

Kompozisyon: Yüzük beş yapraklı menekşe biçiminde hazırlanmış, menekşe formunun üzerine de beş kollu küçük bir yıldız yerleştirilmiştir. Yıldızın üzerine 1 cm. çapında inci oturtulmuş. Menekşe motifinin iskeleti 50 mikron inceliğinde altın telden oluşturulmuş, yıldız motifinin iskeleti ise, 25 mikron inceliğinde altın telden yapılmıştır. Yüzüğün parmağa geçen

halkası ise, 80 mikron inceliğe sahip iki telden hazırlanmıştır. Menekşe ve yıldızın içi ise, çift vav dolu tekniği ile süslenmiştir.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Züheyr zberk

Doğum Tarihi : 20.11.1978

Doğum Yeri: Mardin

ğrenimi: İlk okul mezunu

Mesleği: Telkari ustası

Adres: Oromar Altın Telkari Atölyesi 1. Cad. No: 293 Kat:2 Mardin

Örnek No: 59

Fotoğraf No: 163

Çizim No:75

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Yüzük

İnceleme Tarihi: 12.01.2009

Üretim Tarihi: Haziran. 2008

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 1,5 cm.

Çapı Genişlik (cm) : 2 cm

Ağırlık (gr) : 5 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Bitkisel Bezeme: Badem

Kompozisyon: Yüzüğün iskeleti, badem şeklinde oluşturulmuş. Ana iskeletin içinde ikinci bir badem formu yerleştirilmiş. Her iki bademin iskeleti, kalem işi tekniği ile belirginleştirilmiş. Bademlerin iskeletleri, 50 mikron iç bezeme ise 30 mikron inceliğindeki altın telden hazırlanmış. Bademlerin içi, çift vavla dolgu yapılmış. İkinci badem kalem işi tekniği ile ikiye ayrılarak, çift vavlar yanlara doğru, kıvrık dalları görünümünde yerleştirilmiştir.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Sami Turgut

Doğum Tarihi : 1982

Doğum Yeri: Mardin

Öğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Sami Gold. Kuyumcular Çarşısı 1. Cad. No: 366 Mardin

Örnek No: 60

Fotoğraf No: 164

Çizim No: 76

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Yüzük

İnceleme Tarihi: 12.04.2009

Üretim Tarihi: Mart 2009

Boyutları:

Çapı En (cm) : 2, 5 cm.

Ağırlık (gr) : 5, 72 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka, yeşil ametist taş

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Geometrik Bezeme: Daire

Bitkisel Bezeme: Yaprak

Doğadan Esinlenerek Yapılan Bezeme : Damla

Sembolik Bezeme : Yıldız

Kompozisyon: Yüzük, stilize yaprak ve damla motiflerinden oluşturulmuş. Yüzüğün ortasına yer alan yeşil taşın etrafı, simetrik bir düzende karşılıklı olarak, damla motifini andıran altı yaprak (dört büyük ve iki küçük yaprak motifi) yerleştirilmiştir. Yaprakların içi iki oval kahke ile bezenerek süsleme tamamlanmış. Taşın alt ve üst kısmına; üzerleri kalem işi tekniği ile işlenerek yıldız motifi oluşturulmuş toplar yer alır. Yaprakların ve iç bezemedeki kahkelerin etrafı kalem işi tekniği ile çerçeve yapılmış. .Yüzüğün parmağa takılan halkası,

balık sırtı denilen teknikle oluşturulmuş. İki adet 105 mikron inceliğinde altın telin birleştirilmesi ile oluşturulmuş.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Züheyr Özberk

Doğum Tarihi : 20.11.1978

Doğum Yeri: Mardin

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleği : Telkari ustası

Adres: Oromar Kuyumcu Atölyesi Kuyumcular Çarşısı 1. Cad. No: 293 Kat: 2 Mardin

Örnek No: 61

Fotoğraf No: 165

Çizim No: 77

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Yüzük

İnceleme Tarihi: 12.01.2009

Üretim Tarihi: Şubat 2008

Boyutları :

Uzunluk (cm) : 3 cm.

Çap Genişlik (cm) : 1, 5 cm

Ağırlık (gr) : 4, 96 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Geometrik Bezeme: Daire, kıvrım

Sembolik Bezeme : Tavus kuşu kuyruğu

Kompozisyon: Yüzüğün iskeleti, tavus kuşunun kuyruğunun stilize edilmesi ile hazırlanan bir formdan oluşturulmuş. Yüzüğün ortasında yer alan, dairenin içi kalem işi tekniği ile işlenerek yelpaze görünümü verilmiş. Dairenin etrafı, stilize tavus kuşu kanadını andıran kıvrık hanelerle çevrelenmiş. Hanelerin içine çift vavlarla dolgu yapılmış. Ana iskelet, 105 iç bezemede ise 35 mikron inceliğinde altın telden oluşturulmuştur.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Levent Çiftçi

Doğum Tarihi : 1983

Doğum Yeri: Mardin

Öğrenimi: Lise mezunu

Mesleği: Kuyumcu

Adres: Hilal Kuyumcusu. Kuyumcular Çarşısı 1. Cad. No: 348 Mardin

Örnek No: 62

Fotoğraf No: 166

Çizim No:78

Bulunduğu Yer: Mardin

Türü: Yüzük

İnceleme Tarihi: 12.04.2009

Üretim Tarihi: Şubat. 2009

Boyutları:

Uzunluk (cm) : 3 cm.

Genişlik (cm) : 1,5 cm

Ağırlık (gr) : 4, 27 gr.

Kullanılan Materyal: Altın tel, altın plaka

Yapım Tekniği: Telkari ve kalem işi

Geometrik Bezeme: Kıvrım ve oval form

Bitkisel Bezeme: Badem, stilize çiçek ve yaprak motifi

Kompozisyon: Bu yüzük örneği, stilize çiçek motifi şeklinde hazırlanmış. Uzun ve oval olarak tasarlanan bu yüzük modeline, uzun formundan dolayı Mardin’li ustalar “ Mekik Yüzük” olarak adlandırırlar. Stilize edilmiş çiçeğin ortasına kalem işi tekniği ile oluşturulan badem motifi yer alır. Bademin çevresi on haneli stilize çiçek motifi yer alır. Çiçeğin iskeletinin dış konturları, kalem işi tekniği ile çerçevelenmiş. Dış iskelet 110 mikron, iç bezemede ise 35 mikron inceliğinde altın tel kullanılmış. Yüzüğün parmağa takılan halkası, yaprak motifi şeklinde hazırlanmış. Yüzüğün her iki ucundaki hanede, kahke diğer hanelerde ise tek vav ile dolgu yapılmış.

Kaynak Kişi Künyesi:

Adı Soyadı: Selim Özberk

Doğum Tarihi : 1964

Doğum Yeri: Mardin

Öğrenimi: İlkokul mezunu

Mesleği: Telkari Ustası

Adres: Oromar Kuyumcu Atölyesi. Kuyumcular Çarşısı 1. Cad. No:293 Kat:2 Mardin

9. DEĞERLENDİRME

9.1.DEĞERLENDİRME

Mardin, köklü kültürel yapıya sahip olan birçok medeniyetin yaşadığı, zengin özellikleri bünyesinde taşıyan bir ilimizdir.

Folklorik yönden zengin bir il olan Mardin, el sanatları açısından da zengin bir ilimizdir. Telkari işçiliği, bakırcılık, çömlekçilik, semercilik, ahşap oymacılığı, baskı boyama, kuyumculuk günümüzde yaşayan el sanatları olarak sıralayabiliriz.

Bu el sanatları içinde kuyumculuk sanatı olan Telkarinin özel ve önemli bir yeri vardır. Telkari altın işlemeciliği; günümüze kadar önemini ve değerini kaybetmeden gelmiştir. Ancak, yüzyıllardır varlığını sürdüren kuyumculuk sanatı, teknolojinin gelişmesi ile başlayan fabrikasyonla beraber ciddi bir performans kaybına uğramıştır. Maden ve kuyumculuk sanatının içinde yer alan altın telkari işçiliği de ne yazık ki bu olumsuz durumdan etkilenmiştir.

Geleneksel olarak devam eden, usta çırak ilişkisiyle sürdürülen altın telkari işçiliği, günümüz de çıraklık geleneğinin bozulmasıyla beraber atölye ve sanatkar sayısında önemli oranda düşüş olduğu saptanmıştır. Yirmi yıl öncesine kadarda 50 atölye ile üretim yapılırken şimdilerde geleneksel telkari yapım tekniğini aslına sadık kalarak üreten atölye sayısının beşe kadar düştüğü tespit ettik.

Geçmişte telkari atölyelerinde geleneksel ve orijinal yapım teknikleri uygulanırken, şimdilerde birçok atölyede daha az zaman ve daha az emek harcanan döküm tekniği kullanarak taklit sayılan imitasyon ürünlerin piyasaya hakim olduğu saptadık.

Mardin’de, yaptığımız araştırmalar sonucunda; Günümüz Mardin Telkari işlemeciğinde, hammadde olarak daha çok gümüş kullanılmaktadır. Ancak, yakın zamana kadar, hammadde olarak altının gümüşe oranla daha fazla kullanıldığı görülmüştür. Günümüzde halkın alım gücünün düşmesi ve değişen takı zevklerinin etkisiyle, gümüşe rağbet artmıştır. Daha önceleri, telkaride kullanılan altın tellerinin 0.6 mikron inceliğinde olup, (örnek 10, örnek 11) oldukça zarif takıların üretilirken, günümüzde yapılan telkari çalışmalarının ise; 0.20 ve 0.25 mikron inceliğinde yapılmaktadır.

Daha önceleri ince işlikli telkari altın işlemeciliği ile takılar yapılırken, günümüzde ekonomik koşullardan dolayı, daha çok gümüşe rağbet edildiğini ve döküme yönelik, fabrikasyon çalışmalarına talebin arttığını saptadık.

Yapım ve süsleme teknikleri açısından Mardin altın telkari işçiliğinde geçmiş yıllara göre bir daralma olduğu tespit ettik. Bundan 100 hatta 60 yıl öncesinde üretilen altın telkari örneklerinde, kompozisyon, form desen ve süsleme olarak kaliteli aynı zamanda ince bir işçilik uygulanırken, (örnek 10, örnek 11) şimdilerde standart bir üretim söz konusudur.

Tez kapsamında incelediğimiz altın Telkari işlemeciliği; teknik açıdan oldukça zahmetli, uzun zaman alan oldukça özenli ve titiz bir çalışma gerektirir. Hammadde olarak kullanılan altının, değerli bir malzeme olması işleme sırasında özenli bir çalışmayı da zorunlu kılmaktadır. Telkari yapımı için eritilen hammadde eritme silindirinden geçirilir, istenilen inceliğe getirmek için farklı ölçülerdeki haddelerden geçirilerek hazırlanır. Telkari takı örneklerinin bezemelerinden de anlaşılacağı gibi, adeta dantel gibi zarif bir süsleme yapmak için altın tellerin mümkün olduğunca inceltilmesi gerekir. Altın telin işlenmesini kolaylaştırmak ve altına yumuşaklık katmak için hammaddeye bakır karışım mutlaka eklenir. Telkari işçiliğinde kullanılan hammadde, bakır karışımdan dolayı “kırmızı altın” olarak adlandırılır. Haddelerden geçirilen ve istenilen inceliğe getirilen altın tel, yani “ muntaç” ana iskeletlerin, iç bezemesinde kullanılmaktadır. İç bezemede kullanılan dolgu motifi, vav (tek vav ve çift vav), kahke (oval ve yuvarlak kahke olduğu gibi farklı formlarda da uygulanmaktadır) ve tekerlek olarak adlandırılmaktadır.

Yüksek lisans tezini oluşturan, katalog başlığı altında ele aldığımız örnekler de Telkari tekniği ile beraber farklı tekniklerinde bir arada uygulandığını tespit ettik. 41 takı örneğinin, iç bezemesinde ve süsleme de telkari tekniği kullanılırken, (Örnek 1, örnek 2, örnek 3, örnek 8, örnek 9, örnek 10, örnek 11, örnek 12, örnek 14, örnek 16, örnek 17, örnek 19, örnek 20, örnek 21, örnek 23, örnek 24, örnek 25, örnek 26, örnek 27, örnek 28, örnek 29, örnek 30, örnek 31, örnek 32, örnek 33, 34, 35, 36, 37, 38, 41,42,43,44, 46,47, 52,53,57,58, 59,) 20 takı örneğinin, dış çerçevelerin konturlarının belirginleştirilmesinde(örnek 4, örnek 5, örnek 7, örnek 13, örnek 15, örnek 18, örnek 22, örnek 39, örnek 40, örnek 45, örnek 48, örnek 49, örnek 50, örnek 51, örnek 54, örnek 55, örnek 56, örnek 59, örnek 60, örnek 61) kalem işi tekniğinden yararlanır. Bazı takı örneklerinde ise birden çok tekniğin bir arada kullanıldığını görmek mümkündür. Seçilen uygun teknikler ile takının estetiklik ve kullanışlılık yönleri güçlendirilmeye çalışılmıştır. İncelediğimiz 62 takı örneklerinden 42

tanesinde sadece telkari tekniği kullanılırken, 20 örnekte telkari tekniği ve kalem işi tekniğinin bir arada uygulandığını tespit ettik.

Mardin’ de atölye ve kuyumcularda incelediğimiz altın telkari örneklerinde malzeme olarak kırmızı altından hazırlanan altın telin yanında kullanılan yardımcı, diğer materyallerde bezemeye çeşitlilik katma amacıyla kullanılmaktadır. 16 örnekte altından hazırlanan güherse (hışhaş), altın pul, altın top, altın plaka (örnek 5, örnek 10, örnek 11, örnek 13, örnek 16, örnek 19, örnek 20, örnek 24, örnek 27, örnek 29, örnek 33, örnek 40, örnek 51, 53, örnek 55, örnek 56 da) kullanılmış, bezemeye hareketlilik katan materyaller arasındadır.

Ayrıca ametist (mor taş, yakut olarak da anılır), akik, firuze, kök zümrüt, sedef, turkuaz gibi değerli ve yarı değerli taşlar, 13 örnekte, (örnek 2, örnek 3, örnek 27, örnek 33, örnek 35, örnek 40, örnek 43, örnek 46, örnek 50, 53, 56, 57, 61de) Telkari tekniği ile birlikte kullanılan materyaller arasındadır. 20 örnekte, beyaz inci, cam, kristal, madeni ve plastik boncuklar (örnek 1, örnek 3, örnek 4, örnek 5, örnek 17, örnek 18, örnek 20, örnek 23, örnek 25, örnek 28, örnek 32, örnek 34, örnek 35, örnek 37, örnek 38, örnek 41, örnek 42, örnek 43, örnek 49, örnek 58) kullanılan, Telkari takı ürünlerinin bezemesine zenginlik ve hareketlilik katan malzemeler arasında yer alır.

Altın telkari işlemeciliğinin uygulandığı takı ürünleri, ziynet eşyaları ve kadınların kullanımına yönelik takı ürünleri bulunmaktadır. Kolye, bilezik, küpe ve yüzükten oluşan setler, kemer tokası, kolye ucu, kolye ve bilezik klipsi, saç tokası, saç süsü (demboka) ve yüzük gibi süslenme amaçlı üretilen her türlü takının yanında, talep doğrultusunda ürünler de üretilmektedir. Yatırım amaçlı takı ürünleri telkari işçiliği ile üretilen örnekler arasında bulunmaktadır.

Günümüze kadar varlığını sürdüren Telkari tekniği, sadece teknik olarak değil motif ve kompozisyon açısından da yüzlerce yıldır uygulanmakta ve günümüzde hala varlığını devam ettirmektedir. Yörede yapılan telkari altın işlemeciliği örneklerinde; motif, desen ve kompozisyon bakımından genellikle belli kalıpları kullandıklarını tespit ettik.. Bu kompozisyonların iç bezemesinde telkari dolgu teknikleri uygulayarak, belirli bir düzende, sonsuzluk ve simetri esasına dayalı girift işlemler ön planda tutulmuştur. Telkari işçiliğinde kullanılan motifleri; Natüralist ve stilize bir form ile uygulanan bitkisel motifler, geometrik şekiller, doğadan esinlenerek yapılan bezemeler ve sembolik bezemeler olarak gruplandırmak mümkündür. Örnek 2, 4, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 19, 22, 23, 24, 25, 29, 30, 33, 34, 35, 38, 39,

40, 42, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 62’de Stilize edilerek kullanılan bitkisel motifler, iç bezemede yoğunluk göstermektedir. Bu örneklerde, bitkisel bezemede genellikle; Kıvrık dal motifleri, menekşe, gül, asma yaprağı, armut, badem, lale, ters lale ve yaprak motifleri ağırlıklı olarak kullanılmış. Tavus kuşu, kuyruğu ve kanadı, ve kelebek figürleri de stilize edilerek işlenen hayvansal bezemeler arasında yer alır. Örnek 2, 5, 10, 13,15, 16, 22, 23, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 43, 49, 51, 52, 56, 58, 60,61’de yıldız, güneş, hilal motifleri de doğadan esinlenerek işlenen motiflerdir. Yürek ve damla motifleri ise, sembolik bezeme olarak, örnek 5, 10, 18, 21, 22, 23, 29, 36, 45, 47, 49, 50, 54, 58, ve 61’de işlendiği görülmektedir. Daire, kırık çizgi, zikzak, kare, dikdörtgen, kıvrım, silindirik ve oval form gibi geometrik bezemelerin, örneklerin tamamında uygulandığını saptadık

Suriye, Urfa, Diyarbakır bölgesinde üretilen ve “ Urfa Akıtmısı” olarak adlandırılan bilezik ve kolye modeli Mardin yöresinde de üretilmektedir. Örnek 10, örnek 11, örnek 15, örnek 16’da Urfa Akıtmısı ve Telkari tekniğinin bir arada uygulandığını gözlemledik. Her iki tekniğin bir arada uygulanması, kompozisyona hareketlilik katarak, bezemeyi zenginleştirmiştir.

Geçmişte üretilen ürünlerde taş kullanılan örneklerle pek rastlanmazken, yakın zamanda üretilen ürünlerde, değerli, yarı değerli ve sentetik taş kullanımı da takı formunda değişiklikler olmasına neden olmuştur, yakut, firuze, damla taş, akik gibi taşların etrafı telkari dolgu tekniklerinden tek vav, çift vav, tekerlek, kahke ile dolgu yapılmaktadır. Eskiden üretilen telkari takı örneklerinde, (örnek 10, örnek 11) bitkisel ve geometrik bezemeler takıda ana iskelet formu içinde, dolgu kompozisyonda bütünlük sağlanmıştır. Yakın zamanda üretilen takı ürünlerinde ise, bitkisel ve geometrik motifler ana iskeleti oluşturmuş, iskeletin içi basit bir formda telkari teknikleri ile dolgu yapılmıştır.

Günümüzde uygulanan standart şekillerdeki bazı takı formları incelendiğinde, süsleme özellikleri açısından geçmişte üretilen ürünlerin desen formundaki orijinallik bu takı örneklerinde bozulmaya başlamıştır. Ne yazık ki yakın zamanda üretilen ürünlerde, orijinal kompozisyon ve desen anlayışından uzaklaşan takı formunun hakim olduğu gözlemledik. Bazı kuyumcu atölyelerinde yani aslına sadık kalarak üretim yapan az sayıdaki telkari atölyelerinde, geleneksel süsleme anlayışının hala devam ettiğini gösteren takı modelleri de mevcut olduğunu gördük.

Günümüzde; Mardin altın işlemeciği ve çalışanların sayısında düşüş görülmüş, geleneksel formların ilgi görmemesi nedeniyle tükenmeye başlamıştır. Mardin müzesinde sergilenen oldukça eski olan Telkari örnekleri; halen yapılmakta olan, telkari işlemeciliği modellerine zemin oluşturmaktadır Bugün teknolojik gelişmeler ve imitasyon çalışmaların ilgi görmesi sonucu geleneksel değerler açısından altın telkari işlemeciliği olumsuz yönde etkilenmiştir. Çağımızda gelişen bu teknolojik ilerlemeyle birlikte oldukça kolaylaşan döküm tekniği uygulaması son yıllarda Mardin’ de de yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Oldukça kolay ve daha az zaman alan bu teknik, uygulamalarda telkari dolgu tekniklerinin kötü bir taklidi olduğu için tasarımlarında bozukluklar saptadık.

Fakat aynı zamanda çok az ustanın eski geleneklerini sürdürmek ve orjinal formlara sadık kalmak adına geleneksel altın işlemeciliğini korumaya çalıştıkları yaptığımız araştırmalar sonucunda tespit ettik. Yine yaptığımız araştırmalar sonucunda; Mardin telkari işlemeciliği 50 yıl öncesine kadar değişik süs eşyası takı ve ev eşyası alanında kullanılırken, günümüzde turistlerin talebine göre değişiklik gösterdiğini gözlemledik.

Telkari sanatını yaşatmak adına; Küçük esnaflar dışında yeterli olmasa da bazı dernekler, kurdukları atölyelerde verdikleri Telkari işlemeciliği kurslarıyla katkıda bulunmaktadır.

9.2. KARŞILAŞTIRMA

Takı, insanın içinde bulunduğu topluluğa, onun yaşama bakış açısına ve düşünce biçimine özgü mesajlar vermiş, süsleme eğilimini de karşılayan simgesel bir obje olmuştur.³⁰⁹ Kullanım nesneleri bakımından farklılık gösteren takılar, konumları ve işlevleri açısından etnik kültürümüzde her zaman önemli bir yere sahiptir.³¹⁰

Uygarlık tarihine baktığımızda toplumların takı ürünlerine yükledikleri anlam ve takı ürününden beklentileri, paralellik gösterse de kültürel sosyolojik farklılıkları gereğince ayrıldıkları pek çok nokta vardır. Takı ürünleri ortaya çıktıkları toplumun özellikleri hakkında saptamalar yapılmasında yardımcı olur. Takının formu malzemesi ve üretim şekli toplumun sosyo kültürel ve ekonomik açıdan hangi noktada olduğunu göstergesidir.³¹¹

Binlerce yıl öncesinden başlayıp yaşadığımız güne kadar, takılar ele alınıp incelendiğinde her çağın dizayn yönünden kendine has özellikler sunmasına karşın kuyumcuların çalışma yöntemlerinde ve aletlerinde pek farklılık olmamıştır.³¹² Tez kapsamında incelediğimiz Mardin Altın Telkari İşlemeciliği bu anlamda binlerce yıldır özgün yapım tekniği ile günümüze kadar varlığını sürdüren kuyumculuk örneklerinden biridir.

Tez kapsamında yapılan bu araştırmada Mardin ili ile özdeşleşen Altın Telkari İşlemeciliği incelenmiştir. Günümüzde sadece beş atölyede altın telkari üretimi yapılmaktadır. Bu atölyelerde ustalar tarafından üretilen Telkari takı örnekleri, yapım tekniği bakımından Anadolu'nun diğer yörelerinde üretilmeyen, özgün ve nadide özelliklere sahiptir. Diğer yörelerde yapım tekniği açısından Telkari tekniğinin taklidi olan döküm tekniği ile üretilen takıların piyasaya hakim olduğunu saptadık. Döküm tekniği ile üretilen Telkari örneklerinde form, kompozisyon, tasarım ve süsleme açısından Mardin yöresinde üretilen orijinal Telkari ürünleri taklit edilmeye çalışılmıştır.

Ayrıntılı olarak ele aldığımız Mardin Altın Telkari örneklerinin bazılarını katalog sırası göz önünde tutularak, Mardin' de üretilen gümüş Telkari örnekleri ve Anadolu'nun diğer

---

³⁰⁹ Hızal; a.g.e. s: 1

³¹⁰ Er; a.g.e s:

³¹¹ Özbaşı; a.g.e. s: 1

³¹² Yağmur; a.g.e. s: 163

yörelere döküm tekniğı ile üretilen taklit Telkari örnekleri ile malzeme, motif, bezeme ve kompozisyon düzenlemesi gibi teknik ve estetik özellikleri açısından benzerliklerine örneklerle değinecek olursak;

Birbirlerine motif, bezeme ve kompozisyon düzenlemesi bakımından benzerlik gösteren örnek no 5 (Fot:8-83)'teki takı örneğı kolye ve bilezikteki, İstanbul'da döküm tekniğı ile üretilerek Van yöresinde satışa sunulan (Fot:167) bilezik örneğı ile teknik açıdan döküm tekniğı kullanılmış, kompozisyon ve tasarım olarak benzerlikler mevcuttur. Dışa taşkın stilize menekşe motifi kullanılmış, iç dolgu bezemesinde ise, örnek no 5'te belirli bir düzende çift vavlar ve tekerlek dolgu motifleri ile bezeme yapılmış, döküm tekniğı ile yapılan örnekte ise düzensiz olarak dolgu yapılmış. Karşılaştırdığımız her iki örnekte de bitkisel motif kalem işi tekniğı ile konturlar belirginleştirilmiş.

9 numaralı örnekte yer alan altın telkari kemer tokası örneğı (Fot:98-99) altın malzemedan, telkari tekniğı uygulanarak hazırlanmış. Fotoğraf 9'da yer alan kemer örneğı ise Mardin'de Telkari tekniğı ile üretilmiş fakat malzeme olarak daha az maliyeti olduğu için gümüş tercih edilmiştir. Kompozisyon tasarım ve bezeme olarak altın kemer tokası daha sade bir işlemeye sahipken gümüş kemer örneğinde ise; stilize çiçek ve yıldız motiflerinin oluşturduğu kompozisyon hakim, altın kemer örneğinin sadece kemer tokasında çift vav telkari dolgu tekniğı, gümüş kemer örneğinin tamamında oval ve kıvrık kahke dolgu tekniğı kullanılmış.

Örnek no 16'daki Urfa Akıtmısı bilezik modelinin sadece klipsinde Telkari tekniğı kullanılmış. (Fot:112-113) Urfa Akıtmısı olarak bilinen bilezik modelinin bağlantı parçalarında ve klipsinde telkari dolgu tekniğı çift vavlar simetrik bir düzende ve süsleme sanatının sonsuzluk esasına göre süsleme yapılarak kompozisyon tamamlanmış. Döküm tekniğı ile üretilen Van yöresinde satışa sunulan fotoğraf 169 nolu kolye örneğı ile teknik farklılık göstermekte fakat kompozisyon olarak benzerlikler göstermektedir. Kolye örneğı de Urfa Akıtma tekniğı olarak adlandırılan parçaların bağlantıları telkari tekniğı ile sağlanmış. Bağlantı parçaları altın plaka üzerine sade bir formda çift vavlar işlenmiş. 16'ıncı örneğimizde uygulanan bezeme daha yoğun ve ince işçilik ile oluşturulmuş.

Örnek no 12'de yer alan altın bilezik örneğimiz,(Fot:105-106. Çiz:25) Mardin'de üretilen malzeme olarak farklılık gösteren gümüş bilezik örneğı ile tasarım olarak benzerlikler

göstermektedir. Altın bilezik örneğimiz altın astar üzerine oval kakheler belirli bir düzende yerleştirilmiş. Gümüş bilezik örneği ise yan yana dizilen yürek formları karşılıklı olarak yerleştirilen kakheler ile bezenerek dolgu yapılmış.

21'inci örnekte yer alan altın saç tokası (Fot:120, Çiz: 35) fotoğraf 13'de yer alan ve yine Mardin'de üretilmiş olan gümüş saç tokası ile aynı yapım tekniği uygulanmış, fakat kompozisyon olarak farklılıklar göstermektedir. Altın toka örneği tek parçadan hazırlanmış, simetrik olarak yan yana dizilen irili ufaklı yürek formlarından oluşturulmuş. İç dolgusu ise, kıvrık kahke ve tekerlek ile bezeme yapılmış. Gümüş saç tokası ise üç parçadan oluşturulmuş, iki yürek motifinin ortasına zambak çiçeği görünümlü üçüncü parça yerleştirilmiş. Kahke ve çift vavlarla bezeme yapılmış güherseler ile süsleme zenginleştirilmiş. Yüreklerin uçlarına küçük yapraklar işlenmiş.

Örnek no 22'de yer alan saç süsü (demboka) örneği (Fot:121-122-123 Çiz: 36-37) fotoğraf 2'de yer alan saç süsü örneği ile yapım tekniği ve form açısından büyük benzerlikler göstermektedir. Her iki örnekte Mardin'de üretilmiş, telkari tekniği uygulanmış tasarım olarak doğadan esinlenerek yapılan stilize tavus kuşu figürü kullanılmış. Altın telkari ile üretilen olan saç süsü örneğinde kahke ve kalem iş tekniği ile yapılan pullar yer alır. Gümüş saç süsü örneğinde ise, kahke ve güherseler kullanılmış.

32'inci örnekte yer alan küpe örneği (Fot:135, Çiz:47) fotoğraf 170'de (Van yöresinde bulunan) yer alan sarkaçlı küpe örneği döküm tekniği ile yapılmış, sadece tasarım olarak her iki örnek benzerlik göstermektedir. Her iki örnekte hilal biçimli üç parçanın birleştirilmesi ile oluşturulmuş, Mardin üretimi küpe örneğinin iç bezemesi zikzaklarla işlenmiş, mavi boncuk yerleştirilerek, pullarla sarkıtılmış, Van yöresi döküm örneği ise, çift vav ve tekerlek ile dolgu yapılmış, küpenin çengele takılan kısmı ters lale ile biçimlendirilmiş, kırmızı boncuk ve pullarla sarkıtılmış.

Örnek no: 32'deki kolye ucu örneği (Fot:135 Çiz:47) stilize menekşe motifi biçimi verilmiş. Çiçeğin konturları kale işi tekniği ile belirginleştirilmiş, mavi boncuk kırmızı taş ve incilerle bezeme yapılmış. Çift vavlar grift olarak simetrik düzende yerleştirilmiş. Fotoğraf 171'de yer alan İstanbul üretimi kolye ucu ise bu formun kötü bir taklidi olarak döküm tekniği ile yapılmış. Altı haneli çiçek biçimli bu kolye ucu örneğinde, altın plakalar mavi boncuklar ve kırmızı taş kullanılmış.

163 numaralı yüzük örneğinde (Fot:75, Çiz: 59) badem biçimli ana iskeletin içine çift vav dolgu tekniği ile işleme yapılmış, kalem işi tekniği ile konturlar sınırlandırılmış. Fotoğraf 172’de yer alan döküm tekniği ile yapılmış badem formlu yüzük örneği ile benzerlik göstermektedir. Her iki örnek yapım teknikleri açısından farklılık göstermektedir. Fakat form olarak aynı formun kullanıldığı görülmektedir. İç dolguda çift vavlar kullanılmıştır.

Çalışmaya dahil edilen Telkari ve Telkari taklidi döküm örnekleri az sayıda olduğundan imkanlar doğrultusunda, bu konuda yapılan değerlendirmeler sınırlı düzeyde yapılmıştır.

10. SONUÇ

Mardin farklı dinden ve etnik gruptan insanların yüzyıllardır beraber yaşadığı kaynaştığı köklü bir şehirdir. Kültürel anlamdaki bu çeşitlilik, sanat ürünlerine de yansımış özgün el sanatı ürünlerini günümüze kadar taşımıştır. Yüksek lisans tez çalışmamıza konu olan, Mardin Altın Telkari İşçiliği bu el sanatları arasında önemlidir.

Yüksek lisans tezi olarak yaptığımız bu çalışma da altın Telkari işiemeciliği ile üretilen 62 örnek tanıtılmıştır. Bu örneklerin 8 tanesi kolye, bilezik, küpe ve yüzükte oluşan set, 1 adet kolye ucu ve küpeden oluşan set, 1 tanesi saç tokası ve 2 tane saç süsü (demboka), 1 kemer tokası, 1 yaka iğnesi, 8 tane kolye ucu, 5 adet yüzük, 24 adet küpe, 7 adet bilezik, 3 adet bilezik klipsi, 1 adet kolye klipsinden oluşmaktadır.

Tanıtığımız bu ürünlerin hepsinde hammadde olarak bakır alaşımlı kırmızı altın kullanılmaktadır. Çalıştığımız örneklerin tamamında ana malzemenin yanında, yardımcı malzeme olarak güherse (hışhaş), altın pul, altın top, altın plaka, bağlantı halkası (wust), yassı halka (setina)dan yararlanılmıştır. Süslemeyi zenginleştirmek amacıyla, değerli ve yarı değerli taşlar, firuze, kök zümrüt, kahverengi ve siyah renkli akik, kırmızı, mor ve pembe renkli yakut, turkuaz, ve sedef 23 örnekte kullanılmış. Beyaz inci, 6 örnekte, cam, kristal, madeni ve plastik boncuklar ise 10 örneğin bezemesinde kullanılan, altın telkari işçiliğinin bezemesini tamamlayan yardımcı materyaller arasındadır. Yörede üretilen altın Telkari işçiliği örneklerinde, Telkari dolgu tekniklerinden tek vav, çift vav, tekerlek ve kahke ile süsleme yapılmaktadır. Tez kapsamında ele aldığımız örneklerin 10 tanesi Tek vav, 28 örnekte çift vav, 25 örnekte kahke, 10 adet örnekte ise tekerlek dolgu motifi uygulanmıştır.

Form olarak, natüralist ve stilize bitkisel motifler 36 örnekte, sembolik bezemeler 18 örnekte doğadan esinlenerek yapılan bezemeler 23 örnekte uygulanmış. 15 örnekte ise, gruplandırdığımız bezemelerin bir arada kullanıldığını tespit ettik.

Telkari altın işlemeciliği, uzun emek ve zaman isteyen zor, ama aynı zamanda insanı büyüleyen bir sanattır. Yöredeki geleneksel yapıdan ve sanatsal güzellikten dolayı değerini yitirmeyen, sanatsal özelliğinden dolayı da yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çeken değerli el sanatlarımızdan biridir.

Fakat yaptığımız araştırmalar sonucunda Mardin Telkari altın işlemeciliğinin ne yazık ki yavaş yavaş yok olma tehlikesi içinde olduğunu tespit ettik. Teknolojinin gelişmesine

paralel olarak başlayan makineleşme fabrikasyon, ekonomik bunalımlar birçok alanı etkilediği gibi el sanatlarına da olumsuz yönde etki etmektedir. Maalesef; Bu olumsuz etkilerden Mardin ili de nasibini almıştır. Ancak; Bu olumsuz etkilere rağmen Mardin Telkari işlemeciliği, hala varlığının koruyan ender el sanatlarımızdan biridir.

Yöredeki bu eşsiz el sanatı örneklerinin üretiminin yaygın olarak tekrar sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu konuda valilik, üniversite ve diğer eğitim kurumlarımız ile özel kuruluşların, kaybolmaya başlayan bu özgün el sanatı hakkında aydınlatıcı ve tanıtıcı bilgiler vererek, kurulacak atölyelerde kalifiye eleman yetiştiren kurslar düzenlemesi, mezun olan kursiyerlere alanla ilgili istihdam sağlanması ve ya özel olarak çalışacak olanların maddi destekle teşvik edilmesi gerekmektedir.

Üretilen bu el sanatı ürünlerinin, pazarlanması konusunda gerekli alt yapının hazırlanması, telkari sanatına olan ilgiyi arttıracaktır. Bu yönde yapılan çalışmalar, dünya çapında tanınmış Mardin Telkari işlemeciliğinin yaşatılmasına imkân sağlamış olacaktır.

Yüksek lisans tezi kapsamın da incelediğimiz bu çalışma da amacımız, yörenin geleneksel el sanatlarından olan ve kaybolmaya yüz tutmuş Mardin Altın Telkari işlemeciliğinin tanıtılması, bu konuya araştırmacıların dikkatinin çekilmesi ve aynı zamanda bu konuda çalışacak olanlara da yardımcı olmaktır.

Geçmiş değerlerimize sahip çıkarak, bu kültürel zenginliğimizi gelecek kuşaklara taşımamız dileğiyle...

11.ÖZET

El sanatları bütün halk sanatları gibi, bir ulusun kültürel kimliğinin, en canlı ve anlamlı belgeleridir. Bir çok uygarlığın kültürleri yeni bir sentez içinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu anlamda, Anadolu’da ki el sanatlarının kökleri çok eskilere dayanmaktadır. Bu özellikte olanları daha anlamlıdır ve araştırmaya değer katmaktadır. Tez kapsamında incelediğimiz Mardin Altın Telkari İşçiliği bu anlamda araştırmaya değer bir el sanatı koludur.

“Mardin Altın Telkari İşlemeciliği” başlığı altında yapmış olduğumuz bu çalışmamızda, tarihi süreç içerisinde Mardin’de yapılan ve hala yapılmakta olan geleneksel altın telkari işçiliği detaylı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

Coğrafi konum itibariyle önemli bir noktada yer alan Mardin, yüzyıllar boyunca bir çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu medeniyetlerin de etkisiyle oluşan kültürel dokudaki zenginlik el sanatları alanında da çeşitliliği berberinde getirmiştir. Telkari işlemeciliği, bakırcılık, ahşap oymacılığı, çömlekçilik, baskı boyama, semercilik gibi el sanatları günümüzde sınırlı da olsa üretim yapılmaktadır. Günümüze kadar varlığını sürdüren bu el sanatları içinde altın telkari işlemeciliği, maden ve takı sanatı açısından önemlidir.

Bu araştırmada Mardin altın Telkari işlemeciliği kaybolmaya yüz tutan, özgün el sanatlarımızın bir kolu olan, bu nedenle ele alınıp incelenmesi gereken bir konu olarak tespit ettik. Bu amaçla “ Mardin Altın Telkari İşlemeciliği” tez konusunu seçtik.

Tez kapsamında, yaptığımız ön araştırmada Mardin il merkezinde, üretilen altın telkari ürünü olan takılar ile ilgili herhangi bir çalışma yapılmamış olması, bu araştırmamızın konu başlığını oluşturmada etkili olmuştur.

Araştırmanın tarihsel ve kavramsal çerçevesi, kaynak taramalarından elde edilen veriler ışığında derlenmiştir.

Mardin il merkezinde üretilen geleneksel, altın telkari ürünlerinin malzeme, teknik, motif, kompozisyon, bezeme, ve yardımcı malzemelerin özelliklerini inceleyerek, Mardin il merkezinde altın telkari takı üretimi yapan atölye ve kuyumcu dükkanlarında gerekli araştırma ve görüşmeleri yaparak bu alandaki gelişmeleri tespit etmeye çalıştık.

Atölyelerde bu sanatla uğraşan ustaların çalışmaları gözlemledik, kendilerinden telkari tekniğinin yapım aşamaları ve süslemede uygulanan incelikleri hakkında bilgi edindik.

Mardin il merkezinde yaşıyan ve altın telkari takı örneklerini kendi koleksiyonlarında muhafaza eden kişilerle görüşmeler yaparak, katalog çalışması için gerekli fotoğraflar çekilmiştir. Bu görüşmeler sonucunda, tez çalışması kapsamında toplam 90 takı örneğini incelenmiştir. Bu takı örneklerinden, kompozisyon, tasarım, form ve kullanılan materyaller açısından özgün olduklarını tespit ettiğimiz 62 örneği, tez çalışmasına dahil ederek ve tanıtmaya çalıştık. Katalog çalışması kapsamında, 8 adet kolye, bilezik, yüzük ve küpeden oluşan set, 1 adet kolye ucu ve küpeden oluşan set, 7 adet bilezik, 3 adet bilezik klipsi, 23 adet küpe 5 adet yüzük, 9 adet kolye ucu, 1 adet kolye klipsi, 1 adet kemer tokası, 1 adet saç tokası, 2 adet saç süsü, 1 adet yaka iğnesi (broş) örneği incelenmiştir.

Tanıtmaya çalıştığımız bu ürünlerde, Telkari tekniği tek başına uygulanmamış, bir çok örnekte kalem işi tekniği de uygulanmış. Farklı formlarla (örneğin urfa akıtmısı) birlikte uygulanan telkari tekniğinde belli kompozisyon ve tasarımlara ağırlık verilmiş. İncelediğimiz örneklerin tamamında, geometrik şekillerin oluşturduğu bezemeler kullanılmış, natüralist ve stilize bitkisel, hayvansal motiflerin oluşturduğu kompozisyonların yanı sıra, doğadan esinlenerek oluşturulan ve sembolik motifler de iç bezemede uygulanmış.

Altın telkari işçiliği ile üretilen bu örneklerde, kompozisyon olarak süsleme sanatının sonsuzluk ilkesi esasına dayalı bir süsleme anlayışının hakim olduğunu gözlemledik. Belli bir düzende ve simetri ögesi ön planda tutularak oluşturulan tasarımlarda grift bezemeler kompozisyona hareketlilik katmıştır.

Mardin Altın Telkari işçiliği konulu tez çalışmamızda amacımız; maden, takı ve kuyumculuk sanatı açısından Mardin altın Telkari işçiliğini tanıtmak, kaybolmaya yüz tutmuş, orijinal yapım tekniği ile özgün bir el sanatı kolu olan telkariye dikkat çekmek ve bu konuda yapılacak çalışmalara yardımcı olmaktır.

12.SUMMARY

Handcraft like public arts that are most active and variable documentation of cultural identity of nations. So that roots of handycraft begun long time ago in Anatolia. However, Mardin Gold filigreed Art Handycraft is so variable art that is searched in my thesis.

Studies that are completed for Mardin Gold Filigreed working will inform people, about tradational filigreed working Art and todays workshops with all details.

The Mardin was a landlord of many civilisation that were establish during history and Mardin is so important that because of geographic situation like in history which reason to establish many civilisation in district. These civilisation were contributed to incrasing of cultural richness on district.

Filigreed working copperworking wooden art of sculpture, pottery ceramics, print paste and making packsaddles have been producing in district even if these arts have limited production. Gold filigreed working is one of most popular handicraft in district.

I try to determined all developments in a sector after complate necessarily conversations and searches by goldsmith and gold prduction workshops.

Which is possible by searching the charecteristic of material tecniques pattern compositions adorments and charecteristic of helper materials that are belong to traditional gold filigreed productions.

I watched studies of handycrafts whom are interested by filigreed art. I get enaugh information about production stages and slimness which is applied on ornementation.

I collect necessarily photopraphes for catalogue studies by some persons whom have gold filigreed study examples in the center of Mardin City.

Whom are living in Mardin City center and have many examples about gold filigreed studies.

I search about 90 particle example for thesis studies at the and of these conversations.

I tried to introducing 62 particle examples in my thesis studies that were determined because of their specific compositions, designs forms and used materials.

I searched 9 groups particles that have consist of necklace metal ring, ring and earring. However a group particle that is consist of necklace head and earring. Moreover, 7 metal rings,

3 ring clips, 23 earring, 5 ring, 9 necklace heads, a belt buckle a hair clip, 2 hair ornament, a brooch was searched in my studies.

In the productions that try to introduction is not used filigreed technique only, but also pencil working techniques also used with together.

I determined that the filigreed technique was used determined composition and designed with together different forms (for example Urfa handycraft)

Adornments that are constituted by Geometric form were used on all examples that I investigated.

I watched that semibolic motives was applied on inner adornments that are applied on compositions and compositions were constituted by naturalist and stylize, plant and animal motives.

I determined that in all examples which are produced by gold filigreed handycraft the ornament is dominating to endlessness principle to ornamentation art as on composition. There are classical simetry and arrangement were applied on designs, however grift adornments bringing some activity to composition.

My main aim of my thesis which is about Mardin gold filigreed handycraft, the introducing of Mardin gold filigreed handycraft by the way of mine, particle and jewellery, I aimed that to take care of people to Mardin Gold filigreed art because filigreed art has been forgetting prevent the forgetting this kind of arts.

13.BİBLİYOGRAFYA

- 1-**Ana Britannica**; Genel Kültür Ansiklopedisi, İstanbul , 2004, C.1
- 2-**Ana Britannica**; Genel Kültür Ansiklopedisi, İstanbul, 2004, C.3
- 3-**Ana Britannica**, Genel Kültür Ansiklopedisi, İstanbul, 2004, C.15
- 4- **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, İstanbul, 1997, C.2
- 5- **Sanat Ansiklopedisi**, İstanbul, 1950, C.1
- 6-**Türk Ansiklopedisi**, Ankara, 1976, C.23
- 7-**Tarih Ansiklopedisi**, Ankara, 2002, C.6
- 8-**İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1997, C.7
- 9-**Görsel Büyük Genel Kültür Ansiklopedisi**, İstanbul, 1999. C.15
- 10-**BARIŞTA, Örcün**; Türk El Sanatları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988
- 11-**KAYAOĞLU, İ.Gündag**; Bakırcılık (Tarihçe, Teknikler ve Günümüzdeki Durumu), 4. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, İstanbul
- 12-**ERUZ, Fulya**; Konuşan Maden, Yapı Kredi Koleksiyonları, İstanbul, 1999
- 13-**BODUR, Fulya**; Türk Maden Sanatı, İstanbul,1987
- 14-**ERGİNSOY, Ülker**; İslam Maden Sanatının Gelişmesi, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1978
- 15-**KUŞOĞLU, M.Zeki**; Telkari Vav İşi- Çift İşi, İlgi Sanat Dergisi, 1986
- 16-**SULAR, Güler**; Mardin ili Midyat İlçesi Telkari Gümüş İşçiliği Üzerine Bir Araştırma, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü El Sanatları Eğitim Ana Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1998
- 17-**ÖZGEN, Sevil**; **TURGAY, Ömür**; **TÜMER, Leyla**; İllere göre Türkiye Maden Envanteri, Maden Tetkik Arama Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1980

18-Türkiye'nin Turizm Değerleri, Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü, 4.Cilt, Ankara, 2002

19-ÖNDER, Mehmet; Antika ve Eski Eserler Kılavuzu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1998

20-KAPLAN, Kemal; Türkiye'de Kuyumculuk ve Altın, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:2003-43, İstanbul, 2003

21-GÖYÜNÇ, Nejat; 16.yy'da Mardin Sancağı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 14.dizi, sayı:13, Ankara, 1991

22-ŞAHİN, Muhammet; Türk Tarihi ve Kültürü, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 1999

22-CÖHCE, Salim; Makalelerle Mardin 1, Tarih Coğrafya, Hazırlayan: İbrahim Özcoşar, İstanbul, 2007

23-ÇEVİK, Adnan; İlkçağlardan Ortaçağın Sonuna Kadar Midyat ve Yöresi (Tur Abdin)'in Tarihi Coğrafyası, Makalelerle Mardin 1, Tarih Coğrafya, Hazırlayan: İbrahim Özcoşar, İstanbul, 2007

24-ARSEVEN, Celal Esad; Türk Sanatı, Cem Yayınevi, 1984

25-BELLİ, Oktay; KAYAOĞLU, İ.Gündağ; Türk Bakırcılık Sanatının Gelişimi, Sandoz Kültür Yayınları, İstanbul, 1993

26-SEVİM, Ali; ERDOĞAN, Merçil; Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset Teşkilat Kültür, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1995

27-ŞAHİN, Cemalettin; Türkiye Coğrafyası, Ankara,2000

28-ATALAY, İbrahim; Türkiye Bölgesel Coğrafyası, İnkılap Yayınevi, İstanbul, 2006

29-DOĞANAY, Hayati; Ekonomik Coğrafya 1, Doğal Kaynaklar, İstanbul, 2002

30-Türkiye Tarihi Yerler Kılavuzu, Ankara, 1999

31-ÖZTÜRK, Uğur; XX.Yüzyıl'da Mardin Tarihi ve İnanç Coğrafyası, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü- Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı- Dinler Tarihi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Elazığ, 1997

32- Yaşayan Tarih Mardin; Mardin Valiliği, 2005

33-GÜMÜŞ, Mehmet; Mardin Kent Çalışması, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beşeri İktisadi Coğrafya Ana Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul, 2002

34- KONAK, Ruhi; Erzurum'da Kuyumculuk ve Sorunları, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Erzurum, 2001

35- BAŞAK, Oktay; Diyarbakır Arkeoloji Müzesi ile Cahit Sıtkı Tarancı Müzesinde Bulunan Türk İslam Dönemine Ait Bir Grup Madeni Eser, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Van, 2004

36-BAKIR, Abdulhalik; Ortaçağ ve İslam Dünyasında Madencilik ve Maden Sanayi, Ankara, 2002

37-GÜNAL. Veysi; Mardin'in İktisadi Coğrafyası, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Ana Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Şanlıurfa, 1999

38-ÖZCOŞAR, İbrahim; GÜNEŞ, H. Hüseyin; I.Uluslararası Mardin Tarihi Sempozyumu Bildirileri, İstanbul, 2006

39- GÜNEŞ, Hüseyin Haşimi; Abdusselam Efendi'nin Mardin Tarihi, İstanbul, 2007

40- MADEN, Ahmet Mümtaz; Olivier'e Göre Anadolu (Birecik, Şanlıurfa, Mardin, Nusaybin) İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Ana Bilim Dalı , (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2001

41-AKURGAL, Ekrem; Anadolu Kültür Tarihi, Tübitak Yayınları, Ankara, 1998

42- TURANİ, Adnan; Sanat Terimleri Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1998

43- A'DAN Z'YE GENEL BİLGİ ANSİKLOPEDİSİ; Niyazi Akşit, Ferruh Sanır, İstanbul, 1989

- 44- **YILDIRIM, Recep** ; Urartu İğneleleri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989
- 45- **YÜCEL, Erdem** ; İslam Öncesi Türk Sanatı, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2000
- 46- **TAŞĞIN; Ahmet**, Yezidiler, Aziz Adaç Yayınları, Ankara, 2005
- 47- **UMAR, Bilge**; Türkiye’deki Tarihsel Adlar, İnkılap Yayınevi, İstanbul, 1993
- 48- **TAŞ, Ela**; Van El Sanatları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Van, 2005
- 49- **Hayat Ansiklopedisi**; Doğan Kardeş Yayınları, C.1, 1991
- 50- **ÖZBAĞ, Tevhide**; Baş Süslemelerinde Kullanılan Anadolu Takıları, Ankara, 1989
- 51- **SÖZEN, Metin**; Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul, 1996
- 52- **ÖZCOŞAR, İbrahim**; I.Uluslararası Mardin Tarihi Sempozyumu Bildirileri, İstanbul, 2006
- 53- **DİYARBEKİRLİ, Nejat**; Hun Sanatı, İstanbul, 1972
- 54- **TÜRKOĞLU, Sebahattin**; “ Maden Sanatı ve Kuyumculuk”, Geleneksel Türk Sanatları, İstanbul, 1993
- 55- **TARCAN, Yılmaz**; “ 16. Yüzyıl Maden Sanatı”, Antika, 1987
- 56- **ÖZCOŞAR, İbrahim**; Artuklular; C.1, C.2, Mardin Valiliği Kültür Yayını, İstanbul, 2007
- 57- **EYİCE, Semavi**; Türk Kapılarının Madeni Süsleri, Sanat Dünyamız, Yıl:1, Sayı:1, 1974
- 58- **İNAN, A**; “Türklerde Demircilik Sanatı Tarihte ve Folklerde” Türk Kültürü, 42, 1966
- 59- **YAVUZ, G**; “Türk Maden Sanatı ve Bir Selçuklu Şamdanı” Arkitekt, 1968
- 60- **YETKİN, Şerare**; “Bir Tunç Sfenks” Türk Kültürü, 1964
- 61- **ERZEN, Afif**; Doğu Anadolu ve Urartular, Ankara, 1986
- 62- **ÖZBAĞ, Tevhide**; Baş Süslemelerinde Kullanılan Anadolu Takıları, Ankara, 1989

- 63- Hasankeyf ve Hasankeyf'in Tarihi Eserleri, 2001, İstanbul
- 64- **AKMAN, Şener;** Altın, İstanbul Altın Borsası ve Dünyadaki Örnekleri, Dünya Yayınları, Mayıs, 1994
- 65- İzmir Ticaret Odası, Kuyumculuğun Ülkemiz Ekonomisindeki yeri ve Önemi, Eylül, 2003
- 66- **İDİL, Aziz;** Uluslar arası Altın Borsaları ve İstanbul Altın Borsası, Turhan Kitabevi, Nisan, 1999
- 67- **ERGİL, Tülay;** İstanbul Arkeoloji Müzeleri Küpeler Kataloğu, Sandoz Yayınları, İstanbul, 1983
- 68- **AKYAY, Meriçboyu Yıldız;** Antik Çağda Anadolu Takıları, Akbank Yayınları, Ankara, 1998
- 69- **ALKASI, Ayten;** Anadolu Takıları, İlgi Dergisi, İstanbul, Sayı: 92
- 70- **YILMAZ, Birsen;** Türk Gümüşçülük Sanatı, Ankara, 1998
- 71- **KUŞOĞLU, M. Zeki;** Türk Kuyumculuk Terimleri Sözlüğü, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1999
- 72- **HIZAL, Meriç;** Takıda Yeni Boyutlar, Yapı Dergisi, Yapı Kredi Yayınları, sayı: 18 İstanbul, 1990,
- 73- **ARKIN, Namık;** Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirileri, Dokuz Eylül Güzel Sanatlar Yayınları, İzmir, 1984
- 74- **SAVAŞÇIN, Yılmaz; TÜRE, Altan;** Roma Takıları, Antika Dergisi, Mısırlı Yayınları, Sayı: 14, İstanbul, s: 12-14
- 75- **TÜRE, Altan;** Kuyumculuğun Doğuşu, Goldaş Kültür Yayınları, İstanbul, 2000
- 76- **MERİÇBOYU AKYAY, Yıldız;** Antik Çağda Anadolu Takıları, İstanbul, 2001
- 77- **BİNGÖL, Işık;** Anadolu Takıları, Ankara, 1999

78- ER, Birnaz; Ankara İl Merkezinde Pazarlanan Geleneksel Keçe ve Kumaş Takıların Dekoratif İncelenmesi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dekoratif Ürünler Eğitimi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara, 2007

79- YAĞMUR, Önder; Modern Sanatın Takı Sanatına Yansımaları, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Heykel Ana Sanat Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2007

14.ÇİZİM LİSTESİ

LEVHA

Çizim: 1-İncili Kolye.....	I
Çizim: 2- İncili Bileklik.....	I
Çizim: 3- İncili Küpe.....	II
Çizim:4- Menekşeli Kolyeden Detay.....	II
Çizim: 5-Menekşeli Küpe.....	III
Çizim: 6- Siyah Akik Taşlı Kolye.....	III
Çizim: 7- Siyah Akik Taşlı Bileklik.....	IV
Çizim: 8- Siyah Akik Taşlı Küpe.....	IV
Çizim: 9- İncili ve Kırmızı Taşlı Kolye.....	V
Çizim: 10- İncili ve Kırmızı Taşlı Bileklik.....	V
Çizim: 11- İncili ve Kırmızı Taşlı Küpe.....	VI
Çizim: 12- Geometrik Şekilli Kolye.....	VI
Çizim: 13- Bileklik.....	VII
Çizim:14- Küpe.....	VII
Çizim:15- Yeşil Taşlı Kolye.....	VIII
Çizim: 16- Kolyeden Detay.....	VIII
Çizim: 17- Küpe.....	IX
Çizim: 18- Kırmızı Taşlı Bileklik.....	IX

Çizim: 19- Kırmızı Taşlı Yüzük.....	X
Çizim: 20- Kırmızı Taşlı Küpe.....	X
Çizim: 21- Kolye.....	XI
Çizim: 22- Bileklik.....	XI
Çizim: 23- Kemer Tokası.....	XII
Çizim: 24- Bilezik.....	XII
Çizim: 25- Bilezik.....	XIII
Çizim: 26- Kelebek Motifli Bilezik.....	XIII
Çizim: 27- Bombeli Bilezik.....	XIV
Çizim: 28- Menekşe Motifli Bilezik.....	XIV
Çizim: 29-Bilezik.....	XV
Çizim: 30- Bilezik Klipsi.....	XV
Çizim: 31- İncili Bilezik	XVI
Çizim: 32- İncili Bilezik.....	XVI
Çizim: 33- Bilezik Klipsi.....	XVII
Çizim: 34- Kolye Klipsi.....	XVII
Çizim: 35-Saç Tokası.....	XVIII
Çizim: 36- İncili Saç Süsü.....	XVIII
Çizim: 37- Yeşil Akık Taşlı Süsü.....	XIX
Çizim: 38- Saç Süsü (demboka).....	XIX
Çizim: 39- Üç Yapraklı Yonca Biçimli Küpe.....	XX

Çizim: 40- Armut Biçimli İncili Küpe.....	XX
Çizim: 41- Asma Yaprığı Biçimli Küpe.....	XXI
Çizim: 42- Kırmızı Taşlı Küpe.....	XXI
Çizim: 43- Sarkaçlı Küpe.....	XXII
Çizim: 44- Menekşe Motifli Küpe.....	XXII
Çizim: 45- Papatya Biçimli Küpe.....	XXIII
Çizim: 46- Küpe.....	XXIII
Çizim: 47- Sarkaçlı Küpe.....	XXIV
Çizim: 48- Damla Taşlı Küpe.....	XXIV
Çizim: 49- Menekşe Motifli Küpe.....	XXV
Çizim: 50- Papatya Motifli Küpe.....	XXV
Çizim: 51- Küpe.....	XXVI
Çizim: 52- Küpe.....	XXVI
Çizim: 53- Küpe.....	XXVII
Çizim: 54- Yürek Biçimli Küpe.....	XXVII
Çizim: 55- Yeşil Akik Taşlı Küpe.....	XXVIII
Çizim: 56- Kayık Biçimli Küpe.....	XXVIII
Çizim: 57- Menekşe Motifli Küpe.....	XXIX
Çizim: 58- Sarkaçlı Küpe.....	XXIX
Çizim: 59- Sarkaçlı Küpe.....	XXX
Çizim:60- Sarkaçlı Küpe.....	XXX

Çizim: 61- Yonca Biçimli Küpe.....	XXXI
Çizim: 62- El Biçimli Kolye Ucu.....	XXXI
Çizim: 63- Yürek Biçimli Kolye Ucu.....	XXXII
Çizim: 64- Menekşe Motifli Kolye Ucu.....	XXXII
Çizim: 65- Ters Lale Görünümlü Kolye Ucu.....	XXXIII
Çizim: 66- Kolye Ucu.....	XXXIII
Çizim:67- Rubin Taşlı Kolye Ucu.....	XXXIV
Çizim: 68- Firuze Taşlı Kolye Ucu.....	XXXIV
Çizim: 69- Çiçek Görünümlü Kolye Ucu	XXXV
Çizim: 70- Çiçek Görünümlü Kolye Ucu.....	XXXV
Çizim: 71- Pembe Yakut Taşlı Küpe.....	XXXVI
Çizim: 72- Pembe Yakut Taşlı Kolye Ucu.....	XXXVI
Çizim: 73- Yaka İğnesi (Broş).....	XXXVII
Çizim: 74- İncili Yüzük.....	XXXVII
Çizim: 75- Badem Biçimli Yüzük.....	XXXVIII
Çizim: 76- Yeşil Taşlı Yüzük.....	XXXVIII
Çizim: 77- Mekik Yüzük.....	XXXIX
Çizim: 78- Mekik Yüzük.....	XXXIX

15. RESİM LİSTESİ

LEVHA

Resim:1- Güherseli Altın Küpe.....	XL
Resim: 2- Güherseli Gümüş Saç Süsü	XL
Resim: 3- Güherseli Gümüş Yaka İğnesi.....	XLI
Resim:4-Güherenin Yapım Aşaması I.....	XLI
Resim: 5- Güherenin Yapım Aşaması II.....	XLII
Resim: 6- Güherse Yapım Aşaması III.....	XLII
Resim: 7- İşlemi Tamamlanmış Güherse Taneleri.....	XLIII
Resim: 8- Gümüş Tepsi.....	XLIII
Resim: 9- Gümüş Kemer	XLIV
Resim: 10- Gümüş Bilezik.....	XLIV
Resim: 11- Gümüş Bileklik.....	XLV
Resim: 12- Gümüş Kolye Ucu ve Küpe.....	XLV
Resim: 13-Gümüş Saç Tokası.....	XLVI
Resim: 14- Hammadde Olarak Gümüş.....	XLVI
Resim: 15- Şalimo.....	XLVII
Resim: 16- Kalın Başlıklı Şalimo.....	XLVII
Resim: 17- İnce Başlıklı Şalimo.....	XLVIII
Resim: 18- Pota.....	XLVIII
Resim: 19- Rizek.....	XLIX

Resim: 20- Maşa.....	XLIX
Resim: 21- Eritme Silindiri.....	L
Resim: 22- Düz ve Oluklu Silindiri.....	L
Resim: 23- Hadde.....	LI
Resim: 24- Düzenek Şeklinde Hadde.....	LI
Resim: 25- Kerpetenler.....	LII
Resim: 26- Mengene.....	LII
Resim: 27- Mikrometre.....	LIII
Resim: 28- Kıl Testere.....	LIII
Resim: 29- Eğeler.....	LIV
Resim:30-Makaslar.....	LIV
Resim: 31- Fırçalar.....	LV
Resim: 32-Örsler.....	LV
Resim: 33- Çift.....	LVI
Resim: 34-Malafa.....	LVI
Resim: 35- Çekiçler.....	LVII
Resim: 36- Amyant Kağıt.....	LVII
Resim: 37- Tel Levha (Mişebbek).....	LVIII
Resim: 38- Haştek.....	LVIII
Resim: 39- Düzenek Haştek.....	LIX
Resim: 40- Altın.....	LIX

Resim:41- Altının Eritilmesi.....	LX
Resim: 42- Eritilen Altının Rizeğe Dökülmesi I.....	LX
Resim: 43- Eritilen Altının Rizeğe Dökülmesi II.....	LXI
Resim: 44- Altın Çubuğun Rizekten Çıkarılma İşlemi.....	LXI
Resim:45- Altın Çubuğun Oluklu Silindirden Geçirme İşlemi.....	LXII
Resim: 46- Altın Çubuğun İnceltme Silindirinden Geçirme İşlemi.....	LXII
Resim: 47- İnceltilmiş Altın Tel.....	LXIII
Resim: 48- Altın Telin Haddeden Geçirme İşlemi I.....	LXIII
Resim: 49-Altın Telin Haddeden Geçirme İşlemi II.....	LXIV
Resim: 50- Altın Telin Tavlama İşlemi.....	LXIV
Resim: 51- Balmumu.....	LXV
Resim: 52- Altın Telin Balmumuna Batırma İşlemi.....	LXV
Resim:53- İskeletin Kesilmesi.....	LXVI
Resim: 54- İskeletin Hazırlanması.....	LXVI
Resim: 55- İç İskeletin Biçimlendirilmesi.....	LXVII
Resim: 56- İskeletin İçine Kahke ile Dolgu Yapılırken.....	LXVII
Resim: 57- İskeletin Bezemesi Yapılırken.....	LXVIII
Resim: 58- Kaynak Aşamasında Sürülen Toz Eriyik.....	LXVIII
Resim: 59- Parçaların Birleştirilmesi ve Kaynak İşlemi.....	LXIX
Resim: 60- Nitrik Asit ile Kaynatma İşlemi.....	LXIX
Resim: 61- Yıkama İşlemi.....	LXX

Resim: 62- Bilye Dolabı.....	LXX
Resim: 63- Testere Talaşına Batırma İşlemi.....	LXXI
Resim: 64- İşlemi Bitmiş Olan Saç Tokası.....	LXXI
Resim: 65- İncili Set.....	LXXII
Resim: 66- Setin Kolyesi.....	LXXII
Resim: 67- Setin Bileziği.....	LXXIII
Resim: 68-Setin Küpesi.....	LXXIII
Resim: 69-Menekşe Motifli Yakut Set.....	LXXIV
Resim: 70- Setin Kolyesinden Detay.....	LXXIV
Resim: 71- Setin Küpesi.....	LXXV
Resim: 72- Siyah Akık Taşlı Set.....	LXXV
Resim: 73- Setin Kolyesi.....	LXXVI
Resim: 74- Setin Küpesi.....	LXXVI
Resim: 75- Setin Bileziği.....	LXXVII
Resim: 76-İncili ve Kırmızılı Set.....	LXXVII
Resim:77-Setin Kolyesi.....	LXXVIII
Resim: 78- Setin Bileziği.....	LXXVIII
Resim: 79- Setin Küpesi.....	LXXIX
Resim: 80- Geometrik Şekilli Set.....	LXXIX
Resim: 81- Setin Kolyesi.....	LXXX
Resim: 82- Kolyeden Detay.....	LXXX

Resim: 83- Bileklik.....	LXXXI
Resim:84-Küpe.....	..LXXXI
Resim: 85- Yeşil Taşlı Set.....	LXXXII
Resim: 86- Yeşil Taşlı Kolye.....	LXXXII
Resim: 87- Kolyeden Detay.....	LXXXIII
Resim: 88- Bileklik.....	LXXXIII
Resim: 89- Küpe.....	LXXXIV
Resim: 90- Kırmızı Taşlı Setin Kolyesi.....	LXXXIV
Resim: 91- Kolyeden Detay.....	LXXXV
Resim: 92- Bileklik.....	LXXXV
Resim:93- Küpe.....	LXXXVI
Resim: 94- Yüzük.....	LXXXVI
Resim:95- Kolye.....	LXXXVII
Resim:96-Kolyeden Detay.....	LXXXVII
Resim:97- Bileklik.....	LXXXVIII
Resim:98- Kemer.....	LXXXVIII
Resim:99- Kemer Tokası.....	LXXXIX
Resim:100- Bilezik.....	LXXXIX
Resim: 101- Bilezikten Detay.....	XC
Resim: 102- Bilezik.....	XC

Resim:103- Bilezik.....	XCI
Resim:104- Bileziğin Klipsi.....	XCI
Resim:105- Bilezik.....	XCII
Resim:106- Bilezikten Detay.....	XCII
Resim: 107- Kelebek Motifli Bilezik.....	XCIII
Resim:108- Bombeli Bilezik.....	XCIII
Resim:109- Bilezik.....	XCIV
Resim:110- Bilezikten Detay.....	XCIV
Resim:111- Bilezik.....	XCV
Resim:112- Bileziğin Bağlantı Parçaları.....	XCV
Resim:113- Bileziğin Klipsi.....	XCVI
Resim:114- İncili Bilezik.....	XCVI
Resim:115-İncili Bilezik.....	XCVII
Resim: 116- Bileziğin Klipsi.....	XCVII
Resim:117- Bilezik.....	XCVIII
Resim:118- Kolye Klipsi.....	XCVIII
Resim:119- Kolye Klipsi.....	XCIX
Resim:120- Saç Tokası.....	XCIX
Resim:121- Tavus Kuşu Motifli Saç Süsü.....	C
Resim:122- Yeşil Akik Taşlı Saç Süsü.....	C
Resim:123- İncili Saç Süsü.....	CI

Resim:124- Sa Süsü (demboka).....	CI
Resim:125-  Yapraklı Yonca Biçimli Küpe.....	CII
Resim:126- Armut Biçimli ncili Küpe.....	CII
Resim:127- Küpenin Dolgu Aşamaları.....	CIII
Resim:128- Asma Yapraklı Biçimli Küpe.....	CIII
Resim:129- Kırmızı Taşlı Küpe.....	CIV
Resim:130- Küpenin Dolgu Aşamaları.....	CIV
Resim:131- Sarkaçlı Küpe.....	CV
Resim:132- Menekşe Motifli Küpe.....	CV
Resim:133- Papatya Motifli Küpe.....	CVI
Resim:134- Küpe.....	CVI
Resim:135- Sarkaçlı Küpe.....	CVII
Resim:136- Damla Taşlı Küpe.....	CVII
Resim:137- Menekşe Motifli Küpe.....	CVIII
Resim:138- Menekşe Motifli Küpe.....	CVIII
Resim:139- Stilize Tavus Kuşu Kuyruğu Motifli Küpe.....	CIX
Resim: 140- ocuk Küpesi.....	CIX
Resim:141- ocuk Küpesi.....	CX
Resim:142- Yürek Biçimli Küpe.....	CX
Resim:143- Yeşil Akik Taşlı Küpe.....	CXI
Resim: 144- Kayık Biçimli Küpe.....	CXI

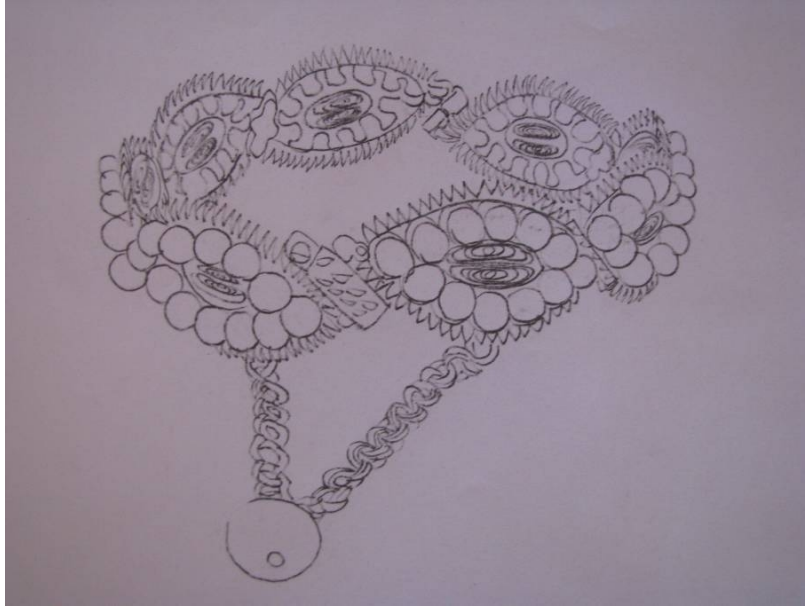
Resim: 145- Menekşe Biçimli Küpe.....	CXII
Resim: 146- Sarkaçlı Küpe.....	CXII
Resim : 147-Sarkaçlı Küpe.....	CXIII
Resim: 148- Sarkaçlı Küpe.....	CXIII
Resim: 149- Yonca Motifli Küpe.....	CXIV
Resim: 150- El Biçimli Kolye Ucu.....	CXIV
Resim: 151- Yürek Biçimli Kolye Ucu.....	CXV
Resim: 152- Menekşe Motifli Kolye Ucu.....	CXV
Resim: 153- Ters Lale Görünümlü Kolye Ucu.....	CXVI
Resim: 154- Kolye Ucu.....	CXVI
Resim: 155- Rubin Taşlı Kolye Ucu.....	CXVII
Resim: 156- Firuze Taşlı Kolye Ucu.....	CXVII
Resim: 157- Çiçek Biçimli Kolye Ucu.....	CXVIII
Resim: 158- Çiçek Biçimli Kolye Ucu.....	CXVIII
Resim:159- Pembe Yakut Taşlı Kolye Ucu.....	CXIX
Resim: 160- Pembe Yakut Taşlı Küpe.....	CXIX
Resim: 161- Yaka İğnesi (Broş).....	CXX
Resim: 162- İncili Yüzük.....	CXX
Resim: 163- Badem Biçimli Yüzük.....	CXXI
Resim: 164- Yeşil Taşlı Yüzük.....	CXXI
Resim: 165- Mekik Yüzük.....	CXII

Resim: 166- Mekik Yüzük.....CXII

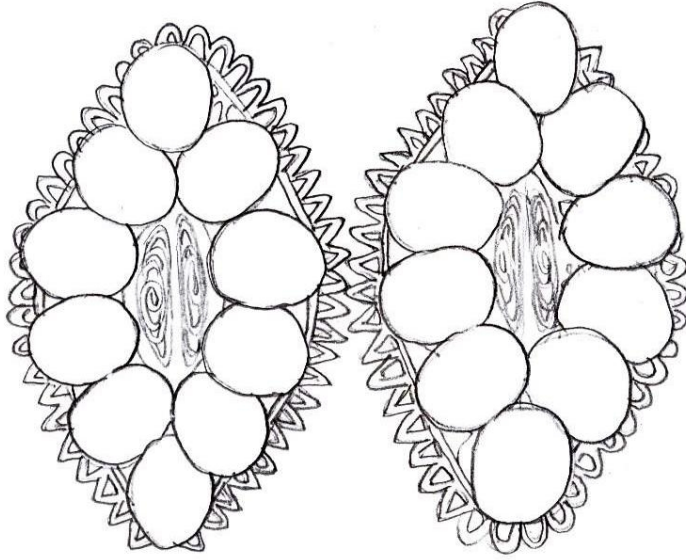
ÇİZİMLER

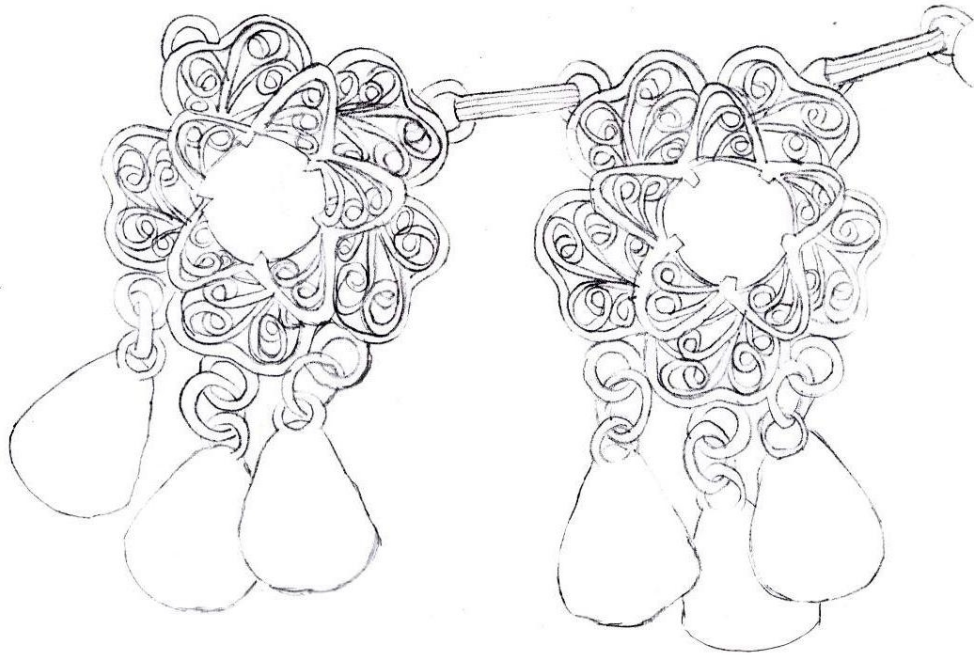
Çizim 1

Çizim 2

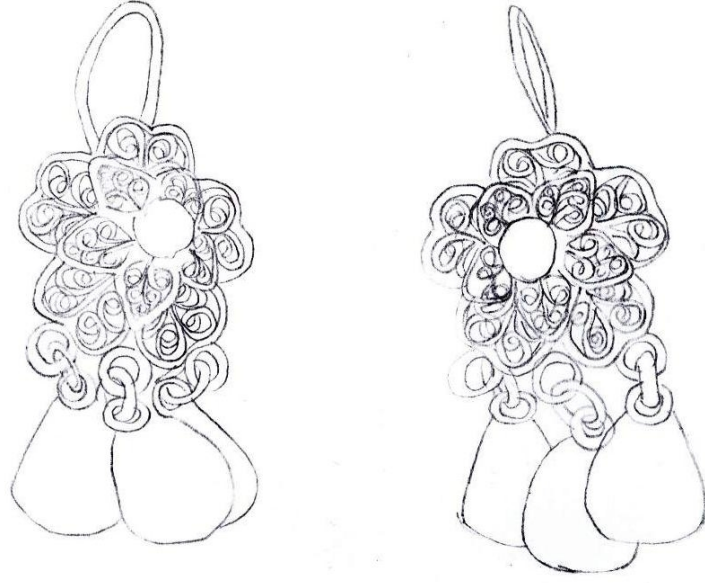

Çizim 3

Çizim 4

Levha.III

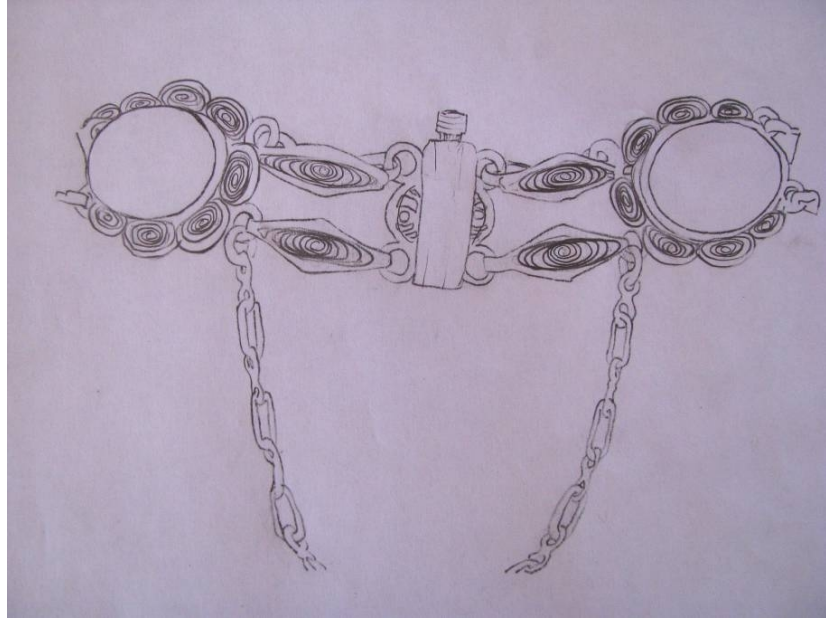

Çizim 5

Çizim 6

Levha.IV

Çizim 7

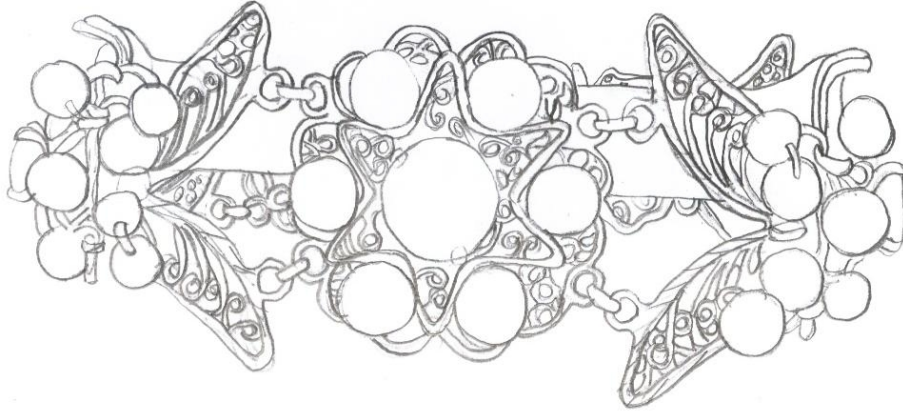
Çizim 8

Levha.V

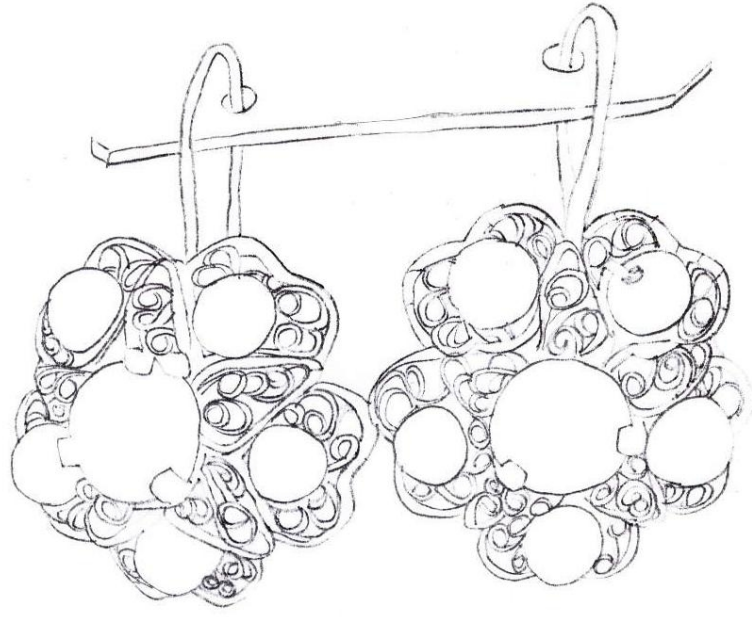

Çizim 9

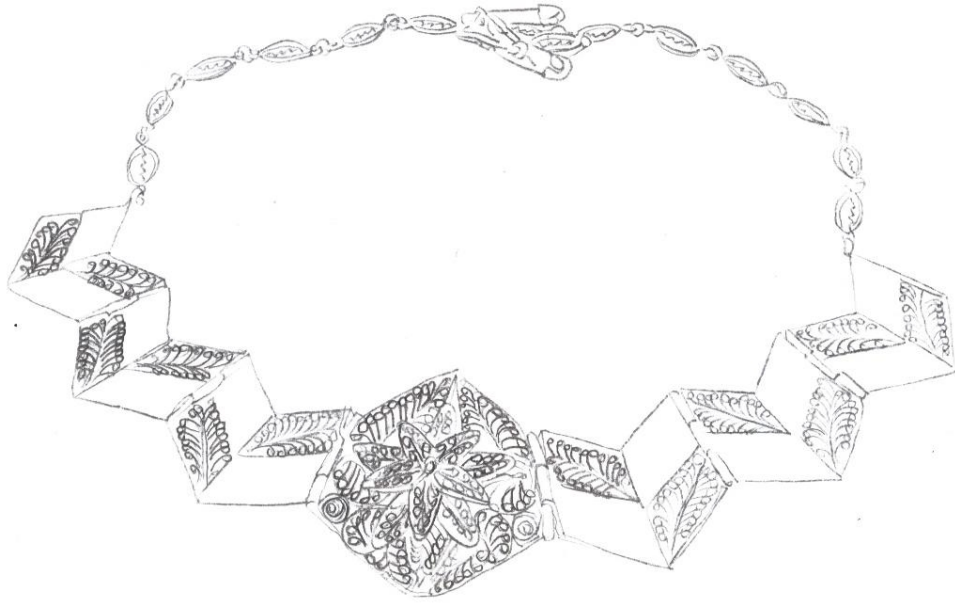

Çizim 10

Levha.VI

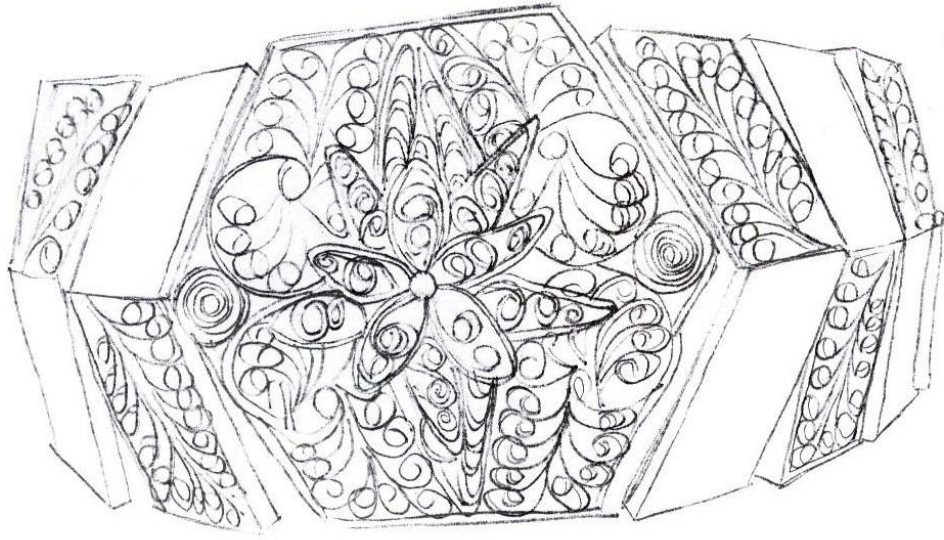

Çizim 11

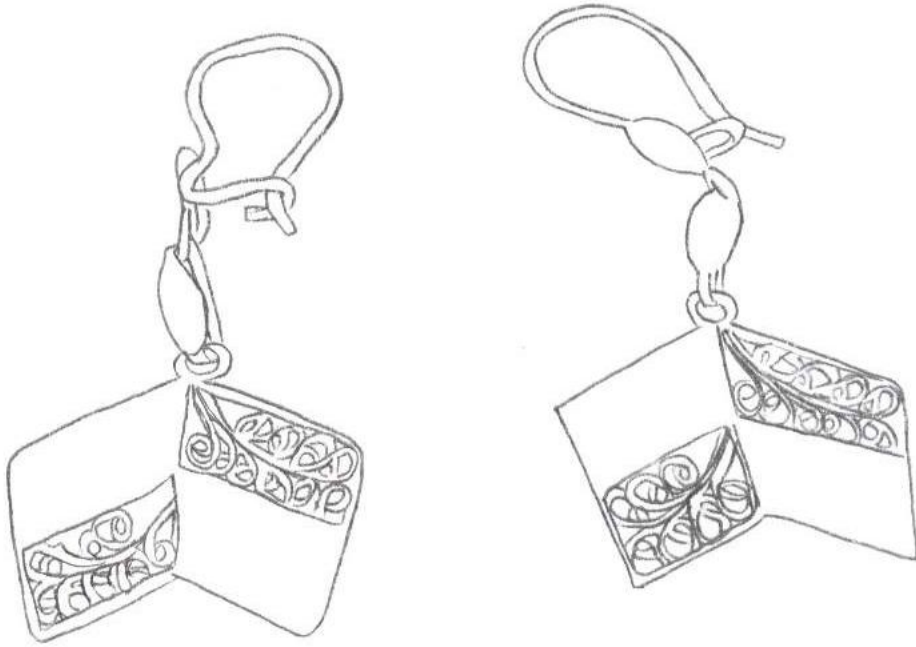

Çizim 12

Levha.VII

Çizim 13

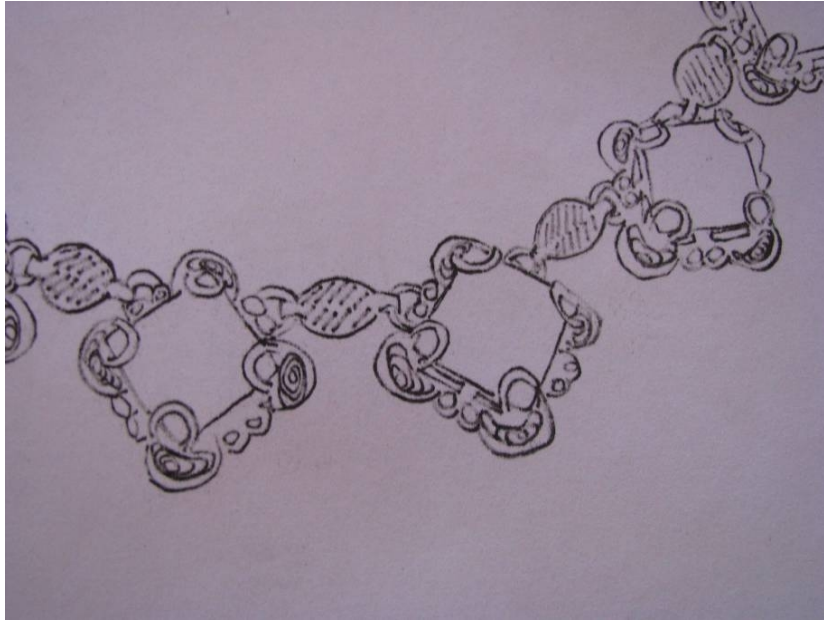

Çizim 14

Levha.VIII

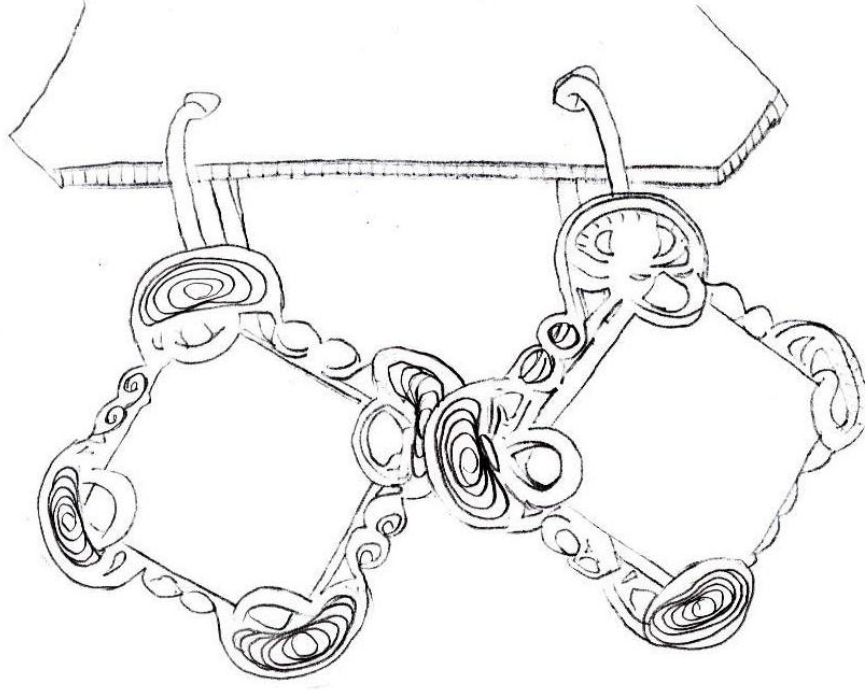
Çizim 15

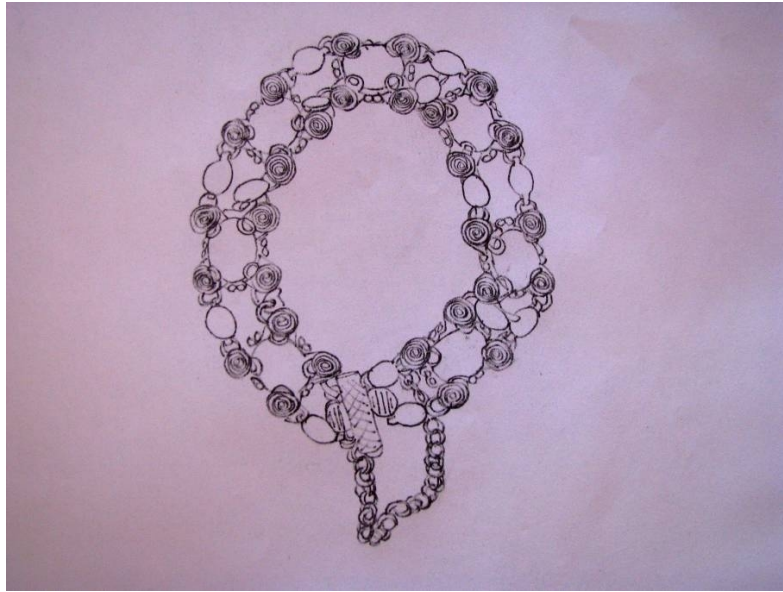
Çizim 16

Levha.IX

Çizim 17

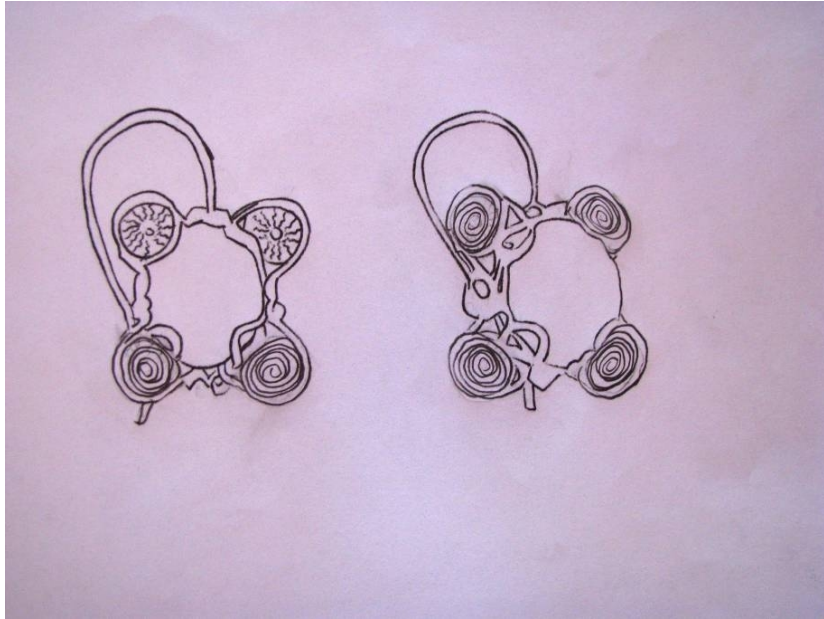

Çizim 18

Levha.X

Çizim 19

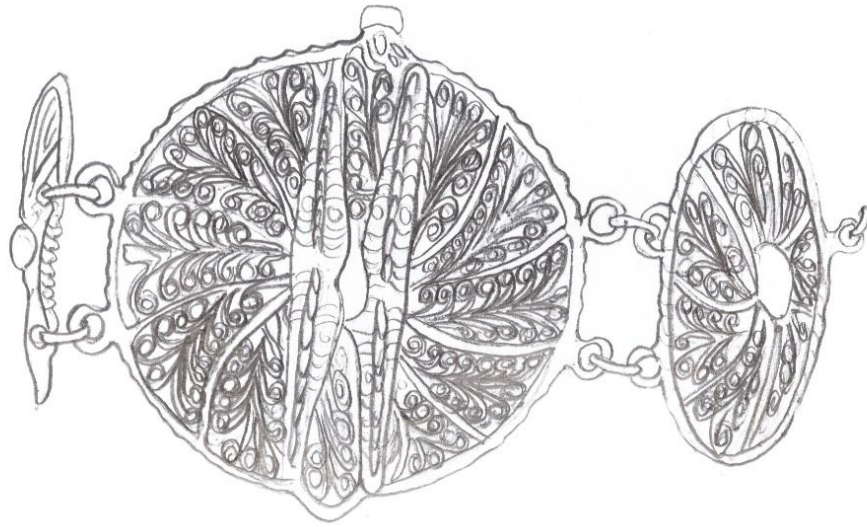

Çizim 20

Levha.XI

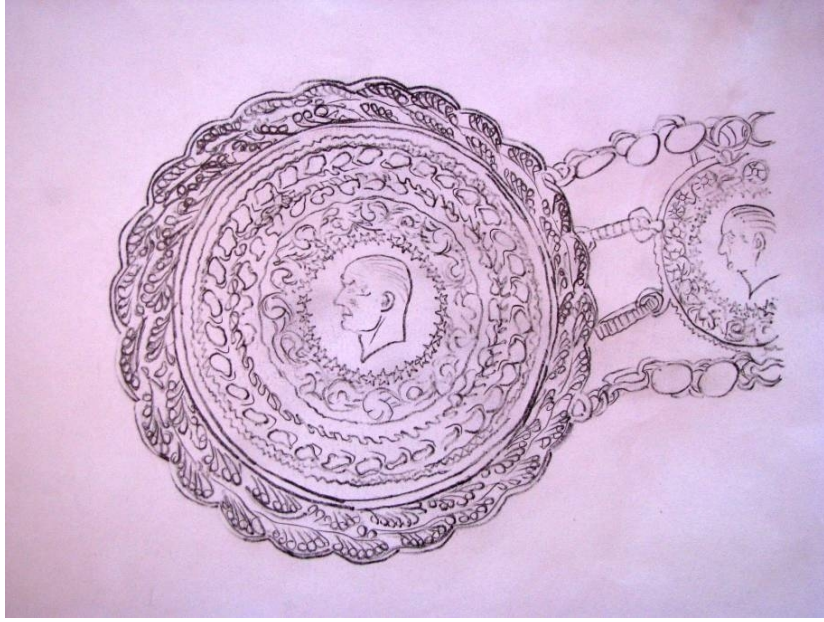
Çizim 21

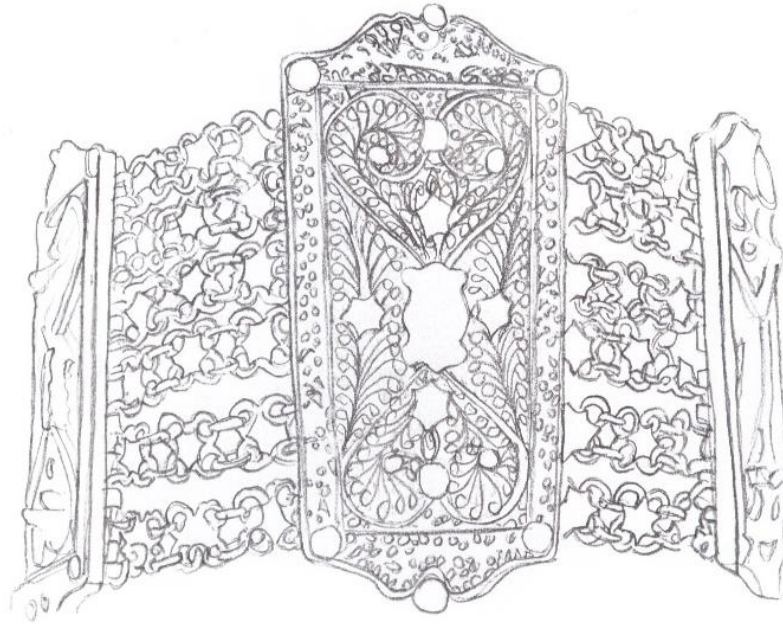
Çizim 22

Levha.XII

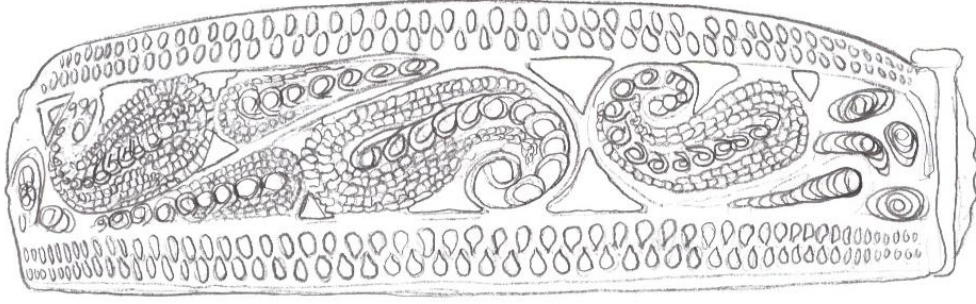
Çizim 23

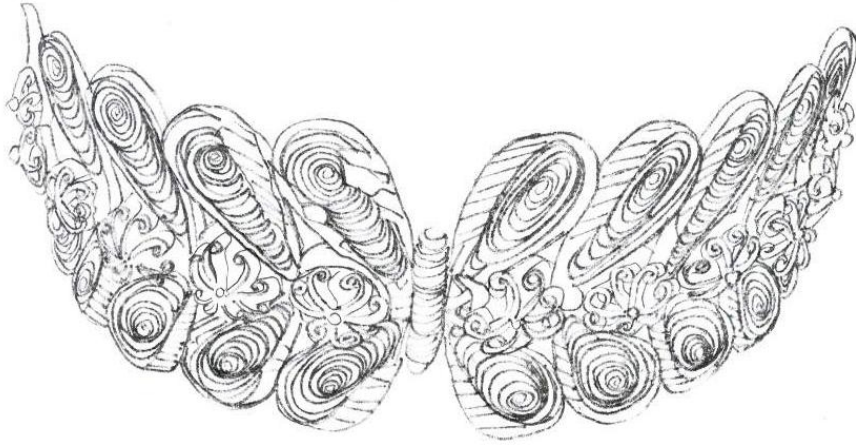
Çizim 24

Levha.XIII

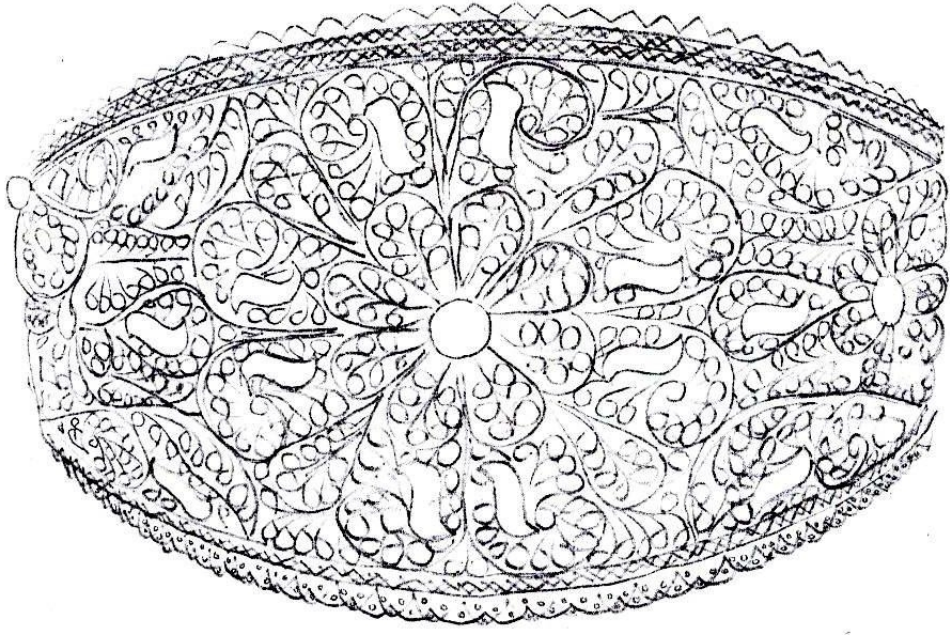

Çizim 25

Çizim 26

Levha.XIV

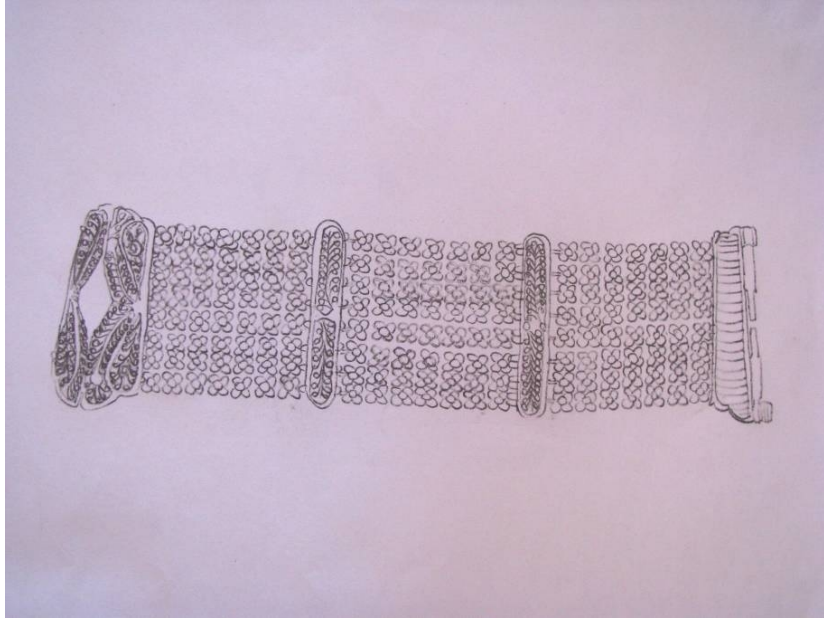

Çizim 27

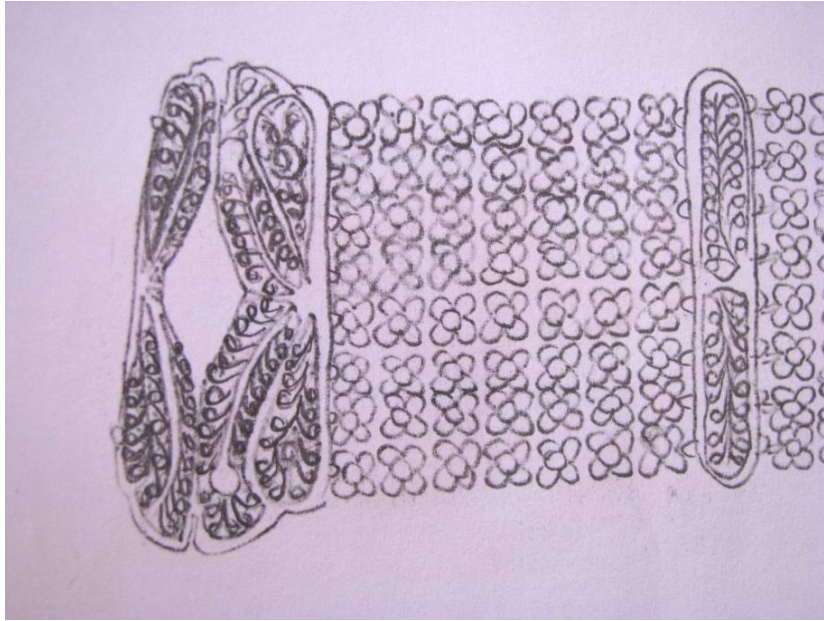

Çizim 28

Levha.XV

Çizim 29

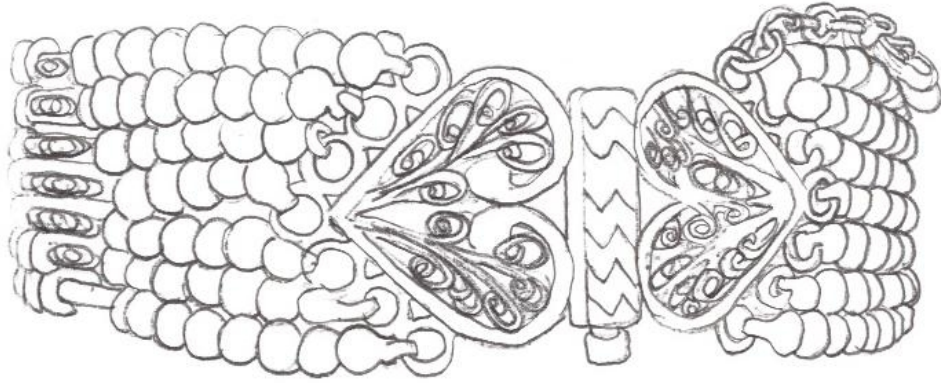
Çizim 30

Levha.XVI

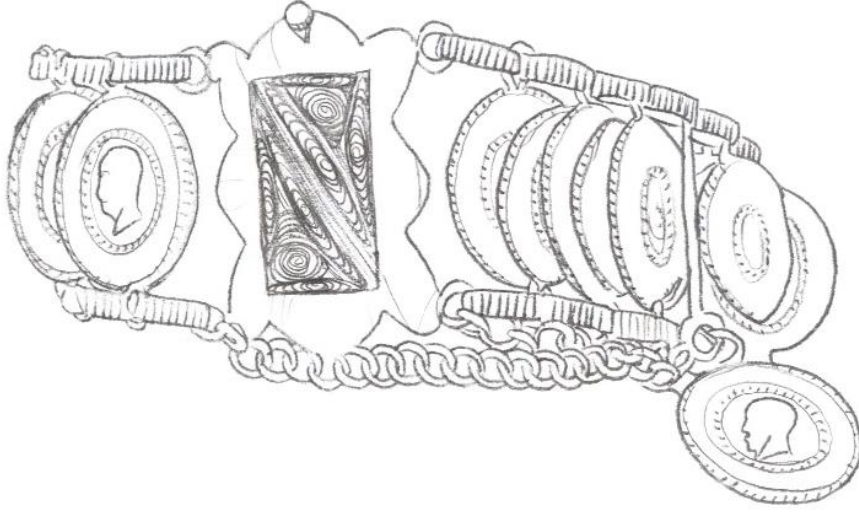

Çizim 31

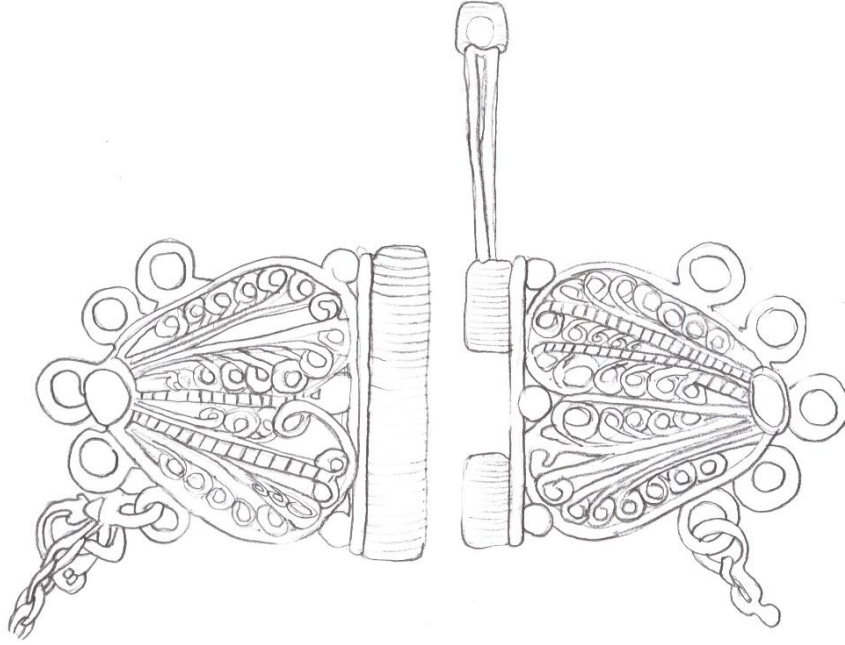

Çizim 32

Levha.XVII

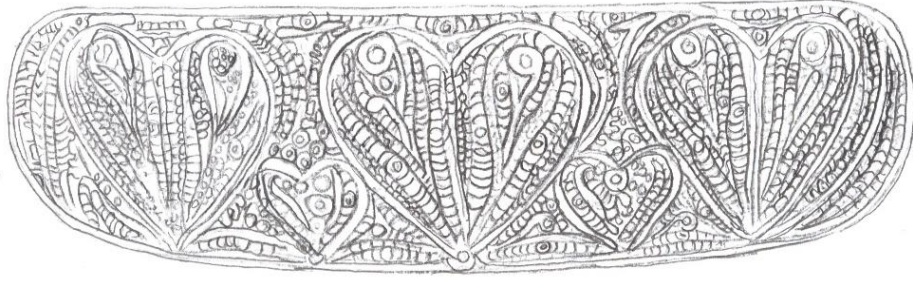

Çizim 33

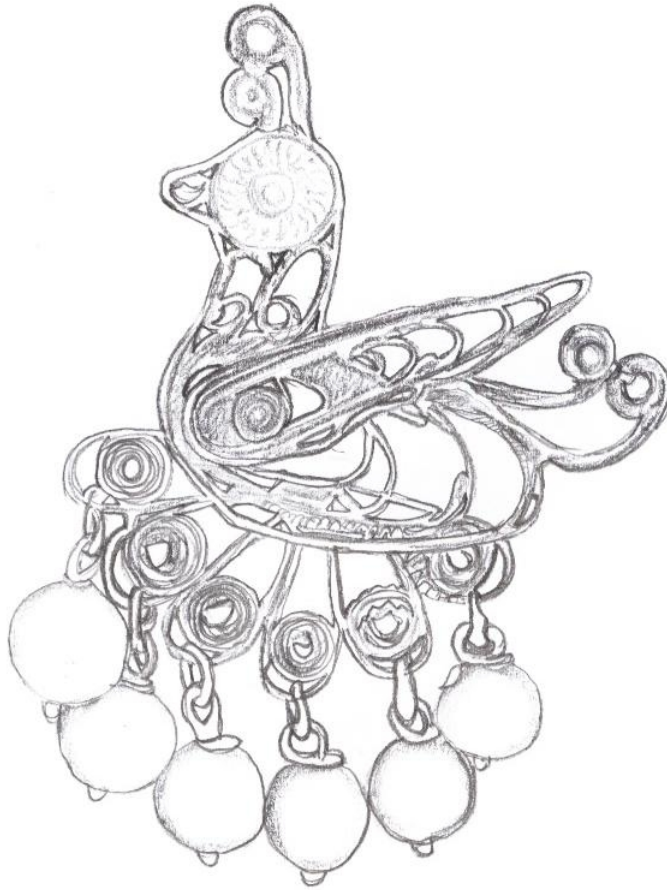

Çizim 34

Levha.XVIII

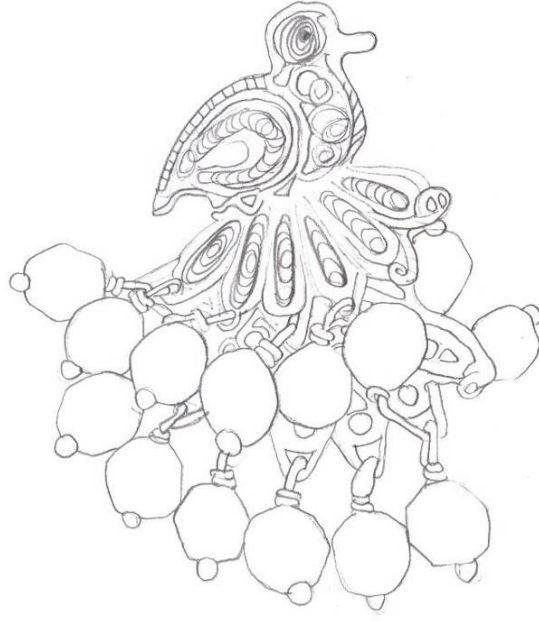

Çizim 35

Çizim 36

Levha.XIX

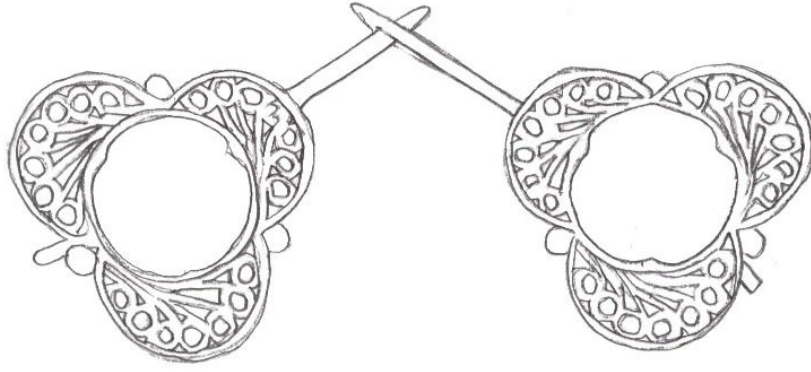

Çizim 37

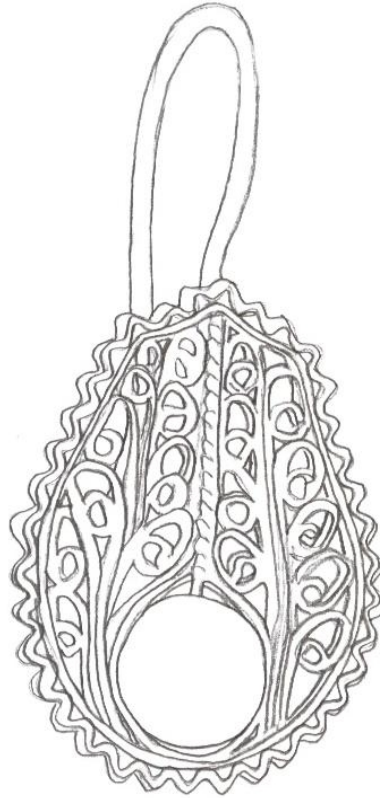

Çizim 38

Levha.XX

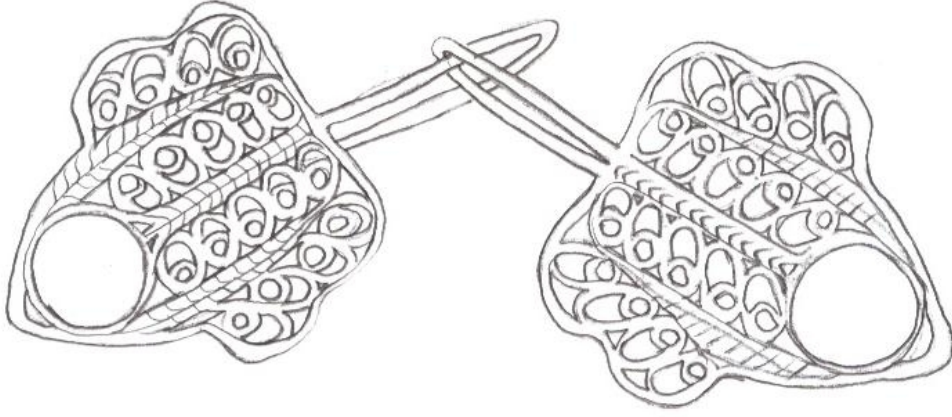
Çizim 39

Çizim 40

Levha.XXI

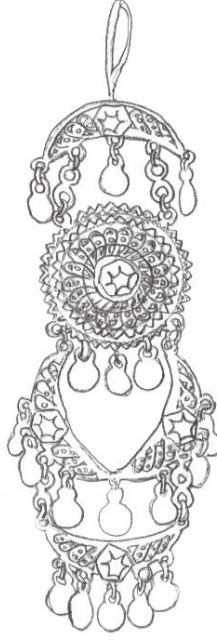

Çizim 41

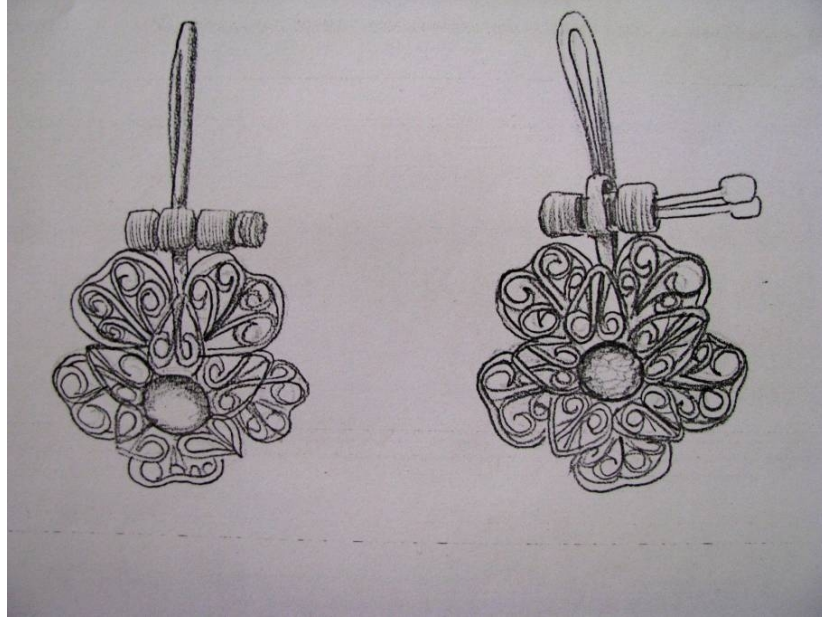

Çizim 42

Levha.XXII

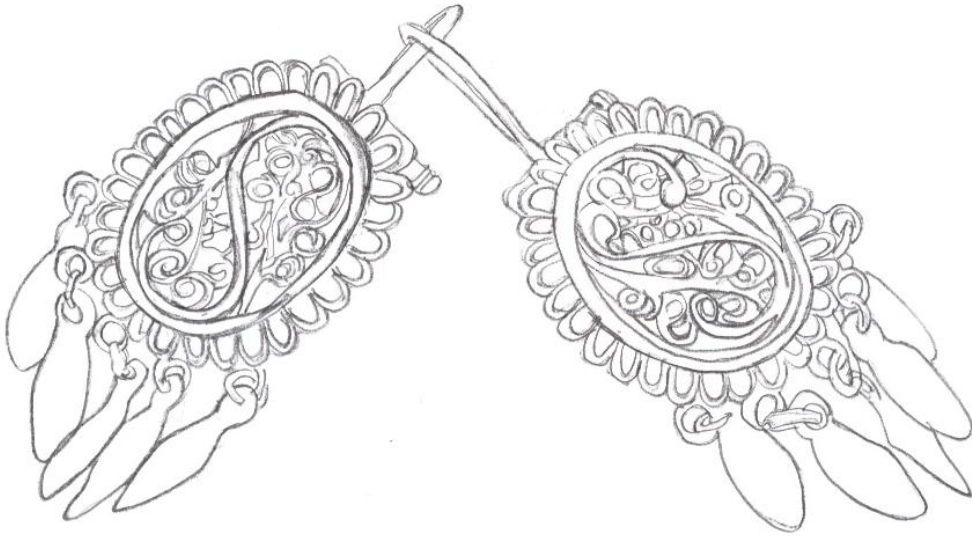
Çizim 43

Çizim 44

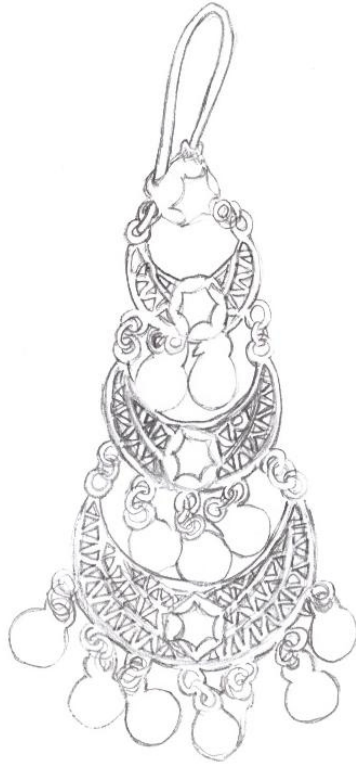

Çizim 45

Çizim 46

Levha.XXIV

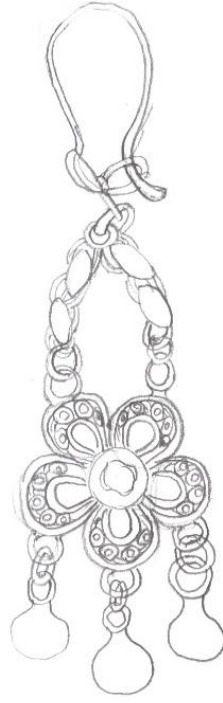

Çizim 47

Çizim 48

Levha.XXV

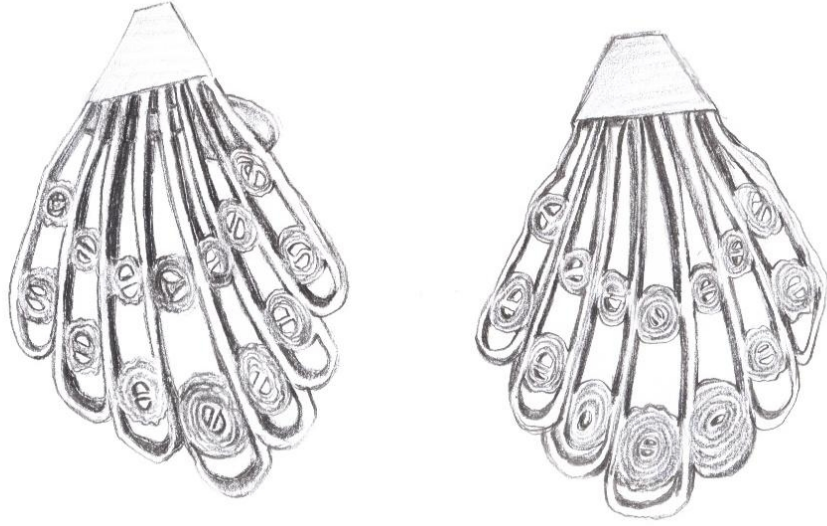

Çizim 49

Çizim 50

Levha.XXVI

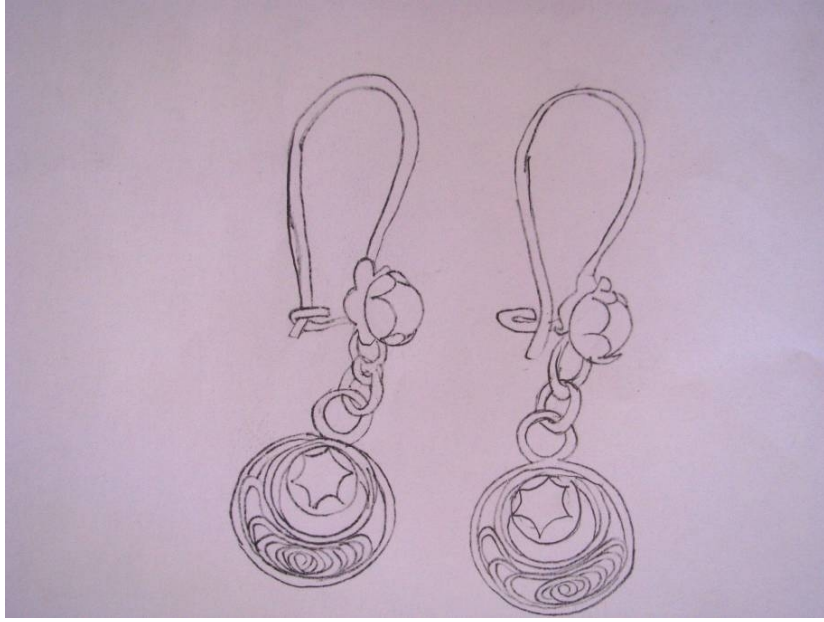
Çizim 51

Çizim 52

Levha.XXVII

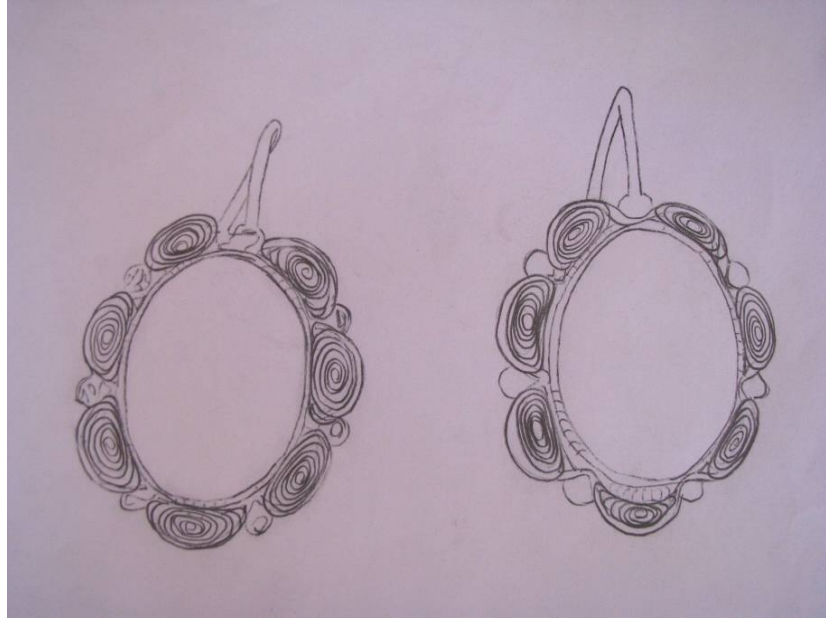

Çizim 53

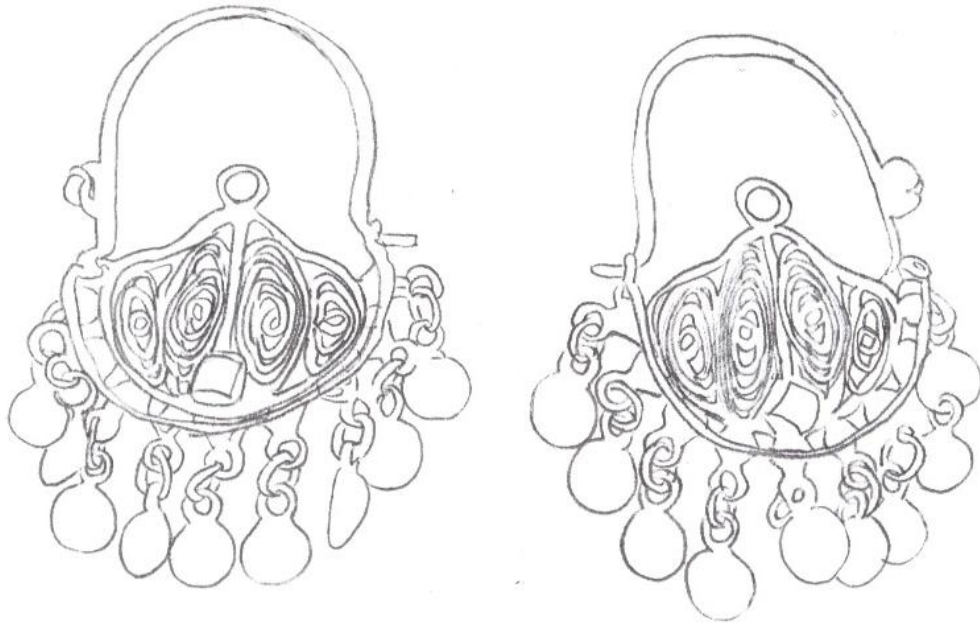

Çizim 54

Levha.XXVIII

Çizim 55

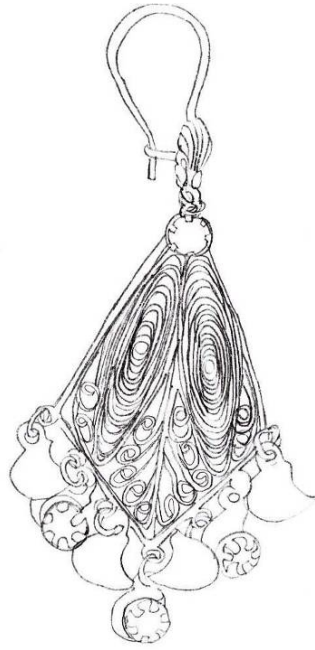
Çizim 56

Levha.XXIX

Çizim 57

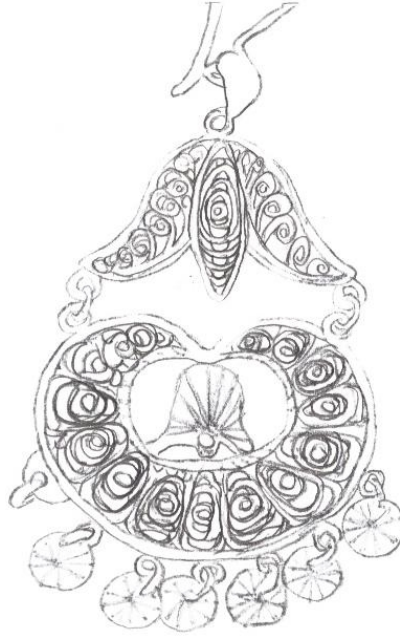

Çizim 58

Levha.XXX

Çizim 59

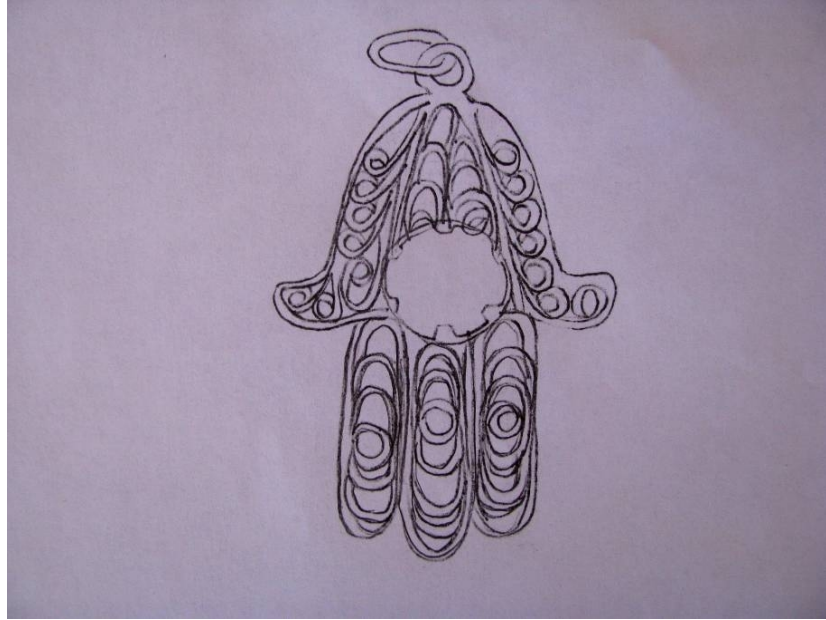

Çizim 60

Levha.XXXI

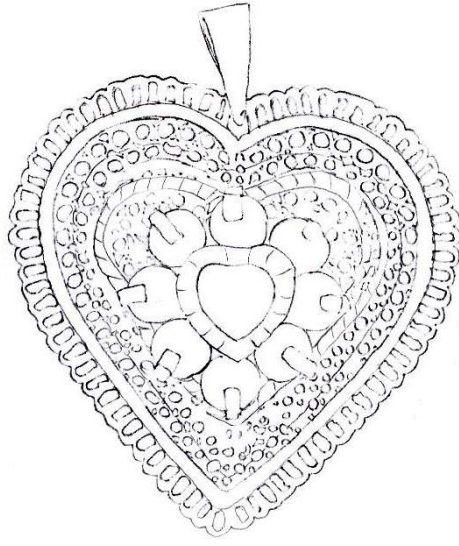

Çizim 61

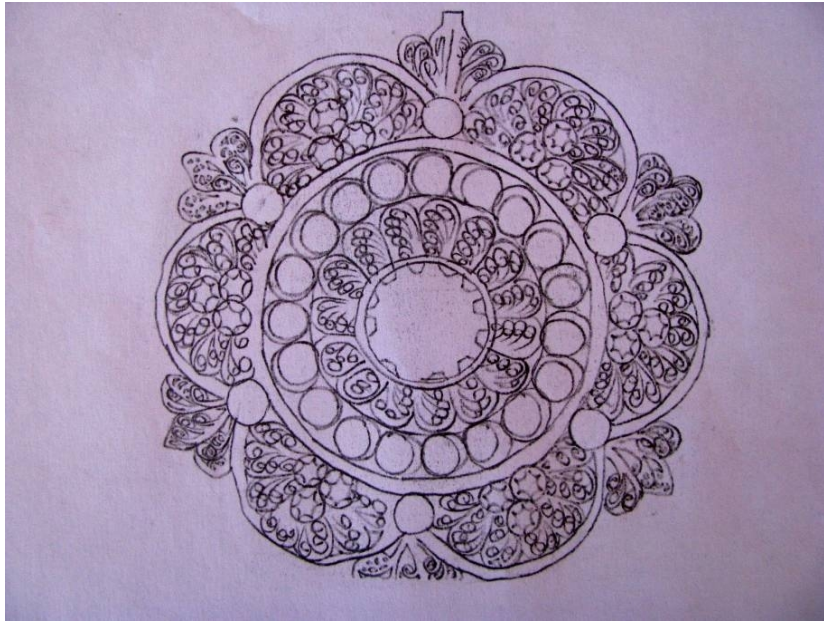

Çizim 62

Levha.XXXII

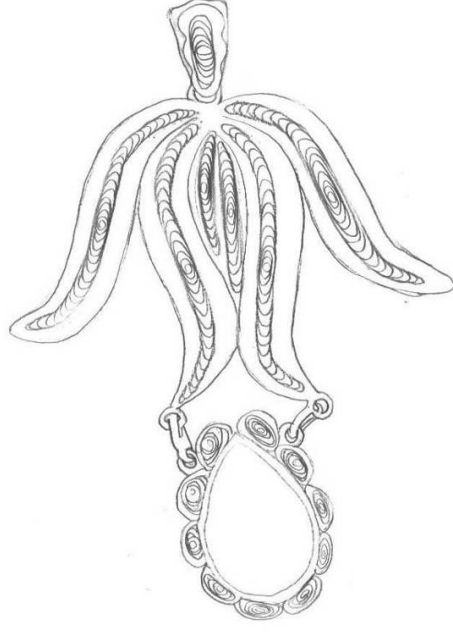

Çizim 63

Çizim 64

Levha.XXXIII

Çizim 65

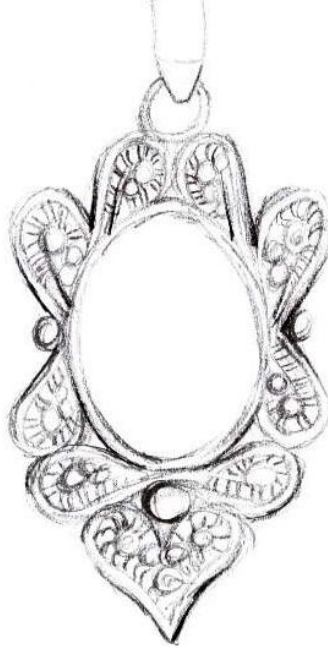
Çizim 66

Levha.XXXIV

Çizim 67

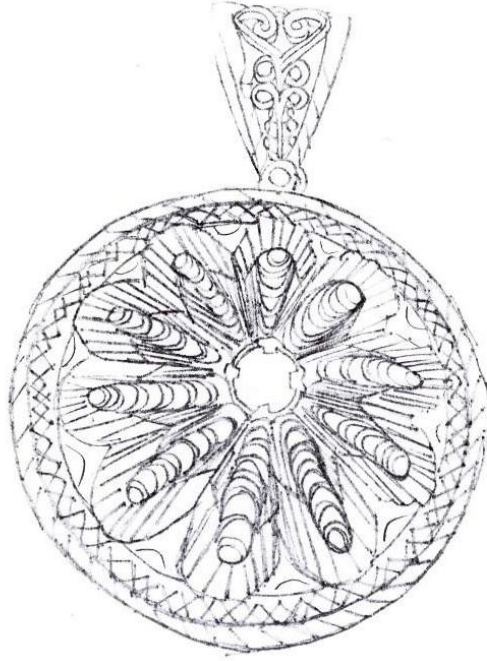

Çizim 68

Levha.XXXV

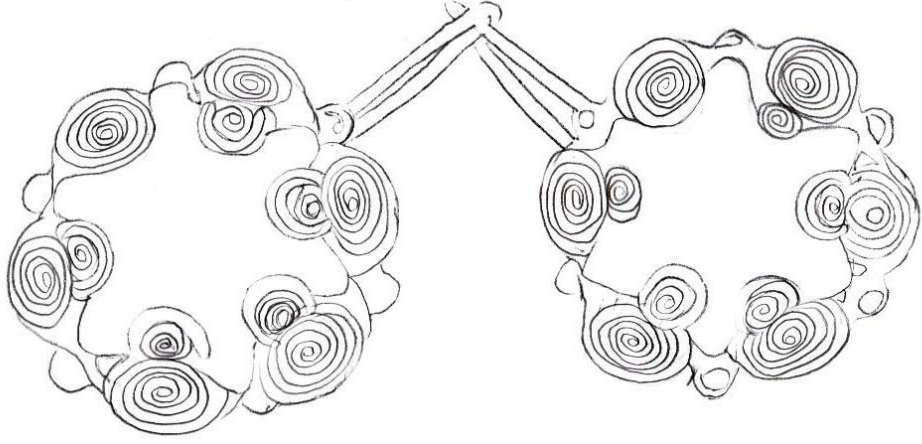

Çizim 69

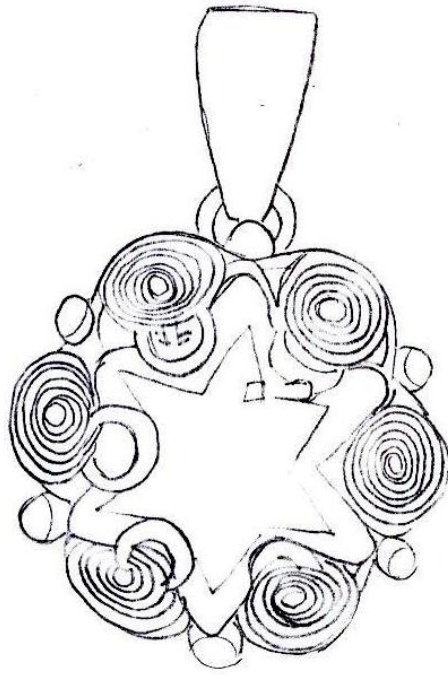

Çizim 70

Levha.XXXVI

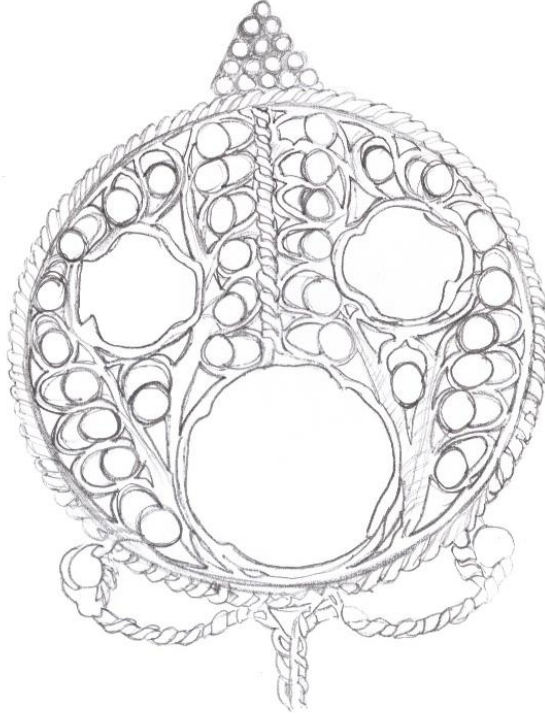
Çizim 71

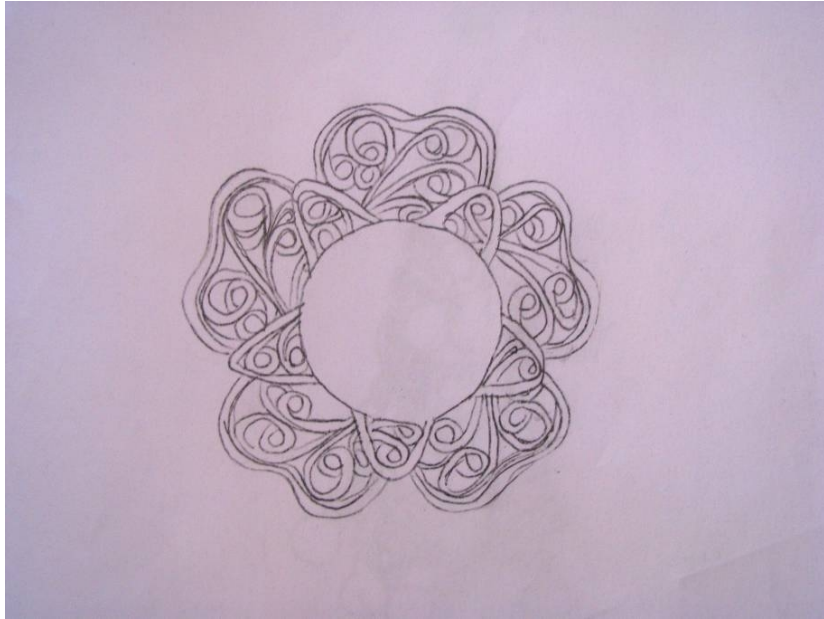
Çizim 72

Levha.XXXVII

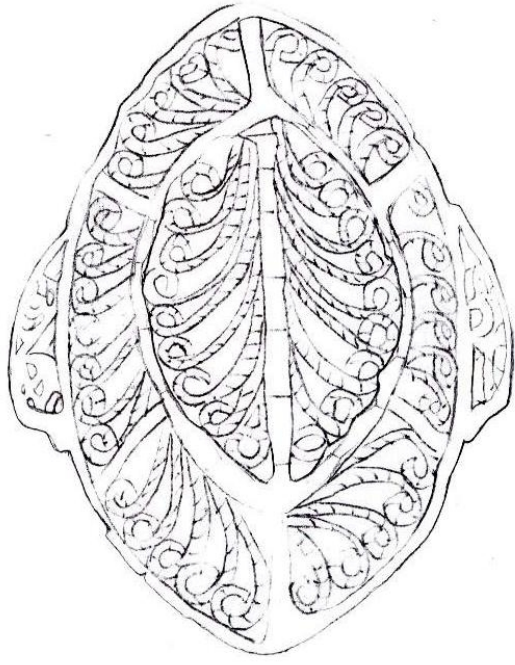

Çizim 73

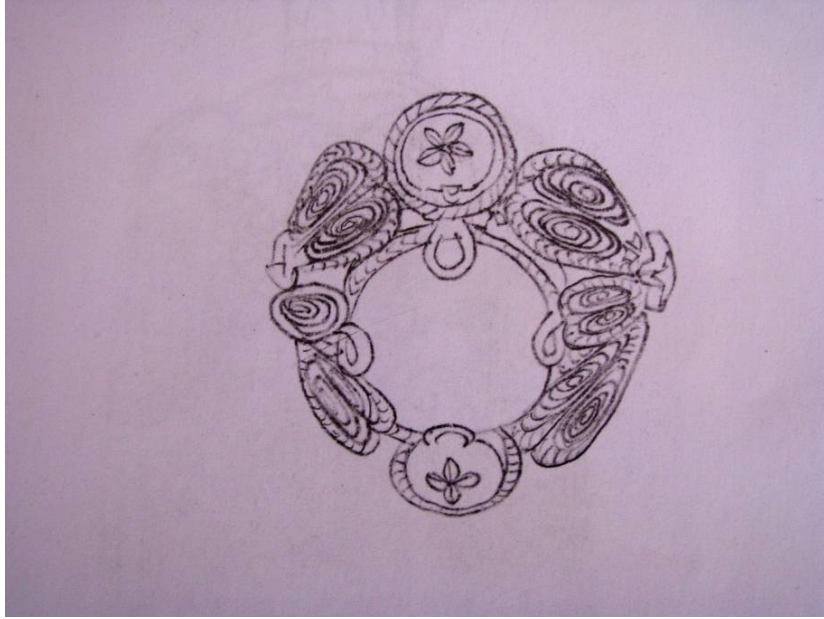

Çizim 74

Levha.XXXVIII

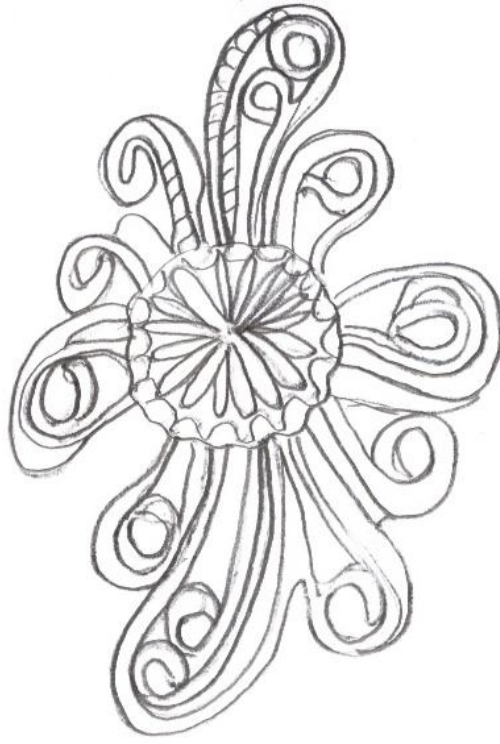

Çizim 75

Çizim 76

Levha.XXXIX

Çizim 77

Çizim 78

Levha.XL

Resim 1
Gühermeli Altın Küpe

Resim 2
Gühermeli Gümüş Saç Süsü

Levha.XLI

Resim 3
Gühermeli Gümüş Yaka İğnesi (Broş)

Resim 4
Güherse'nin Yapım Aşaması 1

Levha.XLII

Resim 5
Güherse'nin Yapım Aşaması 2

Resim 6
Güherse'nin Yapım Aşaması 3

Levha.XLIII

Resim 7
Güherse'nin son hali

Resim 8
Gümüş Tepsi

Levha.XLIV

Resim 9
Gümüş Kemer

Resim 10
Gümüş Bilezik

Levha.XLV

Resim 11
Gümüş Bileklik

Resim 12
Gümüş Kolye Ucu ve Küpe

Levha.XLVI

Resim 13
Gümüş Saç Tokası

Resim 14
Hammadde olarak Gümüş

Levha.XLVII

Resim 15
Şalimo

Resim 16
Kalın Başlıklı Şalimo

Levha.XLVIII

Resim 17
İnce Başlıklı Şalimo

Resim 18
Pota

Levha.XLIX

Resim 19
Rizek

Resim 20
Maşa

Levha.L

Resim 21
Eritme Silindiri

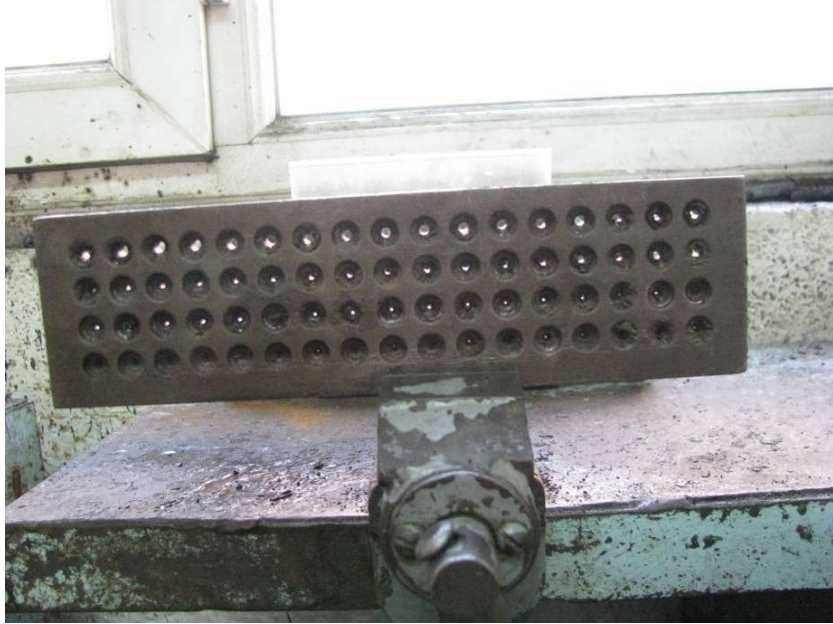

Resim 22
Düz ve Oluklu Silindir

Levha.LI

Resim 23
Hadde

Resim 24
Düzenek Şeklinde Hadde

Levha.LII

Resim 25
Kerpetenler

Resim 26
Mengene

Levha.LIII

Resim 27
Mikrometre

Resim 28
Kıl Testere

Levha.LIV

Resim 29
Eğeler

Resim 30
Makaslar

Levha.LV

Resim 31
Fırçalar

Resim 32
Örsler

Levha.LVI

Resim 33
Çift

Resim 34
Malafa

Levha.LVII

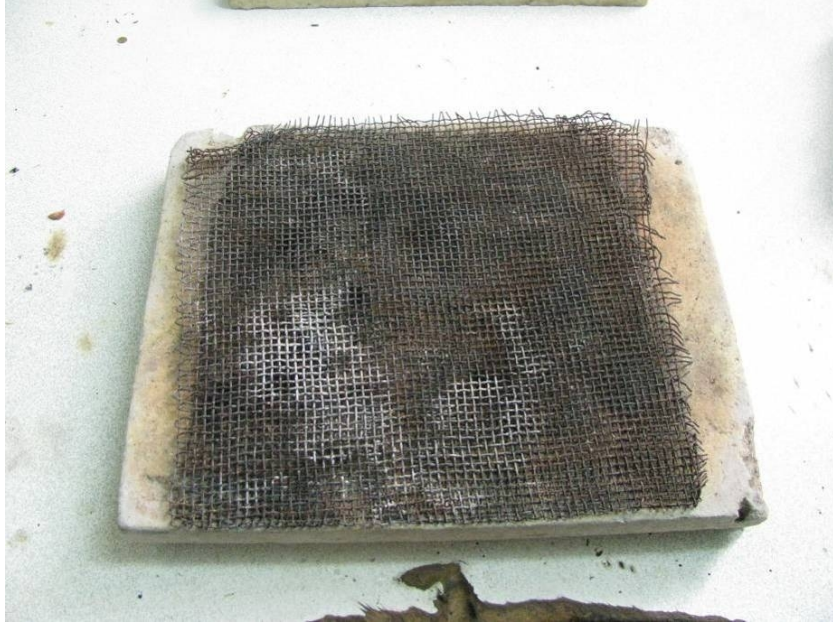
Resim 35
Çekiçler

Resim 36
Amyant Kağıt

Levha.LVIII

Resim 37
Tel Levha (Mişebbek)

Resim 38
Haştek

Levha.LIX

Resim 39
Düzenek Şeklinde Haştek

Resim 40
Hammadde Altın

Levha.LX

Resim 41
Altının Eritilmesi

Resim 42
Eritilen Altının Rizeğe Dökülmesi 1

Levha.LXI

Resim 43
Eritilen Altının Rizeğe Dökülmesi 2

Resim 44
Altın Çubuğun Rizekten Çıkarılma İşlemi

Levha.LXII

Resim 45
Altın Çubuğu Oluklu Silindirden Geçirme İşlemi

Resim 46
Altın Çubuğun İnceltme Silindirinden Geçirme İşlemi

Levha.LXIII

Resim 47
İnceltilmiş Altın Tel

Resim 48
Haddeden Geçirme İşlemi I

Levha.LXIV

Resim 49
Haddeden Geçirme İşlemi II

Resim 50
Altın Telin Tavlama İşlemi

Levha.LXV

Resim 51
Balmumu

Resim 52
Altın Teli Balmumuna Batırma İşlemi

Levha.LXVI

Resim 53
İskeletin Kesilmesi

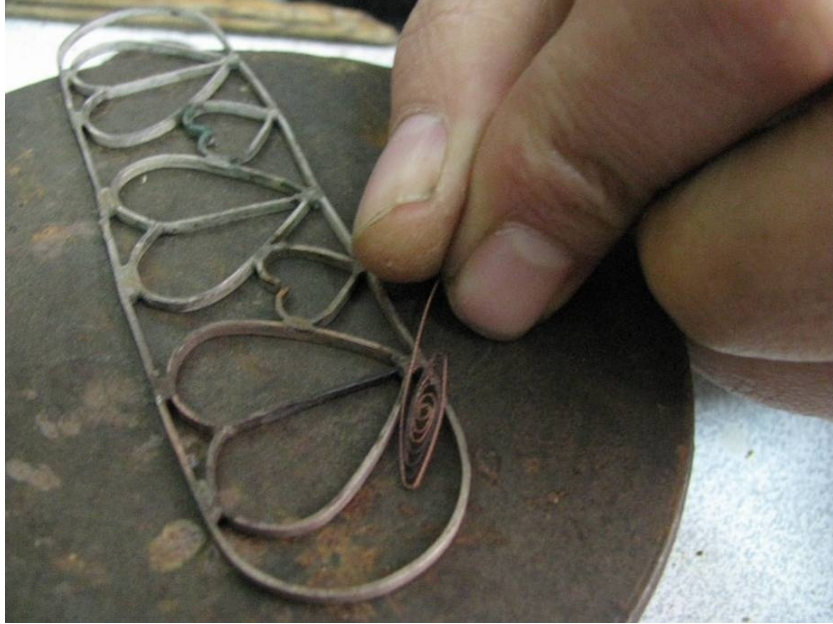

Resim 54
İskeletin Hazırlanması

Levha.LXVII

Resim 55
İç İskeletin Biçimlendirilmesi

Resim 56
İskeletin İçine Kahke ile Dolgu Yapılırken

Levha.LXVIII

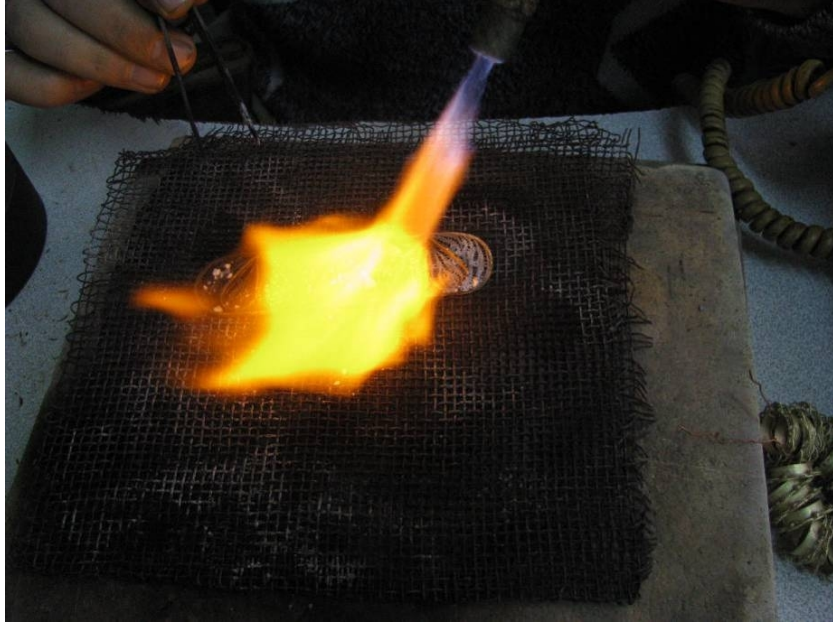
Resim 57
İskeletin Bezemesi Yapılırken

Resim 58
Kaynak Aşamasında Sürülen Toz Eriyik

Levha.LXIX

Resim 59
Kaynak İşlemi

Resim 60
Nitrik Asitte Kaynatma İşlemi

Levha.LXX

Resim 61
Yıkama İşlemi

Resim 62
Bilye Dolabı

Levha.LXXI

Resim 63
Testere Talaşına Batırma İşlemi

Resim 64
İşlemi Bitmiş Olan Saç Tokası

Levha.LXXII

Resim 65
İncili Set

Resim 66
İncili Setin Kolyesi

Levha.LXXIII

Resim 67
İncili Setin Bileziği

Resim 68
İncili Setin Küpesi

Levha.LXXIV

Resim 69
Menekşe Motifli Yakut Set

Resim 70
Setin Kolyesinden Detay

Levha.LXXV

Resim 71
Setin Küpesi

Resim 72
Siyah Akik Taşlı Set

Levha.LXXVI

Resim 73
Setin Kolyesi

Resim 74
Setin Küpesi

Levha.LXXVII

Resim 75
Setin Bileziği

Resim 76
İncili ve Kırmızı Taşlı Set

Levha.LXXVIII

Resim 77
Setin Kolyesi

Resim 78
Setin Bileziği

Levha.LXXIX

Resim 79
Setin Küpesi

Resim 80
Geometrik Şekilli Set

Levha.LXXX

Resim 81
Setin Kolyesi

Resim 82
Kolyeden Detay

Levha.LXXXI

Resim 83
Setin Bileziği

Resim 84
Setin Küpesi

Levha.LXXXII

Resim 85
Yeşil Taşlı Set

Resim 86
Yeşil Taşlı Kolye

Levha.LXXXIII

Resim 87
Kolyeden Detay

Resim 88
Setin Bilekliği

Levha.LXXXIV

Resim 89
Setin Küpesi

Resim 90
Kırmızı Taşlı Setin Kolyesi

Levha.LXXXV

Resim 91
Kolyeden Detay

Resim 92
Setin Bilekliği

Levha.LXXXVI

Resim 93
Setin Küpesi

Resim 94
Setin Yüzüğü

Levha.LXXXVII

Resim 95
Kolye

Resim 96
Kolyeden Detay

Levha.LXXXVIII

Resim 97
Bileklik

Resim 98
Kemer

Levha.LXXXIX

Resim 99
Kemer Tokası

Resim 100
Bilezik

Levha.XC

Resim 101
Bilezikten Detay

Resim 102
Bilezik

Levha.XCI

Resim 103
Bilezik

Resim 104
Bileziğin Klipsi

Levha.XCII

Resim 105
Bilezik

Resim 106
Bilezikten Detay

Levha.XCIII

Resim 107
Kelebek Motifli Bilezik

Resim 108
Bombeli Bilezik

Levha.XCIV

Resim 109
Bilezik

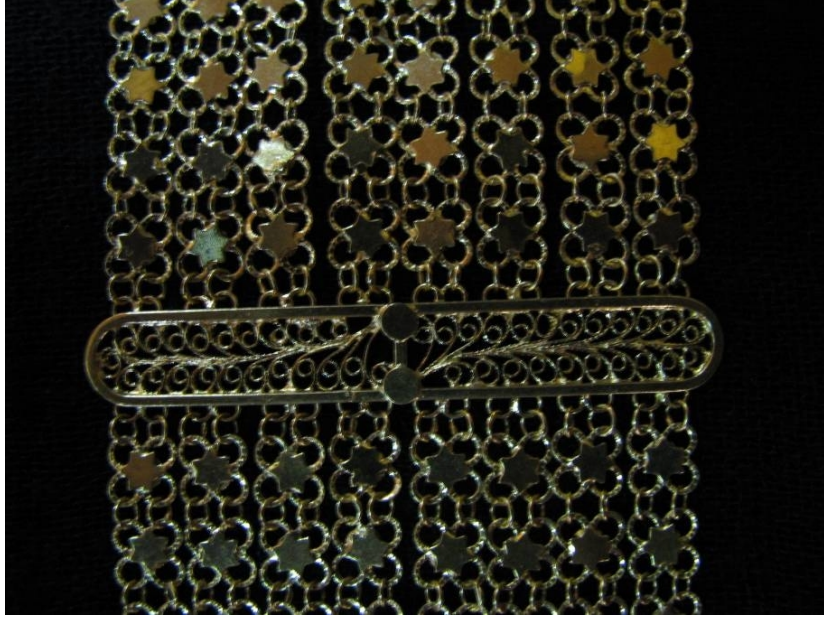
Resim 110
Bilezikten Detay

Levha.XCV

Resim 111
Bilezik

Resim 112
Bileziğin Bağlantı Parçası

Levha.XCVI

Resim 113
Bileziğin Klipsi

Resim 114
İncili Bilezik

Levha.XCVII

Resim 115
İncili Bilezik

Resim 116
İncili Bileziğın Klipsi

Levha.XCVIII

Resim 117
Bilezik

Resim 118
Kolye Klipsi

Levha.XCIX

Resim 119
Kolyenin Klipsi

Resim 120
Saç Tokası

Levha.C

Resim 121
Tavus kuşu Motifli Saç Süsü

Resim 122
Yeşil Akik Taşlı Saç Süsü

Levha.CI

Resim 123
İncili Saç Süsü

Resim 124
Saç Süsü (Demboka)

Levha.CII

Resim 125
Üç Yapraklı Yonca Biçimli Küpe

Resim 126
Armut Biçimli İncili Küpe

Levha.CIII

Resim 127
Küpenin Dolgu Aşamaları

Resim 128
Asma Yapağı Biçimli Küpe

Levha.CIV

Resim 129
Kırmızı Taşlı Küpe

Resim 130
Küpenin Dolgu Aşamaları

Levha.CV

Resim 131
Sarkaçlı Küpe

Resim 132
Menekşe Motifli Küpe

Levha.CVI

Resim 133
Papatya Formlu Sarkaçlı Küpe

Resim 134
Küpe

Levha.CVII

Resim 135
Sarkaçlı Küpe

Resim 136
Damla Taşlı Küpe

Levha.CVIII

Resim 137
Menekşe Motifli Küpe

Resim 138
Menekşe Motifli Küpe

Levha.CIX

Resim 139
Stilize Tavus Kuşu Kuyruğu Biçimli Küpe

Resim 140
Çocuk Küpesi

Levha.CX

Resim 141
Çocuk Küpesi

Resim 142
Yürek Biçimli Küpe

Levha.CXI

Resim 143
Yeşil Akik Taşlı Küpe

Resim 144
Kayık Biçimli Küpe

Levha.CXII

Resim 145
Menekşe Biçimli Küpe

Resim 146
Sarkaçlı Küpe

Levha.CXIII

Resim 147
Sarkaçlı Küpe

Resim 148
Sarkaçlı Küpe

Levha.CXIV

Resim 149
Yonca Motifli Küpe

Resim 150
El Biçimli Kolye Ucu

Levha.CXV

Resim 151
Yürek Biçimli Kolye Ucu

Resim 152
Menekşe Motifli Kolye Ucu

Levha.CXVI

Resim 153
Ters Lale Motifli Kolye Ucu

Resim 154
Kolye Ucu

Levha.CXVII

Resim 155
Rubin Taşlı Kolye Ucu

Resim 156
Firuze Taşlı Kolye Ucu

Levha.CXVIII

Resim 157
Çiçek Biçimli Kolye Ucu

Resim 158
Çiçek Biçimli Kolye Ucu

Levha.CXIX

Resim 159
Pembe Yakut Taşı Kolye Ucu

Resim 160
Pembe Yakut Taşı Küpe

Levha.CXX

Resim 161
Yaka İğnesi (Broş)

Resim 162
İncili Yüzük

Levha.CXXI

Resim 163
Badem Biçimli Yüzük

Resim 164
Yeşil Taş Yüzük

Levha.CXXII

Resim 165
Mekik Yüzük

Resim 166
Mekik Yüzük

Levha.CXXIII

Resim 167
Döküm Bilezik

Resim 168
Döküm Kolye

Levha.CXXIV

Resim 169
Döküm Sarkaçlı Küpe

Resim 170
Döküm Kolye Ucu

Levha.CXXV

Resim 171
Döküm Yüzük